I N F O R M A C J A

O ISTOTNYCH PROBLEMACH WYNIKAJĄCYCH Z DZIAŁALNOŚCI I ORZECZNICTWA TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO W 2013 ROKU

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY
WYDAWNICTWA

Warszawa 2014

Spis treści

Wykaz ważniejszych skrótów i skrótowców 7

Wstęp 9

Rozdział I. Trybunał Konstytucyjny: skład, kompetencje i procedura 11
1. Pozycja ustrojowa i skład 11
2. Kompetencje 12
   2.1. Hierarchiczna kontrola norm prawnych 12
   2.2. Pozostałe kompetencje 21
3. Projekt ustawy o Trybunale Konstytucyjnym 21

Rozdział II. Wybrane problemy w orzecznictwie z 2013 r. 23
1. Konstytucyjny status jednostki 23
   1.1. Kształtowanie statusu jednostki w zgodzie z zasadami konstytucyjnymi 23
   1.2. Ochrona jednostek wymagających szczególnej opieki władz publicznych 31
   1.3. Ochrona wolności osobistej, nietykalności oraz intymności 33
   1.4. Ochrona więzi rodzinnych 34
   1.5. Obowiązek równoważenia interesów i stosunków majątkowych 36
   1.6. Ukształtowanie procedur w sposób umożliwiający efektywną realizację uprawnień 37
   1.7. Konstytucyjność procedur sądowych 39
2. Zasady działania władz publicznych 42
   2.1. Prerogatywy Prezydenta a dostęp do informacji publicznej o jego działalności 42
   2.2. Struktura sądownictwa oraz status prawny sędziów 43
   2.3. Konstytucyjne gwarancje pozycji jednostek samorządu terytorialnego 48
   2.4. Wpływ samorządu zawodowego na dostęp oraz sposób wykonywania zawodów prawniczych 51
   2.5. Zasady finansowania zadań władzy publicznej wykonywanych przez inne podmioty 52
3. Zasady stanowienia prawa 53
   3.1. Zasady poprawnej legislacji a ochrona jednostek 53
   3.2. Ustawy o charakterze incydentalnym 54
   3.3. Wybór trybu ustawodawczego a przedmiot regulacji 54

Rozdział III. Skutki orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego oraz relacje z prawodawcą i sądami 55
1. Działalność prawodawcza 55
1.1. Oczekiwana reakcja prawodawcy na orzeczenia Trybunału 57
1.2. Reakcja parlamentu i innych organów na wyroki Trybunału 62
1.3. Wybrane problemy związane z wykonywaniem orzeczeń przez prawodawcę 65
2. Orzecznictwo sądowe 68
2.1. Pytanie prawne jako forma dialogu sądów z Trybunałem 69
2.2. Wpływ praktyki stosowania prawa na kształtowanie się orzecznictwa Trybunału 71
2.3. Skutki orzeczeń Trybunału dla organów stosujących prawo – wybrane problemy 73

Rozdział IV. Działalność pozaorzecznicza 79
1. Konferencje naukowe i inne wydarzenia w siedzibie Trybunału 79
2. Współpraca międzynarodowa 80
3. Działalność na rzecz popularyzacji orzecznictwa konstytucyjnego 81

Aneks. Integracja europejska w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego . . . 85
1. Konstytucyjne uwarunkowania integracji z Unią Europejską 85
1.1. Zasada przychylności integracji z Unią Europejską 85
1.2. Zasada zachowania suwerenności w procesie integracji 85
1.3. Konstytucja jako wyraz suwerenności państwowej 87
1.4. Funkcja gwarancyjna klauzuli integracji z art. 90 Konstytucji 87
1.5. Przedmiot oraz zasady dotyczące granic i sposobu przekazania kompetencji 89
2. Trybunał Konstytucyjny jak gwarant poszanowania norm konstytucyjnych w procesie integracji 90
2.1. Kompetencje do kontroli konstytucyjności prawa pierwotnego Unii Europejskiej 91
2.2. Kompetencje do kontroli konstytucyjności aktów prawa pochodnego Unii Europejskiej 91
2.3. Rozdział kompetencji jurysdykcyjnych między Trybunał Konstytucyjny i Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej 92
2.4. Kompetencje do kontroli konstytucyjności przepisów mających zapewnić wykonanie prawa Unii Europejskiej 93
2.5. Stosowanie wykładni przyjaznej prawu Unii Europejskiej 95
3. Zasady stosowania i wykonywania prawa Unii Europejskiej 96
3.1. Ogólne zasady stosowania prawa Unii Europejskiej 96
3.2. Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy 98
3.3. Wykonywanie prawa Unii Europejskiej przez prawodawcę 100

4. Wpływ procesu integracji z Unią Europejską na ochronę praw i wolności człowieka 102
5. Wpływ procesu integracji na strukturę organów państwa 103

Załączniki 105
Załącznik nr 1. Analiza danych statystycznych dotyczących wpływu spraw 107
Załącznik nr 2. Analiza danych statystycznych dotyczących spraw zakończonych 110
Załącznik nr 3. Rodzaje rozstrzygnięć zawartych w wyrokach 118
Załącznik nr 4. Wzorce kontroli w sprawach zakończonych wyrokiem 119
Załącznik nr 5. Przedmiot kontroli w sprawach zakończonych wyrokiem 122
Załącznik nr 6. Przegląd treści sentencji wyroków zapadłych w 2013 r. 130
Załącznik nr 7. Charakterystyka postanowień o umorzeniu postępowania 157
Załącznik nr 8. Przegląd zdań odrębnych od wyroków i postanowień Trybunału Konstytucyjnego wydanych w 2013 r. 166
Załącznik nr 9. Zestawienie wyroków z 2013 r. odraczających termin utraty mocy niekonstytucyjnych przepisów 175
Załącznik nr 10. Zestawienie wyroków i postanowień sygnalizacyjnych wydanych w 2013 r. oczekujących na reakcję prawodawcy 178
Załącznik nr 11. Zestawienie zaległych orzeczeń pozostawionych bez odpowiedniej reakcji prawodawcy 180
Załącznik nr 12. Zestawienie orzeczeń uznanych przez Senat, RCL lub właściwego ministra za niemożliwe do wykonania lub niewymagające podjęcia działań prawodawczych 183
Załącznik nr 13. Informacja Prezesa Trybunału Konstytucyjnego oraz wystąpienia zaproszonych gości Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Trybunału Konstytucyjnego 9 kwietnia 2013 r. 185

Wykaz ważniejszych skrótów i skrótowców

art.	artykuł
ETPC	Europejski Trybunał Praw Człowieka
k.p.c.	kodeks postępowania cywilnego
KRS	Krajowa Rada Sądownictwa
NIK	Najwyższa Izba Kontroli
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
p.	postanowienie
RCL	Rządowe Centrum Legislacji
RP	Rzeczpospolita Polska
RPO	Rzecznik Praw Obywatelskich
SN	Sąd Najwyższy
SO	Sąd Okręgowy
SR	Sąd Rejonowy
TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
UE	Unia Europejska
ust.	ustęp
u.TK	ustawa o Trybunale Konstytucyjnym
w.	wyrok
WSA	Wojewódzki Sąd Administracyjny

Wstęp

Trybunał Konstytucyjny niniejszym przedstawia *Informację o działalności oraz istotnych problemach orzecznictwa w 2013 roku*, wyrażając przekonanie, że lektura ta będzie interesująca i inspirująca, w szczególności dla Państwa Posłów i Senatorów oraz wszystkich podmiotów procesu prawodawczego, a także dla środowisk prawniczych i naukowych.

Prezentację dorobku orzeczniczego z 2013 r. poprzedzono przedstawieniem składu Trybunału, jego kompetencji oraz wybranych zagadnień z problematyki procedury sądowokonstytucyjnej na tle praktyki orzeczniczej. Istotne problemy wynikające z zeszłorocznego orzecznictwa zostały omówione według trzech głównych kategorii tematycznych: statusu jednostki (ochrony jej praw i wolności konstytucyjnych), zasad działania władz publicznych oraz zasad stanowienia prawa. Problemy poruszane w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego w 2013 r. odnosiły się w szczególności do kształtowania statusu prawnego obywatela w kontekście zasady równowagi budżetowej, ochrony wolności osobistej i więzi rodzinnych, obowiązku równoważenia interesów podmiotów praw, kompetencji Prezydenta, a także struktury sądownictwa. Nadto odrębny rozdział został poświęcony analizie skutków orzeczeń oraz relacjom Trybunału Konstytucyjnego z prawodawcą i sądami. Analiza sposobu wykonania wyroków pozwala docenić włożony wysiłek ustawodawcy, choć wskazano także na problemy, które pozostają w tym zakresie do rozwiązania. Osobny rozdział poświęcono działalności pozaorzeczniczej, której głównym celem jest propagowanie polskiej kultury konstytucyjnoprawnej. Do *Informacji* dołączono zestawienia danych statystycznych, a także m.in. przegląd zdań odrębnych do wyroków i postanowień Trybunału.

1 maja 2014 r. minie 10 lat od wstąpienia Polski do Unii Europejskiej, na mocy podpisanego w Atenach 16 kwietnia 2003 r. traktatu akcesyjnego[1]. Warto w związku z tą rocznicą przypomnieć znaczące *acquis constitutionnel* Trybunału Konstytucyjnego w dziedzinie prawa europejskiego i jego relacji do Konstytucji. Zagadnienia integracji europejskiej w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego przedstawia *Aneks do Informacji*.

---

[1] Traktat między Królestwem Belgii, Królestwem Danii, Republiką Federalną Niemiec, Republiką Grecką, Królestwem Hiszpanii, Republiką Francuską, Irlandią, Republiką Włoską, Wielkim Księstwem Luksemburga, Królestwem Niderlandów, Republiką Austrii, Republiką Portugalską, Republiką Finlandii, Królestwem Szwecji, Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (Państwami Członkowskimi Unii Europejskiej) a Republiką Czeską, Republiką Estońską, Republiką Cypryjską, Republiką Łotewską, Republiką Litewską, Republiką Węgierską, Republiką Malty, Rzecząpospolitą Polską, Republiką Słowenii, Republiką Słowacką dotyczący przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej do Unii Europejskiej, podpisany w Atenach w dniu 16 kwietnia 2003 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864).

Rozdział I
Trybunał Konstytucyjny: skład, kompetencje i procedura

1. Pozycja ustrojowa i skład

Trybunał Konstytucyjny jest organem władzy sądowniczej, powołanym do badania zgodności z Konstytucją aktów normatywnych i umów międzynarodowych, a także wykonywania innych zadań, które zostały określone w przepisach Konstytucji.

Trybunał składa się z 15 sędziów, wybieranych indywidualnie przez Sejm na jedną dziewięcioletnią kadencję, spośród osób wyróżniających się wiedzą prawniczą. Sędziami Trybunału są: Andrzej Rzepliński (Prezes), Stanisław Biernat (Wiceprezes), Zbigniew Cieślak, Maria Gintowt-Jankowicz, Mirosław Granat, Wojciech Hermeliński, Leon Kieres, Marek Kotlinowski, Teresa Liszcz, Małgorzata Pyziak-Szafnicka, Stanisław Rymar, Piotr Tuleja, Sławomira Wronkowska-Jaśkiewicz, Andrzej Wróbel, Marek Zubik.

Fot. Jan Bogacz

2. Kompetencje

2.1. Hierarchiczna kontrola norm prawnych

2.1.1. Zakres przedmiotowy kontroli

Podstawowym zadaniem Trybunału Konstytucyjnego jest rozstrzyganie w drodze orzeczeń o tzw. pionowej zgodności norm prawnych, w hierarchii których najwyższą rangę mają normy Konstytucji. Spośród aktów normatywnych tylko jej przepisy nie mogą być przedmiotem kontroli konstytucyjności (*p. z 25 września 2013 r., SK 44/12*). Hierarchiczna kontrola dokonywana przez Trybunał dotyczy zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją, zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie, zgodności przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami (art. 188 Konstytucji).

Podczas kontroli norm zakłada się racjonalność ustawodawcy i przyjmuje się domniemanie konstytucyjności aktów normatywnych (*w. z 14 maja 2013 r., P 27/12*). Trybunał nie ocenia zasadności kwestionowanego aktu. Jeśli można mówić o kontroli celowości i trafności decyzji ustawodawcy, to jedynie w odniesieniu do norm konstytucyjnych. Celowość i trafność są wówczas rozumiane normatywnie, zwłaszcza w ramach przesłanek testu proporcjonalności (*w. z 25 lipca 2013 r., P 56/11*). Poza zakresem kompetencji Trybunału pozostaje rozstrzyganie kwestii spójności norm o tej samej mocy prawnej (*w. z 4 lipca 2013 r., P 7/10; w. z 19 lutego 2013 r., P 14/11*, p. *z 6 maja 2013 r., Ts 267/12*). Niespójność takich norm może uzasadniać ewentualny zarzut niezgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego jedynie wyjątkowo, gdy błędy techniki legislacyjnej uniemożliwiają ustalenie treści normy (*w. z 14 maja 2013 r., P 27/12*). Trybunał nie rozstrzyga sporów dotyczących wykładni zakwestionowanego przepisu (*w. z 22 października 2013 r., SK 14/13*). Utrwalony i powszechny sposób interpretacji przepisów może natomiast wpływać na ustalenie rzeczywistej treści aktu normatywnego (*p. z 2 lipca 2013 r., Ts 39/12*).

Nie należy do kompetencji Trybunału kontrolowanie kompetencji instytucji Unii Europejskiej do wydania aktów normatywnych, dokonywanie wiążącej abstrakcyjnej wykładni przepisów prawa lub oceny praktyki ich stosowania (*w. z 26 czerwca 2013 r., K 33/12, p. z 15 stycznia 2013 r., SK 21/12*) ani orzekanie o zaniechaniach prawodawczych, polegających na świadomym odstąpieniu przez prawodawcę od uregulowania określonej kwestii (*w. z 27 czerwca 2013 r., K 36/12*).

2.1.2. Kryteria kontroli

Trybunał nie wyznacza samodzielnie zakresu kontroli norm w rozpatrywanej sprawie. Nie działa z urzędu; może rozstrzygać o hierarchicznej zgodności norm jedynie w zakresie wskazanym przez wnioskodawcę (art. 66 u.TK). Podmiot inicjujący postępowanie przed Trybunałem ma precyzyjnie określić jednostki redakcyjne ustawy lub innego kwestionowanego aktu, a także wskazać zarzuty uzasadniające orzeczenie wobec nich hierarchicznej niezgodności. W konsekwencji to na wnioskodawcy spoczywa ciężar obalenia domniemania konstytucyjności. Można zakwestionować przepis, jego fragment, kilka przepisów, jak również cały akt normatywny. Zarzut

kwalifikowanego naruszenia trybu ustawodawczego, którym jest zarzut nieprawidłowego zastosowania ustawodawczego trybu pilnego zawsze skierowany jest wobec całej ustawy (*w. z 15 lipca 2013 r., K 7/12*).

Trybunał może dokonywać merytorycznej (treściowej) oraz formalnej kontroli aktów normatywnych. Zgodnie z art. 42 u.TK ocena formalna odbywa się na podstawie kryteriów: 1) kompetencyjnego – tj. czy wydanie aktu normatywnego leżało w kompetencjach danego organu, oraz 2) proceduralnego – tj. czy akt normatywny został wydany w trybie wymaganym przepisami prawa.

W wypadku jednoczesnego podniesienia przez podmiot inicjujący postępowanie kontrolne zarzutów formalnych (pkt 1 i 2) i merytorycznych, Trybunał dokonuje najpierw kontroli formalnej, z racji ewentualnych konsekwencji stwierdzenia zasadności zarzutów (*w. z 15 lipca 2013 r., K 7/12*). Rozstrzygnięcie o niezgodności z Konstytucją przepisu z powodów proceduralnych nie wyklucza jednak dopuszczalności rozpatrzenia zarzutów treściowych. W przeciwieństwie do rozstrzygnięć merytorycznych, orzeczenie o niezgodności ustawy z Konstytucją jedynie ze względu na tryb jej uchwalenia nie stoi na przeszkodzie ponownemu uchwaleniu ustawy o tej samej treści w prawidłowym postępowaniu legislacyjnym (*w. z 27 czerwca 2013 r., K 12/10*).

Stwierdzenie niekonstytucyjności postępowania ustawodawczego może być dokonane wyłącznie w wypadku naruszenia jego istotnych elementów, o czym decyduje ranga właściwych przepisów proceduralnych. Nie może stanowić wzorca kontroli ustawy Regulamin Sejmu, jako akt wewnętrznie obowiązujący. Niezgodność ustawy z Konstytucją wskutek naruszenia tego regulaminu stwierdzić można jedynie wówczas, gdy przełożyła się ona na obrazę norm konstytucyjnych. Może się tak zdarzyć, jeśli posłom uniemożliwiono zajęcie stanowiska w sprawie ustawy lub jej poszczególnych przepisów. Nie stanowi samo przez się naruszenia Konstytucji przeprowadzenie pierwszego czytania projektu ustawy na posiedzeniu komisji, nie zaś na posiedzeniu Sejmu, nawet jeżeli takie działanie narusza postanowienia Regulaminu Sejmu, o ile posłowie nie zostali pozbawieni udziału w pracach nad projektem. Każdy z nich mógł wziąć udział w posiedzeniu komisji, jak również zgłosić uwagi i propozycje poprawek (*w. z 7 listopada 2013 r., K 31/12*).

Niedopuszczalność tzw. poziomej kontroli ustaw, a zatem badania zgodności ustaw między sobą, wyklucza m.in. ocenę procedury ich uchwalenia na podstawie przepisów proceduralnych zawartych w ustawie (np. przyznającej Krajowej Radzie Sądownictwa kompetencję w zakresie opiniowania projektów aktów normatywnych dotyczących sądownictwa i sędziów; *w. z 7 listopada 2013 r., K 31/12*).

Kontrola trybu wydawania ustaw może mieć szczególne znaczenie w wypadku ustaw wyrażających zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej. Niezgodność z Konstytucją ustawy ratyfikacyjnej może oznaczać pośrednio uznanie niekonstytucyjności umowy międzynarodowej – z uwagi na konieczność analizy treści tej umowy podczas oceny konstytucyjności ustawy (*w. z 26 czerwca 2013 r., K 33/12*).

Trybunał nie bada z urzędu trybu ustawodawczego, gdy podmiot inicjujący postępowanie sformułował jedynie zarzuty merytoryczne. Od podniesienia przez wnioskodawcę zarzutu dotyczącego trybu uchwalenia lub sposobu wprowadzenia w życie uzależniona jest kontrola formalna ustawy nowelizującej (*p. z 13 lutego 2013 r., P 25/10*). Jest to uzasadnione w szczególności w sytuacji, gdy wprowadzone przez nią zmiany weszły już w życie (*w. z 13 czerwca 2013 r., K 17/11*).

2.1.3. Wszczęcie postępowania – wymagania ogólne. Podstawy umorzenia

Art. 32 ust. 1 u.TK nakłada na wnioskodawcę obowiązek przedstawienia zarzutu niezgodności aktu normatywnego ze wskazanym wzorcem kontroli, a także jego uzasadnienia z powołaniem dowodów na poparcie zarzutu.

Dokonując rekonstrukcji zakresu zaskarżenia, Trybunał Konstytucyjny stale bierze pod uwagę: osnowę wiodącego zarzutu pisma procesowego (*w. z 5 grudnia 2013 r., K 27/13*), uzasadnienie tego pisma (*w. z 3 lipca 2013 r., P 49/11; w. z 4 lipca 2013 r., P 7/10*), kierunek i głębokość argumentacji wnioskodawcy (*w. z 29 lipca 2013 r., SK 12/12*), specyfikę trybu kontroli oraz doprecyzowanie przedmiotu zaskarżenia na rozprawie przez wnioskodawcę (*w. z 26 lutego 2013 r., SK 12/11*), a także ewentualne doprecyzowanie wzorca lub przedmiotu kontroli przez RPO, o ile nie doprowadzi to do rozszerzenia zakresu zaskarżenia (*w. z 22 października 2013 r., SK 14/11*).

Trybunał niejednokrotnie, rozpatrując skargę konstytucyjną, stosuje zasadę *falsa demonstratio non nocet*, zgodnie z którą **zasadnicze znaczenie przypisuje się istocie podnoszonych zarzutów** a nie oznaczeniu zakresu kontroli (tj. przedmiotu lub wzorca) przez skarżącego. Zasada ta znajduje zastosowanie w wypadku niewłaściwego oznaczenia przedmiotu kontroli, w tym przez błędne wskazanie przepisów ustawy nowelizującej zamiast przepisów ustawy nowelizowanej (*w. z 13 czerwca 2013 r., K 17/11*). Omawianą zasadą Trybunał może posłużyć się także w wypadku niewłaściwego oznaczenia wzorca kontroli (*w. z 15 lipca 2013 r., K 7/12*) bądź gdy wnioskodawca w istocie domaga się wydania wyroku zakresowego lub częściowego (*w. z 8 stycznia 2013 r., K 18/10; w. z 10 grudnia 2013 r., U 5/13*). Brak uzasadnienia zarzutu uniemożliwia rekonstrukcję zakresu zaskarżenia z zastosowaniem zasady *falsa demonstratio non nocet*, a postępowanie w odpowiednim zakresie podlega umorzeniu (*w. z 22 października 2013 r., SK 14/13; w. z 16 lipca 2013 r., K 13/10*).

Wzorzec kontroli konstytucyjności musi być adekwatny, to znaczy musi istnieć związek między wyrażoną w nim treścią a kwestionowaną regulacją (*w. z 13 czerwca 2013 r., P 35/12*). Wzorzec wskazany w uzasadnieniu wniosku (*w. z 27 marca 2013 r., K 27/12*), może być uwzględniony, jeśli uzasadnienie zawiera argumenty dotyczące niezgodności z tym wzorcem (*w. z 23 kwietnia 2013 r., K 12/12*).

Brak zarzutu skutkuje umorzeniem postępowania ze względu na niedopuszczalność orzekania (*w. z 18 czerwca 2013 r., K 37/12*). Umorzenie następuje również gdy brakuje: dokładnego określenia przedmiotu kontroli (*w. z 12 grudnia 2013 r., K 5/13*), uzasadnienia zarzutu (*w. z 27 marca 2013 r., K 27/12; w. z 26 czerwca 2013 r., K 33/12; w. z 10 grudnia 2013 r., K 16/13; w. z 12 grudnia 2013 r., K 5/13*) lub odpowiedniej argumentacji (*w. z 25 lipca 2013 r., P 56/11; w. z 10 grudnia 2013 r., K 16/13*). W konsekwencji postępowanie może zostać umorzone wyłącznie w odpowiednim zakresie, wobec niesformułowania zarzutu niekonstytucyjności lub nieprzedstawienia argumentacji na jego poparcie w odniesieniu do pełnej treści normatywnej kwestionowanego przepisu (*w. z 10 grudnia 2013 r., K 16/13; w. z 12 grudnia 2013 r., K 5/13*) czy też w związku z podniesieniem wątpliwości konstytucyjnych wyłącznie co do części wzorca kontroli (*w. z 10 grudnia 2013 r., K 16/13*). Niedopuszczalny jest również zarzut będący w istocie postulatem *de lege ferenda* (*w. z 7 maja 2013 r., SK 11/11*).

Oczywista bezzasadność wniosku może być podstawą umorzenia postępowania w szczególności wówczas, gdy wnioskodawca dokonał nieprawidłowej wykładni kwestionowanych przepisów (*w. z 23 kwietnia 2013 r., K 12/12*). Nie wpływa automatycz-

nie na ocenę zgodności z Konstytucją ewentualna niezgodność przedmiotu kontroli z prawem Unii Europejskiej (por. *w. z 23 lipca 2013 r., P 4/11*).

Trybunał na każdym etapie postępowania bada, czy istnieje konieczność jego umorzenia (*w. z 8 stycznia 2013 r., K 18/10*). Wydanie orzeczenia o niezgodności przedmiotu kontroli z jednym ze wskazanych wzorców umożliwia umorzenie postępowania wobec pozostałych wzorców ze względu na zbędność wydania wyroku (m.in. *w. z 30 lipca 2013 r., U 5/12; w. z 8 października 2013 r., K 30/11*). Postępowanie zostaje również umorzone ze względu na zbędność orzekania z wzorcem konwencyjnym, jeżeli stwierdzono zgodność z wzorcem konstytucyjnym będącym jego „odpowiednikiem" (*w. z 26 września 2013 r., K 22/12*). Postępowanie dotyczące zgodności z Konstytucją rozporządzenia zostaje umorzone ze względu na zbędność orzekania w razie stwierdzenia niezgodności z Konstytucją upoważnienia ustawowego do wydania rozporządzenia (*w. z 26 marca 2013 r., K 11/12*).

2.1.4. Kontrola prewencyjna

Inicjowana przez Prezydenta kontrola prewencyjna dotyczy ustawy przed jej podpisaniem albo umowy międzynarodowej przed ratyfikacją. W ramach kontroli prewencyjnej jedynym dopuszczalnym wzorcem kontroli jest Konstytucja (art. 122 ust. 3 zdanie 1). Badaniu podlega w tym wypadku akt normatywny, który nie wszedł jeszcze w życie, a zatem Trybunał zachowuje powściągliwość w kontroli jego treści. Nie wiadomo bowiem, w jaki sposób dany akt będzie interpretowany i stosowany.

Parlament powinien uwzględniać ewentualność prezydenckiej kontroli prewencyjnej. Planując tok prac prawodawczych oraz ustalając termin wejścia w życie ustawy, należy liczyć się z ryzykiem, że termin ten będzie inny niż wskazany w danym akcie, w związku z tym, że może być konieczny czas na rozpoznanie sprawy przez Trybunał. W szczególności ewentualność wszczęcia kontroli prewencyjnej należy uwzględnić, jeśli ustawodawca zamierza ustalić „sztywny" (dzienny) termin wejścia w życie aktu prawnego (*w. z 24 lipca 2013 r., Kp 1/13*).

W odniesieniu do kontroli prewencyjnej pojawia się kwestia nierozerwalnego związku poszczególnych przepisów z całą ustawą w rozumieniu art. 122 ust. 4 Konstytucji. Taki związek istnieje, jeśli bez niezgodnego z Konstytucją przepisu ustawy niemożliwe jest stosowanie pozostałych jej przepisów, albo jeśli jest to wprawdzie technicznie możliwe, jednak dochodzi do oczywistej modyfikacji zakresu zastosowania, celu bądź też sensu pozostałych przepisów ustawy, które wówczas nabierają innej treści normatywnej niż poprzednio. Nierozerwalny związek nie istnieje między uznanym za niezgodny z Konstytucją przepisem określającym termin wejścia w życie zakwestionowanej ustawy oraz pozostałymi jej przepisami, ponieważ w takim wypadku automatycznie zastosowanie znajdzie art. 4 ust. 1 ustawy o ogłaszaniu aktów normatywnych, ustanawiający 14-dniowy termin spoczywania ustawy (*w. z 24 lipca 2013 r., Kp 1/13*). Związek tego rodzaju istnieje jednak między uznanym za niezgodny z Konstytucją przepisem określającym wejście w życie zakwestionowanej ustawy oraz pozostałymi jej przepisami, jeśli na jego podstawie dodany zostaje z mocą wsteczną przepis uznany za niekonstytucyjny (*w. z 6 marca 2013 r., Kp 1/12*).

2.1.5. Kontrola następcza

Kontrola następcza dotyczy aktów, które weszły już w życie lub oczekują na wejście w życie po zakończeniu procedury prawodawczej. Kontrola taka może mieć jedną z dwóch form: kontroli abstrakcyjnej, dokonywanej bez związku z indywidualną sprawą administracyjną albo sądową, bądź kontroli konkretnej, która jest dokonywana z inicjatywy sądu kierującego do Trybunału pytanie prawne w związku z rozpoznawaniem określonej sprawy (art. 193 Konstytucji) lub z inicjatywy podmiotu wnoszącego skargę konstytucyjną w celu uzyskania ochrony jego konstytucyjnych praw i wolności naruszonych wcześniej w toku rozpoznawania jego sprawy w postępowaniu administracyjnym lub sądowym (art. 79 ust. 1 Konstytucji).

Kontroli następczej poddawane są zasadniczo akty obowiązujące. Niezależnie od formalnego uchylenia przez ustawodawcę akt normatywny „obowiązuje" w rozumieniu art. 39 ust. 1 pkt 3 u.TK tak długo, jak długo na jego podstawie mogą być wydawane akty stosowania prawa, na przykład rozstrzygnięcia sądowe (m.in. *w. z 8 października 2013 r., SK 40/12; w. z 22 stycznia 2013 r., SK 18/11*), bądź też tak długo, jak długo przepis stanowi podstawę oceny legalności decyzji administracyjnych (*w. z 15 października 2013 r., P 26/11*). Trybunał przyjmuje, że o uchyleniu przepisu w rozumieniu art. 39 ust. 1 pkt 3 u.TK można mówić dopiero wtedy, gdy nie może on być w ogóle stosowany (*w. z 4 lipca 2013 r., P 7/10*), w szczególności z uwagi na brak przepisów intertemporalnych przewidujących taką możliwość (*w. z 17 lipca 2013 r., SK 9/10; w. z 26 listopada 2013 r., SK 33/12*).

Przesłanki „obowiązywania" prawa w rozumieniu art. 39 ust. 1 pkt 3 u.TK nie można jednak utożsamiać z jakimkolwiek powołaniem się przez organ stosujący prawo na uchylony przepis, w szczególności gdy jego skutki nastąpiły w całości w przeszłości wraz z wystąpieniem pewnego zdarzenia o charakterze jednorazowym (*p. z 13 marca 2013 r., SK 38/12; p. z 3 lipca 2013 r., Ts 54/12*). Przykładem aktu normatywnego, którego proste uchylenie równoznaczne jest z utratą mocy obowiązującej, jest rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu działania ministra (*p. z 20 marca 2013 r., U 3/12*).

Zgodnie z art. 39 ust. 3 u.TK, stwierdzenie, że akt przestał obowiązywać, nie powoduje, że kontrola staje się niedopuszczalna, o ile istnieje konieczność ochrony konstytucyjnych praw i wolności skarżącego (*w. z 2 października 2013 r., SK 10/13*), m.in. jeśli regulacja, która zastąpiła uchylony przepis, nie zmienia sytuacji prawnej skarżącego (*w. z 22 października 2013 r., SK 14/13*). Wydanie orzeczenia na podstawie tego przepisu jest także możliwe w trybie kontroli abstrakcyjnej, o ile jednak wnioskodawca odniósłby się do wolności lub praw indywidualnie określonych podmiotów (*w. z 27 czerwca 2013 r., K 12/10*). Art. 39 ust. 3 u.TK nie dotyczy jednak wynikających z Konstytucji praw jednostek samorządu terytorialnego z uwagi na ich odmienną funkcję oraz cel (*w. z 13 marca 2013 r., K 25/10*).

Warunkiem wydania wyroku w sprawie konstytucyjności uchylonych przepisów jest co najmniej uprawdopodobnienie naruszenia konstytucyjnych wolności i praw (*w. z 13 marca 2013 r., K 25/10*). Dopuszczalność wydania orzeczenia na podstawie art. 39 ust. 3 u.TK nie jest uzależniona od możliwości skorzystania przez skarżącego ze wznowienia postępowania na podstawie art. 190 ust. 4 Konstytucji (*w. z 8 października 2013 r., SK 40/12*). Równocześnie jednak zastosowanie art. 39 ust. 3 u.TK nie przesądza samo w sobie o kierunku rozstrzygnięcia (*p. z 13 marca 2013 r., SK 38/12*).

Orzekanie na podstawie art. 39 ust. 3 u.TK jest dopuszczalne jedynie wtedy, gdy orzeczenie Trybunału może co najmniej pośrednio przywrócić stan zgodny z Konstytucją, jaki istniał przed uchwaleniem niekonstytucyjnego aktu (*p. z 3 lipca 2013 r., Ts 54/12*).

2.1.6. Skarga konstytucyjna oraz pytanie prawne

Skarga konstytucyjna pozwala dochodzić ochrony konstytucyjnych praw i wolności każdemu, jeżeli zostały one naruszone przez zastosowanie w jego indywidualnej sprawie aktu normatywnego (przepisu) niezgodnego z Konstytucją. Zdolność skargowa podmiotu zależy przede wszystkim od tego, czy przysługuje mu konstytucyjna wolność lub prawo, którego ochrony, w drodze skargi konstytucyjnej, się domaga. Nie przesądza zdolności skargowej ani rodzaj i charakter prawny danego podmiotu, ani pochodzenie kapitału w oparciu, o który działa (*p. z 18 grudnia 2013 r., Ts 13/12*).

Zgodnie z art. 47 ust. 1 u.TK, skarga konstytucyjna, oprócz wymagań ogólnych stawianych każdemu pismu procesowemu, powinna spełnić szereg wymagań dodatkowych. Skarżący ma obowiązek wskazać, jakie jego wolności lub prawa konstytucyjne zostały naruszone oraz w jaki sposób. Nie spełnia tego warunku lakoniczne sformułowanie zarzutu, ograniczające się do wymienienia przedmiotu i wzorca kontroli (*w. z 2 października 2013 r., SK 10/13*), a także zbyt ogólne określenie cechy istotnej, która miałaby uzasadniać równe traktowanie obu grup podmiotów (*w. z 25 lipca 2013 r., SK 17/12*). Trybunał nie określa z urzędu sposobu naruszenia wolności lub praw (*w. z 11 lipca 2013 r., SK 16/12*).

Skarga może być wniesiona dopiero po wydaniu przez sąd lub inny właściwy organ ostatecznego rozstrzygnięcia w sprawie. Skarga będzie niedopuszczalna, jako przedwczesna, jeśli skarżący nie wykorzystał wszystkich dostępnych mu środków prawnych w celu uzyskania prawomocnego orzeczenia sądowego lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia (*w. z 25 lipca 2013 r., SK 61/12*). Chodzi tylko o takie ostateczne orzeczenie, które bezpośrednio ingeruje w prawa lub wolności przysługujące skarżącemu w konkretnych okolicznościach sprawy. Skarga jest zatem niedopuszczalna, jeśli zarzut dotyczy w rzeczywistości ingerencji w prawa innego podmiotu niż skarżący. Ponadto naruszenie konstytucyjnych praw i wolności musi mieć charakter aktualny. Jeśli późniejsza zmiana stanu prawnego otworzyłaby możliwość dochodzenia ochrony bez konieczności uzyskania orzeczenia Trybunału, zarzuty mogą stać się nieaktualne, a samo postępowanie przed Trybunałem – zbędne (*p. z 8 stycznia 2013 r., SK 17/11*). Potencjalny charakter naruszenia konstytucyjnych wolności i praw stanowi podstawę do odmowy nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej (*p. z 8 maja 2013 r., Ts 61/11*).

Trzymiesięczny termin wniesienia skargi przewidziany w art. 46 ust. 1 u.TK jest terminem zawitym (*p. z 29 stycznia 2013 r., SK 36/12*). Wystąpienie z wnioskiem do sądu o ustanowienie profesjonalnego pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia skargi konstytucyjnej powoduje zawieszenie tego terminu, a nie jego przerwanie (*p. z 21 marca 2013 r., SK 32/12*).

Pojęcie „akt normatywny", o którym mowa w art. 79 ust. 1 Konstytucji, obejmuje każdy akt zawierający normy o charakterze generalnym i abstrakcyjnym, o ile stanowił on podstawę ostatecznego orzeczenia w indywidulanej sprawie skarżącego (*w. z 8 października 2013 r., SK 40/12*), przy czym dana norma nie musi pojawić się

w sentencji tego orzeczenia (*w. z 26 listopada 2013 r., SK 33/12*). Ponadto samo ostateczne rozstrzygnięcie kształtujące sytuację prawną skarżącego nie musi być orzeczeniem sądowym (*w. z 25 lipca 2013 r., SK 61/12*).

Wzorcami kontroli mogą być nie tylko przepisy o prawach i wolnościach zawarte w rozdziale II Konstytucji, lecz także znajdujące się poza tym rozdziałem. Zasady konstytucyjne mogą być powoływane, o ile skarżący odpowiednio powiąże je z przysługującym mu prawem lub wolnością. Na przykład zarzut naruszenia art. 2 Konstytucji może stanowić samodzielną podstawę do wystąpienia ze skargą, jeśli skarżący wykaże, w jaki sposób naruszenie wynikających z tego przepisu zasad mogłoby doprowadzić do naruszenia konkretnego prawa lub wolności w jego sprawie (m.in. *w. z 2 października 2013 r., SK 10/13; w. z 7 maja 2013 r., SK 11/11*).

Art. 59 ust. 2 u.TK umożliwia rozpoznanie skargi konstytucyjnej na posiedzeniu niejawnym w wypadku bezspornej niezgodności z Konstytucją kwestionowanego przez skarżącego aktu normatywnego. Sytuacja taka zachodzi wówczas, gdy z pisemnych stanowisk uczestników postępowania wynika, że podzielają oni stanowisko skarżącego (*w. z 7 marca 2013 r., SK 30/09*), choć uczestnicy postępowania nie muszą podzielać stanowiska skarżącego co do niezgodności ze wszystkimi wskazanymi w skardze wzorcami kontroli (*w. z 2 października 2013 r., SK 10/13*).

Na podstawie art. 153 § 2 k.p.c. w związku z art. 20 u.TK Trybunał może odbyć całe posiedzenie w sprawie przy drzwiach zamkniętych (bez udziału publiczności). Pierwsze takie posiedzenie w historii Trybunału odbyło się 15 października 2013 r.

Z **pytaniem prawnym** może zwrócić się do Trybunału sąd, który rozpoznaje konkretną, indywidualną sprawę. Na sądzie spoczywa obowiązek wykazania, że odpowiedź na pytanie może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, w związku z którą zostało ono postawione (tzw. przesłanka funkcjonalna). Sąd może podnieść wątpliwość co do zgodności z Konstytucją każdego przepisu, którego wykorzystanie rozważa lub zamierza rozważyć, poszukując normy dla jednostkowego rozstrzygnięcia sprawy (m.in. *w. z 25 lipca 2013 r., P 56/11; p. z 13 lutego 2013 r., P 25/10*). Pytanie prawne nie może inicjować abstrakcyjnej kontroli norm ani zmierzać do uzyskania wykładni kwestionowanego przepisu (*p. z 8 lipca 2013 r., P 11/11*). Rozpoznanie pytania prawnego wykracza poza wymierzanie sprawiedliwości i nie może sprowadzać się do wykładni zakwestionowanego przepisu i subsumcji stanu faktycznego w sprawie toczącej się przed sądem pytającym. W celu rozwiązania złożonych problemów dotyczących interpretacji przepisów ustawowych sąd powszechny orzekający w sprawie może przedstawić SN zagadnienie prawne w celu usunięcia wątpliwości dotyczących ich stosowania (*p. z 5 marca 2013 r., P 38/10*). Sądom nie przysługuje przy tym kompetencja w zakresie orzekania o zgodności ustaw z Konstytucją (*w. z 16 lipca 2013 r., P 53/11*).

Pytający sąd, wykazując istnienie przesłanki funkcjonalnej, nie musi przedstawiać sposobu rozstrzygnięcia toczącej się przed nim sprawy, lecz musi uprawdopodobnić, że norma, której zgodność z Konstytucją została podana w wątpliwość, jest istotna w procesie subsumcji (*w. z 25 lipca 2013 r., P 56/11*). Trybunał nie powinien przewidywać rozwiązań, których sąd występujący z pytaniem prawnym jeszcze nie przyjął (*w. z 14 maja 2013 r., P 27/12*). W wypadku, gdy związek pytania prawnego z rozstrzygnięciem sprawy toczącej się przed sądem nie jest oczywisty, pytający sąd powinien wskazać, w jaki sposób zmieniłoby się to rozstrzygnięcie, gdyby Trybunał Konstytu-

cyjny orzekł o niezgodności przepisu z Konstytucją (*p. z 8 lipca 2013 r., P 11/11*). Przesłanka funkcjonalna nie zachodzi w sytuacji, gdy możliwe jest rozstrzygnięcie sprawy bez uruchomienia instytucji pytania prawnego (*w. z 22 stycznia 2013 r., P 46/09*).

2.1.7. Kontrola abstrakcyjna (wnioski)

Z wnioskiem w trybie kontroli abstrakcyjnej wystąpić mogą tylko podmioty wskazane w art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji: Prezydent, Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów, Pierwszy Prezes SN, Prezes NSA, Prokurator Generalny, Prezes NIK oraz RPO, niezależnie od zakresu powierzonych tym organom zadań czy ich kompetencji, oraz grupa 50 posłów lub 30 senatorów. Z wnioskiem mogą wystąpić również: KRS, organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego, ogólnokrajowe organy związków zawodowych, ogólnokrajowe władze organizacji pracodawców i organizacji zawodowych oraz kościoły i inne związki wyznaniowe. Legitymacja tych podmiotów ograniczona jest jednak do spraw objętych zakresem ich działania.

Na przykład KRS może wystąpić z wnioskiem w sprawie zgodności z Konstytucją aktu normatywnego dotyczącego niezależności sądów i niezawisłości sędziów. Powołanie się przez Radę we wniosku na inny niż Konstytucja wzorzec kontroli powoduje konieczność umorzenia postępowania w tym zakresie z uwagi na niedopuszczalność orzekania (*w. z 27 marca 2013 r., K 27/12*). Z kolei reguły dopuszczenia do wykonywania zawodu adwokata osób, które nie odbyły uprzednio aplikacji, mieszczą się pod pojęciem „spraw objętych zakresem działania" Naczelnej Rady Adwokackiej (*w. z 12 lutego 2013 r., K 6/12*), zaś z zakresem działalności Krajowej Rady Notarialnej wiążą się zasady organizowania aplikacji notarialnej oraz obowiązek przyjęcia funkcji patrona przez notariusza (*w. z 27 czerwca 2013 r., K 12/10*). W wypadku organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego, pojęcie to obejmuje sprawy dotyczące przepisów mających wpływ na kształt dochodów i wydatków jednostki (*w. z 31 stycznia 2013 r., K 14/11*). Zakresem działania organów ogólnokrajowych związków zawodowych objęte są sprawy dotyczące norm czasu pracy pracowników o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (*w. z 13 czerwca 2013 r., K 17/11*).

Wnioskodawca mający ograniczoną zdolność wnioskową nie jest uprawniony do podnoszenia zarzutów naruszenia trybu uchwalenia aktu normatywnego związanych z elementami postępowania prawodawczego, w których nie uczestniczy (*p. z 19 kwietnia 2013 r., Tw 13/12*).

Nieratyfikowana umowa międzynarodowa nie jest częścią obowiązującego w Polsce porządku prawnego i nie może być przedmiotem oceny zgodności z Konstytucją w trybie następczej kontroli norm (*p. z 21 maja 2013 r., K 11/13*).

2.1.8. Rozstrzygnięcia

Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego ma moc powszechnie obowiązującą i jest ostateczne. Skutkiem wyroku o niezgodności normy z wzorcem zawartym w akcie normatywnym wyższej rangi jest utrata przez nią mocy obowiązującej. Jeszcze przed wejściem w życie Konstytucji z 1997 r., ukształtowała się praktyka wydawania przez Trybunał wyroków o złożonej strukturze sentencji – o tzw. pominięciu lub zakresowych oraz o określonym rozumieniu aktu normatywnego lub jego części. Charakterystyczna dla tak zwanych wyroków interpretacyjnych jest sentencja, w której zastosowano formułę „[przepis] rozumiany jako/w ten sposób, że (…) jest zgodny/niezgodny"

z wzorcem (*w. z 13 marca 2013 r., K 25/10*). Za sięganiem do tej formuły rozstrzygnięcia przemawia przede wszystkim postulat jak najmniej intensywnej ingerencji w obowiązujące przepisy (tylko zatem w takim zakresie, w jakim jest to konieczne), zasada powściągliwości sędziowskiej oraz domniemanie konstytucyjności norm prawnych. Formułując sentencję wyroku o określonym rozumieniu aktu normatywnego lub jego części, Trybunał może ograniczyć się do wskazania przepisu podstawowego z punktu widzenia analizowanego problemu konstytucyjnego (*w. z 25 lipca 2013 r., SK 17/12*).

Z kolei wyroki zakresowe dotyczą określonej części treści normatywnej aktu lub przepisu (np. *w. z 29 stycznia 2013 r., SK 28/11*) bądź fragmentu przepisu (np. wskazane w sentencji wyrazy; *w. z 24 lipca 2013 r., Kp 1/13*). Wydanie wyroku zakresowego jest szczególnie uzasadnione w wypadku rozpoznawania skargi konstytucyjnej lub pytania prawnego, gdy orzeczenie ogranicza się do takiej treści, która jest niezbędna do rozpoznania skargi (*w. z 22 stycznia 2013 r., SK 18/11*) lub rozstrzygnięcia konkretnej sprawy przez sąd (*w. z 19 lutego 2013 r., P 14/11*). Takie ujęcie sentencji może wynikać m.in. z konieczności respektowania przez Trybunał zasady skargowości, gdy podmiot inicjujący postępowanie kwestionuje przepis nie w całości, ale jedynie w pewnym jego fragmencie lub zakresie (*w. z 29 stycznia 2013 r., SK 28/11*). Posłużenie się formułą wyroku zakresowego jest także możliwe wówczas, jeżeli norma lub przepis zostały zakwestionowane w całości, jednak konieczność wydania wyroku zakresowego wynika z treści ostatecznego rozstrzygnięcia w sprawie skarżącego (*w. z 29 lipca 2013 r., SK 12/12*). Wydanie takiego rozstrzygnięcia może doprowadzić do minimalizacji negatywnych skutków orzeczenia o niezgodności z Konstytucją całej zakwestionowanej normy (*w. z 13 czerwca 2013 r., K 17/11*) albo umożliwić precyzyjne określenie zakresu utraty mocy obowiązującej normy (*w. z 18 czerwca 2013 r., K 37/12*).

Przedmiotem kontroli może być pominięcie ustawodawcze, które polega na zbyt wąskim określeniu zakresu zastosowania normy prawnej (*w. z 8 października 2013 r., K 30/11*). W takim wypadku zachodzi daleko idące podobieństwo (jakościowa tożsamość) materii unormowanej w przepisie oraz materii pozostawionej poza jego zakresem (*w. z 11 lipca 2013 r., SK 16/12*). Sytuacja taka ma miejsce w szczególności wówczas, gdy kwestionowana fragmentaryczna regulacja nabrała niepełnego charakteru na skutek nowelizacji ustawy o charakterze kompleksowym (*w. z 27 czerwca 2013 r., K 36/12*).

W celu minimalizacji negatywnych skutków wyroku wynikających z natychmiastowego usunięcia normy z porządku prawnego Trybunał może określić inny niż dzień ogłoszenia wyroku termin utraty mocy niezgodnej hierarchicznie normy (art. 190 ust. 3 Konstytucji). Może to być uzasadnione m.in. obowiązkiem wykonywania zobowiązań międzynarodowych wynikających z członkostwa Polski w Unii Europejskiej (*w. z 30 sierpnia 2013 r., U 5/12*), uniknięciem stanu tak zwanej wtórnej niekonstytucyjności (*w. z 25 lipca 2013 r., SK 61/12*) czy też uniknięciem niebezpieczeństwa powstania luki konstrukcyjnej (*w. z 25 czerwca 2013 r., K 30/12*). Odroczenie utraty mocy nie wchodzi natomiast w rachubę w wypadku kontroli przez Trybunał przepisu uchylonego przez ustawodawcę (*w. z 8 października 2013 r., SK 40/12*).

Jeżeli wnioskodawca wskazał dwa wzorce (np. dwa przepisy Konstytucji) pozostające w związku funkcjonalnym i treściowym, orzeczenie co do istoty powinno uwzględniać jako podstawę rozstrzygnięcia wzorzec bardziej szczegółowy, tj. ściślej związany ze sformułowanym zarzutem (*w. z 8 października 2013 r., SK 40/12*).

Orzekając o przepisie znowelizowanym, w brzmieniu obowiązującym w chwili orzekania, Trybunał nie wskazuje w sentencji odrębnie, jaki akt normatywny nadał kwestionowanej regulacji nowe brzmienie (*w. z 26 września 2013 r., K 22/12*). Jeżeli wnioskodawca podnosi zarzut pominięcia wyjątku od zasady ogólnej, wówczas w sentencji orzeczenia jako przedmiot kontroli wskazywany jest przepis umożliwiający ustawodawcy ustanowienie tego rodzaju wyjątku (*w. z 26 listopada 2013 r., SK 33/12*).

Nie podlega kontroli Trybunału cofnięcie wniosku przed otwarciem rozprawy. Trybunał jest cofnięciem związany (*p. z 9 kwietnia 2013 r., K 20/12*). Jednak wniosek o umorzenie postępowania złożony po otwarciu rozprawy podlega kontroli pod względem formalnym. Możliwa jest w szczególności ocena, czy cofnięcie wniosku zagraża celom kontroli sądu konstytucyjnego (*p. z 10 stycznia 2013 r., K 36/11*).

2.2. Pozostałe kompetencje

Kompetencje Trybunału Konstytucyjnego dotyczą również orzekania w sprawach: 1) sporów kompetencyjnych (art. 189 Konstytucji), 2) zgodności celów lub działalności partii politycznych z Konstytucją (art. 188 pkt 4 Konstytucji) oraz 3) stwierdzenia przejściowej niemożności sprawowania urzędu przez Prezydenta (art. 131 ust. 1 Konstytucji).

W 2013 r. Trybunał Konstytucyjny nie orzekał w żadnej z wyżej wymienionych kategorii spraw.

Ustawa o Trybunale Konstytucyjnym przyznaje Trybunałowi kompetencję w zakresie przedstawienia właściwym organom prawodawczym uwag o stwierdzonych uchybieniach lub lukach w prawie, których usunięcie jest niezbędne dla zapewnienia spójności systemu prawnego. W tym celu Trybunał wydaje tzw. postanowienia sygnalizacyjne (zob. np. *p. z 26 lutego 2013 r., S 1/13*). Zwrócenie uwagi ustawodawcy na stwierdzone uchybienie lub lukę w ogólności, w szczególności zaś zwrócenie uwagi ustawodawcy na argumenty za jednym ze sposobów wykonania wyroku Trybunału może nastąpić również w wyroku (por. *w. z 22 października 2013 r., SK 14/13*).

3. Projekt ustawy o Trybunale Konstytucyjnym

Działając na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji, 10 lipca 2013 r. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej przekazał Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej projekt nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym (druk sejmowy VII kadencji nr 1590[2]). Projekt dookreśla pozycję Trybunału w ramach władzy sądowniczej, szerzej niż dotychczas reguluje status sędziego konstytucyjnego oraz definiuje podstawowe z punktu widzenia postępowania konstytucyjnego pojęcia, takie jak zakres zaskarżenia, wzorzec kontroli czy też przedmiot kontroli.

Projekt ma również na celu poprawę sprawności orzekania przez Trybunał przez gruntowne przemodelowanie postępowania konstytucyjnego, racjonalizację trybów rozpoznawania spraw, a także stworzenie warunków organizacyjnych sprzyjających

[2] http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/699F4137C13BF1E7C1257BB1004B2874/$File/1590.pdf

sprawności orzekania oraz określenie przejrzystej procedury wyłaniania osób, spośród których wskazani będą kandydaci na sędziów Trybunału, a także sprecyzowanie kryteriów kandydowania na stanowisko sędziego Trybunału.

Rozdział II
Wybrane problemy w orzecznictwie z 2013 r.

1. Konstytucyjny status jednostki

1.1. Kształtowanie statusu jednostki w zgodzie z zasadami konstytucyjnymi

1.1.1. Ochrona zaufania do państwa i prawa oraz bezpieczeństwa prawnego obywateli

Zasada zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa wiąże się z zasadami ochrony praw nabytych oraz ochrony interesów w toku. Chodzi w nich o zapewnienie obywatelowi, znającemu przesłanki działania organów władz publicznych, możliwości decydowania o swoim postępowaniu, tak aby mógł on realnie oceniać następstwa swoich działań.

Konstytucyjnej ochronie podlegają między innymi przedsięwzięcia gospodarcze lub finansowe rozpoczęte w określonym stanie prawnym i ze swej istoty mające trwać przez pewien czas. W razie zmiany stanu prawnego w trakcie realizacji tych przedsięwzięć ustawodawca powinien tak ukształtować przepisy przejściowe, aby umożliwić dokończenie tych przedsięwzięć na podstawie regulacji dotychczasowych bądź dostosowanie się adresatów prawa do zmienionych warunków w inny sposób.

Ustawodawca w razie nowelizacji przepisów powinien zatem, **co do zasady, respektować uprawnienia przedsiębiorcy związane z wydanym na określony czas zezwoleniem na prowadzenie działalności gospodarczej, które wynikały z przepisów obowiązujących w chwili przyznania mu zezwolenia**. Jeśli jednak dotychczas obowiązująca ustawa nie przewidywała wprost możliwości domagania się zmiany lokalizacji punktu gier na automatach o niskich wygranych wskazanej w zezwoleniu, to wyłączenie tej możliwości w przepisach przejściowych nie prowadziło do naruszenia zasady ochrony praw nabytych i ochrony interesów w toku. Możliwość zmiany określonej w zezwoleniu lokalizacji punktu gier była wywodzona z niejednolicie interpretowanych przez sądy przepisów proceduralnych, z których nie wynikało prawo podmiotowe przedsiębiorców prowadzących działalność hazardową. W konsekwencji nie mogli oni zakładać, że przyznane im zezwolenie będzie mogło zostać zmienione (*w. z 23 lipca 2013 r., P 4/11*).

Zasada zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa nie wymaga, aby raz przyznane jednostkom uprawnienia pozostały niezmienione bez względu na okoliczności. W konsekwencji **nie wyklucza dokonania zmiany prawa podwyższającej wymagania do pełnienia funkcji lub zawodu oraz przewidującej weryfikację kwalifikacji osób dotychczas wykonujących funkcję lub zawód. Warunkiem jest**

aby podyktowana była innymi zasadami i wartościami konstytucyjnymi, zaś ustawodawca wprowadził odpowiednie rozwiązania przejściowe. Warunki powyższe spełnia obowiązek kandydata na syndyka do zdania egzaminu państwowego oraz uzyskania licencji syndyka. Podniesienie wymagań koniecznych do pełnienia funkcji syndyka było uzasadnione kompleksową reformą postępowania upadłościowego. Ustawodawca przewidział również odpowiednio długi okres dostosowawczy (*w. z 26 lutego 2013 r., K 15/10*).

Zasada ochrony praw nabytych obejmuje m.in. uprawnienia do kierowania pojazdami. To nie oznacza, że sam dokument potwierdzający ich posiadanie stanowi prawo słusznie nabyte. Nie doszło zatem do naruszania wskazanej zasady przez wprowadzenie obowiązku wymiany praw jazdy wydanych bezterminowo. Choć wskutek tej wymiany zmienił się charakter dokumentu, który zgodnie z jego nowym wzorem będzie miał określony termin ważności, to ubieganie się o ponowne wydanie prawa jazdy po upływie tego terminu nie wiąże się z uzyskaniem samych uprawnień po raz kolejny. Ustawodawca nie pozbawił w ten sposób uprawnień do kierowania pojazdami, więc nie mogło dojść do naruszenia prawa słusznie nabytego (*w. z 12 grudnia 2013 r., K 5/13*).

Ochrona bezpieczeństwa prawnego obywateli pozostaje niekiedy w kolizji z innymi wartościami, które wiążą się z potrzebą dokonania określonej zmiany prawa. Jednostka może jednak oczekiwać, że niekorzystna dla niej zmiana nie będzie arbitralna. **System prawny ma być stabilny, zwłaszcza w odniesieniu do osób o ograniczonych możliwościach dostosowania się do zmian legislacyjnych.** W konsekwencji negatywnym zjawiskiem jest zmienność (labilność) legislacji co do świadczeń pielęgnacyjnych przysługujących podmiotom sprawującym opiekę nad osobami niepełnosprawnymi. Ustawodawca nie zabezpieczył odpowiednio interesów niektórych jego beneficjentów, naruszając przez to ich bezpieczeństwo osobiste. W zaufaniu do stabilności obowiązujących regulacji dokonali oni ważnych decyzji życiowych, związanych między innymi z rezygnacją z zatrudnienia. Wskutek modyfikacji przesłanek przyznawania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego niektórzy uprawnieni zostali pozbawieni możliwości otrzymania w zamian innego świadczenia. Jednocześnie, ze względu na warunki na rynku pracy, ograniczona jest możliwość uzyskania przez te osoby zatrudnienia. Ponadto ustawodawca naruszył pośrednio bezpieczeństwo prawne osób niepełnosprawnych, skoro utraciły one wsparcie ze strony podmiotów pozbawionych świadczeń (*w. z 5 grudnia 2013 r., K 27/13*).

Ochrona zaufania obywateli do państwa i prawa wymaga w razie zmiany stanu prawnego nie tylko ochrony praw podmiotowych, lecz także ekspektatyw maksymalnie ukształtowanych. Jednocześnie Konstytucja nie wyklucza wprowadzenia w tym zakresie regulacji retroaktywnych, o ile jest to konieczne dla ochrony określonego interesu publicznego. Żaden taki interes nie uzasadniał zmiany zasad obliczania dodatku od wypoczynku dla funkcjonariuszy celnych w trakcie trwania roku kalendarzowego obejmującej także uprawnionych, którzy nabyli prawo do dodatku oraz złożyli stosowny wniosek. Osoby te miały prawo oczekiwać, że otrzymają dopłatę obliczoną na podstawie przepisów obowiązujących w czasie składnia przez nie wniosku, zwłaszcza że spełniły wszystkie konstytutywne przesłanki nabycia prawa do dodatku. Objęcie tych osób nowymi, mniej korzystnymi regulacjami prowadziło do naruszenia zasady niedziałania prawa wstecz (*w. z 23 kwietnia 2013 r., P 44/10*).

Nie stanowiło uzasadnionego odstępstwa od zasady niedziałania prawa wstecz dopuszczenie możliwości zastosowania przepisów o charakterze represyjnym za naruszenie ustawy o transporcie drogowym, które pozwalały na wymierzenie wyższych kar pieniężnych niż przewidywane w chwili naruszenia tej ustawy. Przepisy przejściowe nakazywały zastosowanie nowych bardziej restrykcyjnych regulacji w sprawach wszczętych i niezakończonych ostateczną decyzją administracyjną. Ustawodawca powinien był ukształtować te przepisy z uwzględnieniem specyfiki postępowania administracyjnego (w tym zakazu *reformationis in peius*). Wynikająca z Konstytucji **konieczność ochrony zaufania obywateli wymaga, żeby w razie skorzystania z uprawnienia do kontroli instancyjnej decyzji administracyjnej strona nie była narażona na znaczne pogorszenie swojej sytuacji prawnej spowodowane zmianą tej decyzji**. Do zmiany decyzji organu pierwszej instancji, określającej wysokość kary pieniężnej na podstawie dotychczasowych przepisów, nie powinna mieć zastosowania bardziej restrykcyjna, nowa regulacja (*w. z 23 lipca 2013 r., P 36/12*).

Konstytucyjna zasada zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa obejmuje zasadę ochrony stabilności stosunków prawnych. Stabilizacja tych stosunków, a także związana z nią stabilizacja stosunków społecznych są wartościami konstytucyjnymi, które warunkują ukształtowanie odpowiednich relacji jednostki z państwem. W tym kontekście należy oceniać instytucję przedawnienia zobowiązań podatkowych. Choć **Konstytucja nie przewiduje prawa do takiego przedawniania, to wartości konstytucyjne, a zwłaszcza konieczność stabilizacji stosunków społecznych, przemawiają za jej wprowadzeniem**. Z naruszeniem zasady ochrony stabilności stosunków prawnych ustawodawca uregulował przepisy dotyczące podatku od dochodów nieujawnionych, w zakresie, w jakim umożliwiają one wydanie decyzji ustalającej zobowiązanie podatkowe po upływie okresu przedawnienia zobowiązania podatkowego powstałego według zasad ogólnych. Taka regulacja prowadziła do podważenia chronionego konstytucyjnie bezpieczeństwa prawnego podmiotu, który przez nieograniczony czas musiał liczyć się z konsekwencjami nie tylko nieopłacenia podatku, lecz także ewentualnego braku możliwości udowodnienia, że spełnił on zobowiązanie podatkowe lub w ogóle nie ciążył na nim obowiązek podatkowy. Jest to tym bardziej istotne, że podatnik przez nieokreślony czas musiałby dysponować dowodami, iż uzyskał konkretny dochód zgodnie z prawem. Ponadto instytucja przedawnienia w tym wypadku nie realizowała swojej podstawowej funkcji wygaszenia zobowiązania podatkowego (*w. z 18 lipca 2013 r., SK 18/09*).

Z Konstytucji wynika także uzasadnienie instytucji przedawnienia w stosunkach o charakterze cywilnym, a wprowadzenie możliwości zawierania umów „wieczyście wiążących" stanowiłoby naruszenie konstytucyjnej gwarancji wolności człowieka (*w. z 22 maja 2013 r., P 46/11*). W ramach stosunków cywilnych celem instytucji przedawnienia jest przede wszystkim usunięcie niepewności wobec długotrwałego nierealizowania swoich roszczeń przez uprawnione do tego podmioty. W tym kontekście do naruszenia zasady pewności prawa i bezpieczeństwa prawnego doszłoby także w wyniku wprowadzenia regulacji umożliwiających dochodzenie roszczeń odszkodowawczych, które już raz przedawniły się na podstawie obowiązujących przepisów (*w. z 22 stycznia 2013 r., P 46/09*).

1.1.2. Granice ingerencji w konstytucyjny status jednostki

Przestrzeganie zakazu niekoniecznej i nadmiernej ingerencji w konstytucyjny status jednostki stanowi obowiązek prawodawcy wynikający z zasady demokratycznego państwa prawnego. Do takiej ingerencji może dojść w związku z nakładaniem sankcji administracyjnych (na przykład kar pieniężnych) związanych z naruszeniem prawa. Konstytucja wymaga zachowania odpowiedniej proporcji pomiędzy celem wprowadzenia określonej sankcji administracyjnej a jej dolegliwością. Zasada proporcjonalności wywodzona z art. 2 Konstytucji dotyczy zarówno przesłanek, jak i wymiaru sankcji. Nie spełniała tych wymagań regulacja wprowadzająca karę pieniężną w wysokości 10 000 zł za nieterminowe przekazanie przez przedsiębiorcę zbiorczego zestawienia danych o odpadach. Nadmierna dolegliwość tej kary wynikała przede wszystkim z braku możliwości miarkowania jej wysokości, jak również automatyzmu jej wymierzania. Nie oznacza to jednocześnie niekonstytucyjności samej wysokości sankcji, czyli bezwzględnej i docelowej wartości określonej przez prawo dolegliwości, którą odczuwa przedsiębiorca niewywiązujący się z nałożonego na niego obowiązku. Taka wysokość kary jest bowiem uzasadniona wartością realizowanego przez ustawodawcę celu, który jest związany z ochroną środowiska. Jest ona także konieczna, skoro stanowi najskuteczniejszy środek jego realizacji (*w. z 15 października 2013 r., P 26/11*).

Zasada proporcjonalności została wyrażona wprost w art. 31 ust. 3 Konstytucji, z którego wynika **test dozwolonych ograniczeń konstytucyjnych praw i wolności**. Na ten test składa się wymaganie przydatności ograniczenia wiążące się z przeprowadzeniem testu racjonalności instrumentalnej, czyli: a) ze zidentyfikowaniem *ratio legis* przepisów, b) powiązaniem jej z ochroną określonych wartości wynikających z Konstytucji oraz c) dokonaniem oceny, czy kwestionowana regulacja nie utrudnia realizacji *ratio legis* lub nie pozostaje z jej punktu widzenia irrelewantna. Ograniczenie musi być także niezbędne w demokratycznym państwie prawnym dla ochrony jednej z wartości określonych w art. 31 ust. 3 Konstytucji. Proporcjonalne w wąskim znaczeniu są te z ograniczeń praw lub wolności, które pozostają w bezpośrednim związku oraz właściwej proporcji do nakładanych ciężarów (*w. z 25 lipca 2013 r., P 56/11*).

Ocena określonej regulacji z testem dozwolonych ograniczeń konstytucyjnych wolności i praw przebiega etapami, a niespełnienie przez ograniczenie którejkolwiek z przesłanek skutkuje stwierdzeniem jej niekonstytucyjności. Każdą z przesłanek tego testu spełniła instytucja prawa do zachowku, która stanowi dopuszczalną ingerencję w konstytucyjne prawo dziedziczenia. Ocena przydatności tej ingerencji, dokonana z zastosowaniem testu racjonalności instrumentalnej, wymagała ustalenia *ratio legis* prawa do zachowku, tj. ochrony najbliższej rodziny spadkodawcy. Wartość ta jest jednocześnie związana z konstytucyjnym nakazem ochrony małżeństwa i rodzicielstwa. Ograniczenie swobody testowania, przez prawo do zachowku, jest przy tym niezbędne ze względu na ochronę praw i wolności innych osób (najbliższej rodziny spadkodawcy), co stanowi jedną z wartości określonych w art. 31 ust. 3 Konstytucji. Prawo dziedziczenia nie jest także nadmiernie ograniczone względem ciężarów, które zostały nałożone na spadkodawcę. Ustawodawca wprowadził regulacje służące wzmocnieniu woli spadkodawcy, w tym możliwość wydziedziczenia przez niego małżonka, zstępnych lub rodziców w razie nagannego zachowania się tych osób (*w. z 25 lipca 2013 r., P 56/11*).

Test dozwolonych ograniczeń konstytucyjnych wolności i praw wiąże się z wewnętrzną hierarchią wartości konstytucyjnych. W konsekwencji, im wyższy stopień ograniczenia oraz im cenniejsze podlegające mu prawo lub wolność konstytucyjna, tym cenniejsza powinna być wartość, która uzasadnia taką ingerencję (*w. z 25 lipca 2013 r., P 56/11*). Jednocześnie ustawodawca powinien w największym stopniu realizować obie kolidujące ze sobą wartości konstytucyjne, czyli zarówno ochronę istoty ograniczanego prawa lub wolności, jak i ochronę wartości uzasadniającej ingerencję. Wymaganie to nie zostało spełnione w wypadku określenia zasady oceny przydatności do służby policjantów i strażaków w ten sposób, że nakazywały one uznawać ich za całkowicie niezdolnych do jej pełnienia z powodu zachorowania na przewlekłe zapalenie wątroby albo zespół nabytego upośledzenia odporności (AIDS) bez względu na stan zdrowia. W odniesieniu do strażaków przesłanką uznania całkowitej niezdolności do służby było także nosicielstwo wirusa HIV. Ustawodawca przez tę regulację zmierzał do maksymalizacji ochrony zdrowia publicznego, kosztem realizacji ochrony prawa do służby publicznej policjantów i strażaków. Ochrona zdrowia publicznego, choć stanowi wartość ogólnospołeczną, tylko pozornie jest w tym wypadku cenniejsza niż prawo do służby publicznej poszczególnych funkcjonariuszy. Ustawodawca niewłaściwie wyważył proporcje pomiędzy tymi wartościami, opierając się na błędnym założeniu, że nosicielstwo wskazanych chorób całkowicie uniemożliwia im służbę, nawet na stanowisku biurowym (*w. z 10 grudnia 2013 r., U 5/13*).

Decydując się na ograniczenie wolności lub praw, ustawodawca musi wziąć pod uwagę także ewentualne korzyści wynikające z powstrzymania się od wprowadzania tego ograniczenia. Ustawodawca ograniczył prawo do procedury sądowej ukształtowanej zgodnie z wymaganiami jawności przez wyłączenie obowiązku sporządzenia przez sąd uzasadnienia postanowienia rozstrzygającego skargę na czynności komornika, na które nie przysługuje zażalenie. Celem tej regulacji było przyspieszenie postępowania egzekucyjnego i zapewnienie jego efektywności. Szybkość i efektywność postępowań egzekucyjnych realizuje wartości konstytucyjne usprawiedliwiające wprowadzenie ograniczenia konstytucyjnych wolności i praw, przede wszystkim ze względu ochronę wolności i praw osób, na rzecz których prowadzona jest egzekucja. Jednocześnie, jeśli postanowienie wydane w wyniku skargi na czynności komornicze jest orzeczeniem niezaskarżalnym, to jego ewentualne uzasadnianie miałoby jedynie charakter informacyjny. Wprowadzenie obowiązku sporządzenia uzasadnienia takich orzeczeń prowadziłoby zatem do zaburzenia równowagi pomiędzy korzyściami związanymi z ich uzasadnianiem a utrudnieniami w realizacji wartości usprawiedliwiających wprowadzenie takiego ograniczenia (*w. z 22 października 2013 r., SK 14/11*).

Konstytucja w art. 31 ust. 3 wymaga zachowania istoty ograniczanych wolności i praw. Na ocenę, czy pozbawienie prawa własności narusza tę istotę, mają wpływ waga i sposób pozbawienia tego prawa. Poza szczególnymi wypadkami określonymi w art. 21 ust. 2 i art. 46 Konstytucji, właściciel może liczyć, że istota prawa własności nie zostanie naruszona przez ingerencję władz publicznych, tylko jeśli korzysta z niego zgodnie z prawem. Właściciel lokalu, który długotrwale zalegał z wnoszeniem opłat należnych wspólnocie mieszkaniowej uporczywie łamał normy prawne. W konsekwencji nie ma podstaw, żeby przyznać mu pełne gwarancje nienaruszalności istoty prawa własności (*w. z 29 lipca 2013 r., SK 12/12*).

1.1.3. Kształtowanie statusu prawnego obywatela wobec konieczności uwzględnienia zasady równowagi budżetowej

Ustawodawca podejmuje szereg działań mających na celu ochronę równowagi finansów publicznych przez zmniejszenie deficytu budżetowego. **Rolą ustawodawcy jest sprawiedliwe rozłożenie na poszczególne grupy obywateli kosztów niepowodzeń ekonomicznych państwa. W tym kontekście należy oceniać oszczędności dla finansów publicznych związane z zamrożeniem wynagrodzeń poszczególnych grup zawodowych sfery budżetowej.** Zamrożenie wynagrodzeń większości pracowników sfery budżetowej trwa od 2008 r., a zatem jednorazowe wyłączenie wzrostu wysokości płac sędziów w 2012 r. nie spowodowało naruszenia zasady równości na ich niekorzyść. Wynagrodzenia sędziowskie korzystały dotychczas z silniejszej ochrony, która jedynie incydentalnie została ograniczona w związku z koniecznością zapewnienia stabilności finansów publicznych. Epizodyczne zahamowanie wzrostu płac sędziów nie powoduje ich dyskryminacji w życiu gospodarczym (*w. z 13 czerwca 2013 r., P 35/12; zob. także w. z 12 grudnia 2012 r., K 1/12*).

Ochrona bezpieczeństwa finansowego państwa jest wartością konstytucyjną służącą ochronie jego interesów fiskalnych a równocześnie podporządkowaną dobru wspólnemu oraz pozwalającą urzeczywistniać zasadę sprawiedliwości społecznej. Zadaniem ustawodawcy jest ochrona równowagi budżetowej podczas realizacji innych zasad i wartości konstytucyjnych. Z tego powodu ustawodawca zdecydował się skrócić *vacatio legis* ustawy podwyższającej składkę na ubezpieczenie rentowe. Wzrost wysokości składki miał służyć pokryciu deficytu funduszu rentowego i zapewnieniu realizacji prawa do społecznego ubezpieczenia rentowego jego beneficjentom. Deficyt funduszu był finansowany ze środków budżetowych, więc zwiększenie składki miało przekładać się na ograniczenie udziału tych środków w jego pokryciu. Oceniając, czy *vacatio legis* wprowadzonej zmiany była odpowiednia, należało brać pod uwagę przede wszystkim ważny interes społeczny wyrażający się w potrzebie realizacji konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego. Interes ten, związany z ochroną stabilności budżetu, uzasadniał skrócenie *vacatio legis*. **Ustawodawca miał szerszy zakres swobody regulacyjnej w okolicznościach uzasadnionych wskazanym interesem społecznym, związanym z ochroną równowagi budżetowej.** Szerszy zakres swobody ustawodawcy dotyczył również kształtowania długości okresów dostosowawczych ustaw nakładających ciężary na obywateli (*w. z 15 lipca 2013 r., K 7/12*).

Kryzys nie wiąże się z podejmowaniem przez władze publiczne jedynie działań o charakterze oszczędnościowym, czy mających zapewnić odpowiednie przychody budżetowe, ale także z potrzebą ponoszenia określonych wydatków ze środków publicznych. W dobie kryzysu ujawniają się bowiem problemy społeczne, którym ustawodawca przeciwdziała, między innymi przyznając podmiotom prywatnym pomoc finansowaną wprost z budżetu. Realia społeczno-ekonomiczne wpływają na formy i zakres tej pomocy. Formę takiego działania stanowiła spłata przez Skarb Państwa, w zastępstwie wykonawców głównych, należności podwykonawców inwestycji drogowych. Do czasu zaspokojenia roszczeń regresowych wynikających ze spełnienia świadczenia pieniężnego za osobę trzecią Skarb Państwa ponosił szczególne ryzyko. Uzasadniało ono wprowadzenie określonych warunków przyznania tej pomocy, w tym uzależnienie jej od zabezpieczenia należytego wykonania umowy przez podwykonawcę. Odpowiednie ukształtowanie kryteriów pomocy finansowej

ze środków publicznych wobec ryzyka ponoszonego przez Skarb Państwa było niezbędne ze względu na konstytucyjną powinność ochrony równowagi budżetowej (*w. z 18 czerwca 2013 r., K 37/12*).

1.1.4. Obowiązek równego traktowania jednostek

Konstytucyjna zasada równości opiera się na obowiązku równego traktowania przez władze publiczne podmiotów wykazujących się istotną cechę wspólną w równym stopniu. Dotyczy to również przyznawania prawa do określonych świadczeń. Ustawodawca określa krąg beneficjentów takiego prawa na podstawie ich istotnej cechy wspólnej. **Konstytucyjna zasada równości nie może stanowić zatem uzasadnienia żądania przyznania świadczenia przez określone podmioty, skoro nie legitymują się one cechą wymaganą od podmiotów uprawnionych.** W tym kontekście nie doszło do naruszenia zasady równości przez pominięcie wśród beneficjentów nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego instruktorów praktycznej nauki zawodu. Na ocenę konstytucyjności takiego rozwiązania nie ma wpływu okoliczność, że świadczenie to zostało przyznane nauczycielom praktycznej nauki zawodu. Instruktorzy praktycznej nauki zawodu oraz nauczyciele praktycznej nauki zawodu nie wykazują się istotną cechą wspólną, jaką jest status nauczyciela (*w. z 4 czerwca 2013 r., SK 49/12*).

O wystąpieniu istotnej cechy wspólnej poszczególnych podmiotów nie przesądza także uregulowanie ich sytuacji prawnej w jednym akcie prawnym czy zastosowanie wobec nich tych samych procedur. Ujęcie w ordynacji podatkowej ogólnych procedur wobec podatników różnych podatków opartych na technice samoobliczenia nie znaczy, że istotną cechą wspólną tych podmiotów jest prawo do złożenia korekty deklaracji podatkowej po zakończeniu kontroli podatkowej. Ustawa o podatku od towarów i usług zawiera przepisy znacząco modyfikujące ogólne zasady korekty deklaracji podatkowych wynikające z ordynacji podatkowej, więc nie jest właściwe porównywanie w tym zakresie sytuacji prawnej podatników różnych podatków, w których istnieje instytucja korekty deklaracji (*w. z 4 lipca 2013 r., P 7/10*).

Zasada równości nie wyklucza zróżnicowania podmiotów mających istotną cechę wspólną. Decydujące znaczenie ma właściwe określenie kryterium takiego zróżnicowania. Powinno ono pozostawać w bezpośrednim związku z celem oraz treścią regulacji, a także służyć realizacji tego celu. Jednocześnie **waga interesu związanego z wprowadzeniem zróżnicowania musi być zbilansowana z interesami naruszanymi w wyniku nierównego traktowania podmiotów podobnych**. Odmienne potraktowanie podmiotów mających istotną cechę wspólną powinno być także uzasadnione wartościami lub normami wynikającymi z Konstytucji. Nie spełniało tych wymagań zróżnicowanie możliwości ubiegania się o świadczenia odszkodowawcze w zależności od rodzaju dobra naruszonego w wyniku działania bobrów jako zwierząt podlegających ochronie gatunkowej. Ograniczenie odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez bobry tylko do powstałych w gospodarstwach rolnych, leśnych i rybackich naruszało zasadę równości oraz zasadę równej ochrony własności i innych praw majątkowych. Takie zróżnicowanie podmiotów, którym została wyrządzona szkoda przez bobry, nie pozostawało w bezpośrednim związku z celem regulacji wprowadzającej ochronę gatunkową tych zwierząt. Pozbawienie prawa do odszkodowania właścicieli wybranych kategorii nieruchomości nie sprzyja

akceptacji przez nich ograniczeń prawa własności wynikających z ustawy o ochronie przyrody, więc może negatywnie wpłynąć na ochronę gatunkową bobrów. Przeniesienia kosztów ochrony gatunkowej bobra na podmioty mające obowiązek znoszenia aktywności tych zwierząt, która powoduje szkodę, oraz jednoczesne pozbawianie możliwości ubiegania się o rekompensatę nie uzasadniają normy i wartości konstytucyjne (*w. z 3 lipca 2013 r., P 49/11*).

Obowiązkiem ustawodawcy jest zachowanie bezpośredniego związku pomiędzy zróżnicowaniem a celem zawierających je przepisów. Do wykroczenia poza cel regulacji doszło przez różne potraktowanie małżonków wynikające z braku możliwości nadania osobnych numerów identyfikacyjnych rolników każdemu z nich, jeśli istniała pomiędzy nimi rozdzielność majątkowa oraz każde z nich posiadało odrębne gospodarstwo rolne. Ustawodawca, wprowadzając takie kryterium zróżnicowania, oparł się na niewłaściwym założeniu, że osoby pozostające w związku małżeńskim zawsze wspólnie prowadzą gospodarstwo rolne. Ponadto nie uwzględnił potrzeby oddzielenia zagadnienia posiadania oraz prowadzenia gospodarstwa przez małżonków od rodzaju ustroju majątkowego występującego pomiędzy nimi, zwłaszcza że wspólność majątkowa nie wyklucza osobnego prowadzenia gospodarstw posiadanych przez każde z małżonków. W konsekwencji pomimo że oboje małżonkowie spełniali wymagania uznania ich za producentów rolnych (w swoich gospodarstwach), to jedno z nich zostało pozbawione możliwości wpisu do ewidencji producentów, a przez to możliwości skorzystania ze świadczeń w systemie wsparcia dla rolników, których prawidłowe przyznawanie stanowi cel regulacji dotyczących ewidencji (*w. z 3 grudnia 2013 r., P 40/12*).

W ścisłym związku z zasadą równości rozpatrywać należy zasadę równej ochrony własności i innych praw majątkowych, która wyraża się w niedopuszczalności różnicowania tej ochrony ze względu na charakter podmiotu, któremu ona przysługuje. Jednakże zasada równej ochrony praw majątkowych nie przekłada się na identyczną intensywność ochrony wszystkich kategorii praw majątkowych. Różnice w tym zakresie są wynikiem różnic w ich treści oraz konstrukcji prawnej. W konsekwencji równość ochrony prawnej można odnosić tylko do tych samych kategorii praw. Konstytucyjnie chronionym prawem majątkowym jest prawo do odszkodowania za szkodę na osobie wyrządzoną czynem niedozwolonym. Ustawodawca nie naruszył zasady równej ochrony praw majątkowych, kształtując przepisy intertemporalne, na podstawie których zróżnicowano możliwość dochodzenia odszkodowania według nowych zasad w zależności od momentu wystąpienia zdarzenia powodującego szkodę (w konsekwencji również momentu przedawnienia się konkretnych roszczeń odszkodowawczych). Sytuacja prawna osób, których roszczenia już się przedawniły, była inna niż sytuacja prawna osób, które nadal mogły ich dochodzić. Ustawodawca zrealizował zatem swój konstytucyjny obowiązek dotyczący równej ochrony praw majątkowych przez jednakowe potraktowanie podmiotów w ramach obu grup powstałych w związku z wprowadzonym zróżnicowaniem. W identyczny sposób uregulował sytuację prawną osób, których roszczenia odszkodowawcze nie uległy przedawnieniu i które mogły ich zatem dochodzić na podstawie nowych przepisów. Jednocześnie przepisy intertemporalne jednakowo kształtowały sytuację prawną podmiotów, których roszczenia odszkodowawcze przedawniły się na podstawie przepisów dotychczasowych (*w. z 22 stycznia 2013 r., P 46/09*).

Konstytucyjne wymagania dotyczące równej ochrony własności odnoszą się także do regulacji dotyczących zasad przedawniania się zobowiązań podatkowych. Ustawodawca nie dochował tych wymagań, różnicując zakres czasowy odpowiedzialności podatników według arbitralnego kryterium posiadania bądź nieposiadania przedmiotów, na których można ustanowić hipotekę przymusową stanowiącą zabezpieczenie zobowiązań podatkowych. W ten sposób właściciele obciążanych taką hipoteką nieruchomości dożywotnio mogli odpowiadać za należności podatkowe, choć odpowiedzialność pozostałych podatników była ograniczona dzięki upływowi terminów przedawnienia zobowiązań podatkowych. Gorszego potraktowania w tym wypadku właścicieli nieruchomości nie uzasadniają w wartości konstytucyjne. Wyłączenie wobec tych podmiotów możliwości przedawnienia się zobowiązań podatkowych nie może wynikać z założenia o ich szczególnej zamożności w porównaniu z pozostałymi podatnikami (*w. z 8 października 2013 r., SK 40/12*).

1.2. Ochrona jednostek wymagających szczególnej opieki władz publicznych

1.2.1. Ochrona osób niepełnosprawnych

Stosowanie zasady sprawiedliwości społecznej może spowodować korektę zasady równości, jako że treść tej pierwszej jest znacznie bogatsza. W zasadzie sprawiedliwości społecznej zawierają się określone obowiązki materialne skierowane do władz publicznych. Wśród tych obowiązków znajduje się **zapewnienie pomocy w zaspokojeniu podstawowych potrzeb osobom, które nie są w stanie podołać temu samodzielnie**. Jednakowe określenie wymiaru czasu pracy osób ze znaczną lub umiarkowaną niepełnosprawnością oraz osób pełnosprawnych nie tylko nie realizowało obowiązków ustawodawcy wpisanych w zasadę sprawiedliwości społecznej, lecz także stanowiło jej naruszenie. Dotychczasowa regulacja określająca niższy wymiar czasu pracy niektórych osób niepełnosprawnych uwzględniała ich słabszą pozycję w społeczeństwie. Wydłużenie czasu pracy jest niekorzystne z punktu widzenia interesów osób niepełnosprawnych, a niekiedy może być nawet zagrożeniem dla ich zdrowia. Takiego naruszenia zasady sprawiedliwości nie uzasadniają wartości konstytucyjne, które miałyby pierwszeństwo przed konstytucyjną ochroną zdrowia i egzystencji pracowników ze znaczną lub umiarkowaną niepełnosprawnością. Regulacja ta nie stanowi także przejawu realizacji przez ustawodawcę jego konstytucyjnego obowiązku szczególnej opieki nad osobami niepełnosprawnymi (*w. z 13 czerwca 2013 r., K 17/11*).

1.2.2. Zasady przyznawania i zachowania praw z zakresu zabezpieczenia społecznego

Konstytucja przyznaje ustawodawcy szeroki zakres swobody kształtowania praw socjalnych. Swoboda ta jest jednak ograniczona istotą prawa do zabezpieczenia społecznego wynikającego z art. 67 ust. 1 Konstytucji, czyli koniecznością zapewnienia odpowiedniego poziomu życia w razie obniżenia zdolności zarobkowania wywołanej niezdolnością do pracy. Konstytucyjna gwarancja określona w tym przepisie dotyczy wyłącznie niezdolności spowodowanej chorobą, wiekiem, inwalidztwem bądź brakiem pracy. Pominięcie osób pobierających wcześniejszą emeryturę w katalogu osób mogących ustalać podstawy wymiaru emerytury na zasadach ogólnych nie prowadziło

do naruszenia istoty prawa do zabezpieczenia społecznego (mimo że możliwość ustalania podstawy wymiaru emerytury na zasadach ogólnych mają osoby pobierające świadczenia przedemerytalne). **Zakres ochrony wynikającej z art. 67 ust. 1 Konstytucji nie obejmuje prawa do przyznania świadczenia z zabezpieczenia społecznego w konkretnej formie. W konsekwencji nie da się z niego wyprowadzić wymagań co do sposobu ukształtowania przez ustawodawcę zasad przyznawania świadczeń emerytalnych, których tenże ustawodawca nie przyznał** (*w. z 11 lipca 2013 r., SK 16/12*).

Swoboda ustawodawcy określania form zabezpieczenia społecznego nie oznacza pełnej dowolności kształtowania zasad przyznawania i zachowania wprowadzonych praw socjalnych. Zasady te powinny zostać **dostosowane do istoty konkretnego prawa socjalnego.** Nie spełniało tych wymagań uzależnienie nabycia i zachowania prawa do renty socjalnej od spełnienia przesłanki przebywania na terytorium Polski. Nie uzasadniał jej cel przyznania prawa do renty socjalnej, a wręcz była ona całkowicie oderwana od istoty tego prawa socjalnego. Obowiązek faktycznego przebywania na terytorium RP był w tych okolicznościach nadmiernym obciążeniem obywateli, który uzasadniano koniecznością ustalenia więzi warunkującej solidarność społeczną z nimi. Istnienie więzi pomiędzy obywatelem ubiegającym się o przyznanie prawa do renty socjalnej a państwem i społeczeństwem uzasadnia obowiązek takiej solidarności. O istnieniu tej więzi w wystarczającym stopniu świadczy zamieszkiwanie na terytorium kraju, także stanowiące jedną z przesłanek przyznania prawa do renty. Jednocześnie należy przyjąć, że osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium RP przebywają w miejscowości położonej w kraju z zamiarem stałego pobytu. Organy rentowe mają zatem dostateczną możliwość weryfikacji, czy nadal spełniona jest główna przesłanka przyznania renty socjalnej, czyli całkowita niezdolność do pracy wywołana naruszeniem sprawności organizmu (*w. z 25 czerwca 2013 r., P 11/12*).

Konstytucja nie wyklucza możliwości tworzenia szczególnych systemów zabezpieczenia społecznego. **Konstytucyjnie preferowane są jednak regulacje, które nie prowadzą do zbędnej, ze względu na specyfikę takiego systemu, lub racjonalnie nieuzasadnionej różnicy pomiędzy nim a systemem ogólnym**. Wprowadzając szczególny system zabezpieczenia społecznego dla służb mundurowych, ustawodawca powinien realizować konstytucyjne prawo do zabezpieczenia społecznego z uwzględnieniem, w koniecznym zakresie, specyfiki tych służb. Urzeczywistniając wartości konstytucyjne związane z zabezpieczeniem społecznym, ustawodawca nie jest jednak zwolniony z przestrzegania standardów wyznaczanych przez ogólne normy konstytucyjne, takie jak zasada sprawiedliwości społecznej czy proporcjonalności. Z naruszeniem tych standardów uregulowano kwestię wznowienia wypłaty emerytury dla byłych funkcjonariuszy służb mundurowych, wobec niemożności jej doręczenia z przyczyn niezależnych od organu emerytalnego. Do wznowienia wypłaty mogło dojść dopiero od miesiąca, w którym ustała przyczyna powodująca jej wstrzymanie, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek o wznowienie wypłaty lub wydano odpowiednią decyzję z urzędu. Mechanizm ten dotyczył przy tym wyłącznie świadczeń pobieranych w ramach systemu zaopatrzenia emerytalnego funkcjonariuszy służb mundurowych. Ogólny system zabezpieczenia społecznego przewiduje w analogicznych okolicznościach rozwiązanie korzystniejsze

dla uprawnionych do świadczeń, a charakterystyka systemu zabezpieczenia społecznego dla służb mundurowych zupełnie nie uzasadniała wprowadzenia w tym zakresie odmienności. Ustawodawca mógł zatem w tym wypadku uregulować sytuację osób pobierających świadczenia w ramach tego szczególnego systemu zaopatrzenia emerytalnego w sposób, który mniej ingerowałby w ich ustalone prawo do emerytury (*w. z 19 lutego 2013 r., P 14/11*).

Jednym z elementów konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego jest prawo do waloryzacji świadczeń emerytalno-rentowych. **Konstytucja nie wprowadza prawa do określonej metody ich waloryzacji**, a ustawodawca ma w tym zakresie znaczną swobodę. **Prawo do waloryzacji lub przyjęcie konkretnej metody jej przeprowadzenia nie wiąże się przy tym z przynależnością do określonego systemu zabezpieczania społecznego.** W konsekwencji utworzenie odrębnego systemu zabezpieczenia emerytalnego funkcjonariuszy Policji nie powodowało powstania obowiązku ustawodawcy wprowadzenia w nim określonej metody waloryzacji (tzw. płacowej). Odmienność statusu funkcjonariuszy służb mundurowych pod względem zabezpieczenia społecznego wynika z pozostawania przez nich w służbie, więc po jej zakończeniu powinni oni być traktowani przede wszystkim jako emeryci oraz, co do zasady, podlegać przepisom dotyczącym tej grupy (*w. z 17 grudnia 2013 r., SK 29/12*).

1.3. Ochrona wolności osobistej, nietykalności oraz intymności

Wolność osobista, rozumiana jako możliwość decydowania o swoim miejscu pobytu bez arbitralnej ingerencji władz publicznych, jest podstawowym przejawem wolnościowego statusu jednostki. **Wolność ta wiąże się z nietykalnością osobistą, czyli wolnością od arbitralnej ingerencji w integralność fizyczną, duchową lub psychiczną człowieka**. W państwie prawnym, demokratycznym i szanującym wolność człowieka **istnienie nietykalności osobistej jest koniecznym warunkiem realizacji wolności osobistej**. Zgodnie z art. 41 ust. 1 Konstytucji, ograniczenie tej wolności może nastąpić jedynie na zasadach i w trybie określonym w ustawie (*w. z 5 marca 2013 r., U 2/11*). Konstytucja wymaga zatem uregulowania przesłanek, które bezpośrednio określają ingerencję w wolność osobistą. Należy do nich przede wszystkim wskazanie: podmiotu mogącego dokonać ograniczenia, osób, których wolność osobista może zostać ograniczona, oraz ich cech. Jeśli chodzi o tryb ograniczenia wolności osobistej, ustawa musi wskazywać procedurę postępowania podmiotu upoważnionego do działania w tym zakresie. Nie spełniało tych wymagań przekazanie przez ustawę o Biurze Ochrony Rządu i ustawę o Służbie Więziennej do uregulowania w rozporządzeniu całego kompleksu zagadnień związanych z ograniczeniem wolności osobistej, w tym warunków zastosowania środków przymusu bezpośredniego, czy trybu działania funkcjonariuszy (*w. z 26 marca 2013 r., K 11/12*).

Każde ograniczenie wolności i nietykalności osobistej, w tym wprowadzenie środka przymusu bezpośredniego, musi być precyzyjne oraz musi umożliwiać jego ocenę w odniesieniu do zasady proporcjonalności. Otwarty katalog urządzeń technicznych, służących stosowaniu przymusu bezpośredniego przez unieruchomienie, uniemożliwiał ustalenie sposobu ograniczenia wolności osobistej. Standard konstytucyjny wymaga ustawowego określenia poszczególnych urządzeń technicznych

służących stosowaniu przymusu bezpośredniego, bo tylko wtedy można ocenić, czy zastosowanie danego urządzenia nie będzie nadmierną ingerencją w wolność osobistą jednostki (*w. z 24 lipca 2013 r., Kp 1/13*).

Przeprowadzenie kontroli osobistej jednostki zawsze stanowi ograniczenie wolności osobistej oraz wolności od ingerencji w sferę prywatności. **Regulując zasady przeprowadzania tej kontroli, ustawodawca ma obowiązek dokonać tego w sposób zupełny**. W akcie podustawowym można określić wyłącznie zagadnienia porządkowe dotyczące kontroli osobistej. Upoważnienie ustawowe nie mogło zatem stanowić podstawy do wprowadzenia, w drodze załącznika do rozporządzenia, możliwości kontroli osobistej cudzoziemców przebywających w strzeżonych ośrodkach. Określając ich sytuację, należy zwrócić uwagę, że faktyczne, choć nie prawne, położenie cudzoziemców w takich ośrodkach jest podobne do położenia osób pozbawionych wolności w ramach postępowania karnego. **Kontrolę osobistą stosowaną wobec wszystkich osób już pozbawionych wolności osobistej zawsze należy traktować jako jej dodatkowe ograniczenie**, więc niedopuszczalne jest wprowadzenie możliwości przeprowadzenia tej kontroli w rozporządzeniu (*w. z 29 października 2013 r., U 7/12*).

Konstytucyjny obowiązek poszanowania prywatności jednostki wiąże się z ochroną jej godności, w tym z ochroną jej sfery czysto osobistej. **Nikt nie może być bowiem zmuszany do „bycia z innymi" lub „dzielenia się z innymi" przeżyciami intymnymi**. Instytucja „asysty" w trakcie zabiegów o charakterze medycznym stanowiła ingerencję w tę konstytucyjnie chronioną sferę. Oskarżony lub osoba podejrzana zostali w ten sposób zmuszeni do znoszenia obecności bliżej niesprecyzowanego kręgu osób w trakcie przeprowadzanych badań lub czynności. Prawo do „niebycia z innymi" oraz „niedzielenia się z innymi" obejmuje konieczność poszanowania godności w czasie trwania zabiegów, które mają charakter medyczny oraz mogą wiązać się z ingerencją w organizm człowieka. Instytucja asysty, jako ograniczenie praw i wolności o charakterze konstytucyjnym, nie mogła zostać wprowadzona w drodze aktu podustawowego (*w. z 5 marca 2013 r., U 2/11*).

1.4. Ochrona więzi rodzinnych

Normy konstytucyjne nie odnoszą się wyczerpująco do istotnych instytucji prawnych dotyczących statusu małżonków, rodziców i dzieci, choć nakładają na prawodawcę szereg obowiązków dotyczących sposobu jego uregulowania. Przede wszystkim na prawodawcy spoczywa obowiązek zapewnienia jednostce możliwości samorealizacji w ramach rodzicielstwa i małżeństwa. Musi on również wprowadzić regulacje, które są niezbędne w umacnianiu więzi pomiędzy rodzicami i dziećmi oraz sprzyjają wykonywaniu praw i obowiązków wynikających z samej istoty rodzicielstwa lub małżeństwa. Istota ta wyraża się, w wynikającym z Konstytucji, **minimum gwarancyjnym, na które składa się istnienie obowiązku wzajemnego wspierania się przez małżonków oraz obowiązku opieki pomiędzy rodzicami i dziećmi**. Określając relewantne prawnie relacje między małżonkami, rodzicami i dziećmi ustawodawca ma także obowiązek ochrony ich godności, w tym takiego ukształtowania relacji prawnych między tymi osobami, które zapewni im minimum materialne pozwalające na godne funkcjonowanie. Solidarność małżeńska i rodzicielska oraz ochrona god-

ności w kształtowaniu praw lub obowiązków powinny stanowić punkt wyjścia dla ustawodawcy określającego status prawny małżonków, rodziców i dzieci (*w. z 25 lipca 2013 r., P 56/11*).

Konstytucyjna ochrona małżeństwa i rodzicielstwa wymaga nie tylko uregulowania praw i obowiązków małżonków, rodziców i dzieci, lecz także wprowadzenia odpowiednich rozwiązań prawnych na wypadek ich śmierci. Ustawowe prawo do zachowku służy zapewnieniu solidarności wynikającej z konstytucyjnej koncepcji rodzicielstwa, małżeństwa i rodziny. Może więc stanowić uzasadnienie ograniczenia konstytucyjnych praw spadkodawcy i spadkobiercy. Jednocześnie ograniczenie to wiąże się z koniecznością ochrony wolności lub praw innych osób (czyli członków najbliższej rodziny spadkodawcy), która jest wartością zawartą w katalogu dopuszczalnych przyczyn ingerencji w konstytucyjne wolności lub prawa. Konstytucja nie przesądza jednak konkretnego systemu zabezpieczenia osób najbliższych spadkodawcy, w tym także kręgu uprawnionych do zachowku. Obowiązkiem ustawodawcy jest ukształtowanie mechanizmów prawnych zapewniających ekonomiczne i prawne zabezpieczenie osób pozostających ze spadkodawcą w konstytucyjnie relewantnych relacjach rodzinnych w razie dokonania przez niego rozporządzenia majątkiem na wypadek śmierci (w. *z 25 lipca 2013 r., P 56/11*).

Występowanie więzi pokrewieństwa może uzasadniać wprowadzenie określonych obowiązków wobec członków rodziny, którzy nie są w stanie samodzielnie zaspokoić swoich potrzeb. Ustawodawca ukształtował system opieki nad dziećmi, pozbawionymi jej ze strony rodziców, wprowadzając instytucję rodziny zastępczej spokrewnionej, którą mogą stworzyć wstępni lub rodzeństwo dziecka. Świadczenia przeznaczone na pokrycie kosztów utrzymania dziecka dla tych rodzin zostały określone na niższym poziomie niż analogiczne świadczenia dla rodzin zastępczych niespokrewnionych. Nie było jednak konieczne równe potraktowanie wszystkich podmiotów sprawujących różne formy pieczy zastępczej nad dzieckiem pozbawionym opieki rodziców, skoro tylko w rodzinach zastępczych spokrewnionych występuje więź pokrewieństwa z dzieckiem związana z obowiązkiem alimentacyjnym wobec niego. Zakres prawnych obowiązków wobec dziecka, wynikających z solidarności rodzinnej, uzasadniał odmienne potraktowanie rodziny zastępczej spokrewnionej od innych rodzajów rodzin zastępczych (*w. z 23 kwietnia 2013 r., K 12/12*).

Konstytucyjne prawo do ochrony rodzicielstwa zawiera w sobie także aspekt negatywny, czyli możliwość zaprzeczenia istnieniu określonych więzów krwi pomiędzy poszczególnymi osobami. Nieuzasadnioną konstytucyjnie ingerencję w to prawo stanowiła regulacja, która w razie śmierci dziecka wyłączała dopuszczalność zaprzeczenia wobec niego ojcostwa oraz nakazywała umorzenie postępowania toczącego się w tej sprawie. Ustawowa instytucja zaprzeczenia ojcostwa realizuje cel, jakim jest zgodność stanu cywilnego ze stanem rzeczywistym w zakresie biologicznego pochodzenia dziecka. Wyłączając możliwość zakwestionowania ojcostwa po śmierci dziecka ustawodawca ograniczył konstytucyjne prawa matki, męża matki (objętego domniemaniem ojcostwa) oraz biologicznego ojca, choć nie przemawiały za tym inne wartości konstytucyjne. Takiego uzasadnienia nie mogły stanowić konieczność ochrony dobra zmarłego dziecka czy potrzeba ostatecznego określenia stanu cywilnego lub relacji majątkowych z jego spadkobiercami (*w. z 26 listopada 2013 r., P 33/12*).

1.5. Obowiązek równoważenia interesów i stosunków majątkowych

Konstytucja wymaga poszukiwania kompromisu pomiędzy interesem pracowników i pracodawców. Przepisy ustawowe o ochronie pracowników przed wadliwym rozwiązaniem z nimi stosunku pracy muszą **uwzględniać zarówno ich interes, jak i kontraktowy charakter stosunku pracy oraz warunki gospodarki rynkowej, w jakich funkcjonuje typowy pracodawca**. Kształtując prawa pracownika, ustawodawca musi także brać pod uwagę prawa pracodawcy, w tym szczególnie te podlegające ochronie konstytucyjnej. Ryczałtowe określenie wysokości świadczenia pieniężnego, towarzyszącego przywróceniu do pracy, jest uzasadnione ochroną interesu pracodawcy i zapewnia ochronę praw majątkowych pracownika odpowiadającą standardowi konstytucyjnemu. Na ustawowy kompromis pomiędzy regulacjami określającymi obowiązki pracodawców i uprawnienia pracowników składa się także wyłączenie możliwości występowania przez pracownika przywróconego do pracy z uzupełniającymi roszczeniami odszkodowawczymi na podstawie kodeksu cywilnego (*w. z 22 maja 2013 r., P 46/11*).

Jednym z **obowiązków ustawodawcy kształtującego instytucję oskarżyciela subsydiarnego było zrównoważenie konkurencyjnych interesów pokrzywdzonego i potencjalnego oskarżonego**. Przyznanie pokrzywdzonemu uprawnienia do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia wiązało się z koniecznością zapewnienia potencjalnemu oskarżonemu gwarancji ochrony jego sytuacji prawnej. Jedną z takich gwarancji jest wprowadzenie miesięcznego terminu, po upływie którego wygasa uprawnienie do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia. Ustawodawca chroni w ten sposób interesy potencjalnego oskarżonego, który po upływie określonego czasu nie musi się już liczyć z możliwością wszczęcia postępowania sądowego z inicjatywy pokrzywdzonego. Wprowadzenie ograniczeń czasowych, w których pokrzywdzony może korzystać ze swojego uprawnienia, uzasadnia konstytucyjna zasada domniemania niewinności. Nie dochodzi w tym wypadku do naruszenia równowagi pomiędzy prawami pokrzywdzonego a prawami potencjalnego oskarżonego. Termin przyznany pokrzywdzonemu jest dłuższy niż inne terminy w ramach procedury karnej, a z ustawy jasno wynika, że wraz z jego upływem wygasa uprawnienie do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia. Przyznanie pokrzywdzonemu możliwości przywrócenia tego terminu spowodowałoby znaczne wydłużenie stanu niepewności prawnej potencjalnego oskarżonego (*w. z 8 stycznia 2013 r., K 18/10*).

Ustawodawca, kształtując regulacje intertemporalne dotyczące przedawnienia roszczeń cywilnych, rozstrzyga o konkurencyjnych interesach wierzycieli i dłużników, choć przede wszystkim musi brać pod uwagę obowiązek przestrzegania standardów konstytucyjnych. Wprowadzenie w przepisach intertemporalnych regulacji umożliwiających dochodzenie roszczenia, pomimo że w rozumieniu dotychczasowych przepisów uległo ono przedawnieniu, byłoby niewątpliwie korzystne dla wierzycieli. Jednocześnie doszłoby do naruszenia interesów dłużników, których zobowiązanie było przez pewien czas przedawnione, a tym samym do naruszenia chroniącej ich zasady bezpieczeństwa prawnego. W konsekwencji zgodne z Konstytucją jest umożliwienie dochodzenia roszczeń na podstawie nowej ustawy tylko w wypadku spraw nieprzedawnionych w dniu wejścia w życie przepisu. Takie ukształtowanie mechanizmów intertemporalnych dotyczących przedawnienia roszczeń cywilnych

jest racjonalną decyzją ustawodawcy dążącego do stabilizacji „zamkniętych" sytuacji prawnych. Żądanie wprowadzenia przepisów intertemporalnych, które naruszałyby zasadę bezpieczeństwa prawnego dłużnika, jest zatem bezzasadne (*w. z 22 stycznia 2013 r., P 46/09*).

1.6. Ukształtowanie procedur w sposób umożliwiający efektywną realizację uprawnień

Konstytucyjne prawa i wolności wymagają wprowadzenia ustawowych instrumentów, które zagwarantują ich efektywną realizację. **Zaniechanie ukształtowania stosownych mechanizmów proceduralnych może doprowadzić bowiem do niemożności skorzystania przez jednostkę ze statusu przyznanego jej przez ustrojodawcę albo do uzależnienia korzystania z niego od uznania organów stosowania prawa**. W związku z brakiem w ustawie o systemie oświaty regulacji dotyczącej trybu odwoławczego od decyzji o nieprzyjęciu dziecka do szkoły lub przedszkola władze danej placówki mogą swobodnie ustalać warunki i tryb dochodzenia realizacji konstytucyjnego prawa do edukacji (*w. z 8 stycznia 2013 r., K 38/12*).

Zapewnienie odpowiednich mechanizmów konieczne jest również w wypadku, gdy ustawodawca zdecydował się na przyznanie określonym podmiotom pewnych praw (uprawnień). **Bez adekwatnych instrumentów proceduralnych realna realizacja tych praw (uprawnień) nie będzie możliwa**. Obowiązek ten ma szczególną wagę w wypadku, gdy mają one pełnić funkcję gwarancyjną w stosunku do podmiotów wymagających silniejszej ochrony państwa. Przyznając pracownikom niepełnosprawnym możliwość uzyskania zwolnienia z obowiązku pracy w pełnym wymiarze czasu pracy pod warunkiem uzyskania zaświadczenia lekarskiego o celowości skrócenia norm czasu pracy, ustawodawca naruszył zasadę poprawnej legislacji, nie regulując ani trybu uzyskania takiego zaświadczenia, ani trybu odwoławczego w razie odmowy jego wydania. Zaniechanie ukształtowania procedury podważyło możliwość skorzystania z prawa do skróconego czasu pracy (*w. z 13 czerwca 2013 r., K 17/11*).

Konstruując mechanizmy dochodzenia praw (uprawnień), nie można wprowadzać jednocześnie takich rozwiązań, które spowodują niemożność wszczęcia procedury albo uzyskania w jej ramach efektywnej realizacji przyznanych praw (uprawnień). Konstrukcja prawna staje się w takim wypadku niewykonalna i zapewnia jedynie pozorną ochronę interesów określonych podmiotów. Tego typu wad ustawodawca nie uniknął, gdy kształtował instytucję zwolnienia z podatku od nabycia własności rzeczy i praw majątkowych w drodze dziedziczenia. Prawo do zwolnienia miało służyć ochronie interesów osób najbliższych spadkodawcy. Ustawodawca określił jednak zbyt krótki (miesięczny) termin, o charakterze materialnoprawnym, dokonania zgłoszenia, a to – w powiązaniu z innymi elementami procedury oraz praktyką organów podatkowych – uniemożliwiało faktyczne skorzystanie z uprawnienia. Instytucja nabrała charakteru pozornego i ukształtowana została niezgodnie z zasadą zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa (*w. z 4 czerwca 2013 r., P 43/11*).

Rygoryzm rozwiązań proceduralnych nie zawsze jednak musi oznaczać, że środek stanie się pozorny. Nadanie charakteru prekluzyjnego miesięcznemu terminowi wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia nie zamyka pokrzywdzonemu drogi do efektywnego skorzystania z tego środka. Niemniej, wyłączając możliwość przywrócenia

terminu, a jednocześnie ustanawiając przymus adwokacki, **ustawodawca powinien zapewnić dodatkowe rozwiązania proceduralne na wypadek, gdy ze względu na trudną sytuację materialną pokrzywdzony decyduje się wystąpić o ustanowienie pełnomocnika z urzędu**. Uniknięciu ryzyka istotnego skrócenia czasu na przygotowanie i wniesienie środka w związku z tokiem procedury przyznawania prawa pomocy służyć mogłaby instytucja zawieszenia biegu terminu (*w. z 8 stycznia 2013 r., K 18/10*).

Określenie przesłanek korzystania z procedur i środków prawnych w razie zbiegu kilku mechanizmów wymaga od ustawodawcy szczególnej staranności. Wysoki stopień precyzji przepisów proceduralnych jest konieczny, aby wykluczyć możliwość takiego ich stosowania, że skorzystanie z jednego ze środków procesowych, powoduje iluzoryczność drugiego. Obowiązkiem ustawodawcy jest zapewnienie spójności powiązanych ze sobą rozwiązań proceduralnych. Wymaganej precyzji zabrakło w przepisach regulujących termin wnoszenia skarg kasacyjnych do NSA. Ustawodawca nie przewidział szczegółowych rozwiązań na wypadek, gdyby strona zainteresowana skorzystaniem z tego środka wystąpiła – ze względu na swoją sytuację majątkową oraz obowiązujący przymus adwokacko-radcowski – o wyznaczenie pełnomocnika prawnego z urzędu. W efekcie część sądów administracyjnych przyjęła pewien sposób wykładni przepisów o terminie wniesienia skargi kasacyjnej oraz o przywróceniu tego terminu. Zastosowanie tej wykładni powodowało, iż wystąpienie przez stronę o przyznanie prawa pomocy istotnie skracało czas na sporządzenie i wniesienie skargi kasacyjnej. Taka interpretacja prowadziła do osłabienia ochrony wiążącej się z prawem do zaskarżenia, a przez to przekreślała także sam sens ubiegania się o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu. Można byłoby zapewnić spójność obu mechanizmów proceduralnych np. przez wprowadzenie instytucji zawieszenia terminu do wniesienia skargi kasacyjnej do czasu wyznaczenia pełnomocnika z urzędu (*w. z 25 lipca 2013 r., SK 17/12*).

Do proceduralnych gwarancji dochodzenia ochrony praw i uprawnień należy także prawo do zaskarżenia decyzji i orzeczeń wydanych w pierwszej instancji. Środek zaskarżenia nie zawsze musi mieć charakter dewolutywny, niemniej powinien gwarantować efektywną kontrolę rozstrzygnięcia wydanego w pierwszej instancji (*w. z 25 lipca 2013 r., SK 61/12*). W uzasadnionych wypadkach ustawodawca odstąpić może również od zasady suspensywności środka, czyli wstrzymania wykonania orzeczenia do czasu rozstrzygnięcia odwołania. Dyrektywą kierunkową pozostaje jednak wymaganie suspensywności i dewolutywności (*w. z 14 maja 2013 r., P 27/12*).

Dopuszczalne było odstępstwo od zasady suspensywności w wypadku przyznania funkcjonariuszowi Służby Celnej uprawnienia do złożenia wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy w razie zawieszenia funkcjonariusza związanego z postawieniem mu zarzutów o przyjmowanie korzyści majątkowych w związku z pełnieniem służby. Wynikało to z konieczności zagwarantowania prawidłowego wykonywania zadań Służby Celnej oraz ochrony zaufania społecznego do tej formacji. Co istotne, badana regulacja zawierała normy, które minimalizowały dolegliwość omawianego środka (*w. z 14 maja 2013 r., P 27/12*).

Wymaganej efektywności nie zapewniał mechanizm weryfikacji uchwał Państwowej Komisji Akredytacyjnej dotyczących negatywnej opinii o jakości kształcenia. Ustawodawca przyznał stronie prawo do zwrócenia się z wnioskiem o ponowne rozpa-

trzenie sprawy przez PKA. Środek zaskarżenia nie zapewniał możliwości rozpatrzenia odwołania przez organ wyższej instancji bądź przez inne osoby niż te, które podjęły zaskarżoną uchwałę. Był jednocześnie jedynym środkiem, który dawał możliwość merytorycznej kontroli uchwały PKA. W świetle orzecznictwa sądów administracyjnych, stronie nie przysługiwała bowiem skarga na negatywną opinię PKA o jakości kształcenia, wydaną w następstwie ponownego rozpatrzenia sprawy. Minister właściwy ds. szkolnictwa wyższego był związany opinią, wydając decyzję o zawieszeniu lub cofnięciu uprawnień do prowadzenia studiów wyższych, zaś zaskarżenie tej decyzji do sądu administracyjnego nie pozwalało na weryfikację materialnej zgodności z prawem uchwały PKA. Strona nie miała zatem możliwości obrony swoich interesów ani w postępowaniu przed ministrem, ani w sądzie administracyjnym (*w. z 25 lipca 2013 r., SK 61/12*).

1.7. Konstytucyjność procedur sądowych

Podstawowy element gwarancji wiążących się z ukształtowaniem procedur sądowych stanowi konieczność zapewnienia realizacji prawa dostępu do sądu oraz zakaz zamykania drogi sądowej. **Brak możliwości uruchomienia przez jednostkę stosownej procedury jurysdykcyjnej powoduje, że bez znaczenia pozostają pozostałe elementy gwarancyjne wynikające z konstytucyjnego prawa do sądu**. W sprawach dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej osób wykonujących zawód zaufania publicznego ustawodawca ma obowiązek ustanowienia procedur sądowej kontroli rozstrzygnięć wydanych przez organy samorządu zawodowego niezależnie od charakteru orzeczonej kary. Każda sankcja dyscyplinarna stanowi dolegliwość i podważa zaufanie społeczne do obwinionego. Niedopuszczalne jest zatem zamknięcie drogi sądowej przez wyłączenie dopuszczalności zaskarżenia do sądu orzeczeń dyscyplinarnych o nałożeniu na lekarza weterynarii kary upomnienia lub nagany (*w. z 2 października 2013 r., SK 10/13*).

Formalne wskazanie w ustawie, że jednostce przysługuje uprawnienie do wszczęcia postępowania przed sądem, nie zapewnia jeszcze możliwości uzyskania rzeczywistej ochrony sądowej. Na ustawodawcy ciąży **obowiązek ukształtowania warunków wniesienia środka prawnego w taki sposób, aby zapewnić szanse na faktyczne skorzystanie z uprawnienia**. Jeśli ustawa przyznaje uczestnikom postępowania egzekucyjnego prawo do zaskarżenia do sądu w terminie tygodniowym opisu lub oszacowania sporządzonego przez komornika, to powinna jednocześnie zagwarantować stronom możliwość precyzyjnego ustalenia początku biegu tego terminu. Ustawodawca nie przewidział przy tym obowiązku poinformowania o zakończeniu opisu lub oszacowania. W konsekwencji strony dowiadywały się o zakończeniu opisu lub oszacowania często już po upływie terminu wniesienia skargi na czynność komornika. Takie rozwiązanie wyłączało realną możliwość skorzystania ze środka przewidzianego formalnie przez ustawę, a tym samym zamykało drogę dochodzenia sądowej ochrony praw (*w. z 22 stycznia 2013 r., SK 18/11*).

Przeszkodą dla skorzystania przez jednostkę z przyznanych jej formalnie przez ustawę środków dochodzenia sądowej ochrony mogą stać się również nadmierne bariery o charakterze finansowym. Barierę taką stanowiło ograniczenie możliwości uzyskania zwrotu kosztów sądowych związanych z wniesieniem skargi

na czynność referendarza sądowego tylko do wypadku, gdy czynność ta została podjęta z oczywistym naruszeniem prawa. Brak pewności jednostki, czy uzyska stwierdzenie okoliczności „oczywistego naruszenia prawa", stanowiła czynnik przesądzający nierzadko o rezygnacji ze środka prawnego. Względy ekonomiczne przemawiały bowiem za zaniechaniem wnoszenia skargi, skoro jednostka ma ponieść koszty postępowania nawet wówczas, gdy istnieją podstawy do uwzględnienia tej skargi. Taki sposób ukształtowania przesłanek zwrotu kosztów nie spełniał standardów sprawiedliwej procedury (*w. z 7 marca 2013 r., SK 30/09*).

Elementem prawa do sądu jest również prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej. Z gwarancją tą wiąże się **obowiązek dostosowania przez ustawodawcę rodzaju procedury stosowanej przez sąd do charakteru rozpatrywanych spraw**. Konstytucyjne standardy prawa do sądu „właściwego" dotyczą bowiem zarówno pozycji ustrojowej sądu jak i procedury, która musi być adekwatna do przedmiotu postępowania. Wybór określonego modelu rozwiązań determinowany jest koniecznością umożliwienia realizacji celu danego postępowania (*w. z 29 stycznia 2013 r., SK 28/11*). Podejmując decyzję o tym, który sąd ma być właściwy do rozpoznania danego typu spraw, ustawodawca powinien wziąć pod uwagę rodzaj sprawy, charakterystykę ustrojową danego rodzaju sądu, stosowaną procedurę oraz konieczność zapewnienia dostępu do sądu w każdej sprawie (*w. z 8 października 2013 r., SK 40/12*).

Ustawodawca korzysta w tym zakresie z pewnej swobody regulacyjnej, której nie przekroczył powierzając sądom apelacyjnym-sądom pracy i ubezpieczeń społecznych kognicję do kontroli w trybie apelacji cywilnej postępowań dyscyplinarnych architektów, inżynierów budownictwa i urbanistów. Uznanie, że sprawy dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej mają charakter represyjny, nie przesądza automatycznie o tym, że weryfikacja zasadności nałożenia kary dyscyplinarnej musi odbywać się przed sądem karnym z zastosowaniem przepisów procedury karnej. **Model apelacji pełnej, przyjęty w procedurze cywilnej, zapewnia** bowiem **rzeczywistą i efektywną kontrolę sądu oraz odpowiedni poziom gwarancji prawa do obrony**. Co więcej, wybór sądów pracy i ubezpieczeń społecznych jest uzasadniony ze względu na ich specjalizację w zakresie rozpatrywania spraw dotyczących relacji pracowniczych (*w. z 29 stycznia 2013 r., SK 28/11*).

Ustawodawca zachował także standardy wynikające z prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, przyznając sądom administracyjnym kompetencję w zakresie kontroli decyzji organów podatkowych o ustanowieniu zabezpieczenia w postaci hipoteki przymusowej. Kontrola działalności administracji, w tym administracji skarbowej, podlega – w świetle domniemania kompetencyjnego wynikającego z art. 184 Konstytucji – kognicji tychże sądów. **Treścią prawa do sądu nie jest „prawo do sądu powszechnego"**. Intensywność kontroli dokonywanej przez sądy administracyjne gwarantuje weryfikację podstaw zastosowania zabezpieczenia (*w. z 8 października 2013 r., SK 40/12*).

Dla zapewnienia jednostce efektywnej ochrony w postępowaniu sądowym konieczne jest również, aby o kwestiach podstawowych dla jej sytuacji procesowej decydował sąd. Z tego względu za niedopuszczalne należało uznać powierzenie prezesowi sądu, będącemu organem sądu, ale nie „sądem" w rozumieniu konstytucyjnym, kompetencji w zakresie rozstrzygania w toku procesu karnego o przyznaniu lub nieprzyznaniu

oskarżonemu obrońcy z urzędu. Rozstrzygnięcie tej kwestii determinuje sposób realizacji prawa do obrony przez osobę niezamożną, a zatem przesądza o pewnej „sprawie" w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji. Osłabienie poziomu gwarancji wynikających z prawa do sądu oraz prawa do obrony potęgowało wyłączenie przez ustawodawcę możliwości złożenia przez oskarżonego zażalenia na zarządzenie prezesa o odmowie przyznania obrońcy z urzędu (*w. z 8 października 2013 r., K 30/11*).

Z konstytucyjnymi gwarancjami prawa do sądu w aspekcie dotyczącym prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury wiąże się **obowiązek zapewnienia mechanizmów przeciwdziałania arbitralności i dowolności rozstrzygnięć. Ochronę uczestnika postępowania ma gwarantować prawo do zaskarżalności orzeczeń wydanych w pierwszej instancji**, które obejmuje nie tylko decyzje sądu co do głównego przedmiotu postępowania, ale **także dotyczące kwestii wpadkowych**, **gdy sąd przesądza o prawach i obowiązkach strony** (*w. z 22 października 2013 r., SK 14/13*). Uznanie danej kwestii za „sprawę" w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji, nawet jeśli odnosi się to do kwestii wpadkowej, wiąże się z koniecznością ustanowienia środka realizacji prawa do zaskarżenia (*w. z 26 listopada 2013 r., SK 33/12*).

Obowiązek zapewnienia środka zaskarżenia nie ma charakteru absolutnego. **Wyłączenie zaskarżalności nie może jednak prowadzić do naruszenia innych gwarancji konstytucyjnych oraz do przekreślenia zaskarżalności jako zasady** (*w. z 26 listopada 2013 r., SK 33/12*). Wprowadzenie jakichkolwiek obostrzeń proceduralnych, będących ograniczeniem gwarancji prawa do sądu, musi także spełniać kryteria proporcjonalności wynikające z art. 31 ust. 3 Konstytucji (*w. z 22 października 2013 r., SK 14/13*). Ocena dopuszczalności ustanowienia wyjątku od zasady zaskarżalności zależy od istoty danej sprawy (*w. z 8 października 2013 r., K 30/11*).

Ustawodawca naruszył te wymagania, wyłączając możliwość wniesienia zażalenia na postanowienie sądu o cofnięciu wyznaczenia obrońcy z urzędu. Postanowienie takie wpływa na sposób prowadzenia obrony przez oskarżonego. Nie jest to zatem rozstrzygnięcie, które zapada w kwestii zupełnie ubocznej dla toczącego się postępowania. Determinuje realizację podstawowych gwarancji przysługujących oskarżonemu w ramach procesu karnego. Brak możliwości wniesienia zażalenia ingeruje w niedopuszczalny sposób w prawo do zaskarżenia, prowadząc pośrednio do osłabienia ochrony wynikającej z konstytucyjnego prawa do obrony (*w. z 8 października 2013 r., K 30/11*).

Konieczne jest również zapewnienie pełnomocnikowi „z urzędu" możliwości zaskarżenia postanowień o kosztach udzielonej pomocy prawnej w wypadkach, gdy o kosztach postanawia po raz pierwszy sąd drugiej instancji w związku ze sporządzeniem opinii o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej (*w. z 22 października 2013 r., SK 14/13*) albo sąd odwoławczy, rozpoznający odwołanie od postanowienia prokuratora o odmowie wszczęcia dochodzenia (*w. z 26 listopada 2013 r., SK 33/12*). W tego typu wypadkach sąd rozstrzyga o wynagrodzeniu pełnomocnika, co ma charakter wpadkowy wobec zasadniczego przedmiotu postępowania. Jednak z punktu widzenia adwokata czy radcy prawnego, postanowienie jest orzeczeniem wydanym po raz pierwszy w jego „sprawie" (w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji), polegającej na ustaleniu wysokości ekwiwalentu za pracę. Wywiera zatem wpływ zarówno na ochronę jego praw majątkowych, jak i na sferę swobody prowadzenia działalności gospodarczej oraz wolności wykonywania zawodu. Wprowadzenie w tym wypadku

wyjątku od zasady zaskarżalności stanowi w efekcie nieproporcjonalne naruszenie gwarancji wynikających z prawa do sądu.

Obowiązek ustanowienia środka zaskarżenia odnosi się do orzeczeń sądowych wydanych „w pierwszej instancji". **Za sąd „pierwszej instancji" w rozumieniu art. 78 Konstytucji należy uznać sąd, w którym rozpoczęło się postępowanie mające doprowadzić do rozstrzygnięcia sporu prawnego**. Ocena wniosku o wznowienie postępowania karnego nie jest oceną co do istoty sprawy (tj. co do odpowiedzialności karnej oskarżonego), a jedynie weryfikacją zaistnienia przesłanek skorzystania z nadzwyczajnego środka zaskarżenia. Sąd apelacyjny lub Sąd Najwyższy, rozstrzygając po raz pierwszy co do wznowienia postępowania, nie wydają orzeczenia „w pierwszej instancji", a zatem przepis kodeksu postępowania karnego, który wyłącza możliwość zaskarżenia postanowienia o odmowie wznowienia postępowania karnego, nie może podlegać zakwestionowaniu z uwagi na art. 78 Konstytucji (*w. z 11 czerwca 2013 r., SK 23/10*).

Prawo jednostki do bycia poinformowaną stanowi element konstytucyjnego prawa do procedury ukształtowanej zgodnie z zasadami sprawiedliwości i jawności. Zasada sprawiedliwej procedury zakłada jednocześnie pewne zróżnicowanie zakresu i treści uprawnień procesowych stron stosownie do przedmiotu postępowania. Zawężenie w wypadku określonego typu procedury gwarancji wiążących się z prawem do sądu musi spełniać warunki proporcjonalności ograniczeń korzystania z tego prawa. Warunki te spełniało wyłączenie obowiązku sporządzenia przez sąd uzasadnienia postanowień o oddaleniu skargi na czynność komornika w postępowaniu egzekucyjnym, na które nie przysługuje zażalenie. Ograniczenie prawa jednej ze stron do bycia informowaną było uzasadnione koniecznością zapewnienia realizacji prawa drugiej ze stron do wykonania prawomocnego orzeczenia sądowego w rozsądnych ramach czasowych (*w. z 22 października 2013 r., SK 14/11*).

2. Zasady działania władz publicznych

2.1. Prerogatywy Prezydenta a dostęp do informacji publicznej o jego działalności

Przepisy konstytucyjne, które przyznają Prezydentowi określone prerogatywy, rozumiane jako kompetencje w zakresie wydawania aktów urzędowych niewymagających dla swojej ważności podpisu Prezesa RM, wpływają na relacje ustrojowe między głową państwa a Prezesem RM. Ujęcie niektórych kompetencji w katalogu prerogatyw (art. 144 ust. 3 Konstytucji) nie przesądza o treści tych kompetencji, w szczególności o tym, czy są realizowane dyskrecjonalnie, czy też mają charakter związany. Treść tę określają inne przepisy konstytucyjne. Granice swobody decyzyjnej Prezydenta co do podpisania ustawy ustrojodawca wyznaczył w art. 122 Konstytucji (*w. z 13 listopada 2013 r., P 25/12*).

Nałożenie na Prezydenta określonych obowiązków związanych z udzielaniem informacji publicznej nie wpływa na treść jego konstytucyjnych prerogatyw. Nie sposób wykazać związku między obowiązkami udostępniania określonych materiałów lub dokumentów a realizacją kompetencji w zakresie podpisania ustawy. W szczególności

obowiązki te nie prowadzą w żaden sposób do ograniczenia swobody decyzyjnej Prezydenta, jeśli chodzi o podpisywanie ustaw. Przepisy konstytucyjne regulujące prerogatywy głowy państwa nie stanowią zatem adekwatnego wzorca kontroli przepisów ustawowych, z których miałyby wynikać pewne obowiązki głowy państwa w zakresie udostępnienia informacji publicznej (*w. z 13 listopada 2013 r., P 25/12*).

2.2. Struktura sądownictwa oraz status prawny sędziów

2.2.1. Ład organizacyjny sądownictwa

Materialne wymagania co do sposobu ukształtowania przez ustawodawcę ustroju sądów i ich relacji z pozostałymi władzami wyznaczają zasady podziału władz oraz ich wzajemnego równoważenia się. Nie zakładają one pełnej izolacji sądownictwa, niemniej **ingerencja pozostałych władz w działalność sądów nie może w żadnym stopniu obejmować sfery sprawowania wymiaru sprawiedliwości** (*w. z 27 marca 2013 r., K 27/12*; *w. z 7 listopada 2013 r., K 31/12*).

Konstytucja nie przesądza o jednym, określonym modelu procedury tworzenia i znoszenia poszczególnych sądów. Ze względu na zasadę równoważenia się władz pożądany jest jednak tak ukształtowany mechanizm, aby zachować współudział organów różnych władz, zarówno wykonawczej jak i sądowniczej. Odpowiada temu wymaganiu skonstruowanie procedury w ten sposób, że decyzje o utworzeniu lub zniesieniu konkretnej jednostki podejmuje organ władzy wykonawczej – Minister Sprawiedliwości (w odniesieniu do sądów powszechnych) i Minister Obrony Narodowej (co do sądów wojskowych), po zasięgnięciu opinii organu stojącego na straży niezależności sądów – Krajowej Rady Sądownictwa. W wypadku sądów administracyjnych decyzję taką podejmuje Prezydent na wniosek Prezesa NSA. Różny charakter zadań poszczególnych rodzajów sądów (w szczególności poddanie administracji podległej rządowi kontroli legalności sprawowanej przez sądy administracyjne) uzasadnia przyjęcie przez ustawodawcę odmiennych rozwiązań dotyczących trybu ich tworzenia i likwidowania (*w. z 27 marca 2013 r., K 27/12*).

Dokonywanie zmian polegających na utworzeniu lub zniesieniu konkretnego sądu kwalifikować należy jako sprawowanie przez organ władzy wykonawczej władztwa organizacyjnego w zakresie wymiaru sprawiedliwości. W ramach określonych przez ustawodawcę kategorii sądów, ministrowie korzystają z pewnej swobody ustalania liczby poszczególnych jednostek organizacyjnych. W zakresie tej swobody mają obowiązek zapewnienia możliwie najlepszych warunków finansowych, lokalowych i kadrowych dla orzekania. Za realizację obowiązku zagwarantowania sprawnie działającego wymiaru sprawiedliwości ministrowie ponoszą odpowiedzialność polityczną i konstytucyjną (*w. z 27 marca 2013 r., K 27/12*).

Swobodę w zakresie tworzenia lub znoszenia sądów ogranicza również konieczność zapewnienia warunków do realizacji konstytucyjnego prawa podmiotowego do sądu. Określając liczbę sądów oraz ustalając ich siedziby i obszar właściwości, ministrowie mają obowiązek zagwarantować sprawność działania wymiaru sprawiedliwości na poziomie umożliwiającym uzyskanie rozstrzygnięcia sądu właściwego w danej sprawie bez nieuzasadnionej zwłoki (*w. z 27 marca 2013 r., K 27/12*).

Konstytucyjne wymagania materialne dotyczące ukształtowania ustroju i struktury sądów uzupełniają wymagania formalne, zgodnie z którymi uregulowanie pod-

stawowych elementów ustroju i właściwości zastrzeżone jest do materii ustawowej. Nie wykluczają one jednak, aby szczegółowe aspekty funkcjonowania sądów zostały przekazane do unormowania w drodze rozporządzenia (*w. z 27 marca 2013 r., K 27/12*).

Wynikająca z art. 176 ust. 2 Konstytucji zasada wyłączności ustawy w zakresie „ustroju i właściwości" sądów obejmuje kwestie dotyczące struktury sądownictwa, na którą składają się kategorie sądów (rejonowe, okręgowe, apelacyjne itp.) kreowane w ramach konstytucyjnie określonych rodzajów (powszechne, administracyjne, wojskowe), właściwości określonych rodzajów i kategorii sądów, organizacji wewnętrznej jednostek wymiaru sprawiedliwości, a także relacji instancyjnych i nadzoru judykacyjnego. Zastosowania formy ustawowej nie wymaga jednak utworzenie lub zniesienie poszczególnych jednostek organizacyjnych sądownictwa. Tworzenie i znoszenie konkretnych sądów, wiążące się z ustaleniem ich siedzib i wyznaczeniem okręgów sądowych, nie stanowi bowiem zmiany „ustroju" sądów w rozumieniu art. 176 ust. 2. Dopuszczalne jest zatem powierzenie tych spraw do uregulowania w drodze rozporządzenia (*w. z 27 marca 2013 r., K 27/12*).

2.2.2. Mechanizmy nadzoru nad działalnością administracyjną sądów

Konstytucja nie determinuje jednego, wyłącznie dopuszczalnego modelu nadzoru nad działalnością pozaorzeczniczą sądów. Ustawodawca może zatem dokonać wyboru, czy powierzyć kompetencje nadzorcze organowi usytuowanemu w ramach władzy sądowniczej, czy też przekazać je organowi należącemu do innej władzy. Wybór drugiego wariantu wymaga jednak od ustawodawcy ustanowienia gwarancji zabezpieczających przed korzystaniem z kompetencji nadzorczych w celu ingerencji w sferę realizacji przez sądy zadań z zakresu sprawowania wymiaru sprawiedliwości i ochrony prawnej (*w. z 7 listopada 2013 r., K 31/12*).

Powierzenie Ministrowi Sprawiedliwości nadzoru nad funkcjonowaniem sądów powszechnych nie jest zatem wykluczone z punktu widzenia zasady podziału władz tak długo, jak długo instrumenty nadzoru nie umożliwiają mu oddziaływania na proces orzekania. Za przyjęciem takiego modelu przemawia ponadto zasada równoważenia się władz. Przyznanie Ministrowi kompetencji nadzorczych w odniesieniu do sfery działalności administracyjnej sądów, związanej z zapewnieniem warunków techniczno-organizacyjnych i majątkowych do realizacji zadań orzeczniczych, usprawiedliwione jest także z uwagi na zasadę politycznej odpowiedzialności, jaką ponosi Minister za sprawne funkcjonowanie aparatu sądownictwa oraz racjonalne dysponowanie środkami przeznaczonymi na ten cel z budżetu państwa (*w. z 7 listopada 2013 r., K 31/12*).

Z punktu widzenia zasady niezależności sądów silniejszych mechanizmów gwarancyjnych wymaga ta sfera działalności administracyjnej sądów, która ma służyć zapewnieniu właściwego toku rozpatrywania spraw. Pozostaje ona bowiem w bezpośrednim związku z realizacją funkcji orzeczniczych. Ustawodawca zapewnił jednak odpowiedni stopień gwarancji, przyjmując rozwiązanie, zgodnie z którym nadzór nad tą sferą aktywności sądów realizowany jest przez Ministra wyłącznie za pośrednictwem służby nadzoru złożonej z sędziów delegowanych do Ministerstwa Sprawiedliwości. **Sędziowie delegowani, choć podlegają Ministrowi w zakresie realizacji zadań nadzorczych, pozostają elementem władzy sądowniczej i korzystają ze wszystkich gwarancji składających się na status sędziego**. Ustawodawca ograniczył tym

samym możliwość „osobistego" oddziaływania przez Ministra na działalność administracyjną sądów dotyczącą organizacji toku rozpatrywania spraw (*w. z 7 listopada 2013 r., K 31/12*).

Ustawodawca, określając mechanizmy nadzoru Ministra Sprawiedliwości nad działalnością administracyjną sądów, musi starannie zrównoważyć pozycję władzy wykonawczej i sądowniczej, przyznając tej ostatniej skuteczne środki ochrony jej statusu. Ze względu na zasadę niezależności sądów, organy sądu muszą mieć zapewnione gwarancje proceduralne, które pozwalałyby na weryfikację zasadności skorzystania przez Ministra z kompetencji nadzorczych, takich jak udzielenie prezesowi sądu uwagi na piśmie w razie negatywnej oceny sposobu kierowania sądem oraz odmową przyjęcia informacji rocznej prezesa sądu apelacyjnego. Środki takie są tym bardziej konieczne w wypadku, gdy ustawodawca przyjął, że stwierdzenie rażącego niewywiązywania się z obowiązków służbowych przez prezesa sądu aktualizuje kompetencję Ministra w zakresie jego odwołania. Standardy konstytucyjne wymagają co najmniej przyznania prezesowi sądu możliwości złożenia zastrzeżeń co do zasadności udzielenia uwagi na piśmie lub odmowy przyjęcia informacji, połączonej z obowiązkiem udzielenia przez Ministra odpowiedzi (*w. z 7 listopada 2013 r., K 31/12*).

Zapewnienie odpowiedniej równowagi między organami władzy wykonawczej i sądowniczej jest niezbędne również w odniesieniu do procedur powoływania i odwoływania przez Ministra Sprawiedliwości dyrektorów sądów odpowiedzialnych za nadzór wewnętrzny nad częścią działalności administracyjnej sądów. Równowagi takiej nie gwarantuje rozwiązanie, zgodnie z którym przyjęcie przez zgromadzenie ogólne sędziów apelacji negatywnej opinii o sprawozdaniu dyrektora albo złożenie przez prezesa sądu wniosku o odwołanie dyrektora w związku z naruszeniem obowiązków służbowych nie powodują obowiązku jego odwołania przez Ministra. Takie rozwiązanie uniemożliwia bowiem organom władzy sądowniczej skuteczną reakcję w wypadku, gdy działanie lub zaniechanie dyrektora wpływa negatywnie na funkcjonowanie sądu. Pozostawienie Ministrowi możliwości odmowy odwołania mimo negatywnego stanowiska organów władzy sądowniczej zapewnia silniejszą pozycję władzy wykonawczej, a przez to narusza zasady podziału władz oraz niezależności sądów (*w. z 7 listopada 2013 r., K 31/12*).

Rozdzielenie kompetencji w zakresie wewnętrznego nadzoru nad działalnością administracyjną sądów między prezesa sądu i dyrektora sądu oraz pewne uniezależnienie dyrektora wobec niemożności wydawania mu poleceń służbowych przez prezesa sądu w sprawach dotyczących dysponowania budżetem sądu, kontroli gospodarki finansowej oraz gospodarowania mieniem Skarbu Państwa nie prowadzi automatycznie do naruszenia niezależności sądów. Dyrektor, mimo że powołuje go Minister Sprawiedliwości, jest jednym z organów sądu, a nie elementem władzy wykonawczej. Przyjęty przez ustawodawcę sposób podziału zadań wyłącza spod kompetencji nadzorczych dyrektora tę sferę działalności administracyjnej sądu, która pozostaje w bezpośrednim związku z realizacją funkcji sprawowania wymiaru sprawiedliwości i ochrony prawnej. Kompetencje kierownicze w zakresie zapewnienia właściwego toku postępowania ze sprawami należą do prezesa sądu, który korzysta z konstytucyjnych gwarancji wiążących się ze statusem sędziego (*w. z 7 listopada 2013 r., K 31/12*).

2.2.3. Kompetencje orzecznicze sądów

W państwie prawnym sprawowanie wymiaru sprawiedliwości zastrzeżone zostało do właściwości sądów, przy czym orzekanie przez nie o prawach i obowiązkach jednostek zakładać musi pewien zakres uznania. **Ustawodawca narusza minimum kompetencji sądów w wypadku, gdy w sprawach należących do danej kategorii nakłada obowiązek wydania rozstrzygnięcia o treści przesądzonej z góry przez ustawę, bez względu na okoliczności konkretnej sprawy**. Takie określenie kompetencji orzeczniczych ingeruje w niezależność sądów. Przekreśla bowiem możliwość realnego decydowania o sytuacji prawnej jednostek, pozbawiając jednocześnie te ostatnie przysługujących im konstytucyjnych gwarancji prawa do sądu (*w. z 17 lipca 2013 r., SK 9/10*).

Do naruszenia niezależności sądów w zakresie sprawowania wymiaru sprawiedliwości prowadziło ustawowe nałożenie na sąd wykonawczy bezwzględnego obowiązku zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności w wypadku, gdy wobec skazanego na karę pozbawienia wolności z warunkowym jej zawieszeniem ponownie orzeczono taką samą rodzajowo karę. Z perspektywy konstytucyjnej wydanie orzeczenia przez sąd wykonawczy stanowi wdrożenie jakościowo innej sankcji karnej, której istota polega na rzeczywistym pozbawieniu wolności osobistej przysługującej jednostce. Zasada niezależności sądów wymagała od ustawodawcy powierzenia sądowi wykonawczemu kompetencji w zakresie merytorycznej oceny, czy okoliczności sprawy (w tym prognoza kryminologiczna dokonana przez sąd karny, który zdecydował o ponownym zastosowaniu środka probacyjnego) uzasadniają realne pozbawienie wolności skazanego, oraz kompetencji w zakresie podjęcia decyzji o odstąpieniu od zarządzenia wykonania kary (*w. z 17 lipca 2013 r., SK 9/10*).

2.2.4. Model pracy i wynagrodzenia sędziowskiego

Sędziowie stanowią jedyną grupę zawodową, której status prawny w podstawowych elementach znalazł unormowanie na poziomie konstytucyjnym. Regulacje dotyczące nieusuwalności i nieprzenoszalności sędziów, immunitetu, wynagrodzenia odpowiadającego godności urzędu czy stanu spoczynku nie mogą jednak być upatrywane jako przyznanie tej grupie zawodowej przywilejów chroniących jej partykularne interesy. **Stanowią one gwarancje urzeczywistnienia podstawowych dla demokratycznego państwa prawnego standardów funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości**: niezależności i odrębności władzy sądowniczej oraz konstytucyjnego prawa podmiotowego do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez niezależny, bezstronny i niezawisły sąd (*w. z 27 marca 2013 r., K 27/12*; *w. z 7 maja 2013 r., SK 11/11*).

Ochrona stabilności urzędu sędziowskiego, wiążąca się z zasadą nieprzenoszalności, nie ma jednak charakteru absolutnego. Nie stanowi przeszkody, aby ustawodawca powierzył Ministrowi Sprawiedliwości kompetencję w zakresie wydania decyzji o przeniesieniu sędziego, nawet wbrew woli tego ostatniego, w wypadku, gdy – przez wzgląd na konieczność zapewnienia warunków sprawnego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości oraz efektywnego korzystania z prawa do sądu – Minister dokonał uprzednio likwidacji lub zmiany obszaru właściwości sądu, w którym sędzia sprawował urząd (*w. z 27 marca 2013 r., K 27/12*).

Szczególnie silna konstytucyjna ochrona wynagrodzeń sędziowskich nie wyklucza z kolei wprowadzenia przez ustawodawcę incydentalnego zamrożenia wzrostu tych

wynagrodzeń. Jednorazowe zahamowanie wzrostu płac sędziów w 2012 r. nie doprowadziło do nierównego traktowania tej grupy zawodowej ani jej dyskryminacji w życiu gospodarczym w sytuacji, gdy – w związku ze złą kondycją finansów publicznych – płace innych pracowników sfery budżetowej pozostawały co do zasady zamrożone od 2008 r. (*w. z 13 czerwca 2013 r., P 35/12*).

Postanowienia Konstytucji nie dają podstaw do wyodrębnienia jednego, wyłącznie dopuszczalnego modelu systemu pracy sędziego. **W zakresie swobody regulacyjnej ustawodawcy mieści się możliwość odstąpienia od reguł ogólnych wynikających z kodeksu pracy oraz uzależnienia czasu pracy sędziego jedynie od wymiaru zadań, bez wskazania norm maksymalnych**. Rozwiązanie takie uzasadnia specyfika funkcji sędziego, odróżniająca tę grupę zawodową od pozostałych zatrudnionych w służbie publicznej. Pozostawia bowiem sędziemu możliwość elastycznego organizowania sobie pracy w dowolnie wybranym przez siebie czasie i miejscu, ograniczając tym samym ryzyko nacisków pracodawcy oraz wzmacniając gwarancje niezawisłości w sprawowaniu urzędu (*w. z 7 maja 2013 r., SK 11/11*).

Nie stanowi naruszenia konstytucyjnych gwarancji statusu sędziowskiego również brak możliwości ubiegania się o dodatkowe wynagrodzenie lub dodatkowy czas wolny od pracy w zależności od rzeczywistego czasu poświęconego na realizację obowiązków. Wykluczając dopuszczalność różnicowania wysokości wynagrodzenia od czasochłonności lub stopnia skomplikowania zadań, ustawodawca zapewnia obiektywizację wysokości wynagrodzenia sędziowskiego i zapobiega ryzyku wywierania przez pracodawcę presji w sferze wykonywania funkcji orzeczniczych (*w. z 7 maja 2013 r., SK 11/11*).

Dopuszczalność ukształtowania systemu pracy sędziego z uwzględnieniem braku maksymalnych norm czasu pracy oraz środków pozwalających dostosować wymiar wynagrodzenia do rzeczywistego czasu pracy nie oznacza aprobaty dla nadmiernego obciążania sędziów sprawami. Prokonstytucyjna wykładnia pragmatyk służbowych nakazuje wyznaczyć indywidualne warunki pracy w taki sposób, aby zapewnić każdemu sędziemu możliwość realizacji przysługujących im konstytucyjnych praw do wypoczynku oraz dni wolnych od pracy (*w. z 7 maja 2013 r., SK 11/11*).

Zasada niezawisłości sędziowskiej nie stanowi przeszkody do wprowadzenia przez ustawodawcę instytucji indywidualnego planu rozwoju zawodowego, opracowywanego przez prezesa sądu na podstawie wyników oceny okresowej pracy sędziego. Zarówno ocena pracy, jak i sporządzenie planu rozwoju zawodowego powierzone zostało sędziom (odpowiednio: sędziom wizytatorom i prezesom sądów), przy czym nie mogą one dotyczyć oceny treści rozstrzygnięć dokonywanych przez sędziego w toku wykonywania zadań jurysdykcyjnych. Mechanizm zapewnia również zainteresowanemu możliwość zgłoszenia pisemnych uwag do wyników oceny okresowej, które – w razie ich uwzględnienia przez prezesa – stanowią podstawę do modyfikacji indywidualnego planu rozwoju zawodowego (*w. z 7 listopada 2013 r., K 31/12*).

2.2.5. Kompetencje Krajowej Rady Sądownictwa

Ustrojodawca, powierzając Krajowej Radzie Sądownictwa stanie na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów, przewidział jedynie dwa instrumenty, które mogłyby służyć jej realizacji: kompetencję w zakresie przedstawienia Prezydentowi wniosków w sprawie powołania sędziego oraz kompetencję w zakresie wystąpienia

z wnioskiem w sprawie kontroli konstytucyjności. Do obowiązków ustawodawcy należy określenie dalszych instrumentów prawnych w sposób umożliwiający skuteczne wypełnienie zadań ustrojowych przypisanych temu organowi. Niemniej kompetencje przyznane KRS na gruncie ustawowym nie mogą dotyczyć zagadnień innych niż niezależność sądów i niezawisłość sędziów (*w. z 13 czerwca 2013 r., P 35/12*).

W wypadku KRS zakres legitymacji wnioskowej do Trybunału został przez ustrojodawcę istotnie ograniczony zarówno co do przedmiotu, jak i wzorca kontroli. Posiada ona kompetencję w zakresie kwestionowania jedynie tych regulacji, które dotyczą niezależności sądów i niezawisłości sędziów, przy czym zarzut musi się odnosić do ich niezgodności z Konstytucją. Legitymacja KRS nie obejmuje dopuszczalności formułowania zarzutu niezgodności z aktami prawa międzynarodowego, w tym także z ustalonymi na gruncie EKPC standardami prawa do sądu. Ma ona jednak możliwość kwestionowania przepisów ze względu na naruszenie standardów prawa do sądu wynikających z art. 45 Konstytucji (*w. z 27 marca 2013 r., K 27/12*).

Instrumentem realizacji funkcji ustrojowej przez KRS jest kompetencja w zakresie opiniowania projektów aktów normatywnych dotyczących niezależności sądów i niezawisłości sędziów. Ma ona swoje konstytucyjne zakotwiczenie. Ewentualne zaniechanie konsultacji obarczałoby proces legislacyjny wadą niekonstytucyjności. Opiniowanie projektów ustaw powinno odbywać się w ramach prac parlamentarnych, a w wypadku projektów wnoszonych przez RM – jeszcze przed ich wniesieniem do Sejmu. **Obowiązek zasięgnięcia opinii KRS jest dochowany na etapie prac rządowych, gdy zajęła ona stanowisko wobec projektu, którego zasadnicze elementy nie uległy w toku dalszych prac** zmianom w stopniu prowadzącym do dezaktualizacji treści opinii. W toku prac parlamentarnych KRS może wyrażać swoje stanowisko przez uchwały podejmowane z inicjatywy własnej bądź Marszałka Sejmu. Inną formą konsultacji jest także udział przewodniczącego lub innego członka KRS w pracach komisji parlamentarnych lub w wysłuchaniach publicznych (*w. z 13 czerwca 2013 r., P 35/12*).

Jeśli nie są wprowadzane modyfikacje co do zasadniczych elementów regulacji, nie ma konieczności ponownej konsultacji KRS na etapie przyjmowania przez rząd finalnej wersji projektu. Konstytucyjny obowiązek zasięgnięcia opinii KRS nie da się intepretować jako obowiązek kilkukrotnego przeprowadzenia konsultacji i uzyskania uchwał KRS dotyczących kolejnych zmian, jeśli nie powodują one dezaktualizacji wcześniejszego stanowiska (*w. z 7 listopada 2013 r., K 31/12*). Odmienne podejście prowadziłoby do nadmiernego formalizmu. Mogłoby rodzić ryzyko paraliżu działań prawodawczych – w szczególności w wypadku gdy ze względu na stan finansów publicznych istnieje potrzeba uchwalenia rozwiązań oszczędnościowych w określonym terminie (*w. z 13 czerwca 2013 r., P 35/12*).

2.3. Konstytucyjne gwarancje pozycji jednostek samorządu terytorialnego

2.3.1. Ochrona samodzielności jednostek samorządu terytorialnego oraz obowiązek zapewnienia adekwatnych źródeł dochodu

Z zasady samodzielności jednostek samorządu terytorialnego wynika, że mają one określony zakres zadań własnych związanych z zaspokojeniem potrzeb mieszkańców. Nie ma ona jednak charakteru absolutnego. **Zakwalifikowanie utrzymania porządku i czystości w gminach jako zadania własnego gmin nie oznacza jed-**

nak nieograniczonej autonomii jednostki samorządu terytorialnego w zakresie ustanowienia zasad, form i finansowania tego zadania. Wszelka ingerencja ustawodawcy musi być zgodna z zasadą proporcjonalności. Wprowadzone przez ustawodawcę ograniczenia realizacji zadania własnego, polegającego na utrzymaniu porządku i czystości w gminach, nie stanowią nadmiernej ingerencji w sferę samodzielności jednostek samorządu terytorialnego i nie pozbawiają możliwości realizacji tego zadania przez gminy. Ograniczenia te są dodatkowo usprawiedliwione innymi wartościami konstytucyjnymi m.in. ochroną społecznej gospodarki rynkowej i wolności działalności gospodarczej, ochroną środowiska. Ustawodawca, nowelizując ustawę o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, zapewnił zatem materialne gwarancje zasady samodzielności jednostek samorządu terytorialnego. Niektóre regulacje tej ustawy nie spełniają jednak innych konstytucyjnych wymagań. Ustawodawca, upoważniając jednostki samorządu terytorialnego do określenia w formie aktu prawa miejscowego opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi, nie określił zasad zwolnień przedmiotowych od opłat, zasad stosowania dopłat dla właścicieli nieruchomości ani też maksymalnej wysokości opłat. Precyzyjne wskazówki uregulowania tych opłat, będących formą daniny publicznej, powinny mieć zakotwiczenie w ustawie (*w. z 28 listopada 2013 r., K 17/12*).

Ustawodawca, zgodnie z nałożonym na niego obowiązkiem wynikającym z art. 167 ust. 1 i 4 Konstytucji, powinien wprowadzać rozwiązania gwarantujące optymalne dostosowanie poziomu finansowania jednostek samorządu terytorialnego do wykonywanych przez nie zadań. Kształtując przepisy ustawy o dochodach, które zobowiązywały gminy i powiaty do dokonywania corocznych wpłat do budżetu państwa z przeznaczeniem na część równoważną subwencji ogólnej dla gmin i powiatów (tzw. wpłat wyrównawczych), ustawodawca nie pozbawił tych jednostek samorządu terytorialnego możliwości wykonywania powierzonych im zadań. Mechanizm poziomego wyrównania dochodów jednostek samorządu terytorialnego nie powodował tym samym naruszenia zasady adekwatności chroniącej jednostki samorządu terytorialnego przed nadmierną ingerencją ustawodawcy. Nastąpiłoby to jedynie w wypadku udowodnienia, że potencjał dochodowy gmin (powiatów) przekreślił możliwość efektywnego wykonywania przez nie zadań publicznych. Natomiast dokonany przez ustawodawcę wybór kryteriów wskazujących jednostki samorządu terytorialnego zobowiązane do wpłat wyrównawczych, a także zasady podziału środków uzyskanych z wpłat wyrównawczych zostały uregulowane systemowo i w sposób kategorialny. Wybór przyjętych rozwiązań ma jednak charakter polityczny. **Ustawodawca, w ramach przysługującej mu swobody, musiał zdecydować, czy powinien położyć nacisk na innowacyjność i ochronę inicjatyw społeczno-gospodarczych gmin o dobrej kondycji finansowej, czy na ochronę gmin mających trudności z zaspokojeniem podstawowych potrzeb mieszkańców**. Jakkolwiek granica swobody ustawodawcy nie została przekroczona, niektóre przyjęte rozwiązania mogą mieć dysfunkcyjny wpływ na działanie mechanizmu wpłat wyrównawczych, dlatego mechanizm ten wymaga częściowego przemyślenia (*w. z 31 stycznia 2013 r., K 14/11*).

Również nałożenie na jednostki samorządu terytorialnego obowiązku wypłacenia dodatku uzupełniającego, gwarantującego średnie wynagrodzenie nauczycielskie, nie stanowiło istotnej dysproporcji między zakresem zadań i dochodów jednostek samorządu terytorialnego. Ustawodawca zapewnił jednostkom samorządu terytorialnego

środki na realizację zadań oświatowych w formie subwencji oświatowej. Nie oznacza to jednak gwarancji, że subwencja ta będzie wystarczająca na pokrycie wszystkich kosztów utrzymania szkół i placówek (wraz z wynagrodzeniem dla nauczycieli). Niezbędne środki na wydatki związane z zadaniami oświatowymi zagwarantowane są w dochodach jednostek samorządu terytorialnego, a nie jedynie w subwencji oświatowej. Co więcej, wypłacanie nauczycielom dodatku uzupełniającego ich wynagrodzenie było konsekwencją niespełniania przez niektóre jednostki samorządu terytorialnego obowiązku zapewnienia średniego poziomu wynagrodzeń nauczycieli określonych w Karcie nauczyciela. Przyjęte rozwiązanie nie było zatem nowym zadaniem własnym gminy, które zobowiązywałoby ustawodawcę do odpowiedniego zwiększenia jej udziału w dochodach, natomiast gwarantowało pełną realizację zadań oświatowych nałożonych na jednostki samorządu terytorialnego (*w. z 16 lipca 2013 r., K 13/10*).

Gminy mające status gmin uzdrowiskowych zobowiązane są do realizacji dodatkowych zadań własnych związanych z zachowaniem funkcji leczniczych uzdrowiska, na realizację których ustawodawca zapewnił im dodatkowe źródła dochodów w postaci opłaty uzdrowiskowej oraz dotacji z budżetu państwa. Skoro zatem ustawodawca przewidział odpowiednie do zadań własnych gmin uzdrowiskowych dodatkowe środki finansowe, to zredukowanie ich dochodów własnych nie może być argumentem za naruszeniem istoty samodzielności finansowej gmin uzdrowiskowych. Ustawodawca w ramach przyznanej mu swobody mógł dokonać modyfikacji wysokości dochodów własnych gmin, rozszerzając zakres stosowania preferencyjnej stawki podatku od nieruchomości zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej, w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych. W wyniku ingerencji ustawodawcy doszło do rozszerzenia istniejącej dotychczas „preferencji" podatkowej na budynki lub ich części, które są pośrednio związane z udzielaniem świadczeń zdrowotnych. Co ważne, wprowadzone rozwiązanie uzasadniają inne wartości konstytucyjne, takie jak prawo do ochrony zdrowia. Jednocześnie wprowadzona regulacja nie spowodowała całkowitej likwidacji podatku od nieruchomości ani całkowitego zwolnienia budynków i ich części związanych z prowadzeniem działalności leczniczej z danego podatku (*w. z 26 września 2013 r., K 22/12*).

2.3.2. Obowiązek zapewnienia skutecznej ochrony sądowej gminy

Zgodnie z art. 165 ust. 2 Konstytucji samodzielność gmin podlega ochronie sądowej. Ten wzorzec konstytucyjny ustanawia nakazy i zakazy adresowane do ustawodawcy, ale również wiążące wskazówki interpretacyjne dla organów stosujących prawo. Stanowi on podstawę **domniemania sądowej ochrony statusu prawnego gminy.** Gwarancje ochrony sądowej jednostek samorządu terytorialnego zostały zapewnione, pomimo że regulacja dotycząca tzw. postępowania regulacyjnego, określonego w ustawie o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej, wyłączała możliwość odwołania się przez jednostki samorządu terytorialnego od orzeczeń Komisji Regulacyjnej do spraw Gmin Wyznaniowych Żydowskich wydawanych w jednoinstancyjnej procedurze. Wychodząc bowiem z założenia, że orzeczenia Komisji Regulacyjnej mają cechę jednostronnego władczego rozstrzygnięcia w sferze praw majątkowych innych podmiotów, należało stwierdzić, że do działalności Komisji zastosowanie znajdą ogólne przepisy prawa administracyjnego. W szczególności,

że „odwołaniem", o którym mowa w treści kwestionowanego przepisu, jest zwykły środek odwoławczy w postępowaniu administracyjnym. Nie została wykluczona tym samym możliwość wniesienia innych środków prawnych podważających orzeczenia Komisji niż „odwołania". O ile zatem przepisy proceduralne w zakresie tzw. postępowania regulacyjnego będą rozumiane w ten sposób, że nie wykluczają możliwości zakwestionowania rozstrzygnięć Komisji Regulacyjnej w drodze innych środków prawnych, o tyle gwarancje sądowej ochrony jednostek samorządu terytorialnego pozostaną dochowane (*w. z 13 marca 2013 r., K 25/10*).

2.4. Wpływ samorządu zawodowego na dostęp oraz sposób wykonywania zawodów prawniczych

Do zadań państwa należy dbanie o należyte wykonywanie zawodów zaufania publicznego. Ustawodawca, tworząc samorządy zawodów zaufania publicznego, obowiązany jest przekazać im sprawowanie pieczy nad należytym wykonywaniem zawodu. To właśnie sprawowanie pieczy nad wykonywaniem zawodów zaufania publicznego należy do istoty samorządu. Powierzenie tego zadania samorządom następuje jednak w kształcie i na warunkach zależnych od ustawodawcy. Nowelizując przepisy prawa o adwokaturze, ustawodawca wypełnił obowiązek wynikający z art. 17 ust. 1 Konstytucji i zapewnił istotny wpływ samorządu zawodowego na należyte wykonywanie zawodu adwokata. **Przepisy dotyczące zasad wpisu na listę adwokatów umożliwiają organom samorządu zweryfikowanie kwalifikacji (w tym wymaganej praktyki) osób ubiegających się o wpis na listę adwokatów**. Podobnie regulacje dotyczące partycypacji samorządu zawodowego w ustalaniu zasad egzaminu zawodowego i składania egzaminu zawodowego gwarantują udział organów samorządu w działaniach związanych z określeniem zakresu egzaminu, jego organizacji oraz zapewniają wpływ samorządu na przebieg oraz ocenę wyników egzaminu. Uzupełniając przyjęte rozwiązania o nowe elementy, takie jak forma egzaminu adwokackiego czy przekazanie uprawnień w zakresie weryfikacji kwalifikacji osób ubiegających się o dopuszczenie do egzaminu innym podmiotom (przewodniczącemu komisji kwalifikacyjnej wybieranemu przez Ministra Sprawiedliwości), ustawodawca działał w ramach znacznej swobody przysługującej mu na mocy art. 17 ust. 1 Konstytucji (*w. z 12 lutego 2013 r., K 6/12*).

Z istoty sprawowania pieczy samorządu zawodowego nad należytym wykonywaniem zawodu wynika dopuszczalność ingerowania w wolność wykonywania zawodu zaufania publicznego. Tym samym nałożenie na notariuszy obowiązku przyjęcia aplikanta w celu odbycia aplikacji notarialnej, bez uzyskania ich zgody, stanowi przejaw sprawowania przez samorząd notarialny pieczy nad należytym wykonywaniem zawodu, nie ograniczając w sposób nieproporcjonalny wolności wykonywania zawodu notariusza. Obowiązek nałożony na notariuszy związany jest z ich przynależnością do samorządu zawodowego i nie prowadzi do wyłączenia ani ograniczenia możliwości dalszego wykonywania przez nich zawodu. Jednocześnie obowiązek ten wynika z konieczności realizacji przez samorząd notarialny określonego przez ustawę modelu kształcenia aplikantów notarialnych. Stanowi zatem gwarancję efektywnego wykonywania określonych przez ustawodawcę założeń ustawowych co do szkolenia (*w. z 27 czerwca 2013 r., K 12/10*).

2.5. Zasady finansowania zadań władzy publicznej wykonywanych przez inne podmioty

Konstytucja wymaga ustawowego uregulowania warunków udziału władz publicznych w finansowaniu szkół niepublicznych (art. 70 ust. 3 Konstytucji). Obowiązek aktywności ustawodawcy w tej dziedzinie stanowi gwarancję konstytucyjnego prawa do nauki i prawa do zakładania szkół niepublicznych. Należy go połączyć z potrzebą pewności i przejrzystości finansowej działania tych podmiotów. **Konstytucja nie przesądza o wysokości udziału środków publicznych w finansowaniu szkół niepublicznych, ale takie środki przynajmniej na pewnym minimalnym poziomie mają być zapewnione, nie mogą jednak stanowić pełnego finansowania**, bo prowadziłoby to do zrównania statusu szkół niepublicznych w tym zakresie ze szkołami publicznymi. W drodze ustawy należy określić kompletną listę konkretnych i samoistnych, materialnych oraz proceduralnych, przesłanek decydujących o przyznaniu bądź nieprzyznaniu środków finansowych szkołom niepublicznym. Nie spełniało tych wymagań uzależnienie ich prawa do dotacji ze środków publicznych od spełnienia warunków określonych w rozporządzeniu. Ustawodawca, wbrew nakazowi wynikającemu z Konstytucji, przekazał ministrowi ustalenie zasad przyznawania dotacji, pozostawiając mu jednocześnie praktycznie niegraniczoną swobodę regulacyjną w tym zakresie (*w. z 10 grudnia 2013 r., K 16/13*).

Ustawodawca ma swobodę określania stawki opłaty egzekucyjnej od wartości świadczenia pozostającego do wyegzekwowania, jeśli dochodzi do umorzenia postępowania na wniosek wierzyciela. Nie narusza standardów konstytucyjnych sytuacja, w której w wypadku konkretnej egzekucji wysokość opłaty nie będzie w pełni adekwatna do skuteczności podjętych przez komornika działań oraz włożonego w te działania nakładu pracy. **Konstytucyjnie niedopuszczalna jest jednak rażąca dysproporcja pomiędzy wysokością opłaty egzekucyjnej a nakładem pracy komornika w umorzonym na wniosek wierzyciela postępowaniu egzekucyjnym**. Brak możliwości miarkowania opłaty egzekucyjnej w tych okolicznościach nie jest uzasadniony ochroną interesu publicznego wyrażającego się w potrzebie zapewnienia pokrycia kosztów działalności komorniczej (*w. z 26 lutego 2013 r., SK 12/11*).

Komornik jako samodzielny podmiot wykonujący zadania władzy publicznej ponosi finansowe ryzyko związane z prowadzeniem tzw. nierentownych postępowań egzekucyjnych. Brak możliwości wpływania przez komornika na wysokość opłaty egzekucyjnej wynikającej z ustawy, podobnie jak ograniczone uprawnienia procesowe w trakcie procedury sądowego miarkowania jej wysokości, niewątpliwie ryzyko to pogłębia. Założeniem ustawodawcy nie było jednak przerzucenie na komorników wszelkich kosztów egzekucyjnych, które mieliby ponosić z własnego majątku. Uprawnienie sądu do miarkowania wysokości opłaty egzekucyjnej pozostaje bowiem bez wpływu na pozostałe źródła przychodów komornika, których nadwyżka nad kosztami prowadzenia działalności komorniczej stanowi jego dochód, takie jak prawo do zwrotu wydatków gotówkowych poniesionych w toku egzekucji. W toku postępowania o obniżenie wysokości opłaty egzekucyjnej komornik ma ponadto możliwość przedstawienia sądowi swojego stanowiska w tej kwestii (*w. z 29 stycznia 2013 r., K 1/11*).

W odniesieniu do zadań władzy państwowej związanych ze wspieraniem dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej obowiązuje zasada pomocniczości. Wynika z niej,

że świadczenia publiczne w tym zakresie, m.in. zasiłek wypłacany na podstawie art. 80 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, mają jedynie charakter uzupełniający realizację ustawowego obowiązku alimentacyjnego przez osoby do tego zobowiązane na gruncie przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. **Sytuacja prawna rodzin zastępczych spokrewnionych, tworzonych przez wstępnych lub rodzeństwo dziecka, różni się więc zasadniczo od sytuacji osób sprawujących inne formy pieczy rodzinnej**. Osoby tworzące taką rodzinę łączą bowiem na tyle bliskie więzy pokrewieństwa, że ustawodawca wiąże z nimi obowiązek alimentacyjny. Ma on swoje źródło w zasadzie solidarności rodzinnej oraz moralnym obowiązku wspomagania osób bliskich znajdujących się w potrzebie. Uzasadnione jest więc zróżnicowanie wysokości świadczenia publicznego na pokrycie kosztów utrzymania dziecka pozostającego w rodzinie zastępczej w zależności od tego, czy jest to rodzina spokrewniona, czy też np. rodzina zawodowa bądź niezawodowa (*w. z 23 kwietnia 2013, K 12/12*).

3. Zasady stanowienia prawa

3.1. Zasady poprawnej legislacji a ochrona jednostek

Wynikająca z art. 2 Konstytucji zasada poprawnej legislacji domaga się wyraźnego określenia w ustawie środka ochrony prawa, które zostało przyznane i co do istoty ukształtowane w ustawie. Wymaganie to nie jest spełnione w sytuacji odesłania do uregulowania zasad rozliczania wkładu mieszkaniowego w statucie spółdzielni mieszkaniowej (*w. z 27 czerwca 2013 r., K 36/12*).

Do obowiązków ustawodawcy w świetle zasady poprawnej legislacji należy również regulowanie treści praw i obowiązków w sposób kompletny. Wyjątkowo niejasne zdefiniowanie pojęcia „przychodu nieznajdującego pokrycia w ujawnionych źródłach lub pochodzącego ze źródeł nieujawnionych" skutkuje nadaniem instytucji przedawnienia podatkowego w zakresie podatku od dochodów ze źródeł nieujawnionych charakteru instytucji pozornej. Pochodnymi uregulowania w sposób niekompletny instytucji opodatkowania dochodów ze źródeł nieujawnionych są nieprawidłowości związane m.in. z ukształtowanym w praktyce organów podatkowych rozkładem ciężaru dowodu we właściwym postępowaniu podatkowym, ze stawką podatku od dochodów ze źródeł nieujawnionych, a także ze zbiegiem instytucji ustalenia podatku od dochodów ze źródeł nieujawnionych oraz instytucji określenia wysokości zobowiązania podatku dochodowego od osób fizycznych (*w. z 18 lipca 2013 r., SK 18/09*).

Z zasady poprawnej legislacji wynika ponadto obowiązek stanowienia przez ustawodawcę przepisów w sposób jednoznaczny. Posłużenie się przez ustawodawcę zwrotami niedookreślonymi może być jedynym możliwym sposobem legislacji, szczególnie w wypadku, w którym ustalenie wyczerpującego katalogu przyczyn uzasadniających zastosowanie danego mechanizmu ustawowego jest niemożliwe zarówno z praktycznego, jak i z ustawodawczego punktu widzenia (*w. z 8 października 2013 r., SK 40/12*). Niemniej jednak testu tego nie spełniają przepisy przejściowe ustawy incydentalnej. Rezultat ich wykładni prowadzi albo do stwierdzenia naruszenia konstytucyjnej zasady zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, albo do stwierdzenia braku nowej treści normatywnej (zbędności) całej ustawy specjalnej (*w. z 6 marca 2013 r., Kp 1/12*).

3.2. Ustawy o charakterze incydentalnym

Ustawa incydentalna wprowadza odstępstwa od obowiązujących dotychczas ogólnych regulacji prawnych na ściśle określony czas. Jeżeli prawodawca decyduje się na uchwalenie tego rodzaju przepisów, wówczas obowiązany jest szczegółowo uzasadnić wszystkie ograniczenia konstytucyjnych praw i wolności wprowadzone przez ustawę specjalną, w szczególności zaś określić weryfikowalny cel ustawy. Mechanizmy prawne ograniczające prawa konstytucyjne, a wynikające z ustawy incydentalnej, nie mogą być automatycznie kontynuowane po zrealizowaniu się tego celu. W ten sposób doszłoby bowiem do podważenia efektywności konstytucyjnej ochrony praw podmiotowych (*w. z 6 marca 2013 r., Kp 1/12*). Odstępstwo od ogólnej regulacji prawnej, wprowadzone przez ustawę specjalną, musi być uzasadnione normami konstytucyjnymi, a ponadto musi być adekwatne z punktu widzenia celu ustawy oraz nadzwyczajnych okoliczności faktycznych, w jakich została ona uchwalona (*w. z 18 czerwca 2013 r., K 37/12*).

3.3. Wybór trybu ustawodawczego a przedmiot regulacji

Konstytucja określa szczególne tryby postępowania ustawodawczego, które mogą bądź muszą być zastosowane w zależności od rodzaju materii podlegającej regulacji. Jednym z nich jest tzw. tryb pilny. Rada Ministrów może uznać uchwalony przez siebie projekt ustawy za pilny, o ile nie dotyczy on materii określonych w art. 123 ust. 1 Konstytucji, w tym ustaw podatkowych. Pojęcie ustawy podatkowej w świetle tego przepisu powinno być wykładane ściśle, więc nie obejmuje ono niepodatkowych danin publicznych, takich jak składki na ubezpieczenia społeczne (*w. z 15 lipca 2013 r., K 7/12*). Z kolei art. 90 Konstytucji przewiduje szczególny tryb uchwalenia ustawy wyrażającej zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej, na podstawie której Rzeczpospolita Polska może przekazać organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach. O tym, czy tryb ten znajduje zastosowanie w wypadku konkretnej ustawy wyrażającej zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej, decydują treść i skutki umowy podlegającej ratyfikacji. Tryb uchwalenia ustawy określony w art. 90 Konstytucji jest właściwy w wypadku zmiany zakresu czy też w wypadku rozszerzenia zakresu przekazanych kompetencji. Natomiast w wypadku aktualizacji kompetencji, które zostały już przekazane, zastosowanie znajdzie tryb uchwalenia ustawy wyrażającej zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej przewidziany w art. 89 ust. 1 Konstytucji, przy czym zmiana umowy międzynarodowej zawartej w trybie art. 90 Konstytucji nie w każdym wypadku wymaga tego samego trybu. Ustawa wyrażająca zgodę na ratyfikację decyzji Rady Europejskiej w sprawie zmiany art. 136 ust. 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej nie prowadzi do przekazania kompetencji organów władzy państwowej, ponieważ przepis ten ani nie wskazuje podmiotu, na rzecz którego miałoby nastąpić przekazanie, ani kompetencji, która miałaby zostać przekazana. Jego **zmiana nie spowodowała zatem powstania relacji podległości RP w stosunku do organizacji międzynarodowej lub organu międzynarodowego** (*w. z 26 czerwca 2013 r., K 33/12*).

Rozdział III
Skutki orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego oraz relacje z prawodawcą i sądami

1. Działalność prawodawcza

Trybunał Konstytucyjny, dokonując kontroli hierarchicznej zgodności aktów normatywnych decyduje o utrzymaniu bądź usunięciu przepisu z porządku prawnego. Ingerencja w system prawny nie zawsze prowadzi do przywrócenia stanu zgodności z Konstytucją. W takim wypadku konieczna jest odpowiednia reakcja prawodawcy na wydane przez Trybunał orzeczenia.

W orzecznictwie w 2013 r., podobnie jak w latach ubiegłych, można wyróżnić pewne modelowe sytuacje, w których reakcję prawodawcy na wydane przez Trybunał orzeczenie należy uznać za konieczną, zalecaną oraz wskazaną.

O **konieczności** podjęcia działań prawodawczych możemy mówić przede wszystkim w sytuacji, gdy Trybunał:

- **odroczył termin utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnych przepisów**, dając tym samym prawodawcy czas na uregulowanie systemu prawnego i wprowadzenie przepisów zgodnych z Konstytucją. Z uwagi na to, że sama decyzja o pozostawieniu jeszcze przez jakiś czas w obrocie prawnym niekonstytucyjnych przepisów związana jest najczęściej z zamiarem zapobieżenia powstania luki w prawie lub innym negatywnym skutkom natychmiastowej utraty mocy obowiązującej przez niekonstytucyjny przepis, odpowiednie zmiany legislacyjne powinny zostać wprowadzone przed upływem terminu wskazanego przez Trybunał (*w. z 8 stycznia 2013 r., K 38/12; w. z 19 lutego 2013 r., P 14/11; w. z 26 marca 2013 r., K 11/12; w. z 27 marca 2013 r., K 27/12; w. z 13 czerwca 2013 r., K 17/11; w. z 25 czerwca 2013 r., K 30/12; w. z 16 lipca 2013 r., P 53/11; w. z 17 lipca 2013 r., SK 9/10; w. z 18 lipca 2013 r., SK 18/09; w. z 25 lipca 2013 r., SK 61/12; w. z 30 lipca 2013 r., U 5/12; w. z 24 września 2013 r., K 35/12; w. z 29 października 2013 r., U 7/12; w. z 7 listopada 2013 r., K 31/12; w. z 28 listopada 2013 r., K 17/12; w. z 3 grudnia 2013 r., P 40/12*);
- rozstrzygnął o niekonstytucyjności regulacji z uwagi na jej **niepełny charakter**. W takim wypadku orzeczenie zobowiązuje prawodawcę do uzupełnienia stosownych przepisów o treść niezbędną z konstytucyjnego punktu widzenia (*w. z 7 marca 2013 r., SK 30/09; w. z 18 czerwca 2013 r., K 37/12; w. z 27 czerwca 2013 r., K 36/12; w. z 3 lipca 2013 r., P 49/11; w. z 8 października 2013 r., K 30/11; w. z 22 października 2013 r., SK 14/13; w. z 28 listopada 2013 r., K 17/12*);
- rozstrzygnął o niekonstytucyjności **przepisu w brzmieniu już nieobowiązującym a jego aktualne brzmienie zawiera normę wzbudzającą wątpliwości konstytucyjne.** Wówczas prawodawca ma obowiązek zmiany takiego przepisu (*w. z 18 lipca 2013 r., SK 18/09; w. z 8 października 2013 r., SK 40/12*);

- zachodzą inne wypadki, w których interwencja prawodawcy jest niezbędna do przywrócenia stanu zgodności z Konstytucją (*w. z 31 stycznia 2013 r., K 14/11; w. z 5 grudnia 2013 r., K 27/13; w. z 10 grudnia 2013 r., K 16/13*).

Interwencję prawodawczą uważa się za **zalecaną**, gdy wydane zostało orzeczenie o niekonstytucyjności lub konstytucyjności pewnego unormowania w określonym jego rozumieniu (*w. z 25 lipca 2013 r., SK 17/12; w. z 13 marca 2013 r., K 25/10*) lub o niekonstytucyjności danego przepisu w zakresie określonym w sentencji (*w. z 23 lipca 2013 r., P 36/12; w. z 25 czerwca 2013 r., P 11/12; w. z 26 listopada 2013 r., P 33/12; w. z 10 grudnia 2013 r., U 5/13*).

Za **wskazaną** należy uznać interwencję prawodawczą w sytuacji, gdy stwierdzona została konstytucyjność określonego rozwiązania, ale jednocześnie w uzasadnieniu zawarte zostały uwagi lub sugestie, które powinny zostać rozważone przez prawodawcę (*w. z 8 stycznia 2013 r., K 18/10; w. z 7 maja 2013 r., SK 11/11*). Tego typu wskazówki mogą być także zamieszczane w postanowieniach sygnalizacyjnych (*p. z 26 lutego 2013 r., S 1/13; p. z 29 marca 2013 r., S 2/13*) lub wyrokach orzekających o niekonstytucyjności – w szczególności, gdy zawarte w nich uwagi dotyczą przepisów niebędących formalnie przedmiotem kontroli (*w. z 19 lutego 2013 r., P 14/11; w. z 24 lipca 2013 r., Kp 1/13; w. z 26 listopada 2013 r., P 33/12*).

Nie każdy wyrok Trybunału rodzi potrzebę reakcji prawodawcy. Nie ma takiej potrzeby, gdy Trybunał rozstrzygnie o hierarchicznej zgodności badanych przepisów lub o nieadekwatności wzorca powołanego przez inicjatora postępowania, a w uzasadnieniu nie ma żadnych uwag dla prawodawcy (np. *w. z 5 listopada 2013 r., K 40/12*) lub gdy samo orzeczenie niekonstytucyjności doprowadzi do przywrócenia stanu zgodności z Konstytucją.

CELOWOŚĆ PODJĘCIA DZIAŁAŃ PRAWODAWCZYCH W ZWIĄZKU Z WYROKAMI WYDANYMI W 2013 R.

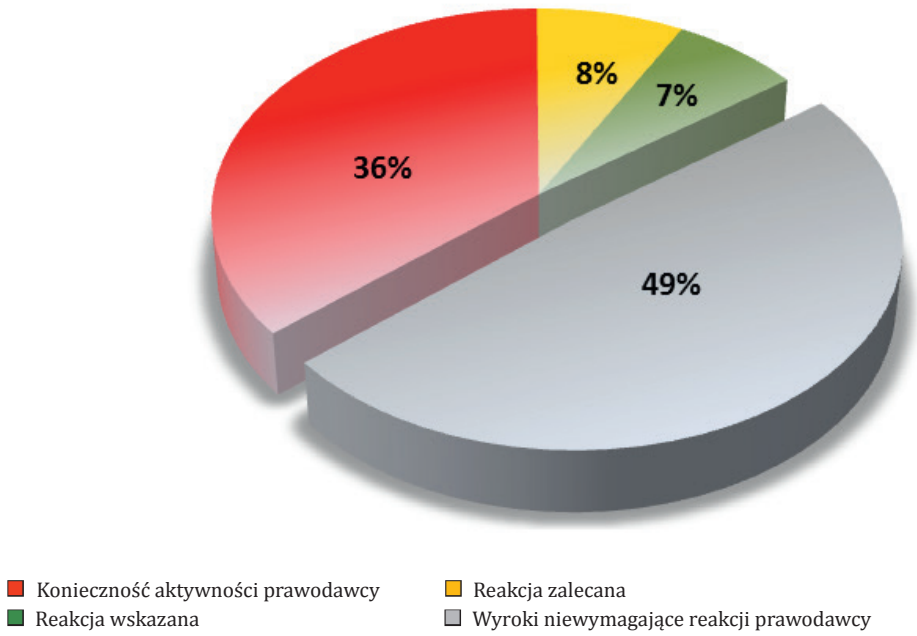

1.1. Oczekiwana reakcja prawodawcy na orzeczenia Trybunału

1.1.1. Zmiany konieczne

1.1.1.1. Wyroki z odroczeniem terminu utraty mocy obowiązującej

W następstwie wyroków zawierających klauzulę odraczającą prawodawca ma obowiązek wprowadzenia stosownych zmian w systemie prawnym **przed upływem terminu odroczenia określonego w wyroku**.

W 2013 r. Trybunał stosował klauzulę odraczającą nie tylko w sytuacji, gdy treść badanych przepisów okazywała się niezgodna z Konstytucją ale także gdy naruszone zostały konstytucyjne zasady związane z podziałem materii pomiędzy ustawę a akt wykonawczy. **W okresie odroczenia terminu utraty mocy obowiązującej ustawodawca ma obowiązek uzupełnić przepisy upoważniające do wydania aktów wykonawczych o stosowne wytyczne**. Tak było w wypadku upoważnienia Ministra Obrony Narodowej do tworzenia i znoszenia sądów wojskowych oraz ustalania ich siedzib i obszarów właściwości. Brak wytycznych oznaczał praktycznie nieograniczoną swobodę prawodawczą ministra (*w. z 27 marca 2013 r., K 27/12*). Analogiczną swobodę dawały ministrowi nieprecyzyjne wytyczne kształtowania wysokości opłat za czynności związane z funkcjonowaniem państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego (*w. z 25 czerwca 2013 r., K 30/12*).

Prawodawca w okresie odroczenia ma wyeliminować nieprawidłowości związane z nieuwzględnieniem ustawowych wytycznych w przepisach rozporządzenia, np. jeśli chodzi o zasady ustalania ekwiwalentu za okres niewykorzystanego urlopu wypoczynkowego nauczycieli akademickich (*w. z 16 lipca 2013 r., P 53/11*). Odroczenie zostało zastosowane także wobec przepisów rozporządzenia, które wykraczały poza zakres upoważnienia, regulując np. uprawnienia osób wykonujących zawód fizyka medycznego do wykonywania testów eksploatacyjnych urządzeń radiologicznych (*w. z 30 lipca 2013 r., U 5/12*).

W 2013 r. Trybunał Konstytucyjny zdecydował się również na odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej przepisów aktów wykonawczych, które obejmowały materię zastrzeżoną do unormowania na drodze ustawowej. Miało to miejsce w wypadku przepisów dotyczących stosowania środków przymusu bezpośredniego (*w. z 26 marca 2013 r., K 11/12*) oraz zasad stosowania kontroli osobistej wobec cudzoziemców przebywających w strzeżonych ośrodkach lub aresztach w celu wydalenia (*w. z 29 października 2013 r., U 7/12*). Materia ta powinna zostać uregulowana w ustawie. Prawodawca musi w ustawie uregulować takie zagadnienia jak warunki i sposób oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz warunki przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów, jako istotne kwestie związane z system oświaty (*w. z 24 września 2013 r., K 35/12*).

Wkroczenie w materię zastrzeżoną dla ustawodawcy miało miejsce w rozporządzeniu regulującym warunki i tryb przyjmowania uczniów do szkół i przedszkoli. Wytyczne miały pozorny charakter, niezgodny z konstytucyjnymi standardami (*w. z 8 stycznia 2013 r., K 38/12*). Także w tej sprawie Trybunał zastosował klauzulę odroczenia terminu utraty mocy obowiązującej zakwestionowanych przepisów, dając prawodawcy odpowiedni czas na dostosowanie przepisów do wymagań konstytucyjnych.

W okresie odroczenia ustawodawca jest zobowiązany do prawidłowego określenia upoważnienia do uregulowania w formie aktu prawa miejscowego zagadnień związanych z utrzymaniem czystości i porządku w gminach. Ustawodawca musi określić zasady, na podstawie których rada gminy może wprowadzić zwolnienia od pobierania opłat oraz zasady przyznawania dopłat dla właścicieli nieruchomości (*w. z 28 listopada 2013 r., K 17/12*).

Konieczna jest nowelizacja przepisów określających reguły zarządzania wykonania przez sąd kary, w sytuacji gdy skazany w okresie próby popełnił podobne przestępstwo umyślne, za które orzeczona zostanie kara pozbawienia wolności wraz z warunkowym zawieszeniem jej wykonania (*w. z 17 lipca 2013 r., SK 9/10*). Okres odroczenia terminu utraty mocy obowiązującej miał umożliwić prawodawcy wprowadzenie mechanizmu weryfikacji zasadności stanowiska Ministra Sprawiedliwości, w wypadku zastosowania przez niego środków nadzoru w postaci przedstawienia prezesowi (wiceprezesowi) sądu pisemnej uwagi albo odmowy przyjęcia sprawozdania z działalności sądu. Do zadań ustawodawcy należy określenie sposobu tej weryfikacji. Prawodawca musi również określić skutki, jakie wywołuje dla Ministra Sprawiedliwości uchwała zgromadzenia ogólnego sędziów apelacji, w której to zgromadzenie negatywnie zaopiniowało sprawozdanie dyrektora sądu oraz skutki złożenia wniosku prezesa sądu o odwołanie dyrektora sądu (*w. z 7 listopada 2013 r., K 31/12*).

Trybunał dał prawodawcy czas na dostosowanie do wymagań konstytucyjnych przepisów dotyczących norm czasu pracy osób niepełnosprawnych. Ustawodawca, dokonując zmian w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, musi uwzględnić, że pracownicy będący osobami niepełnosprawnymi oraz pracownicy pełnosprawni, jako podmioty nierówne, nie mogą być jednakowo traktowani pod względem wymiaru czasu pracy. Toteż nieuzasadnione jest uzależnianie możliwości zastosowania skróconego czasu pracy w wypadku osoby niepełnosprawnej (o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności) od uzyskania zaświadczenia lekarskiego o celowości jego stosowania (*w. z 13 czerwca 2013 r., K 17/11*).

Niekiedy wyznaczony okres odroczenia ma nie tylko zapewnić prawodawcy odpowiedni czas na zmianę zakwestionowanego wprost w sentencji przepisu, ale także **skłonić go do wprowadzenia szerszych lub wręcz kompleksowych zmian**. Konieczna jest interwencja prawodawcy w ustawie o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności. Po pierwsze – ustawodawca musi uwzględnić wyrok Trybunału o niekonstytucyjności pominięcia nadania osobnych numerów indentyfikacyjnych każdemu z małżonków, gdy istnieje między nimi rozdzielność majątkowa i posiadają odrębne gospodarstwa rolne. Po drugie – należy również ustawowo przeciwdziałać uzyskaniu nienależnych lub wyższych płatności (*w. z 3 grudnia 2013 r., P 40/12*). Odroczenie może być także impulsem dla ustawodawcy do wprowadzenia kompleksowych rozwiązań dotyczących instytucji podatku od dochodów nieujawnionych lub niemających pokrycia w ujawnionych źródłach przychodu (*w. z 18 lipca 2013 r. SK 18/09*).

Sposób wykonania wyroku Trybunału Konstytucyjnego może niekiedy zależeć od przyjętej przez ustawodawcę koncepcji modelu ustrojowego danej instytucji. Jeżeli prawodawca chce utrzymać obecny status Polskiej Komisji Akredytacyjnej, jako organu

niezależnego, to wydawane przez ten podmiot rozstrzygnięcia, dotyczące praw innych podmiotów, powinny być oparte na przepisach prawa powszechnie obowiązującego i zaskarżalne do sądu. Jeżeli natomiast intencją prawodawcy jest uczynienie z Polskiej Komisji Akredytacyjnej jedynie organu doradczego ministra, kontroli sądowej powinny podlegać wydane przez ministra rozstrzygnięcia kształtujące prawa szkół, wykładowców, pracowników i studentów (*w. z 25 lipca 2013 r., SK 61/12*).

Wykonanie wyroku Trybunału, w okresie odroczenia, może polegać na dostosowaniu istniejących przepisów do standardu wynikającego z sentencji. Z takim wypadkiem mamy do czynienia w związku ze sprawą *P 14/11.* W następstwie wydanego wyroku ustawodawca musi odpowiednio zmodyfikować zasadę wznawiania wypłat świadczeń emerytalnych w sytuacji niemożności doręczenia świadczenia z przyczyn niezależnych od organu rentowego (*w. z 19 lutego 2013 r.*).

1.1.1.2. Wyroki rozstrzygające o niepełnym charakterze regulacji

Wyroki o hierarchicznej niezgodności określonej regulacji z uwagi na jej niepełny charakter zobowiązują prawodawcę do jej uzupełnienia o fragment, który jest niezbędny z punktu widzenia konstytucyjnego.

Wykonanie tego rodzaju wyroków może polegać na stworzeniu odpowiedniego ustawowego mechanizmu gwarancyjnego, np. mechanizmu sądowej kontroli zarządzeń prezesa sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu dla ubogiego oskarżonego oraz postanowień sądu o cofnięciu wyznaczenia obrońcy z urzędu (*w. z 8 października 2013 r., K 30/11*). Konieczne jest uregulowanie zwrotu opłaty od skargi na postanowienie referendarza sądowego, która to skarga została uwzględniona z innego powodu niż oczywiste naruszenie prawa (*w. z 7 marca 2013 r., SK 30/09*), a także wprowadzenie możliwości zaskarżenia decyzji w sprawie kosztów sporządzenia przez pełnomocnika z urzędu opinii o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej (*w. z 22 października 2013 r., SK 14/13*).

Uwzględnienie przez prawodawcę wyroku o niezgodności z Konstytucją regulacji niepełnej może nastąpić również przez uzupełnienie danego uregulowania o pominiętą kategorię podmiotów (beneficjentów tych przepisów). Tytułem przykładu, katalog przedsiębiorców uprawnionych do skorzystania z mechanizmu zapobieżenia zatorom płatniczym w budownictwie drogowym powinien zostać dostosowany do standardów wynikających z zasad równości wobec prawa i sprawiedliwości społecznej (*w. z 18 czerwca 2013 r., K 37/12*). Analogicznie prawodawca powinien uzupełnić przepisy kształtujące odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez bobry. Obecne przepisy ograniczają tę odpowiedzialność jedynie do szkód powstałych w gospodarstwie rolnym, leśnym lub rybackim, przez co w sposób konstytucyjnie nieuprawniony wyłączają odpowiedzialność za szkody powstałe na działkach rekreacyjnych (*w. z 3 lipca 2013 r., P 49/11*).

W następstwie wyroków Trybunału konieczne jest uregulowanie zasad rozliczeń związanych z konstytucyjnie chronionymi prawami majątkowymi. Prawodawca musi uregulować na drodze ustawowej zasady rozliczania z tytułu zwrotu wkładu mieszkaniowego, będącego ekwiwalentem spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu (*w. z 27 czerwca 2013 r., K 36/12*). Wymagana jest także reakcja ustawodawcy w kwestii określenia maksymalnej wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi (*w. z 28 listopada 2013 r., K 17/12*).

1.1.1.3. Konieczność zmian podyktowana niemożnością orzekania przez Trybunał

Trybunał, rozstrzygając o hierarchicznej zgodności norm, jest związany zakresem wniosku, pytania prawnego czy skargi konstytucyjnej. Ze względów proceduralnych nie może wówczas rozstrzygać o niekonstytucyjności innych przepisów, pomimo że na ich tle występuje problem konstytucyjny.

Konieczność zmian występuje, gdy Trybunał orzekł o niekonstytucyjności przepisu w brzmieniu już nieobowiązującym, podczas gdy jego obowiązujące brzmienie również zawiera niekonstytucyjną normę. W takich wypadkach konieczność interwencji ustawodawcy może być wprost sygnalizowana w uzasadnieniu wyroku. Trybunał wskazał konieczność zmiany obecnego brzmienia art. 70 § 8 ordynacji podatkowej. W przepisie tym została powtórzona oraz rozszerzona ta sama norma, która wynikała z art. 70 § 6 ordynacji w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 1998 r. do 31 grudnia 2002 r. i która została uznana za niekonstytucyjną (*w. z 8 października 2013 r., SK 40/12*). Podobna sytuacja miała miejsce na tle sprawy *SK 18/09*. Zakwestionowany został przepis dotyczący ustalenia wysokości przychodu nieznajdującego pokrycia w ujawnionych źródłach lub pochodzącego ze źródeł nieujawnionych, w brzmieniu już nieobowiązującym. Ustawodawca powinien jednak wziąć pod uwagę, że aktualne brzmienie przepisu obarczone jest zbliżonymi, jeżeli nie wręcz identycznymi wadami konstytucyjnymi (*w. z 18 lipca 2013 r., SK 18/09*). Na problem ten zwróciły zresztą uwagę NSA oraz WSA w Gorzowie Wielkopolskim, kierując do Trybunału pytania prawne dotyczące aktualnego brzmienia tego przepisu (*sprawy P 49/13 i P 52/13*).

1.1.1.4. Inne wyroki wymagające zmian w prawie

Interwencja ustawodawcy jest konieczna, gdy wyrok Trybunału dotyczy zastosowanych już przepisów przejściowych, które doprowadziły do wygaśnięcia decyzji administracyjnych. Wyrok Trybunału w sprawie niekonstytucyjności przepisu przejściowego, powodującego wygaśnięcie decyzji administracyjnych przyznających świadczenie pielęgnacyjne, samoistnie nie stworzył podstaw do ubiegania się o świadczenia pielęgnacyjne lub zasiłki opiekuńcze przewidziane w obowiązujących przepisach i konieczna jest interwencja ustawodawcy (*w. z 5 grudnia 2013 r., K 27/13*).

Ustawodawca powinien określić warunki udziału władz publicznych w finansowaniu szkół niepublicznych. Umożliwiłoby to ubieganie się przez szkoły niepubliczne o środki z budżetu państwa, nawet jeśli byłyby to środki bardzo ograniczone ze względu na obecną sytuację budżetową (*w. z 10 grudnia 2013 r., K 16/13*).

Konieczne jest wskazanie przez ustawodawcę kryteriów, którymi ma się kierować minister finansów, gdy dysponuje rezerwą budżetową przeznaczoną dla jednostek samorządu terytorialnego (*w. z 31 stycznia 2013 r., K 14/11*).

1.1.2. Zmiany zalecane

Zmiany zalecane, przede wszystkim ze względu na jasność i jednoznaczność przepisów prawnych oraz potrzebę uniknięcia wątpliwości w procesie ich stosowania, związane są z uzgodnieniem przez prawodawcę brzmienia przepisów z sentencją wyroków w sprawie:

- konstytucyjności art. 33 ust. 5 w związku z art. 33 ust. 2 zdaniem 3 ustawy o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej rozumianego w ten sposób, że przepis nie wyłącza innych niż odwołanie środków prawnych od orzeczenia Komisji Regulacyjnej (*w. z 13 marca 2013 r., K 25/10*);

- konstytucyjności art. 87 § 1 ustawy – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, rozumianego w ten sposób, że w sytuacji niedochowania terminu wniesienia skargi kasacyjnej, o którym mowa w art. 177 § 1 tej ustawy, na skutek wystąpienia o przyznanie prawa pomocy w postaci ustanowienia adwokata, radcy prawnego, doradcy podatkowego lub rzecznika patentowego, przyczyna uchybienia terminowi wniesienia skargi kasacyjnej ustaje z dniem, w którym powiadomiony o ustanowieniu pełnomocnik ma możliwość sporządzenia i wniesienia skargi kasacyjnej (*w. z 25 lipca 2013 r., SK 17/12*);
- niekonstytucyjności przepisów przewidujących stosowanie wyższych kar pieniężnych niż przewidziane w przepisach obowiązujących w chwili wystąpienia zdarzenia prawnego powodującego odpowiedzialność administracyjną (*w. z 23 lipca 2013 r., P 36/12*);
- niekonstytucyjności przepisów uzależniających przyznanie i realizację prawa do renty socjalnej od przesłanki przebywania na terytorium RP (*w. z 25 czerwca 2013 r., P 11/12*);
- niekonstytucyjności regulacji nakazującej umorzenie postępowania o zaprzeczenie ojcostwa w razie śmierci dziecka (*w. z 26 listopada 2013 r., P 33/12*);
- niekonstytucyjności przepisów powodujących uznanie policjanta oraz strażaka za całkowicie niezdolnych do pełnienia służby z powodu nosicielstwa wirusa HIV, zachorowania na przewlekłe zapalenie wątroby albo zespół nabytego upośledzenia odporności (AIDS), bez względu na stan ich zdrowia (*w. z 10 grudnia 2013 r., U 5/13*).

1.1.3. Zmiany wskazane

Niekiedy, orzekając o zgodności kontrolowanych przepisów z Konstytucją, Trybunał zawiera w uzasadnieniu sugestie adresowane do prawodawcy związane z dostrzeżonymi mankamentami legislacyjnymi. Na przykład, orzekając o zgodności z Konstytucją przepisu wiążącego czas pracy sędziego z wymiarem jego zadań, Trybunał zwrócił uwagę, że prawodawca powinien rozważyć podjęcie odpowiednich środków zaradczych, mających przeciwdziałać zjawisku przeciążenia sędziów. Z orzeczenia wynika potrzeba nadania stosunkowi służbowemu sędziego, w sposób pełny oraz konsekwentny, wszystkich cech publicznoprawnych (*w. z 7 maja 2013 r., SK 11/11*).

Z kolei w uzasadnieniu wyroku wydanego w sprawie *K 18/10* Trybunał zwrócił uwagę na racjonalność zawieszenia biegu terminu wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia na czas rozpoznania wniosku o przyznanie pomocy prawnej (*w. z 8 stycznia 2013 r.*).

Wskazówki dla prawodawcy można odnaleźć także w uzasadnieniach wyroków o niekonstytucyjności kwestionowanej regulacji, ale dotyczące przepisów niebędących przedmiotem zaskarżenia. Taka sytuacja wystąpiła na tle *sprawy P 14/11*. Trybunał zwrócił uwagę, że taki sam problem konstytucyjny jak w wypadku przepisów dotyczących zasad wstrzymywania i wznawiania wypłat świadczeń emerytalnych funkcjonariuszom Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin – występuje także w ustawie o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (*w. z 19 lutego 2013 r., P 14/11*).

Prawodawca powinien rozważyć zmianę przepisu kodeksu rodzinnego i opiekuńczego wyłączającego możliwość wniesienia przez prokuratora powództwa o za-

przeczenie ojcostwa po śmierci dziecka. Przepis ten nie był formalnie przedmiotem kontroli, jednak impulsem do jego korekty powinno być orzeczenie przez Trybunał niekonstytucyjności przepisów wyłączających zaprzeczenie ojcostwa po śmierci dziecka (*w. z 26 listopada 2013 r., P 33/12*).

Trybunał zasygnalizował również potrzebę ponownego rozważenia przez ustawodawcę, czy uzasadnione jest poszerzanie katalogu środków przymusu bezpośredniego, zawartych w ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Ustawodawca powinien ustalić, czy cel przez niego zamierzony nie został osiągnięty za pomocą środków, które zostały już wymienione w ustawie (*w. z 24 lipca 2013 r., Kp 1/13*).

1.1.4. Zmiany sygnalizowane

W 2013 r. Trybunał wydał dwa postanowienia sygnalizacyjne:

- przedstawił Sejmowi uwagi dotyczące uchybień w przepisach ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, opowiadając się za koniecznością zracjonalizowania wysokości wpłat wyrównawczych (tzw. janosikowego) oraz zasad podziału zebranych z tego tytułu środków. Krytyczne uwagi Trybunału dotyczyły m.in. kryteriów określających podmioty zobowiązane do wnoszenia wpłat. Trybunał wskazał przy tym, że brak reakcji ustawodawcy na wydane postanowienie sygnalizacyjne oraz dalsze pogłębianie się negatywnych skutków działania mechanizmu wyrównawczego może w przyszłości doprowadzić do ponownego rozstrzygania tej sprawy przez Trybunał – o ile wpłynie stosowny wniosek uprawnionego podmiotu (*p. z 26 lutego 2013 r., S 1/13*);
- zasygnalizował Sejmowi oraz Radzie Ministrów potrzebę podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu usunięcia luki prawnej dostrzeżonej w przepisach ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych. Prawodawca powinien w przepisach regulujących zwolnienie z podatku odszkodowań i zadośćuczynień uwzględnić normatywne źródła prawa pracy, na podstawie których możliwe jest zasądzenie odszkodowania (*p. z 29 marca 2013 r., S 2/13*).

1.2. Reakcja parlamentu i innych organów na wyroki Trybunału

1.2.1. Działalność Senatu

W 2013 r. Senat kontynuował efektywne, systemowe oraz prokonstytucyjne reagowanie prawodawcy na orzeczenia Trybunału.

Na szczególne uznanie zasługuje to, że Komisja Ustawodawcza Senatu uchwalała projekty wychodzące poza formalne brzmienie sentencji wyroku Trybunału i uwzględniała m.in. specyfikę kontroli konkretnej. Komisja ta proponowała rozwiązania, które w szerszym zakresie miały zapewnić stan zgodności z Konstytucją, bez potrzeby inicjowania kolejnych spraw przed Trybunałem (np. *w. z 3 lipca 2013 r., P 49/11*)[3].

Senat, wykonując wyroki Trybunału, brał pod uwagę również sugestie zawarte w uzasadnieniu tych orzeczeń, często wykraczające poza formalne ramy samej sentencji orzeczenia (np. *w. z 27 lipca 2012 r., P 8/12*)[4].

[3] Zob. projekt zawarty w druku senackim nr 481.
[4] Zob. projekt zawarty w druku senackim nr 278.

INICJATYWY USTAWODAWCZE SENATU VII I VIII KADENCJI MAJĄCE NA CELU DOSTOSOWANIE PRAWA DO ORZECZEŃ TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO

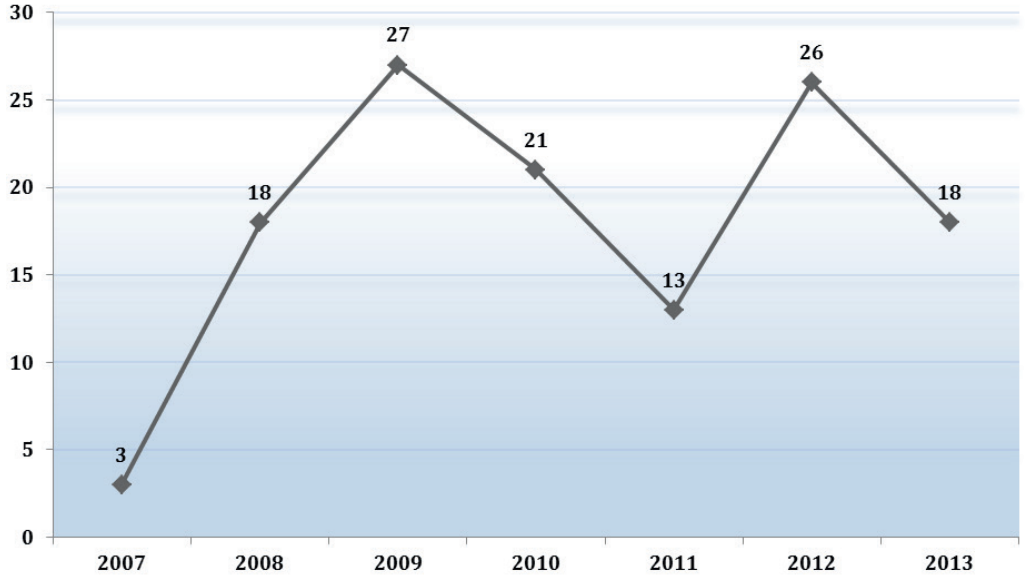

Na szczególną uwagę zasługuje to, że Senat podejmował również inicjatywę ustawodawczą w sytuacji, gdy sposób stosowania prawa po wyroku Trybunału nie zawsze skutecznie prowadził do przywrócenia stanu zgodności z Konstytucją (np. *w. z 13 listopada 2012 r., K 2/12*)[5].

Co prawda w 2013 r. ogólna liczba wniesionych do Sejmu senackich projektów ustaw dostosowujących prawo do orzeczeń Trybunału zmniejszyła się w stosunku do roku poprzedniego (tj. 18 wobec 26), jednak liczba ta jest nadal wyższa niż w 2011 r. (13). Spadek ogólnej liczby wiąże się z tym, że w 2012 r. część projektów stanowiła ponowienie inicjatyw ustawodawczych niezakończonych ze względu na koniec kadencji Sejmu i Senatu w 2011 r.

W 2013 r., w wyniku rozpatrzenia inicjatyw senackich, ustawodawca:

- przyjął przepisy formułujące wyraźne obowiązki właściwych organów do powiadamiania podatnika o zawieszeniu biegu terminu przedawnienia zobowiązania podatkowego (*w. z 17 lipca 2012 r., P 30/11*)[6];
- wprowadził dla wszystkich grup ubezpieczonych niebędących pracownikami analogiczne zasady ustalania podstawy wymiary zasiłku chorobowego i macierzyńskiego jak w wypadku ubezpieczonych będących pracownikami (*w. z 24 maja 2012 r., P 12/10*)[7];
- zastąpił sankcję karną za niedopełnienie obowiązku rejestracji czasopisma lub wydawania niezarejestrowanego dziennika – sankcją wykroczeniową (*w. z 14 grudnia 2011 r., SK 42/09*)[8];

[5] Zob. projekt ustawy zawarty w druku sejmowym nr 1844.
[6] Dz. U. z 2013 r. poz. 1149.
[7] Dz. U. z 2013 r. poz. 996.
[8] Dz. U. z 2013 r. poz. 771.

- dodał do katalogu tajemnic wymienionych w przepisach kodeksu postępowania karnego oraz kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia tajemnicę statystyczną (*w. z 13 grudnia 2011 r., K 33/08*)[9];
- określił przesłanki których zaistnienie uprawnia zatrzymującego do obecności przy rozmowie zatrzymanego z adwokatem (*w. z 11 grudnia 2012 r., K 37/11*)[10];
- określił przesłanki, których zaistnienie uprawnia prokuratora do zastrzeżenia kontroli korespondencji podejrzanego z obrońcą (*w. z 10 grudnia 2012 r., K 25/11*)[11].

1.2.2. Działalność Rady Ministrów

Rada Ministrów pozostaje, obok Senatu, najbardziej aktywnym inicjatorem postępowań ustawodawczych mających na celu wykonywanie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego.

W 2013 r. Rada Ministrów wniosła do Sejmu 13 projektów ustaw dostosowujących prawo do orzeczeń Trybunału.

Projekty rządowe uwzględniały nie tylko samą sentencję wyroku Trybunału, ale dostrzegały również uwagi zawarte w jego uzasadnieniu (zob. np. *w. z 8 stycznia 2013 r., K 38/12*)[12]. Miały też na celu minimalizację negatywnych skutków działania niekonstytucyjnych regulacji (zob. np. *w. z 13 listopada 2012 r., K 2/12*)[13].

W 2013 r., w wyniku rozpatrzenia inicjatyw rządowych, ustawodawca:

- uregulował środki przymusu bezpośredniego używane lub wykorzystywane przez uprawnionych, przypadki i zasady używania lub wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej, postępowanie przed i po ich użyciu lub wykorzystaniu, dokumentowanie użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej (*w. z 26 marca 2013 r., K 11/12*)[14];
- przyjął kompleksową regulację dotyczącą systemu środków dyscyplinarnych i nagród dla nieletnich umieszczonych w schroniskach dla nieletnich lub zakładach poprawczych (*w. z 2 października 2012 r., U 1/12*)[15];
- zwolnił pracowników korzystających z urlopu macierzyńskiego z obowiązku przepracowania u danego pracodawcy co najmniej 6 miesięcy w roku kalendarzowym, jako warunku nabycia prawa do dodatkowego wynagrodzenia rocznego (*w. z 9 lipca 2012 r., P 59/11*)[16];
- określił zasady podziału rezerwy budżetowej przeznaczonej dla jednostek samorządu terytorialnego (*w. z 31 stycznia 2013 r., K 14/11*)[17].

---

[9] Dz. U. z 2013 r. poz. 765.
[10] Dz. U. z 2013 r. poz. 1282.
[11] *Ibidem*.
[12] Zob. projekt zawarty w druku sejmowym nr 1917.
[13] Zob. projekt zawarty w druku sejmowym nr 1907.
[14] Dz. U. z 2013 r. poz. 628.
[15] Dz. U. z 2013 r. poz. 1165.
[16] Dz. U. z 2013 r. poz. 746.
[17] Dz. U. z 2013 r. poz. 1609.

1.2.3. Aktywność innych podmiotów

Oprócz Senatu oraz Rady Ministrów należy odnotować także inicjatywy innych podmiotów, które miały na celu wykonanie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego.

Poselskie projekty ustaw, wniesione do Sejmu w 2013 r., dotyczyły między innymi takich zagadnień jak dyscyplinarne sądownictwo łowieckie (*w. z 6 listopada 2012 r., K 21/11*[18]), zasady ustalania wysokości opłat za pobyt w izbie wytrzeźwień (*w. z 3 kwietnia 2012 r., K 12/11*[19]) czy rodzinnych ogrodów działkowych (*w. z 11 lipca 2012 r., K 8/10*[20]). Kwestia kompleksowego uregulowania rodzinnych ogrodów działkowych była także przedmiotem inicjatywy obywatelskiej[21].

1.3. Wybrane problemy związane z wykonywaniem orzeczeń przez prawodawcę

1.3.1. Kontrola konstytucyjności w następstwie niewykonania wcześniejszych orzeczeń

Niewłaściwe wykonanie wyroku Trybunału, w tym pominięcie w przyjmowanej regulacji istotnych kwestii, na które zwracał Trybunał w swoim rozstrzygnięciu, może doprowadzić do zakwestionowania konstytucyjności takiego aktu w przyszłości. Zdarza się, że konieczne okazuje się inicjowanie kolejnych postępowań przed Trybunałem aby reakcja prawodawcy ostatecznie nastąpiła.

Konieczność dokonania zmian w zakresie zasad stosowania środków przymusu bezpośredniego przez służby państwowe wynikała już z orzeczeń Trybunału wydanych w 2010 r. (*w. z 10 marca 2010 r., U 5/07; p. z 30 listopada 2010 r., S 5/10*). Z uwagi na brak reakcji prawodawcy, przed Trybunałem zainicjowana została ponownie sprawa związana ze stosowaniem środków przymusu bezpośredniego, która zakończyła się wydaniem wyroku (*w. z 17 maja 2012 r., K 10/11*). Orzekając o niekonstytucyjności badanych przepisów Trybunał zdecydował się na odroczenie terminu utraty ich mocy obowiązującej o 12 miesięcy. Problem ten powrócił także w 2013 r. w związku z wnioskiem Prokuratora Generalnego i został rozstrzygnięty w sprawie *K 11/12* (*w. z 26 marca 2013 r.*). Trybunał w uzasadnieniu wyroku dostrzegł, że prawodawca miał dostatecznie dużo czasu na przygotowanie zmian uwzględniających standardy konstytucyjne. Z tego względu Trybunał orzekł, że zakwestionowane w *wyroku K 11/12* przepisy utracą moc obowiązującą w tym samym dniu, co przepisy uznane za niekonstytucyjne w sprawie *K 10/11* (tj. 5 czerwca 2013 r.).

Wadliwość ustawowego upoważnienia dla ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania do uregulowania kwestii warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów była sygnalizowana przez Trybunał już w 2007 r. W sprawie *U 5/06* Trybunał nie mógł orzec wprost niekonstytucyjności upoważnienia ustawowego ze względu na nieobjęcie go zakresem zaskarżenia, ale zwrócił uwagę, że nie spełnia ono wymagań konstytucyjnych (*w. z 16 stycznia 2007 r.*). W związku z powyższym wydał postanowienie sygnaliza-

[18] Zob. druk sejmowy nr 1155.
[19] Zob. druk sejmowy nr 1571.
[20] Zob. druk sejmowy nr 1240.
[21] Zob. druk sejmowy nr 1204.

cyjne (*p. z 31 stycznia 2007 r., S 1/07*). Ustawodawca nie zareagował na to postanowienie, wskutek czego Rzecznik Praw Obywatelskich zainicjował postępowanie przed Trybunałem wskazując wprost jako przedmiot kontroli – przepis upoważniający do wydawania aktu wykonawczego. W sprawie *K 35/12* Trybunał orzekł o jego niekonstytucyjności (*w. z 24 września 2013 r.*).

Powyższe przykłady dowodzą, że można było uniknąć kolejnego postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sytuacji, gdyby prawodawca przyłożył należytą wagę do wskazówek zawartych we wcześniejszych orzeczeniach Trybunału.

Szczególnym wypadkiem w 2013 r. było rozstrzygnięcie, w trybie kontroli prewencyjnej, o przepisach ustawy mającej stanowić wykonanie wyroku Trybunału. W sprawie *K 12/11* Trybunał orzekając o niekonstytucyjności przepisów ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz wydanego na jej podstawie rozporządzenia, odroczył termin utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnych przepisów o 9 miesięcy (*w. z 3 kwietnia 2012 r.*). Ustawa wykonująca ten wyrok została skierowana przez Prezydenta do Trybunału Konstytucyjnego. W sprawie *Kp 1/13* Trybunał podzielił wątpliwości podnoszone przez wnioskodawcę. W kontrolowanej ustawie występowały wady związane zarówno z ukształtowanym przez ustawodawcę katalogiem środków technicznych mających służyć stosowaniu przymusu bezpośredniego, jak i z ustaleniem terminu wejścia w życie ustawy, który w praktyce pomijał konstytucyjny termin na podjęcie przez Prezydenta decyzji co do podpisania przedstawionej mu ustawy (*w. z 24 lipca 2013 r., Kp 1/13*).

1.3.2. Nieterminowe wykonywanie wyroków z klauzulą odraczającą

Prawodawca ma obowiązek zmienić prawo w terminie wskazanym przez Trybunał. W 2013 r. upływały okresy odroczenia utraty mocy obowiązującej przez niekonstytucyjne przepisy w wypadku 8 wyroków. Większość z nich (6) została wykonana terminowo.

We wskazanym przez Trybunał terminie odroczenia prawodawca nie wykonał wyroków w sprawach *P 17/10* (*w. z 14 lutego 2012 r.*) oraz *K 12/11* (*w. z 3 kwietnia 2012 r.*).

Niewykonanie orzeczenia w okresie odroczenia powoduje, że zakwestionowane przepisy tracą moc obowiązują z upływem terminu odroczenia. Taka sytuacja może spowodować, że dochodzi do powstania luki prawnej, której Trybunał chciał uniknąć korzystając z klauzuli odraczającej. Tego typu luka prawna może rodzić komplikacje dla organów stosujących prawo.

Bezskuteczny upływ terminu odroczenia może rodzić pośrednie skutki, jakimi są wznowienie postępowania oraz konieczność wynagrodzenia szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej (*w. z 25 czerwca 2013 r., K 30/12*).

1.3.3. Rozwiązania o charakterze tymczasowym

Wyroki Trybunału Konstytucyjnego wymagają, co do zasady, wprowadzenia przez ustawodawcę rozwiązań mających charakter trwały. W 2013 r. prawodawca przedłużył niestety o kolejny rok tymczasowe rozwiązania w sprawie zasad finansowania składek na ubezpieczenie zdrowotne rolników mimo wyroku wydanego w sprawie *K 58/07* (*w. z 26 października 2010 r.*).

1.3.4. Zaległości w wykonywaniu orzeczeń

Podejmowane inicjatywy ustawodawcze, mające na celu wykonanie orzeczeń Trybunału, koncentrują się na najnowszych wyrokach. Istotnym problemem jest jednak w dalszym ciągu pozostawanie długiej listy orzeczeń Trybunału, także wydanych kilka lat temu, które dotychczas nie doczekały się reakcji ustawodawcy.

Wśród niewykonanych orzeczeń należy wskazać wyrok wydany w sprawie *K 34/97* dotyczący Funduszu Wczasów Pracowniczych (*w. z 3 czerwca 1998 r.*). Od jego wydania upłynęło 15 lat, a na konieczność interwencji ustawodawcy zwracał uwagę także Sąd Najwyższy[22].

Innym przykładem zaległości w wykonywaniu orzeczeń są sprawy związane ze spółdzielczością mieszkaniową (zob. np. *w. z 17 grudnia 2008 r., P 16/08*; *w. z 15 lipca 2009 r., K 64/07*; *w. z 14 lutego 2012 r., P 17/10*). Należy przy tym zwrócić uwagę, że także w 2013 r. Trybunał orzekł o niekonstytucyjności jednego z przepisów ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych (*w. z 27 czerwca 2013 r., K 36/12*), a w tym samym czasie wpłynęły kolejne wnioski i skargi konstytucyjne kwestionujące przepisy tej ustawy lub ustaw ją zmieniających (*SK 3/13, SK 11/13, K 47/13, K 60/13*).

Prawodawca zaniedbuje także postanowienia sygnalizacyjne. W dalszym ciągu niewykonane jest m.in. *postanowienie S 5/09*, w którym wskazano na potrzebę podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu sprecyzowania trybu rozpoznawania skarg o wznowienie postępowania w k.p.c. (*p. z 7 sierpnia 2009 r.*). Prawodawca nie uwzględnił także wskazówek zawartych w *postanowieniu S 2/06* dotyczących wprowadzenia obowiązku informowania przez Policję osoby poddanej działaniom operacyjnym o bezskutecznie zakończonej kontroli operacyjnej, gdy nie są prowadzone dalsze czynności procesowe (*p. z 25 stycznia 2006 r.*).

1.3.5. Problemy związane z przekazywaniem i wykonywaniem kompetencji prawotwórczych

Orzecznictwo z 2013 r. dowodzi, że podobnie jak w latach ubiegłych część zarzutów podnoszonych przez inicjatorów postępowania dotyczy tych samych kwestii, czyli prawidłowego przekazywania i wykonywania kompetencji prawotwórczych.

Judykatura Trybunału od lat jest utrwalona i znana podmiotom odpowiedzialnym za tworzenie prawa. Prawodawca nie stosuje się do niej, choć pozwoliłoby to unikać spraw, w których nawet podmiot odpowiedzialny za wydanie kwestionowanego aktu opowiada się za orzeczeniem jego niekonstytucyjności (zob. np. *w. z 5 marca 2013 r., U 2/11*).

W 2013 r. Trybunał przypomniał, że rozporządzenie musi być podporządkowane ustawie, na podstawie której jest wydane. Niedopuszczalne jest regulowanie na poziomie rozporządzenia zagadnień, które nie zostały, przynajmniej w podstawowym zakresie, uregulowane na poziomie ustawowym. Problem ten pojawił się m.in. na tle *sprawy U 5/12*, gdzie rozporządzenie Ministra Zdrowia regulowało przedmiot pominięty w ustawie, określając podmioty uprawnione do wykonywania testów eksploatacyjnych urządzeń radiologicznych, ich kwalifikacje zawodowe oraz procedurę certyfikowania (*w. z 30 lipca 2013 r.*).

[22] Zob. w. SN z 13 lutego 2009 r., II CSK 464/08.

Z podporządkowania aktu wykonawczego ustawie wynika także konieczność realizowania wytycznych zawartych w ustawie. Tak nie było w przypadku rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, które regulowało ustalanie ekwiwalentu za okres niewykorzystanego urlopu wypoczynkowego (*w. z 16 lipca 2013 r., P 53/11*).

Same wytyczne co do treści aktu wykonawczego muszą być wystarczająco precyzyjne, zapobiegając dowolnemu kształtowaniu treści rozporządzenia. Inaczej są one wadliwie skonstruowane, jak np. w sprawie upoważnienia ustawowego do kształtowania wysokości opłat związanych z prowadzeniem państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego (*w. z 25 czerwca 2013 r., K 30/12*).

W orzecznictwie nie ulega również wątpliwości, że przepisy przewidujące ograniczenia konstytucyjnie chronionych wolności jednostki muszą być zawarte w aktach normatywnych rangi ustawowej. Z tego względu wprowadzenie możliwości stosowania przymusu bezpośredniego wyłącznie na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie poddawania badaniom lub wykonywania czynności z udziałem oskarżonego oraz osoby podejrzanej, w sposób nieuprawniony ingerowało w nietykalność osobistą oraz wolność osobistą jednostki (*w. z 5 marca 2013 r., U 2/11*).

1.3.6. Wymóg niezwłocznego ogłaszania orzeczeń we właściwym organie urzędowym

Zgodnie z art. 190 ust. 2 Konstytucji, orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w sprawach wymienionych w art. 188 podlegają **niezwłocznemu** ogłoszeniu w organie urzędowym, w którym akt normatywny był opublikowany. Jeżeli akt nie podlegał publikacji, orzeczenie ogłasza się w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski".

Pomimo wyraźnego konstytucyjnego nakazu niezwłocznej publikacji wyroków Trybunału odnotować należy opóźnienia, z jakimi orzeczenia te są niekiedy publikowane w organie urzędowym. Wyrok wydany w sprawie *SK 18/09* (*w. z 18 lipca 2013 r.*) został opublikowany w Dzienniku Ustaw po upływie ponad miesiąca od momentu ogłoszenia go na sali rozpraw. Opóźnienie to dostrzegł także NSA*, który* orzekając blisko miesiąc po wydaniu wyroku Trybunału, wiedzę na jego temat czerpał ze strony internetowej Trybunału Konstytucyjnego (*w. NSA z 13 sierpnia 2013 r., II FSK 2327/11*).

Powyższy przypadek, chociaż rażący i sprawiający problemy praktyczne organom stosującym prawo, nie jest jednak odosobniony. W 2013 r. oczekiwanie na publikację wyroku Trybunału wynosiło średnio ok. 20 dni (licząc od dnia jego ogłoszenia). Warto przy tym zwrócić uwagę, że w przeszłości niektóre wyroki Trybunału były publikowane w Dzienniku Ustaw dzień po ogłoszeniu na sali rozpraw (zob. *w. z 20 lipca 2011 r., K 9/11*).

Wydłużający się czas ogłaszania orzeczeń Trybunału niepokoi zarówno z punktu widzenia funkcjonowania sądownictwa konstytucyjnego, jak i z punktu widzenia organów stosujących prawo oraz zainteresowanych obywateli.

2. Orzecznictwo sądowe

Relacje pomiędzy sądami a Trybunałem są dialogiczne. Trybunał uwzględnia dorobek orzeczniczy sądów w celu ustalenia treści badanych przepisów prawnych. Sądy natomiast mają możliwość inicjowania postępowania przed Trybunałem oraz uwzględniają jego orzeczenia w procesie stosowania prawa.

Judykaty trybunalskie nie są adresowane jedynie do prawodawcy, ale w sposób szczególny licencjonowane są do sądów oraz organów administracji publicznej. Rozstrzygnięcie o niekonstytucyjności przepisu ma moc powszechnie obowiązującą (art. 190 ust. 1 Konstytucji) i sprawia, że sądy orzekające są z dniem promulgacji konfrontowane z nową rzeczywistością prawną. Muszą one rozstrzygać problemy związane ze skutkami orzeczeń Trybunału, nierzadko zanim nastąpi oczekiwania reakcja prawodawcy.

Problematyka dialogu pomiędzy Trybunałem a sądami jest podnoszona zarówno w informacji rocznej Trybunału, jak i w informacjach o działalności Sądu Najwyższego oraz sądów administracyjnych. W wypadku informacji Sądu Najwyższego zagadnienia związane z orzecznictwem konstytucyjnym poruszane są przy okazji omawiania poszczególnych spraw, w których SN dokonuje analizy skutków orzeczeń Trybunału lub odwołuje się do wykładni w zgodzie z Konstytucją[23]. Informacja o działalności sądów administracyjnych ma natomiast odrębny rozdział poświęcony stosowaniu Konstytucji przez te sądy. W rozdziale tym analizowane są: pytania prawne kierowane przez sądy administracyjne, wyroki Trybunału zapadłe na skutek tych pytań oraz sprawy, w których sądy administracyjne opierają swoje rozstrzygnięcia bezpośrednio na wyroku Trybunału[24].

2.1. Pytanie prawne jako forma dialogu sądów z Trybunałem

Sądy polskie chętnie korzystają z możliwości przedstawienia Trybunałowi pytania prawnego. W samym tylko 2013 r. do Trybunału wpłynęło 58 pytań prawnych, z reguły podnoszących istotny problem konstytucyjności prawa.

Kontrola zainicjowana w trybie art. 193 Konstytucji wykazuje odrębności. Dopuszczalność przedstawienia pytania prawnego przez sąd zależy od trzech przesłanek: **podmiotowej** (inicjatorem postępowania musi być sąd), **przedmiotowej** (przedmiotem pytania może być jedynie ocena zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą) oraz **funkcjonalnej** (od odpowiedzi na zadane pytanie zależy rozstrzygnięcie sprawy zawisłej przed sądem).

2.1.1. Przesłanka funkcjonalna pytania prawnego

Z orzecznictwa Trybunału wynika, że spośród przesłanek dopuszczalności pytania prawnego, czasem sądom pytającym problemy sprawia – przesłanka funkcjonalna (*p. z 6 listopada 2013 r., P 24/13*). Oznacza ona, że aby postępowanie przed Trybunałem zostało skutecznie zainicjowane, zachodzić musi zależność między udzieleniem przez Trybunał odpowiedzi na pytanie prawne a rozstrzygnięciem sprawy toczącej się przed sądem. Pytanie prawne musi pozostawać w ścisłym związku z rozstrzyganiem sprawy indywidualnej, na tle której zostało skierowane. Wykluczona jest tym samym możliwość inicjowana przez sądy tzw. kontroli abstrakcyjnej (niezwiązanej ze sprawą) lub mającej na celu uzyskanie wykładni kwestionowanego przepisu (*p. z 8 lipca 2013 r., P 11/11*).

[23] Zob. *Informacja o działalności Sądu Najwyższego w roku 2012*, Warszawa 2013.

[24] Zob. *Informacja o działalności sądów administracyjnych za 2012 r.*, Biuro Naczelnego Sądu Administracyjnego, Warszawa 2013.

Zobowiązanym do wykazania spełnienia przesłanki funkcjonalnej jest sąd przedstawiający pytanie prawne. Spełnienie tego obowiązku nie polega jednak tylko na oświadczeniu sądu o występowaniu takiego związku, ale musi to zostać wykazane w uzasadnieniu pytania prawnego (*p. z 20 marca 2013 r., P 35/11*).

Przesłanka funkcjonalna obejmuje także konieczność wykazania przez sąd, że zastrzeżenia wobec kwestionowanego przepisu są obiektywnie uzasadnione oraz na tyle istotne, że zachodzi potrzeba rozstrzygnięcia tych wątpliwości przez Trybunał. W pierwszej kolejności sądy dostrzegające wątpliwości natury konstytucyjnej powinny próbować je rozstrzygnąć samodzielnie, za pomocą dostępnych metod wykładni prawa, w tym wykładni w zgodzie z Konstytucją. Sam proces wykładni przepisów, który doprowadził do przedstawienia pytania prawnego, również podlega kontroli Trybunału (*p. z 8 stycznia 2013 r., P 48/11*). Także w orzecznictwie sądowym zwraca się uwagę, że jeżeli wątpliwości sądu mogą być usunięte w drodze odpowiedniej wykładni, to przedstawienie pytania Trybunałowi Konstytucyjnemu należy uznać za niedopuszczalne (*w. NSA z 19 lipca 2013 r., I OSK 2277/12*).

Nie ulega wątpliwości, że przewidziane w art. 193 Konstytucji uprawnienie sądu do zwrócenia się z pytaniem prawnym może być traktowane jako obowiązek wyłącznie w takim wypadku, gdy zastrzeżenia co do konstytucyjności danego przepisu ma sam sąd orzekający a nie jedna ze stron postępowania (*w. NSA z 25 września 2013 r., I GSK 1220/11*; *w. NSA z 22 sierpnia 2013 r., II FSK 2471/11*).

Niespełnienie przez pytający sąd przesłanki funkcjonalnej powoduje **konieczność umorzenia postępowania przez Trybunałem**. W uzasadnieniu postanowień o umorzeniu Trybunał zawiera niekiedy wskazówki dla sądów co do dalszego postępowania (zob. np. *p. z 8 stycznia 2013 r., P 48/11,* w uzasadnieniu którego wskazano na możliwość rozstrzygnięcia podnoszonych przez sąd problemów przez przyjęcie odpowiedniej wykładni). Niekiedy jednak fakt umorzenia postępowania przed Trybunałem stanowi dla sądu pytającego asumpt do próby samodzielnego rozstrzygnięcia konstytucyjności kwestionowanych przepisów (zob. *w. SA w Łodzi z 9 kwietnia 2013 r., III AUa 423/09* wydany *w* następstwie *p. z 13 lutego 2013 r., P 25/10*).

Spełnienie przesłanki funkcjonalnej (obok podmiotowej i przedmiotowej) sprawia, że sprawa przedstawiona Trybunałowi może zostać rozpoznana merytorycznie. Wydany przez Trybunał wyrok o konstytucyjności lub niekonstytucyjności kwestionowanej przez sąd regulacji, ma najczęściej zasadnicze znaczenie dla późniejszego rozstrzygnięcia sprawy przez pytający sąd (zob. np. *w. SR w Olsztynie z 18 czerwca 2013 r., IV P 308/10* wydany w następstwie *w. z 23 kwietnia 2013 r., P 44/10*). Zdarza się jednak, że po wydaniu wyroku przez Trybunał sąd odstępuje od zamiaru stosowania przepisu, który uczynił przedmiotem pytania prawnego, przez co orzeczenie Trybunału nie ma wpływu na wydane przez ten sąd rozstrzygnięcie (zob. np. *w. SR w Gliwicach z 2 września 2013 r., IV P 67/10* wydany w następstwie *w. z 22 maja 2013 r., P 46/11*).

2.1.2. Sprawy zainicjowane pytaniami prawnymi rozstrzygnięte w 2013 r.

Spośród orzeczeń, wydanych w 2013 r. przez Trybunał, 40 zostało zainicjowanych pytaniami prawnymi. W ramach tej liczby mieściło się 19 wyroków oraz 21 postanowień o umorzeniu postępowania.

W 2013 r. Trybunał rozstrzygał różnorodne problemy konstytucyjne podnoszone przez sądy. Warto w tym zakresie wskazać na kilka przykładów.

Na skutek pytań prawnych wniesionych przez NSA, Trybunał wydał wyroki w sprawie przepisów regulujących tryb odwoławczy od decyzji o zawieszeniu funkcjonariusza Służby Celnej (*w. z 14 maja 2013 r., P 27/12*) oraz przepisów pozbawiających możliwości korygowania deklaracji podatkowych w okresie między postępowaniem kontrolnym a podatkowym (*w. z 4 lipca 2013 r., P 7/10*). W obu tych sprawach uznano zaskarżone przepisy za zgodne z Konstytucją. Trybunał rozstrzygnął również pytania prawne SR Poznań-Grunwald i Jeżyce w Poznaniu oraz SR w Gliwicach dotyczące incydentalnego zahamowania wzrostu wynagrodzeń sędziowskich (*w. z 13 czerwca 2013 r., P 35/12*). Trybunał nie podzielił wątpliwości sądów pytających. Rozstrzygnięcie tej sprawy merytorycznie spowodowało konieczność umorzenia innych postępowań, w których zostały kwestionowane te same przepisy (*p. z 24 września 2013 r., P 8/13; p. z 29 października 2013 r., P 48/12; p. z 4 grudnia 2013 r., P 38/13*). Trybunał uznał za zgodne z Konstytucją także przepisy dotyczące instytucji zachowku (sprawa zainicjowana przez SO w Warszawie oraz SO Warszawa-Praga – *w. z 25 lipca 2013 r., P 56/11*) oraz przepisy prawa pracy ograniczające odpowiedzialność pracodawcy z tytułu bezprawnego rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia (sprawa zainicjowana przez SR w Gliwicach – *w. z 22 maja 2013 r., P 46/11*).

Trybunał podzielił m.in. wątpliwości WSA w Łodzi co do konstytucyjności przepisów przewidujących karę pieniężną za nieterminowe złożenie sprawozdania o odpadach (*w. z 15 października 2013 r., P 26/11*) oraz wątpliwości WSA w Krakowie co do uregulowania terminu na zgłoszenie nabycia w drodze dziedziczenia własności rzeczy lub praw majątkowych (*w. z 4 czerwca 2013 r., P 43/11*). Za niekonstytucyjną Trybunał uznał także regulację uzależniającą przyznanie prawa do renty socjalnej od wymogu przebywania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (zainicjowana pytaniem prawnym SA w Białymstoku – *w. z 25 czerwca 2013 r., P 11/12*) oraz przepisy ograniczające odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez niektóre zwierzęta objęte ochroną gatunkową (sprawa rozpoznana na skutek pytania prawnego SR w Pile – *w. z 3 lipca 2013 r.*, P 49/11).

Nie zawsze wzorce kontroli były adekwatne do kontroli kwestionowanego w pytaniu prawnym przepisu. Trybunał orzeka wówczas o braku niezgodności z Konstytucją kwestionowanych przez sąd przepisów. Tak było w sprawie *P 25/12,* zainicjowanej przez NSA, dotyczącej kwestii relacji między treścią prerogatyw prezydenckich a ewentualnymi obowiązkami głowy państwa w zakresie udostępniania – w trybie dostępu do informacji publicznej – materiałów i dokumentów, które znalazły zastosowanie przy podejmowaniu decyzji o podpisaniu ustawy (*w. z 13 listopada 2013 r.*).

2.2. Wpływ praktyki stosowania prawa na kształtowanie się orzecznictwa Trybunału

Zgodnie z art. 22 u.TK, Trybunał może zwrócić się do Sądu Najwyższego oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego **o informację na temat sądowej wykładni określonego przepisu**. W 2013 r. Trybunał skorzystał z takiej możliwości m.in. w sprawie *SK 18/09*, na tle której przewodniczący składu orzekającego zwrócił się do Prezesa NSA o udzielenie informacji dotyczącej stosowania przepisów regulujących opodatkowanie dochodów nieznajdujących pokrycia w ujawnionych źródłach przychodów lub pochodzących ze źródeł nieujawnionych (*w. z 18 lipca 2013 r.*), a także sprawie *P 11/11*,

na tle której Trybunał zwrócił się do Dyrektora Biura Studiów i Analiz SN o przedstawienie informacji odnośnie praktyki orzeczniczej związanej z przepisami o obrocie instrumentami finansowymi (*p. z 8 lipca 2013 r.*). Niestety nie zawsze przedstawienie pełnej informacji, o którą prosi Trybunał, okazywało się możliwe, z uwagi na brak stosownego orzecznictwa sądowego.

Poza możliwością występowania do SN czy NSA o przedstawienie wykładni danego przepisu, Trybunał Konstytucyjny sam często analizuje orzecznictwo sądowe, szukając jego utrwalonej interpretacji. Trybunał odwołał się do orzecznictwa SN w sprawie *SK 11/11* (dot. wynagrodzenia sędziów za pracę w godzinach nadliczbowych – *w. z 7 maja 2013 r.*) oraz w sprawie *P 11/12* (dot. zasad przyznawania rent socjalnych – *w. z 25 czerwca 2013 r.*). Do orzecznictwa NSA oraz wojewódzkich sądów administracyjnych Trybunał odwołał się m.in. w sprawach *SK 40/12* (dot. stosowania hipoteki przymusowej podczas kontroli podatkowej – *w. z 8 października 2013 r.*) oraz *P 4/11* (dot. gier hazardowych na automatach o niskich wygranych – *w. z 23 lipca 2013 r.*).

Nie zawsze orzecznictwo sądowe jednoznacznie rozstrzyga kwestię sposobu wykładni danego przepisu. W sprawie *SK 17/12* Trybunał zwrócił uwagę, że przywrócenie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej, w przypadku ubiegania się przez stronę postępowania o pełnomocnika z urzędu, są rozbieżne, zarówno w orzecznictwie sądów powszechnych, jak i administracyjnych. W wypadku tych pierwszych zostały one ostatecznie rozwiązane przez ustawodawcę oraz jednolitą praktykę stosowania prawa. W wypadku zaś wnoszenia skarg kasacyjnych w postępowaniu sądowo-administracyjnym, do dnia rozstrzygania przez Trybunał sprawy *SK 17/12* ani ustawodawca nie podjął stosownej interwencji prawodawczej, ani NSA nie wykorzystał pozostających w jego dyspozycji środków, które mogłyby doprowadzić do ujednolicenia orzecznictwa. Taki stan rzeczy spowodował, że Trybunał wydał wyrok o określonym rozumieniu, dostrzegając przy tym, iż jest możliwe wyinterpretowanie ze skarżonych przepisów normy zgodnej z Konstytucją (*w. z 25 lipca 2013 r.*). Przyjęta przez Trybunał wykładnia przepisów spotkała się z aprobatą w orzecznictwie sądów administracyjnych (zob. np. *p. WSA we Wrocławiu z 22 listopada 2013 r., IV SA/Wr 250/13*).

Trybunał odwołuje się również do orzecznictwa sądów międzynarodowych. W *sprawie K 33/12* Trybunał, kontrolując konstytucyjność ustawy o ratyfikacji decyzji Rady Europejskiej w sprawie zmiany Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej w odniesieniu do mechanizmu stabilności dla państw członkowskich, których walutą jest euro, odwołał się do wyroku **Trybunału Sprawiedliwości** *z 27 listopada 2012 r. w sprawie Pringle.* Trybunał zwrócił uwagę na stanowisko TS co do dokonywanej zmiany w Traktacie, w tym powierzenia Unii Europejskiej nowych kompetencji oraz kwestii ważności i interpretacji decyzji Rady (*w. z 26 czerwca 2013 r.*).

Z kolei w sprawie *SK 14/11,* orzekając o konstytucyjności jednego z przepisów kodeksu postępowania cywilnego, Trybunał przywołał m.in. wyrok **Europejskiego Trybunału Praw Człowieka** *z 15 marca 2007 r. w sprawie 19215/04 Gheorghe przeciwko* Rumunii dotyczący standardu uzasadniania orzeczeń sądowych (*w. z 22 października 2013 r.*). Szerokie odniesienia do orzecznictwa ETPC zostały także poczynione w sprawie *P 26/11* w kontekście rozumienia „spraw cywilnych" oraz „spraw karnych" na gruncie Konwencji o ochronie praw człowieka i podsta-

wowych wolności. Analiza orzecznictwa ETPC, przeprowadzona w tym wyroku, była konieczna wobec podnoszonych przez sąd pytający zarzutów niezachowania przez ustawodawcę odpowiednich gwarancji konwencyjnych dla procedury nakładania administracyjnych kar pieniężnych przewidzianej w ustawie o odpadach (*w. z 15 października 2013 r.*).

2.3. Skutki orzeczeń Trybunału dla organów stosujących prawo – wybrane problemy

2.3.1. Odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnych przepisów

Odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej pozwala na zminimalizowanie negatywnych skutków orzeczonej niekonstytucyjności. Praktyka taka pozwala prawodawcy na przygotowanie niezbędnych zmian, a jednocześnie zapobiega powstaniu luki w prawie (zob. np. *w. z 16 lipca 2013 r., P 53/11*). W okresie odroczenia terminu utraty mocy obowiązującej zakwestionowane przepisy pozostają częścią systemu prawa. Przepisy te mogą być w dalszym ciągu stosowane, chociaż praktyka ich stosowania powinna uwzględniać obalenie domniemania ich konstytucyjności (*w. z 30 lipca 2013 r., U 5/12*).

Odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej przepisów ustawy może powodować problemy dla sądów orzekających w okresie odroczenia. Z jednej strony, mają wyrok Trybunału o niekonstytucyjności danego przepisu, a z drugiej strony – nie mogą ignorować terminu odroczenia. W orzecznictwie sądowym wyklucza się automatyzm w ocenie następstw wyroków Trybunału z klauzulą odraczającą. Za każdym razem konieczna jest analiza okoliczności wskazanych w wyroku Trybunału oraz wyważenie racji przemawiających za zastosowaniem lub odmową zastosowania niekonstytucyjnego przepisów w konkretnej sprawie rozpatrywanej przez sąd (*w. NSA z 13 sierpnia 2013 r., II GSK 692/12*). W szczególności sądy muszą wziąć pod uwagę konieczność ochrony wolności i praw człowieka oraz poszanowanie zasad wynikających z klauzuli demokratycznego państwa prawnego (*w. NSA z 7 czerwca 2013 r., I OSK 1178/12*).

Odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej przepisów, oprócz stworzenia warunków czasowych na reakcję prawodawcy, może również wynikać z konieczności poszanowania zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa. Umożliwia to sądom dalsze orzekanie, na podstawie zakwestionowanych przepisów, do czasu upływu terminu odroczenia lub wcześniejszej ich zmiany przez ustawodawcę. Zdarza się, że prawodawca nie wprowadza zmian w prawie w terminie wskazanym przez Trybunał, co z kolei prowadzi do powstania luki (której Trybunał starał się uniknąć decydując się na klauzulę odraczającą). W takim wypadku sądy orzekające, po upływie terminu odroczenia, mogą nie mieć już podstawy prawnej do uwzględniania roszczeń wysuwanych na podstawie zakwestionowanych przepisów (zob. np. *w. SA w Katowicach z 7 marca 2013 r., I ACa 872/12* wydany w następstwie niewykonanego przez prawodawcę *w. z 14 lutego 2012 r., P 17/10*).

W orzecznictwie sądów powszechnych zasadnie przyjmuje się, że działania organów państwa, podjęte na podstawie niekonstytucyjnego przepisu, w czasie trwania okresu odroczenia terminu utraty jego mocy obowiązującej, nie mogą być uznane

za bezprawne, a tym samym nie uprawniają do dochodzenia odpowiedzialności odszkodowawczej od Skarbu Państwa (*w. SA w Warszawie z 15 stycznia 2013 r., I ACa 456/12; w. SA w Gdańsku z 17 kwietnia 2013 r., V ACa 132/13*).

2.3.2. Ocena możliwości wznowienia postępowania w następstwie wyroku o pominięciu prawodawczym lub o określonym rozumieniu przepisu

Jednym ze skutków wyroku o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, umową międzynarodową lub ustawą jest możliwość wznowienia postępowania, w którym wydane zostało rozstrzygnięcie na podstawie przepisu zakwestionowanego przez Trybunał Konstytucyjny (art. 190 ust. 4 Konstytucji). O ile możliwość wznowienia postępowania w następstwie wyroków o „prostej" niekonstytucyjności zasadniczo w orzecznictwie sądowym nie budzi wątpliwości, o tyle w dalszym ciągu dostrzegalne są problemy z realizacją art. 190 ust. 4 Konstytucji przy wyrokach o pominięciu prawodawczym oraz o niekonstytucyjności przepisu przy wskazanym w sentencji jego rozumieniu.

Wątpliwości związane z możliwością wznowienia postępowania w następstwie wyroku o niekonstytucyjności pominięcia prawodawczego związane są z faktem, że tego typu orzeczenia nie zmieniają istniejącego stanu prawnego, a jedynie zobowiązują ustawodawcę do dokonania stosownych zmian (zob. np. *w. z 27 czerwca 2013 r., K 36/12*). W związku z tym, że tego typu wyrok nie powoduje utraty mocy obowiązującej danego przepisu, ponieważ niezgodny z Konstytucją jest wyłącznie brak wskazanej przez Trybunał regulacji prawnej, w orzecznictwie SN przyjmuje się, iż nie może on stanowić podstawy do wznowienia postępowania (*p. SN z 17 maja 2013 r., I CZ 44/13*). W praktyce orzeczniczej odnotowane zostały jednak wyjątki od tej reguły, mające zastosowanie wobec inicjatora postępowania przed Trybunałem, który przez złożoną skargę konstytucyjną doprowadził do wydania wyroku orzekającego niekonstytucyjność pomięcia prawodawczego. Uwzględnienie wniosku skarżącego, w takim wypadku, może być możliwe, o ile sąd zastosuje w sprawie skarżącego, wyjątkowo, inny stosowny przepis w drodze analogii (zob. np. *p. SN z 19 czerwca 2013 r., I CZ 56/13* wydane w następstwie *w. z 30 października 2012 r., SK 20/11*).

W orzecznictwie SN przyjmuje się również, że podstawy do wznowienia postępowanie nie może stanowić wyrok o niekonstytucyjności przepisu przy wskazanym w sentencji jego rozumieniu (*p. SN z 28 maja 2013 r., V CO 18/13*). Podstawy takiej nie stanowi tym bardziej stanowisko Trybunału wyrażone w uzasadnieniu wyroku, wskazujące na kierunek wykładni jaki powinien zostać przyjęty w następstwie tego wyroku (*p. SN z 14 listopada 2013 r., II CZ 71/13*).

Stanowisko SN o braku podstaw wznowienia postępowania w następstwie wyroku Trybunału o pominięciu prawodawczym oraz o niekonstytucyjności przepisu przy wskazanym w sentencji jego rozumieniu, nie zawsze podzielają inne sądy. NSA dostrzegając tak ukształtowane orzecznictwo SN opowiedział się przeciwko odrzucaniu z góry skarg o wznowienie postępowania tylko ze względu na sam sposób ujęcia formuły sentencji wyroku Trybunału. Ocena możliwości wznowienia postępowania powinna być, zdaniem NSA, przeprowadzona w odniesieniu do konkretnej rozstrzyganej przez sąd sprawy, z uwzględnieniem wartości konstytucyjnych (*p. NSA z 28 maja 2013 r., II GSK 241/13, p. NSA z 25 kwietnia 2013 r., II GSK 27/13*).

2.3.3. Zakres związania wyrokiem

Zgodnie z art. 190 ust. 1 Konstytucji orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Oznacza to, że z chwilą ogłoszenia orzeczenia oddziałuje ono na wszystkie, toczące się w chwili jego ogłoszenia, postępowania sądowe i administracyjne (*p. SN z 3 października 2013 r., II UK 226/13*). W orzecznictwie sądowym nie ulega wątpliwości, że sądy są związane sentencją wyroku Trybunału (zob. np. *w. NSA z 22 listopada 2013 r., II FSK 2525/13*). W praktyce szczególna rola przypada także uzasadnieniu orzeczeń Trybunału. Bardzo często sądy korzystają z zawartych tam wskazówek, które pozwalają na prawidłowe odczytanie sentencji samego orzeczenia, jak i na ocenę jego skutków dla organów stosujących prawo (zob. np. *p. SN z 9 października 2013 r., I UK 176/13; w. NSA z 17 października 2013 r., II FSK 2413/11; w. SA w Szczecinie z 3 października 2013 r., III AUa 258/13*).

Zdarza się jednak, że ocena prawna przedstawiona w uzasadnieniu wyroku Trybunału nie jest podzielana przez sądy. W takim wypadku sądy argumentują, że wskazówki zawarte w uzasadnieniu wyroku, w przeciwieństwie do samej sentencji, nie mają dla nich formalnie wiążącego charakteru (zob. np. *w. WSA w Poznaniu z 21 lutego 2013 r., IV SA/Po 48/13* w którym sąd nie podzielił wykładni przedstawionej w uzasadnieniu *w. z 16 października 2012 r., K 4/10*).

2.3.4. Wykładnia prokonstytucyjna jako instrument łagodzenia skutków niekonstytucyjności

W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego nie budzi wątpliwości, że wykładnia przepisów ustawowych powinna uwzględniać ich kontekst normatywny, na który składają się zarówno inne ustawy regulujące powiązane z interpretowanymi przepisami kwestie, jak i przepisy Konstytucji. W sytuacji, gdy wykładnia nie daje jednoznacznego rezultatu należy wybrać taki jej wynik, który jest najbardziej zgodny z wartościami, zasadami i normami wyrażonymi w Konstytucji (*w. z 13 marca 2013 r., K 25/10*).

Stosowanie wykładni prokonstytucyjnej jest powszechną praktyką zaaprobowaną w orzecznictwie sądowym (zob. np. *uzasadnienie uchwały NSA z 25 listopada 2013 r., I OPS 12/13*). Wykładnia ta – jak wskazuje NSA w *Informacji o działalności sądów administracyjnych za 2012 r.* – jest jedną z form bezpośredniego stosowania Konstytucji (obok oparcia orzeczenia bezpośrednio na przepisie konstytucyjnym lub na samym wyroku Trybunału Konstytucyjnego)[25]. Wykładnia prokonstytucyjna jest stosowana przede wszystkim w celu uzyskania pełnej jednoznaczności i zgodności z Konstytucją wykładanej normy[26]. Znajduje ona zastosowanie także wtedy, gdy rezultaty wykładni językowej rodzą wątpliwości co do zgodności z zasadami i wartościami konstytucyjnymi[27]. W *Informacji o działalności Sądu Najwyższego w roku 2012* zaakcentowany został pogląd, przyjęty przez ten sąd, zgodnie z którym przyjmowanie wykładni w zgodzie z Konstytucją dotyczy także przepisów ustrojowych. Odwołanie się do tego typu wykładni pozwala na wzajemne uwzględnianie orzecznictwa przez SN i NSA, pomimo

[25] *Informacja o działalności sądów administracyjnych za 2012...*, s. 270.
[26] *Ibidem*, s. 272-273.
[27] *Ibidem*, s. 273.

że nie istnieją rozwiązania instytucjonalne umożliwiające usuwanie rozbieżności pomiędzy dwoma pionami sądownictwa: powszechnym i administracyjnym[28].

Obowiązek zapewnienia stanu zgodnego z Konstytucją ciąży na sądach. Niekonstytucyjne przepisy nie mogą stanowić podstawy orzekania przez sądy, a orzeczenia wydane na ich podstawie, które zostały zaskarżone, powinny zostać uchylone w odpowiednim toku instancji, bez zbędnego i naruszającego zasady ekonomii procesowej odsyłania do instytucji wznowienia postępowania (zob. np. *w. SN z 25 kwietnia 2013 r., I UK 593/12; w. SN z 9 lipca 2013 r., III UK 81/12*).

Konieczność zapewnienia stanu zgodnego z Konstytucją może wykraczać poza literalne odczytanie sentencji wyroku Trybunału. Sądy biorą pod uwagę fakt, że Trybunał jest formalnie związany zakresem wniosku, skargi konstytucyjnej czy pytania prawnego. Stosowana przez sądy wykładnia prokonstytucyjna pozwala również na uwzględnienie wydanego przez Trybunał wyroku przy stosowaniu innych przepisów (tj. w zakresie szerszym niż wynika to z sentencji orzeczenia). Jest to szczególnie uzasadnione, jeżeli taka wykładnia pozwoli na uniknięcie sytuacji, w której doszłoby do nieuzasadnionego zróżnicowania uprawnień lub obowiązków podmiotów znajdujących się w takiej samej sytuacji (*w. NSA z 16 kwietnia 2013 r., I FSK 787/12*).

Potrzeba ochrony wartości konstytucyjnych może także uzasadniać stosowanie wykładni prokonstytucyjnej do oceny zdarzeń mających miejsce przed wydaniem przez Trybunał wyroku lub przed podjęciem stosownej interwencji przez ustawodawcę (zob. np. *uchwała NSA z 18 lutego 2013 r., II GPS 4/12*).

2.3.5. Skutki czasowe orzeczeń

Zgodnie z art. 190 ust. 3 Konstytucji orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego. W praktyce stosowania prawa niekiedy problematyczne jest to czy orzeczenia Trybunału wywierają tylko skutki na przyszłość, czy też należy je również odnosić wstecz tj. od momentu wejścia w życie niekonstytucyjnego przepisu.

W 2013 r. SN oraz sądy powszechne musiały odpowiedzieć na powyższe pytanie m.in. w następstwie rozstrzygniętej przez Trybunał sprawy *K 2/12* dotyczącej regulacji przewidującej zawieszenie emerytury z powodu kontynuacji zatrudnienia (*w. z 13 listopada 2012 r.*). W szeregu orzeczeń przyjęty został pogląd, zgodnie z którym orzeczenie Trybunału oznacza, że niekonstytucyjne przepisy naruszały ustawę zasadniczą już od dnia ich wejścia w życie (zob. np. *w. SN z 8 października 2013 r., III UK 123/12; p. SN z 20 listopada 2013 r., II UK 329/13; w. SA w Białymstoku z 10 września 2013 r., III AUa 875/13*). Podobne stanowisko w kwestii skutków wyroków Trybunału zaprezentował NSA, zastrzegając przy tym, że pewnym wyjątkiem byłoby określenie przez sam Trybunał innego terminu utraty mocy obowiązującej zakwestionowanego przepisu (*w. NSA z 12 września 2013 r., II FSK 1964/13*). W orzecznictwie sądów powszechnych dostrzega się, że wyrok Trybunału wywiera skutki na przyszłość w sytuacji, gdy Trybunał decyduje się na utrzymanie niekonstytucyjnego przepisu przez określony czas w mocy (zob. np. *w. SA w Warszawie z 25 marca 2013 r., VI ACa 1277/12*).

[28] *Informacja o działalności Sądu Najwyższego w roku 2012...*, s. 75.

Ocena skutków czasowych rozstrzygnięć Trybunału rodzi problemy praktyczne. W orzecznictwie zwraca się uwagę, że skutków temporalnych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego nie określa wprost prawo, a stanowisko doktryny jest podzielone. NSA, dostrzegając rysujące się na tym tle wątpliwości, ostatecznie uznał, że każde orzeczenie należy traktować indywidualnie, a wskazówki co do oceny skutków orzeczenia należy poszukiwać w sentencji oraz uzasadnieniu wyroku Trybunału (*w. NSA z 17 października 2013 r., II FSK 2413/11*).

2.3.6. Zawieszanie postępowań sądowych i administracyjnych w związku z oczekiwaniem na wyrok Trybunału

Zainicjowanie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym może skłaniać sądy, które mają wydać rozstrzygnięcie oparte na podstawie kwestionowanych przed Trybunałem przepisów, do rozważenia możliwości zawieszenia toczącego się postępowania (do czasu wydania przez Trybunał rozstrzygnięcia). Praktyka taka występuje w szczególności, gdy sądy orzekające podzielają zarzuty co do niekonstytucyjności danej regulacji. Warto przy tym zauważyć, że z punktu widzenia samego Trybunału do dokonania kontroli konstytucyjności danego przepisu wystarczy jedno pytanie prawne, a kierowanie wielu identycznych pytań przez różne sądy – nie wpływa na ostateczne rozstrzygnięcie (*w. z 13 czerwca 2013 r., P 35/12*).

Z obserwacji praktyki orzeczniczej wynika, że sądy często korzystają z możliwości zawieszenia postępowania z uwagi na sprawę zawisłą w Trybunale (zob. np. *p. NSA z 31 października 2013 r., II FSK 2764/12, p. NSA z 12 kwietnia 2013 r., II OSK 872/13., p. WSA w Olsztynie z 13 listopada 2013 r., II SA/Ol 893/13*). W orzecznictwie podnosi się jednak, że zawieszenie postępowania przed sądem w takiej sytuacji jest fakultatywne i powinno być uzasadnione celowością, sprawiedliwością oraz ekonomiką procesową. Tym samym sąd musi także wziąć pod uwagę konieczność rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, co ma szczególne znaczenie w świetle art. 45 ust. 1 Konstytucji (*p. NSA z 19 listopada 2013 r., I OSK 1471/13*).

W orzecznictwie sądów administracyjnych nie ma jednolitego stanowiska co do tego, czy regulacje ustawowe dają organom władzy publicznej możliwość zawieszenia postępowania administracyjnego z uwagi na toczące się postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym. W najnowszym orzecznictwie NSA, opowiadając się przeciwko takiej możliwości, zwrócił m.in. uwagę na obowiązującą zasadę szybkości i ekonomii postępowania administracyjnego oraz zasadę domniemania konstytucyjności przepisu, która obowiązuje do czasu wydawania przez Trybunał rozstrzygnięcia orzekającego o jego niekonstytucyjności (*w. NSA z 13 września 2013 r., II FSK 2644/11*).

Rozdział IV
Działalność pozaorzecznicza

Trybunał Konstytucyjny, z pomocą Biura Trybunału Konstytucyjnego, podejmuje działania, których celem jest szerzenie polskiej kultury konstytucyjnoprawnej. W ramach tych działań utrzymywane są kontakty z krajowymi i zagranicznymi instytucjami prawniczymi oraz naukowymi. Podejmowane są również działania zmierzające do propagowania wiedzy na temat Trybunału i jego orzecznictwa wśród obywateli, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów i studentów oraz środowisk prawniczych.

1. Konferencje naukowe i inne wydarzenia w siedzibie Trybunału

Trybunał Konstytucyjny angażuje się w przedsięwzięcia o charakterze naukowym oraz popularyzatorskim, aktywnie wspierając prowadzoną w ten sposób wymianę myśli i poglądów na temat sądownictwa konstytucyjnego. W 2013 r. Trybunał był gospodarzem wielu wykładów i konferencji poświęconych różnym aspektom myśli konstytucyjnej.

Na zaproszenie Prezesa Trybunału Konstytucyjnego wykłady w Trybunale wygłosili profesorowie: Jerzy Hausner („Kurs na innowacje. Jak wyprowadzić Polskę z rozwojowego dryfu?"); Stanisław Czepita, członek Międzynarodowego Stowarzyszenia Filozofii Prawa oraz Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk („Czynności konwencjonalne i formalne w prawie"); Jacek Purchla, Dyrektor Międzynarodowego Centrum Kultury, Przewodniczący Rady ds. Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury i Dziedzictwa Narodowego („Naród – Dziedzictwo – Pamięć"); Luca Mezzetti, dyrektor Wyższej Szkoły Nauk Prawnych Uniwersytetu Bolońskiego („Prawo międzynarodowe – prawo unijne – prawo krajowe w orzecznictwie sądów konstytucyjnych"); Jan Zielonka z St Antony's College Uniwersytetu w Oksfordzie oraz Europejskiego Instytutu Uniwersyteckiego we Florencji („W jakim kierunku zmierza Europa?"); Witold Orłowski („Jak promować innowacyjną gospodarkę w Polsce? Jak wynagradzać wynalazców?"). Przy okazji wizyty delegacji Sędziów Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej w Trybunale Konstytucyjnym wykład wygłosił również Wiceprezes SKFR prof. Sergiej Mawrin („Problemy porządku konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej").

Gościem honorowym obchodów Święta Narodowego Trzeciego Maja w Trybunale Konstytucyjnym był prof. Petro Steciuk, Sędzia Sądu Konstytucyjnego Ukrainy. Wygłosił on przy tej okazji wykład poświęcony postrzeganiu Konstytucji 3 maja z perspektywy wybitnych Rusinów w XVIII wieku. Uroczystość uświetniło otwarcie wystawy reprodukcji dokumentów pt. „*Ad perpetuam Rei memoriam*… Na wieczną Rzeczypospolitej

pamiątkę – Dziedzictwo ustrojowe 1573-2013", przygotowanej z okazji 440 rocznicy ustanowienia podstaw ustrojowych Rzeczypospolitej – wspólnoty obywatelskiej Korony Polskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego.

2. Współpraca międzynarodowa

Współpraca z zagranicznymi sądami konstytucyjnymi oraz instytucjami o podobnym charakterze odbywa się w drodze spotkań sędziów i pracowników Biura Trybunału Konstytucyjnego biorących udział w analogicznych wydarzeniach, wykładach i konferencjach. Tradycyjnie więc każdy rok kalendarzowy rozpoczyna styczniowa wizyta prezesa Trybunału Konstytucyjnego w Strasburgu w związku z uroczystym otwarciem nowego roku sądowego w Europejskim Trybunale Praw Człowieka.

Ważnym wydarzeniem minionego roku była majowa wizyta delegacji sędziów Trybunału Konstytucyjnego w Sądzie Najwyższym Norwegii w Oslo. Była ona kontynuacją pierwszego spotkania, które z inicjatywy Prezesa Andrzeja Rzeplińskiego miało miejsce w roku 2012 w Warszawie. Sędziowie odbyli debatę na temat istotnych problemów powtarzających się w orzecznictwie obydwu instytucji, w szczególności prawa do zabezpieczenia społecznego, wolności słowa oraz współistnienia orzecznictwa sądów krajowych z judykaturą ETPC. W lipcu delegacja sędziów Trybunału Konstytucyjnego gościła z roboczą wizytą w Trybunale Sprawiedliwości Unii Europejskiej w Luksemburgu, gdzie prowadzone były debaty m.in. na temat: „Rozwój orzecznictwa dotyczącego Karty Praw Podstawowych", „Tożsamość narodowa a tożsamość konstytucyjna państw członkowskich – nowy wymiar dialogu między Trybunałem Sprawiedliwości UE a sądami", oraz „Postępowanie prejudycjalne".

We wrześniu odbyła się doroczna, XVII Konferencja Sędziów Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej w Kamieniu Śląskim. Wybór miejsca obrad nie był przypadkowy z uwagi na tematykę konferencji, poświęconej zakazowi dyskryminacji w orzecznictwie konstytucyjnym. Kamień Śląski jako miejsce gdzie od wielu lat mniejszość niemiecka współżyje z polskimi sąsiadami oferuje możliwość poznania funkcjonowania praw mniejszości etnicznych w praktyce.

W październiku ubiegłego roku odbyły się w Trybunale Konstytucyjnym dwa inne, ważne spotkania. Pierwszym z nich była wizyta delegacji sędziów Sądu Konstytucyjnego Austrii pod przewodnictwem Prezesa austriackiego Sądu, prof. Gerharta Holzingera. Przedmiotem debat polskich i austriackich Sędziów były poglądy na tematu roli prawa Unii Europejskiej w orzecznictwie obydwu sądów oraz kwestii konstytucyjności stosowania środków operacyjnych przez służby policyjne. Drugim wydarzeniem była wizyta Prezesa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Deana Spielmanna. Członkiem delegacji strasburskiej był m.in. prof. Krzysztof Wojtyczek, nowowybrany polski sędzia ETPC, a wcześniej wieloletni pracownik Biura Trybunału Konstytucyjnego. Kalendarz wizyt zagranicznych delegacji w Trybunale Konstytucyjnym zamknęło listopadowe spotkanie z delegacją sędziów Sądu Konstytucyjnego Rumunii. W czasie zorganizowanej z tej okazji sesji naukowej, polscy i rumuńscy sędziowie debatowali m.in. na temat kompetencji, sposobu wyboru sędziów Trybunału oraz sposobu ustalania ich wynagrodzenia w kontekście godności wykonywanego urzędu. Podzielili

się ponadto informacjami o najważniejszych w ich przekonaniu wyrokach polskiego i rumuńskiego sądu prawa.

W minionym roku przedstawiciele Trybunału uczestniczyli również w międzynarodowych konferencjach poświęconych orzecznictwu konstytucyjnemu, zorganizowanych przez sądy konstytucyjne Armenii, Łotwy oraz Rumunii. Prezes oraz sędziowie Trybunału odbyli szereg spotkań z delegacjami przebywającymi w Polsce na zaproszenie innych instytucji. Były to m.in.: Rada Sądownictwa Mołdawii, Sąd Najwyższy Ukrainy, pracownicy Parlamentu Birmy, Stałej Komisji Landtagu Badenii-Wirtembergii, Sąd Najwyższy Republiki Czeskiej, delegacja Biura Ombudsmana Turcji i szwedzkiego Riksdagu.

Długoletnia aktywność Trybunału Konstytucyjnego oraz pracowników Biura Trybunału na forum międzynarodowym, w ramach Komisji Weneckiej działającej przy Radzie Europy, również w 2013 r. zaowocowała intensywną wymianą wiedzy i doświadczeń. Uzyskane dzięki temu informacje prawno-porównawcze wielokrotnie zostały wykorzystane w uzasadnieniach Trybunału Konstytucyjnego.

3. Działalność na rzecz popularyzacji orzecznictwa konstytucyjnego

W ramach popularyzacji problematyki konstytucyjnej Biuro Trybunału prowadzi działalność wydawniczą. W 2013 r. nakładem Wydawnictw Trybunału Konstytucyjnego w ramach serii „Studia i Materiały Trybunału Konstytucyjnego" wydane zostały dwa opracowania monograficzne. Pierwsze z nich, autorstwa dra Kamila Zaradkiewicza, Dyrektora Zespołu Orzecznictwa i Studiów BTK pt. *Instytucjonalizacja wolności majątkowej. Koncepcja prawa podstawowego własności i jej urzeczywistnienie w prawie prywatnym,* dotyczy problematyki ochrony własności i zakresu obowiązków ustawodawcy kształtującego system stosunków własnościowych (prywatnoprawnych). Druga monografia, pt.: *Sądownictwo konstytucyjne w Polsce*. *Wybrane zagadnienia*, której autorem jest prof. Krzysztof Wojtyczek, sędzia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, zawiera zbiór naukowych rozważań na temat rzeczywistej pozycji ustrojowej polskiego Trybunału Konstytucyjnego.

W ubiegłym roku opublikowano również opracowania pokonferencyjne: *Skutki wyroków Trybunału Konstytucyjnego w sferze stosowania prawa* (red. M. Bernatt, J. Królikowski, M. Ziółkowski), *Ustawy incydentalne w polskim porządku prawnym* (red. M. Granat) w serii „Studia i Materiały Trybunału Konstytucyjnego" oraz *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w pierwszych dekadach XXI wieku wobec wyzwań politycznych, gospodarczych, technologicznych i społecznych* (red. naukowa S. Biernat) w serii „Zagadnienia Sądownictwa Konstytucyjnego". W wydawnictwach tych zebrane zostały referaty wygłoszone podczas konferencji organizowanych w Trybunale w 2012 i 2013 r. Jak co roku wydano również materiały ze Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Trybunału Konstytucyjnego oraz nowe, 12 wydanie *Procesu prawotwórczego w świetle orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego* (e-publikacja).

Trybunał dokłada również starań, by rzetelne wiadomości na temat jego orzecznictwa szybko i sprawnie docierały do jak najszerszego kręgu odbiorców. Cel ten realizowany jest m.in. przez bezpośrednie działania informacyjne realizowane przez

Zespół Prasy i Informacji Biura TK. Osoby zainteresowane bieżącym orzecznictwem mogą odbierać cotygodniowy przegląd „Wiadomości TK", rozsyłany drogą elektroniczną. W 2013 r. liczba jego abonentów wyniosła 140, zwiększając się w stosunku do roku 2012 o 30 nowych adresatów.

Szczególnie istotne jest informowanie o terminach rozpraw oraz wydawanych wyrokach. Po wyznaczeniu terminu rozprawy, na stronie internetowej Trybunału zamieszczana jest informacja prasowa oraz odsyłacze do stanowisk uczestników postępowania. Dzięki temu każdy zainteresowany może zapoznać się z przedmiotem postępowania oraz argumentacją uczestników jeszcze przed publiczną rozprawą. W dniu wydania wyroku zamieszczany jest komunikat prasowy po rozprawie, w którym prezentowane są najważniejsze tezy rozstrzygnięcia. Stanowi on istotne źródło informacji, bowiem – podobnie jak w innych sądach – również i w Trybunale pisemne uzasadnienie wyroku udostępniane jest w późniejszym czasie. Jeżeli więc chodzi o dostęp do informacji na temat rozstrzygnięcia Trybunału, każdy, w tym dziennikarze zawodowo opisujący działalność orzeczniczą Trybunału, ma równy dostęp do takiego samego zasobu materiałów informacyjnych.

W szczególnych wypadkach Trybunał organizuje specjalne konferencje tematyczne dla mediów. Prezes, Wiceprezes oraz sędziowie Trybunału wyjaśniają wówczas znaczenie konkretnych orzeczeń. W ubiegłym roku odbyły się cztery takie konferencje, cieszące się zainteresowaniem mediów. Były one poświęcone orzecznictwu dotyczącemu samorządu terytorialnego w Konstytucji i prawie europejskim, nadużyciu władzy w prawie karnym i prawie cywilnym, statusowi zawodów zaufania publicznego, a także konstytucyjnym obowiązkom obywateli.

Jak każdy organ władzy publicznej Trybunał jest zobowiązany do udzielania informacji publicznej na podstawie ustawy z 6 września 2001 roku o dostępie do informacji publicznej. Wnioski kierowane w 2013 r. dotyczyły najczęściej terminów rozpraw, informacji o orzecznictwie oraz udzielenia porad lub interwencji w konkretnej sprawie. Warto zwrócić uwagę na zainteresowanie, z jakim spotkało się postępowanie Trybunału w sprawie K 27/13 dotyczącej świadczenia pielęgnacyjnego. Tylko w związku z tym wyrokiem nadesłano ponad 150 pism (w tym jedno z prawie tysiącem podpisów) w kwestii wyznaczenia terminu rozprawy oraz prawie 100 e-maili. Po wydaniu wyroku masowo nadsyłano e-maile w sprawie szybkiego opublikowania uzasadnienia. W sprawie K 43/12, dotyczącej podwyższenia wieku emerytalnego, nadsyłano do Trybunału (z mniejszym natężeniem niż w zeszłym roku) pisma z pytaniami o termin rozprawy oraz o możliwość przystąpienia do sprawy w charakterze interwenienta ubocznego.

Informacje na temat orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego udzielane są również w językach obcych. W ramach prac Zespołu Orzecznictwa i Studiów niektóre wyroki Trybunału oraz część komunikatów prasowych jest tłumaczona na język angielski.

Trybunał stara się ponadto wspierać działania zmierzające do propagowania świadomości konstytucyjnej oraz wiedzy na temat orzecznictwa konstytucyjnego, w szczególności wśród młodzieży i studentów prawa. Prezes Trybunału Konstytucyjnego patronuje oraz współorganizuje przedsięwzięcia realizujące te cele. Przejawem tych działań było m.in. zorganizowanie w Trybunale V finału międzywojewódzkiego konkursu „Czuję się obywatelem Rzeczypospolitej Polskiej", w czerwcu ubiegłego roku. Podobny charakter miała kolejna, czwarta już edycja projektu „Prawo konstytucyjne w praktyce", tradycyjnie organizowana we współpracy z działającym na Uniwersy-

tecie Warszawskim *Kołem Naukowym Prawa Konstytucyjnego Legislator*. Tym razem uczestnicy warsztatów mieli możliwość zapoznania się z praktycznymi zasadami formułowania skarg konstytucyjnych pod opieką Dyrektor Doroty Hajduk, Sekretarz Trybunału Konstytucyjnego oraz Beaty Szepietowskiej, Dyrektor Zespołu Wstępnej Kontroli Skarg Konstytucyjnych i Wniosków Biura TK.

W 2013 r. Zespół Prezydialny Biura TK zorganizował dwadzieścia dwie wizyty grup uczniów szkół średnich oraz studentów wydziałów prawa polskich szkół wyższych. Uczestnicy tych spotkań zapoznawali się z działalnością Trybunału Konstytucyjnego, jego dorobkiem, polskimi tradycjami ustrojowymi i prawnymi oraz historią sądownictwa konstytucyjnego w Europie, a także przysłuchiwali się rozprawom przed Trybunałem.

Aneks
Integracja europejska w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego

(orzeczenia wydane w latach 2003–2013)

1. Konstytucyjne uwarunkowania integracji z Unią Europejską

Podstawowe ramy prawne integracji Rzeczypospolitej Polskiej z Unią Europejską wyznaczają dwie konstytucyjne zasady: zasada przychylności procesowi integracji europejskiej i współpracy międzynarodowej oraz zasada zachowania suwerenności. Obie zasady muszą być uwzględniane przy ocenie aktów determinujących zakres uczestnictwa Polski w UE a także strukturę instytucjonalną oraz reguły funkcjonowania w ramach Unii (*w. z 24 listopada 2010 r., K 32/09*).

1.1. Zasada przychylności integracji z Unią Europejską

W wymiarze normatywnym przychylność procesom integracji wyraża się w bezpośrednim konstytucyjnym zakotwiczeniu dla aktów prawa pochodzących z pozakrajowych ośrodków prawodawczych. Wieloskładnikową naturę systemu prawnego obowiązującego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, złożonego nie tylko z aktów normatywnych stanowionych przez prawodawcę krajowego, przewiduje m.in. art. 9 Konstytucji. Założeniem ustrojodawcy pozostaje przy tym to, że różne podsystemy regulacji prawnych obowiązują na zasadach obopólnie przyjaznej wykładni oraz kooperatywnego współstosowania (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*).

Zasada otwartości na europejski proces integracyjny wiąże się z – uwzględnianą przez ustrojodawcę – koniecznością zapewnienia państwu środków adekwatnych do realizacji przepisanych mu zadań. Wobec obecnych uwarunkowań społecznych i ekonomicznych brak takiej otwartości ograniczałby zdolność do urzeczywistniania wartości i celów konstytucyjnych, w tym w szczególności w zakresie ochrony praw człowieka (*w. z 26 czerwca 2013 r., K 33/12*).

1.2. Zasada zachowania suwerenności w procesie integracji

Postanowienia konstytucyjne świadczące o otwartości na proces integracji, w tym w szczególności art. 90 ust. 1 i art. 91 ust. 3, nie mogą stanowić podstawy do przekazania organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencji

w takim zakresie, który powodowałby niemożność funkcjonowania państwa polskiego jako państwa suwerennego i demokratycznego (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*).

Należy jednak uwzględnić okoliczność, że treść pojęcia suwerenności podlega zmianom w związku ze zmianami geopolitycznymi, społecznymi i ekonomicznymi. Musi być zatem odczytywana z uwzględnieniem zasady przychylności procesom integracji i prawu międzynarodowemu (*w. z 26 czerwca 2013 r., K 33/12*). Zaciąganie zobowiązań międzynarodowych, wiążące się z obowiązkiem ich wykonania, krępuje co prawda swobodę działania państwa, nie prowadzi jednak do przekreślenia suwerenności. Stanowi jej potwierdzenie. Możliwość zaciągania zobowiązań międzynarodowych jest bowiem jedną z form decydowania o losie państwa, zaś zdolność decydowania o losie państwa łączy się nierozerwalnie – w świetle wstępu do Konstytucji – z suwerennością (*w. z 24 listopada 2010 r., K 32/09*).

Choć przekazanie części kompetencji organów krajowych do wspólnego ich wykonywania na płaszczyźnie europejskiej implikuje konieczność rezygnacji z podejmowania działań autonomicznie, to państwa zachowują przymiot suwerenności tak długo, jak długo pozostają pomiotami procesu integracji, mającymi pełną zdolność do określania formy wspólnego wykonywania zadań. Zasada suwerenności zakłada zatem, że państwa decydują samodzielnie o kierunkach i zakresie integracji, w tym o ewentualnym wystąpieniu z Unii Europejskiej (*w. z 24 listopada 2010 r., K 32/09*).

Zmiany reguł funkcjonowania organizacji międzynarodowej dokonywane są zasadniczo w trybie zawierania traktatów rewizyjnych. Wiąże się z tym obowiązek ratyfikacji traktatów przez wszystkie państwa członkowskie zgodnie z ich wymaganiami konstytucyjnymi. Zasada suwerenności państw nie wyklucza jednak, aby państwa zgodziły się na wprowadzenie do umowy statuującej organizację takich mechanizmów jej modyfikacji, które nie przewidują konieczności zawarcia nowej umowy. Zawsze jednak niezbędne staje się zapewnienie instrumentów ochrony podmiotowości danego państwa. W wypadku tzw. uproszczonych procedur rewizyjnych, które umożliwiają zmianę postanowień TFUE dotyczących polityk i działań wewnętrznych UE (art. 48 ust. 6 TUE) a także zasad głosowania w Radzie i procedur ustawodawczych (art. 48 ust. 7 TUE) na podstawie jedynie decyzji właściwej instytucji UE – Rady Europejskiej, odpowiednią ochronę suwerenności gwarantują reguła jednomyślności przy podejmowaniu takich decyzji przez Radę Europejską oraz (w drugim z wymienionych wypadków) możliwość notyfikowania sprzeciwu przez parlamenty narodowe (*w. z 24 listopada 2010 r., K 32/09*).

Potwierdzenie suwerenności państw członkowskich stanowi również traktatowa zasada przyznania, która wyklucza dopuszczalność podejmowania przez instytucje UE działań poza zakresem przekazanych kompetencji przez te państwa. Ewentualne rozszerzenie zakresu kompetencji Unii zależy jedynie od decyzji państw. Z zasady suwerenności wynika zatem, że państwa zachowują kompetencję do określenia jej granic (*w. z 24 listopada 2010 r., K 32/09*).

Konstytucyjna zasada suwerenności państwa unijnego rodzi obowiązek zapewnienia odpowiedniej równowagi między kompetencjami przekazanymi a kompetencjami zachowanymi. Konstytucyjne władze Rzeczypospolitej Polskiej zachowują swoją właściwość w wypadku kompetencji składających się na istotę suwerenności, w tym w zakresie stanowienia reguł konstytucyjnych i kontroli ich przestrzegania, wymiaru

sprawiedliwości, kontroli nad terytorium państwa, armią i siłami zapewniającymi bezpieczeństwo oraz porządek publiczny (*w. z 24 listopada 2010 r., K 32/09*).

1.3. Konstytucja jako wyraz suwerenności państwowej

Proces integracji europejskiej nie pozbawia Konstytucji przymiotu „najwyższego prawa" Rzeczypospolitej Polskiej. Konstytucyjna reguła kolizyjna, zgodnie z którą umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie (w tym umowa statuująca Unię Europejską), korzysta z pierwszeństwa stosowania przed ustawą, której treści nie da się pogodzić z tą umową, nie oznacza pierwszeństwa stosowania takiej umowy przed Konstytucją. Konstytucja korzysta z pierwszeństwa obowiązywania oraz stosowania (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*). Tezę tę odnieść należy również do relacji między Konstytucją a aktami prawa pochodnego UE ustanowionymi przez instytucje Unii (*w. z 16 listopada 2011 r., SK 45/09*).

Ewentualne wystąpienie kolizji między normą konstytucyjną a normą prawa unijnego, której nie da się usunąć w drodze stosowania wykładni respektującej autonomię prawa europejskiego i prawa krajowego, nie prowadzi do utraty mocy obowiązującej przez normę konstytucyjną ani też do ograniczenia zakresu stosowania tej ostatniej. W wypadku wystąpienia tego typu kolizji polski prawodawca musiałby podjąć decyzję albo o zmianie Konstytucji, albo o spowodowaniu zmian w regulacjach wspólnotowych, albo o wystąpieniu z Unii Europejskiej (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*). W 2006 r., ze względu na konieczność implementacji mechanizmu europejskiego nakazu aresztowania (ENA), pozostającego w sprzeczności z bezwzględnym zakazem ekstradycji obywatela polskiego, ustrojodawca zdecydował się na zmianę art. 55 Konstytucji[29].

1.4. Funkcja gwarancyjna klauzuli integracji z art. 90 Konstytucji

Funkcję gwarancyjną w stosunku do zasady suwerenności pełni również klauzula europejska wyrażona w art. 90 Konstytucji. Przepis ten stanowi – obok art. 8 i art. 91 ustawy zasadniczej – kotwicę normatywną suwerenności. Wyznaczając granice przekazania kompetencji organów krajowych na rzecz organizacji międzynarodowej lub organu międzynarodowego, pozwala zachować tożsamość konstytucyjną Rzeczypospolitej Polskiej (*w. z 24 listopada 2010 r., K 32/09*).

Dopuszczalność przekazania kompetencji pozostaje (w świetle art. 90) uwarunkowana triadą konstytucyjnych ograniczeń. Przekazanie takie jest możliwe: wyłącznie na rzecz organizacji międzynarodowej lub organu międzynarodowego; jedynie „w niektórych sprawach"; za zgodą parlamentu wyrażoną w formie ustawy uchwalonej kwalifikowaną większością głosów albo w drodze referendum ogólnokrajowego (*w. z 24 listopada 2010 r., K 32/09*).

Konstytucyjna triada ograniczeń musi zostać zachowana w każdym wypadku, gdy dojść ma do przekazania kompetencji – niezależnie od tego, czy przekazanie miałoby nastąpić na podstawie umowy międzynarodowej, czy też na podstawie innego aktu

[29] Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 200, poz. 1471).

prawa międzynarodowego podjętego w wykonaniu umowy ratyfikowanej po uzyskaniu zgody wyrażonej w trybie określonym w art. 90 (*w. z 24 listopada 2010 r., K 32/09*). Zasada ta nie oznacza jednak, że każdy akt prawa międzynarodowego, który wywiera wpływ na sposób wykonywania kompetencji przez organy krajowe (np. ograniczający lub modyfikujący ich kompetencje przez nałożenie dodatkowych obowiązków), stanowi prawną podstawę „przeniesienia" kompetencji na rzecz organizacji międzynarodowej lub organu międzynarodowego i wymaga zastosowania trybu unormowanego w art. 90 (*w. z 26 czerwca 2013 r., K 33/12*).

Zachowania rygorów proceduralnych określonych w tym przepisie nie wymagała ratyfikacja decyzji Rady Europejskiej, na mocy której wprowadzono do art. 136 TFUE nową jednostkę redakcyjną (ust. 3) upoważniającą państwa członkowskie UE, których walutą jest euro, do ustanowienia mechanizmu stabilności. Decyzja ta podjęta została w ramach uproszczonej procedury rewizyjnej, przewidzianej w art. 48 ust. 6 TUE ratyfikowanego przez Polskę w trybie art. 90 Konstytucji. Nie prowadziła do powiększenia zakresu kompetencji przysługujących instytucjom UE. Na jej podstawie ani nie utworzono mechanizmu stabilizacyjnego, ani nawet nie nałożono na państwa obowiązku jego utworzenia. Rewizja TFUE miała wyłącznie to znaczenie, że potwierdzała możliwość podjęcia przez suwerenne państwa działań w celu utworzenia takiego mechanizmu – niezależnie od tego, że prawo pierwotne UE zastrzegało do kompetencji wyłącznych UE kwestie związane z polityką pieniężną strefy euro oraz przewidywało zakaz finansowania deficytu budżetowego państw członkowskich przez UE lub inne państwa członkowskie (*w. z 26 czerwca 2013 r., K 33/12*).

Tryb określony w art. 90 Konstytucji nie jest również wymagany w wypadku tzw. aktualizacji kompetencji, gdy na skutek złożenia jednostronnego oświadczenia w imieniu państwa, przez właściwy organ krajowy, organ organizacji międzynarodowej uzyskuje podstawę do korzystania z kompetencji przewidzianych uprzednio w umowie międzynarodowej. Złożenie przez Prezydenta oświadczenia o uznaniu jurysdykcji Trybunału Sprawiedliwości UE do rozpatrywania pytań prejudycjalnych sądów polskich w przedmiocie kwestii dotyczących współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych nie stanowi przeniesienia nowych kompetencji na rzecz Trybunału a jedynie aktualizuje mechanizm przewidziany TUE i zaakceptowany przez Rzeczpospolitą Polską z momentem ratyfikacji traktatu akcesyjnego. Uznanie jurysdykcji Trybunału luksemburskiego nie uszczupla przy tym kompetencji sądów polskich. Przeciwnie, umożliwienie im kierowania pytań prejudycjalnych poszerza zakres kompetencji do rozpatrzenia spraw karnych (*w. z 18 lutego 2009 r., Kp 3/08*).

Konieczność zastosowania trybu określonego w art. 90 Konstytucji zachodzi zawsze wówczas, gdy: 1) przedmiotem przekazania są kompetencje władcze, na podstawie których organy krajowe wydają akty prawne (w szczególności – akty normatywne) wiążące podmioty podległe, 2) kompetencje zostają powierzone organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu, 3) skutkiem powierzenia jest możliwość wykonywania przez organizację kompetencji powierzonych przez wydawanie aktów prawnych (w tym – aktów normatywnych) wiążących podmioty podległe oraz organy krajowe (*w. z 26 czerwca 2013 r., K 33/12*).

1.5. Przedmiot oraz zasady dotyczące granic i sposobu przekazania kompetencji

1.5.1. Pojęcie „kompetencji"

Z uwagi na specyfikę przedmiotu regulacji, art. 90 Konstytucji należy rozumieć jako podstawę powierzenia przez Rzeczpospolitą Polską pewnej części władztwa publicznego na rzecz organizacji międzynarodowej. Przedmiotem umowy międzynarodowej nie są pojedyncze kompetencje organów krajowych, ale określony fragment władzy państwowej. W sprawach objętych zakresem przekazania organizacja staje się uprawniona do podejmowania działań o charakterze władczym względem obywateli polskich oraz polskich organów krajowych. Efektem przeniesienia nie jest przy tym prosta suma kompetencji realizowanych dotychczas przez organy krajowe. Po stronie organizacji międzynarodowej lub organu międzynarodowego mogą powstać nowe kompetencje, niebędące odpowiednikiem kompetencji przekazanych (*w. z 26 czerwca 2013 r., K 33/12*).

1.5.2. Granice dopuszczalnego przekazania kompetencji

Konstytucyjne ramy integracji zdeterminowane są wynikającym z art. 90 ust. 1 ograniczeniem przedmiotu przekazania do „niektórych spraw". Wyklucza ono przeniesienie ogółu kompetencji danego organu. Nie jest również możliwe przekazanie całości spraw w danej dziedzinie. Co więcej, art. 90 ust. 1 powinien być rozumiany jako zakaz powierzenia organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencji co do istoty spraw określających właściwość danego organu władzy państwowej. W drodze umowy międzynarodowej nie może dojść do takiego przekazania kompetencji, które podważałoby sens istnienia lub funkcjonowania któregokolwiek z organów Rzeczypospolitej Polskiej. Niezbędne jest zachowanie tzw. rdzenia kompetencyjnego (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*).

Granice integracji wyznacza także zasada zachowania suwerenności państwowej. Pozostaje z nią powiązany zakaz przekazywania kompetencji stanowiących o tożsamości konstytucyjnej państwa, a zatem kompetencji dotyczących materii podstawowych z punktu widzenia zasad naczelnych ustroju oraz statusu prawnego jednostek. Do materii tych należy zaliczyć w szczególności nakaz ochrony godności człowieka i praw konstytucyjnych, zasadę państwowości, zasadę demokracji, zasadę państwa prawnego, zasadę sprawiedliwości społecznej, zasadę pomocniczości, konieczność zapewnienia lepszej realizacji wartości konstytucyjnych oraz zakaz przekazywania władzy ustrojodawczej i kompetencji do kreowania kompetencji (*w. z 24 listopada 2010 r., K 32/09*).

Ramy przekazania zdeterminowane są również aksjologicznie. Polskę łączyć musi z organizacją międzynarodową, na rzecz której ma dojść do przekazania kompetencji organów krajowych, wspólny system wartości. W wypadku integracji z UE, tożsamość aksjologiczna obu podmiotów pozostaje wspólna w zakresie podstawowych zasad i celów, identyfikowanych w oparciu o wartości wskazane w Konstytucji i traktach europejskich (*w. z 24 listopada 2010 r., K 32/09*).

1.5.3. Wymagania dotyczące sposobu przekazania kompetencji

W umowie międzynarodowej nie jest zawsze możliwe w pełni precyzyjne określenie zakresu kompetencji przekazanych, a także zasad ich wykonywania. Zakres przekazywanych kompetencji nie musi zatem znajdować prostego odzwierciedlenia w treści umowy (*w. z 26 czerwca 2013 r., K 33/12*). Nie jest jednak dopuszczalne takie ukształtowanie postanowień traktatowych, które nadaje tym postanowieniom charakter blankietowy albo pozostawia możliwość dekodowania kompetencji instytucji UE w drodze domniemania. Postanowienia regulujące zakres przekazania – jako wyjątki od zasady suwerenności państwa – nie mogą być interpretowane rozszerzająco (*w. z 24 listopada 2010 r., K 32/09*).

Powyższy zakaz nie wyklucza jednak dopuszczalności wprowadzenia do TFUE tzw. klauzuli elastyczności, która pozostawia Radzie UE kompetencję do przyjęcia określonych przepisów w wypadku, gdy ich uchwalenie jest konieczne dla realizacji zadań powierzonych Unii w umowach międzynarodowych zaś postanowienia traktatowe nie przewidują po stronie instytucji UE konkretnych kompetencji. Klauzula ta ma charakter subsydiarny w stosunku do innych postanowień traktatowych. Nie może być rozumiana jako powierzenie Unii kompetencji do tworzenia dodatkowych kompetencji. Stanowi – w ramach porządku opartego na zasadzie kompetencji powierzonych – instrument uzupełniający, który ma gwarantować efektywną realizację nałożonych na UE zadań. Poszanowanie suwerenności państwowej oraz zabezpieczenie przed próbami poszerzenia kompetencji unijnych z pominięciem procedur rewizji traktatów zapewniać ma zasada głosowania jednomyślnego w Radzie UE a także kompetencja parlamentów narodowych do notyfikowania uzasadnionych opinii o niezgodności projektu aktu Rady UE z zasadą pomocniczości (*w. z 24 listopada 2010 r., K 32/09*).

2. Trybunał Konstytucyjny jako gwarant poszanowania norm konstytucyjnych w procesie integracji

Proces integracji nie przekreśla funkcji gwarancyjnej, jaką Trybunał Konstytucyjny pełni w zakresie ochrony poszanowania norm oraz zasad konstytucyjnych. W sprawach zasadniczych o wymiarze konstytucyjno-ustrojowym zachowuje on pozycję „sądu ostatniego słowa" (*postanowienie z 19 grudnia 2006 r., P 37/05*).

Kontrola umów międzynarodowych, stanowiących podstawę funkcjonowania Unii Europejskiej, uwzględniać musi szczególne domniemanie konstytucyjności, które obejmuje tego typu akty. Domniemanie to może być obalone jedynie po uprzednim stwierdzeniu, że nie istnieje taka interpretacja Konstytucji oraz taka interpretacja traktatu, które pozwalałyby zapewnić zgodność postanowień traktatowych z Konstytucją. W wypadku Traktatu z Lizbony za uznaniem szczególnego charakteru domniemania konstytucyjności przemawiało zarówno to, że aktu ratyfikacji dokonał Prezydent, na którym spoczywa funkcja ustrojowa czuwania nad poszanowaniem ustawy zasadniczej, jak i to, że zgoda na ratyfikację została wyrażona w trybie przewidującym spełnienie szczególnych wymagań dotyczących kwalifikowanej większości w Sejmie i Senacie, przy czym żaden z wymienionych organów państwa nie sformułował wątpliwości co do konstytucyjności traktatu (*w. z 24 listopada 2010 r., K 32/09*).

Powściągliwości orzeczniczej wymaga również kontrola aktów wydanych przez instytucje UE. Stwierdzenie ich niezgodności z Konstytucją stanowi *ultima ratio*. Szczególna pozycja unijnego prawa pochodnego znajduje swoje uzasadnienie: z racji praw podstawowych w unijnym porządku prawnym, konstytucyjnej zasady przychylności dla integracji europejskiej a także zasady lojalności państw członkowskich wobec Unii (*w. z 16 listopada 2011 r., SK 45/09*).

2.1. Kompetencje do kontroli konstytucyjności prawa pierwotnego Unii Europejskiej

Wynikający z art. 188 pkt 1 Konstytucji zakres kognicji Trybunału do kontroli konstytucyjności umów międzynarodowych nie ulega ograniczeniu lub zróżnicowaniu w zależności od trybu związania umową czy też trybu wyrażenia zgody na jej ratyfikację. Trybunał zachowuje kompetencję do kontroli umowy międzynarodowej nawet wówczas, gdy zgoda na jej ratyfikację wyrażona została w drodze referendum (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*). Kognicja obejmuje także umowy międzynarodowe wchodzące w skład systemu prawa wspólnotowego (unijnego), które zostały zawarte jeszcze przed przystąpieniem Polski do UE (*w. z 18 grudnia 2007 r., SK 54/05*).

Przedmiotem kontroli konstytucyjności aktów prawa pierwotnego UE może być zarówno ich treść, jak i czynności poprzedzające wprowadzenie tych aktów do wewnętrznego porządku prawnego, w tym tryb wyrażania zgody na ratyfikację (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*).

Kontrola zgodności treści aktu prawa pierwotnego UE z Konstytucją dokonywana jest pośrednio również przy okazji kontroli zgodności z Konstytucją ustawy wyrażającej zgodę na ratyfikację. Materialna zgodność takiego aktu z Konstytucją stanowi warunek konieczny uchwalenia zgodnej z Konstytucją ustawy wyrażającej zgodę na ratyfikację. W wypadku podniesienia przez podmiot inicjujący postępowanie zarzutów dotyczących naruszenia trybu uchwalenia ustawy wyrażającej zgodę na ratyfikację, kontrola dokonywana przez Trybunał ogranicza się do ustalenia, czy umowa międzynarodowa lub inny akt prawa pierwotnego UE prowadzą do „przeniesienia kompetencji", i czy dokonano wyboru prawidłowego trybu wyrażenia zgody na ratyfikację, z zachowaniem ograniczeń oraz wymagań wynikających z art. 90 Konstytucji (*w. z 26 czerwca 2013 r., K 33/12*).

2.2. Kompetencje do kontroli konstytucyjności aktów prawa pochodnego Unii Europejskiej

Określony w art. 188 pkt 1-3 Konstytucji katalog aktów normatywnych podlegających kognicji Trybunału nie obejmuje aktów stanowionych przez organizację międzynarodową lub jej organ. W trybie kontroli abstrakcyjnej nie jest zatem dopuszczalne kwestionowanie konstytucyjności aktów prawa pochodnego UE. Z tego względu sformułowane przez grupę posłów zarzuty co do zgodności rozporządzenia Komisji WE z 2007 r., wprowadzającego zakaz połowu dorsza na Bałtyku przez statki pływające pod banderą polską, nie mogły zostać merytorycznie rozpoznane przez Trybunał (*p. z 17 grudnia 2009 r., U 6/08*).

Kontrola konstytucyjności aktów prawa pochodnego UE nie jest jednakże wykluczona w trybie skargi konstytucyjnej. Pojęcie „aktu normatywnego", użyte w art. 79 ust. 1 Konstytucji, należy interpretować autonomicznie w stosunku do art. 188 pkt 1-3. Zakres przedmiotowy aktów, które mogą być zakwestionowane w skardze konstytucyjnej, jest szerszy i obejmuje nie tylko akty wydawane przez organy polskie, ale również akty pochodzące od organizacji międzynarodowej lub jej organu. Odnosi się to w szczególności do rozporządzeń unijnych, które obowiązują i są stosowane bezpośrednio. Każdorazowo należy wykazać jednak, że rozporządzenie UE lub jego przepis stanowiły rzeczywistą podstawę ostatecznego rozstrzygnięcia w sprawie skarżącego (*w. z 16 listopada 2011 r., SK 45/09*).

Dopuszczalność poddania aktu prawa pochodnego UE kontroli w trybie skargi konstytucyjnej wymaga od skarżącego dochowania szczególnego, kwalifikowanego, obowiązku w zakresie wykazania sposobu naruszenia konstytucyjnych praw i wolności. Musi on uprawdopodobnić, że kwestionowany akt prowadzi do istotnego obniżenia poziomu ochrony praw i wolności w stosunku do poziomu ochrony gwarantowanej przez Konstytucję (*w. z 16 listopada 2011 r., SK 45/09*).

Ewentualne stwierdzenie niezgodności aktu prawa pochodnego UE z Konstytucją nie mogłoby wywoływać skutku w postaci uchylenia jego mocy obowiązującej. Orzekanie o ważności aktów prawa pochodnego zastrzeżone jest dla kognicji Trybunału Sprawiedliwości UE. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego mógłby jedynie prowadzić do pozbawienia niekonstytucyjnego aktu prawa pochodnego UE możliwości stosowania przez organy polskie oraz wywierania skutków prawnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Stosowanie takiego aktu na polskim terytorium uległoby zatem zawieszeniu (*w. z 16 listopada 2011 r., SK 45/09*).

2.3. Rozdział kompetencji jurysdykcyjnych między Trybunał Konstytucyjny i Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej

Wyrażając zgodę na przystąpienie do Unii Europejskiej, Rzeczpospolita Polska zaaprobowała podział funkcji w ramach organów tworzących strukturę instytucjonalną UE (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*), przy czym podział ten odnosi się również do funkcji kontroli aktów prawnych (*w. z 16 listopada 2011 r., SK 45/09*). Jego elementem pozostaje powierzenie Trybunałowi Sprawiedliwości UE kompetencji do ostatecznej interpretacji prawa unijnego oraz zapewnienia jednolitości jego stosowania przez państwa członkowskie (*w. z 18 lutego 2009 r., Kp 3/08*), jak również zastrzeżenie na jego rzecz kompetencji do ostatecznego decydowania o zgodności aktów prawa pochodnego z traktatami i ogólnymi zasadami prawa (*w. z 16 listopada 2011 r., SK 45/09*). Trybunał Sprawiedliwości UE orzeka zatem na zasadzie wyłączności o wykładni i ważności prawa unijnego (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*).

Określenie relacji obu trybunałów powinno wykluczać ukształtowanie ich pozycji jako sądów konkurujących a jednocześnie wyeliminować ryzyko dublowania kompetencji oraz dwutorowości orzekania o tych samych problemach (*p. z 19 grudnia 2006 r., P 37/05*).

Nie sposób uznać, że zakresy kompetencji Trybunałów kolidują ze sobą albo wykluczają się wzajemnie. Czym innym jest bowiem dokonywanie kontroli zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją, czym innym zaś ustalanie obowiązywania

lub znaczenia przepisu prawa unijnego. Materia orzekania (z mocą powszechnie obowiązującą – art. 190 ust. 1 Konstytucji) przez polski Trybunał Konstytucyjny jest zatem odmienna niż materia prejudycjalnych pytań prawnych do TSUE (lub Sądu) oraz udzielonych na nie odpowiedzi, wobec czego działania wykonywane w obu sferach nie wykluczają się nawzajem i nie kolidują ze sobą (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*).

Podobnie – w zakresie dotyczącym aktów prawa pochodnego UE – odróżnić należy kontrolę zgodności tych aktów z prawem pierwotnym UE, sprawowaną przez Trybunał Sprawiedliwości UE, od badania ich zgodności z Konstytucją, które należy do właściwości Trybunału Konstytucyjnego. Niemniej, w związku z przyjęciem w momencie akcesji podziału funkcji w ramach UE, którego elementem jest przyznanie TSUE kognicji do oceny ważności aktów prawa pochodnego UE, kontrolę zgodności aktów prawa pochodnego z Konstytucją sprawowaną przez polski sąd konstytucyjny należy upatrywać jako kontrolę o charakterze subsydiarnym (*w. z 16 listopada 2011 r., SK 45/09*).

Przed wydaniem wyroku o niezgodności aktu prawa pochodnego z Konstytucją Trybunał Konstytucyjny powinien się upewnić co do treści norm prawa UE, które są przedmiotem kontroli. Służyć temu może wystąpienie do Trybunału Sprawiedliwości z pytaniem prejudycjalnym w przedmiocie interpretacji lub ważności przepisów, które budzą wątpliwość (*w. z 16 listopada 2011 r., SK 45/09*). W wypadku, gdyby Trybunał Konstytucyjny rozważał skorzystanie z tego mechanizmu, musiałby wpierw rozstrzygnąć, czy zadanie pytania ma nastąpić w związku z rozpatrywaniem sprawy należącej do jego kognicji, a także czy rozstrzygnięcie takiej sprawy wiąże się ze stosowaniem prawa unijnego (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*).

Stwierdzenie przez TSUE zgodności aktu prawa pochodnego ze standardami wynikającymi z prawa pierwotnego UE może prowadzić do potwierdzenia zgodności normy prawa UE z Konstytucją. W razie zaś uznania nieważności aktu prawa pochodnego przez TSUE, orzekanie przez Trybunał Konstytucyjny stanie się zbędne. Skutek taki jest wysoko prawdopodobny ze względu na podobieństwo wartości znajdujących wyraz w Konstytucji oraz w traktatach (*w. z 16 listopada 2011 r., SK 45/09*).

Trybunał Konstytucyjny nie ma kompetencji do kontroli orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*). Dokonując kontroli konstytucyjności ustawy wyrażającej zgodę na ratyfikację decyzji Rady Europejskiej w sprawie zmiany art. 136 TFUE, Trybunał Konstytucyjny uznał za wiążący wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 27 listopada 2012 r. w sprawie *Pringle* (C-370/12), w którym TS stwierdził, że zmiana Traktatu nie prowadzi do powierzenia Unii nowych kompetencji (*w. z 26 czerwca 2013 r., K 33/12*).

2.4. Kompetencje do kontroli konstytucyjności przepisów mających zapewnić wykonanie prawa Unii Europejskiej

Kompetencja Trybunału Konstytucyjnego do kontroli zgodności aktów normatywnych z Konstytucją obejmuje kontrolę ustaw służących implementacji prawa Unii Europejskiej. Realizacja konstytucyjnego obowiązku implementacji nie zapewnia automatycznie materialnej zgodności z Konstytucją ani prawa pochodnego UE, które podlega wdrożeniu, ani implementujących to prawo ustaw (*w. z 27 kwietnia 2005 r., P 1/05*). Treść aktów implementujących może stać się przedmiotem kontroli niezależ-

nie od tego, że ich ocena będzie pośrednio oddziaływać na ocenę treści aktu prawa pochodnego UE podlegającego wdrożeniu (*w. z 5 października 2010 r., SK 26/08*). Nie ma przeszkód, aby ustawa implementująca była kwestionowana również w trybie kontroli prewencyjnej, inicjowanej przez Prezydenta przed podpisaniem ustawy (*w. z 3 grudnia 2009 r., Kp 8/09*).

Kognicja Trybunału w zakresie ustaw wykonujących prawo UE obejmuje kontrolę zgodności takich ustaw z Konstytucją, nie zaś ocenę ich zgodności z aktami prawa stanowionymi przez instytucje UE (*w. z 13 października 2010 r., Kp 1/09*). Ewentualna niezgodność ustawy z prawem UE, w szczególności niezgodność wynikająca z zaniedbań organów polskich w zakresie dochowania wymagań formalno-proceduralnych określonych w prawie UE, nie stanowi automatycznie podstawy do stwierdzenia niezgodności takiej ustawy z Konstytucją. W wypadku, gdy podmiot inicjujący postępowanie przez Trybunałem Konstytucyjnym formułuje wyłącznie zarzuty odnoszące się do treści przepisów ustawowych, Trybunał nie bada, czy przyjęcie tych przepisów nastąpiło z dochowaniem wymagań formalno-proceduralnych określonych w prawie UE, takich jak np. obowiązek notyfikacji Komisji Europejskiej tzw. przepisów technicznych (*w. z 23 lipca 2013 r., P 4/11*).

Ponieważ akt prawa pochodnego UE korzysta – po wejściu w życie – z pierwszeństwa stosowania przed ustawą w wypadku treściowej niezgodności obu aktów (por. art. 91 ust. 3 Konstytucji), zakres stosowania ustawy lub jej niektórych przepisów ulega w takich okolicznościach zawężeniu. Ustalenie, czy i w jakim zakresie zakres zastosowania aktów krajowych jest ograniczony, leży poza kognicją Trybunału. Niezależnie jednak od tego, że ustawa w pewnym zakresie nie jest stosowana ze względu na swoją treściową niezgodność z aktem prawa pochodnego UE, może ona podlegać w dalszym ciągu kontroli przed Trybunałem Konstytucyjnym. Ewentualne zawężenie zakresu stosowania ustawy lub jej określonych przepisów nie zwalnia Trybunału z obowiązku oceny ich zgodności z Konstytucją i nie uchyla jego kompetencji do wydania orzeczenia o niekonstytucyjności (*w. z 13 października 2010 r., Kp 1/09*).

W razie stwierdzenia niezgodności regulacji krajowej implementującej prawo UE z Konstytucją, instrumentem, z jakiego skorzystać może Trybunał Konstytucyjny w celu złagodzenia skutków kolizji między prawem krajowym a unijnym, jest kompetencja do odroczenia terminu utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnej regulacji. Obowiązek przestrzegania przez Polskę wiążącego ją prawa międzynarodowego, w tym w szczególności konieczność poprawnego implementowania prawa pochodnego UE, stanowi podstawę dla zastosowania odroczenia zarówno w wypadku, gdy prawodawca nadał krajowemu aktowi implementującemu treść niezgodną z konstytucyjnymi standardami ochrony praw i wolności jednostek (*w. z 27 kwietnia 2005 r., P 1/05*), jak i w wypadku, gdy przy implementacji naruszył on konstytucyjne zasady formalne dotyczące wydawania aktów normatywnych (*w. z 12 grudnia 2011 r., P 1/11*; *w. z 30 lipca 2013 r., U 5/12*).

Odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej przez przepisy uchwalone w celu wykonania prawa UE, ale z naruszeniem wymagań konstytucyjnych, stanowi wyraz wstrzemięźliwości orzeczniczej Trybunału. Nieskorzystanie z kompetencji do odroczenia oznaczałoby ingerencję w sferę polityki międzynarodowej, zastrzeżonej co do zasady dla Rady Ministrów. Natychmiastowe usunięcie przepisów implementujących rodziłoby prawno-międzynarodowe skutki, jakie wiążą się z uchybieniem

zobowiązaniom ciążącym na Rzeczypospolitej Polskiej jako państwie członkowskim UE (*w. z 27 kwietnia 2005 r., P 1/05*).

2.5. Stosowanie wykładni przyjaznej prawu Unii Europejskiej

Trybunał dokonuje wykładni w sposób przyjazny prawu europejskiemu. Wynikający z art. 91 ust. 1 Konstytucji obowiązek bezpośredniego stosowania umów międzynarodowych, w tym umów statuujących UE, polega również na ich wykorzystaniu przy rekonstrukcji treści wzorca konstytucyjnego (*w. z 28 stycznia 2003 r., K 2/02*; *w. z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03*). Przepisy konstytucyjne muszą zatem być interpretowane w sposób, który pozwoli uniknąć sprzeczności między prawem polskim a przepisami prawa pierwotnego i pochodnego UE (*w. z 16 lipca 2009 r., Kp 4/08*).

Dokonując rekonstrukcji wzorca konstytucyjnego, Trybunał posługuje się nie tylko samym tekstem Konstytucji, ale także musi – w zakresie, w jakim tekst ten odwołuje się do terminologii, pojęć i zasad rozpoznanych przez prawo europejskie – uwzględniać znaczenie pojęć i zasad wynikających z dorobku TSUE (*w. z 28 stycznia 2003 r., K 2/02*; *w. z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03*). Na Trybunale ciąży zatem obowiązek przyjęcia tego kierunku wykładni, który jest najbliższy koncepcji rozwiązań obowiązujących w prawie unijnym i który odpowiada utrwalonemu orzecznictwu europejskiemu. Ten kierunek wykładni powinien wyznaczać treść wzorca kontroli konstytucyjności (*w. z 17 lipca 2007 r., P 16/06*).

Zasada wykorzystania prawa europejskiego jako „inspiracji interpretacyjnej" przy ustalaniu treści wzorca konstytucyjnego nie jest jednak równoznaczna ani z bezpośrednim stosowaniem prawa unijnego, ani z traktowaniem standardu unijnego jako bezpośredniego i wyłącznego punktu odniesienia dla oceny konstytucyjności (*w. z 28 stycznia 2003 r., K 2/02*; *w. z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03*). Norma prawa wspólnotowego nie stanowi jedynego i bezpośredniego wzorca kontroli, lecz dookreśla znaczenie normy konstytucyjnej (*w. z 16 lipca 2009 r., Kp 4/08*).

Zasada stosowania wykładni przyjaznej prawu UE ma swoje granice. Posłużenie się tą techniką nie może przede wszystkim prowadzić do pogorszenia poziomu ochrony jednostek gwarantowanego przez Konstytucję. Przepisy ustawy zasadniczej wyznaczają w sferze praw i wolności minimalny oraz nieprzekraczalny próg. Zastosowanie wykładni przyjaznej prawu UE nie jest zatem dopuszczalne wówczas, gdyby rezultat takiej wykładni pozostawał w sprzeczności z wyraźnym brzmieniem norm konstytucyjnych i byłby nie do pogodzenia z minimum funkcji gwarancyjnych realizowanych przez ustawę zasadniczą (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*).

Zastosowanie przy rekonstrukcji wzorca konstytucyjnego wykładni przyjaznej prawu unijnemu możliwe jest ponadto przy zastrzeżeniu, że:

- po pierwsze, treść prawa polskiego, ukształtowana na etapie poprzedzającym akcesję, nie wskazuje wyraźnie na odmienne ujęcie danej problematyki w stosunku do rozwiązań przyjętych w prawie europejskim,
- po drugie, istnieje kilka możliwości interpretacyjnych, pozwalających wybrać tę najbliższą dorobkowi UE (*w. z 28 stycznia 2003 r., K 2/02*; *w. z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03*).

Nie jest dopuszczalne odstąpienie od takiego rozumienia treści gwarancji konstytucyjnych, jakie było przyjmowane dotychczas z uwagi na jasne brzmienie postano-

wień ustawy zasadniczej. Ograniczenie to znajduje zastosowanie nawet wówczas, gdy zachodzi obowiązek wdrożenia do systemu krajowego określonych mechanizmów i instytucji prawnych przyjętych na poziomie unijnym. Konieczność implementacji europejskiego nakazu aresztowania nie mogła zatem stanowić uzasadnienia do odstąpienia od takiego rozumienia art. 55 ust. 1 Konstytucji, z którego[30] wynikał absolutny zakaz ekstradycji obywatela polskiego w celu przeprowadzenia postępowania karnego za granicą. Odmienne podejście oznaczałoby poddanie obywateli polskich reżimowi surowszemu nawet niż określony w k.p.k. reżim ekstradycji, spod którego byli wyłączeni właśnie z uwagi na bezwzględny charakter konstytucyjnego prawa do odpowiedzialności karnej przed sądem polskim (*w. z 27 kwietnia 2005 r., P 1/05*).

Granice wykładni przyjaznej integracji europejskiej wyznaczają również ograniczenia dotyczące „przekazania" kompetencji. Zasada wykładni przyjaznej integracji nie może prowadzić do takiej modyfikacji struktury i reguł funkcjonowania Unii, która oznaczałaby przekazanie nowych kompetencji z pominięciem wymagań wynikających z art. 90 Konstytucji (*w. z 24 listopada 2010 r., K 32/09*).

3. Zasady stosowania i wykonywania prawa Unii Europejskiej

3.1. Ogólne zasady stosowania prawa Unii Europejskiej

3.1.1. Zasada bezpośredniego stosowania prawa unijnego

Jedną z cech wyróżniających porządek prawny Unii Europejskiej, w stosunku do prawa stanowionego przez inne organizacje międzynarodowe, pozostaje relatywnie szeroki zakres kompetencji Unii, wiążący charakter prawa przez nią stanowionego oraz jego bezpośredni skutek w wewnętrznym porządku normatywnym państw członkowskich (*w. z 24 listopada 2010 r., K 32/09*).

Zasada bezpośredniego stosowania norm prawa unijnego odnosi się do norm wynikających z umów międzynarodowych statuujących tę organizację. Z chwilą spełnienia wszystkich przesłanek „wejścia" takiej umowy międzynarodowej do krajowego porządku prawnego, jej normy stosowane są z reguły bezpośrednio, zgodnie z treścią art. 91 ust. 1 Konstytucji (*p. z 19 grudnia 2006 r., P 37/05*).

Obowiązują wprost i są stosowane bezpośrednio także rozporządzenia UE, które wiążą w pierwszej kolejności organy krajowe. Zasada bezpośredniego stosowania rozporządzeń UE nie wyklucza jednak wypadków, gdy zapewnienie efektywności regulacji unijnej będzie uzależnione od ustanowienia przez organy krajowe odpowiednich ram instytucjonalnych i kompetencyjnych. Interwencja prawodawcy krajowego uzależniona jest wówczas od treści upoważnień zawartych w przepisach rozporządzeń UE (*w. z 13 października 2010 r., Kp 1/09*).

Rozporządzenia UE mogą stanowić źródło praw i obowiązków po stronie obywateli. W takim wypadku osoby korzystają z możliwości bezpośredniego powoływania się na normy wynikające z rozporządzeń unijnych w celu dochodzenia ochrony swoich

[30] W brzmieniu sprzed wejścia w życie ustawy z 8 września 2006 r. o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 200, poz. 1471).

praw w toku postępowania przed sądami krajowymi. Przepisom rozporządzeń unijnych przysługuje zatem cecha bezpośredniej skuteczności – pod warunkiem jednak, że spełniają kryteria precyzyjności i jasności oraz nie pozostawiają swobody decyzyjnej organom krajowym. Na ich podstawie mogą zapadać ostateczne orzeczenia wpływające na prawa, wolności lub obowiązki osób określone w Konstytucji (*w. z 16 listopada 2011 r., SK 45/09*).

3.1.2. Zasada pierwszeństwa stosowania prawa unijnego

Kształtując w sposób suwerenny strukturę systemu źródeł prawa, polski ustawodawca konstytucyjny przyjął – jako jedno z założeń dotyczących tego systemu – pierwszeństwo stosowania umów międzynarodowych ratyfikowanych za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie przed ustawami w wypadkach, gdy ze względu na swoją normatywną treść ustawa nie jest zgodna z umową (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*).

Zasada pierwszeństwa stosowania odnosi się również do norm wynikających z aktów prawnych przyjętych przez organizację międzynarodową lub organ międzynarodowy na zasadach określonych w umowach międzynarodowych. Możliwość stosowania norm wynikających z aktów prawa pochodnego z pierwszeństwem przed normami ustawowymi w wypadku, gdy tych ostatnich nie da się pogodzić z bezpośrednio stosowalną normą prawa pochodnego, przewidział prawodawca konstytucyjny (art. 91 ust. 3 Konstytucji), zaś zaakceptował sam Naród w referendum zatwierdzającym Konstytucję (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*).

Akcentowana w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości UE zasada pierwszeństwa prawa UE uzasadniona jest celami integracji europejskiej oraz potrzebami utworzenia wspólnej, europejskiej przestrzeni prawnej. Ma gwarantować jednolitość stosowania i egzekucji prawa UE. Zasada pierwszeństwa prawa UE nie może jednak w sposób wyłączny determinować sposobu działania organów krajowych w wypadku kolizji norm krajowych z normami unijnymi. W warunkach polskiego systemu prawnego decyzje te muszą być podejmowane zawsze z uwzględnieniem zasady pierwszeństwa obowiązywania i stosowania Konstytucji (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*).

Państwa członkowskie zachowują prawo do kontroli, czy przy wydawaniu aktów prawa unijnego instytucje UE działały w ramach kompetencji przekazanych oraz czy wykonywały te kompetencje zgodnie z zasadami subsydiarności i proporcjonalności. Stwierdzone przekroczenie tych ram powoduje, że wydane akty przestają być objęte zasadą pierwszeństwa (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*).

Ze względu na treść art. 91 Konstytucji, problem relacji norm krajowego porządku prawnego pochodzących z różnych ośrodków prawodawczych powinien być analizowany w świetle pierwszeństwa stosowania normy międzynarodowej przed sprzeczną z nią normą ustawową, przy czym podstawowym mechanizmem usuwania ewentualnych kolizji są procedury kontroli przestrzegania prawa w procesie jego stosowania, w szczególności w ramach kontroli sądowej. Za preferowane uznać zatem należy usuwanie niezgodności na poziomie stosowania prawa przez sądy a nie w drodze kontroli hierarchicznej zgodności norm dokonywanej przez Trybunał Konstytucyjny. Rolą Trybunału nie jest bowiem zapewnienie efektywności prawa unijnego w sferze stosowania prawa (*p. z 19 grudnia 2006 r., P 37/05*).

Metoda usuwania kolizji na poziomie stosowania prawa przez sądy jest bardziej operatywna i elastyczna, a ponadto pozostaje uzasadniona tym, że norma międzyna-

rodowa będzie miała co do zasady węższy zakres zastosowania niż norma ustawowa. Inny byłby również skutek prawny, ponieważ zastosowanie z pierwszeństwem normy międzynarodowej nie znosi, nie przełamuje ani nie unieważnia normy prawa krajowego, a jedynie ogranicza zakres jej stosowania. Ewentualna zmiana lub utrata mocy obowiązującej przez normę międzynarodową spowoduje rozszerzenie zakresu stosowania normy krajowej bez konieczności uprzedniej interwencji ze strony ustawodawcy (*p. z 19 grudnia 2006 r., P 37/05*).

Skorzystanie z mechanizmu kontroli przez Trybunał Konstytucyjny zgodności ustaw z umowami międzynarodowymi ratyfikowanymi za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie, ze skutkiem w postaci uchylenia sprzecznej normy ustawowej, staje się uzasadnione w wypadkach, gdy nie istnieje możliwość skorzystania z innych instrumentów usunięcia kolizji (np. ze względu na brak po stronie normy międzynarodowej cech niezbędnych dla jej bezpośredniego stosowania) albo gdy przemawia za tym konieczność ochrony pewności prawa (np. ze względu na nadanie przepisom ustawowym charakteru przepisów „pustych" normatywnie w związku z zawężeniem zakresu ich stosowania) (*p. z 19 grudnia 2006 r., P 37/05*).

3.2. Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy

3.2.1. Kompetencja do rozstrzygania kolizji między prawem Unii Europejskiej a prawem krajowym

W związku z tym, że ewentualna kolizja między normą unijną a normą prawa krajowego powinna w pierwszej kolejności być rozstrzygnięta w sferze stosowania prawa, to do kompetencji sądów należy usuwanie tego typu niezgodności z uwzględnieniem reguł kolizyjnych wynikających z art. 91 ust. 2 i 3 Konstytucji oraz zasady zapewnienia skuteczności prawu UE. Sądy mają obowiązek odmówienia zastosowania normy krajowej niezgodnej prawem unijnym. Wcześniej jednak muszą się upewnić, czy dany stan faktyczny podlega regulacji unijnej, która jest bezpośrednio stosowana na terytorium państwa członkowskiego (*p. z 19 grudnia 2006 r., P 37/05*).

Odmowa zastosowania aktu prawa krajowego i jednoczesne zastosowanie – zgodnie z regułą pierwszeństwa – normy unijnej nie powoduje ani derogacji, ani stwierdzenia nieważności aktu prawa krajowego, a jedynie ogranicza zakres jego stosowania. Jest on stosowany w zakresie, w jakim normy z niego wynikające nie są w sprzeczności z normami wynikającymi z prawa UE (*p. z 19 grudnia 2006 r., P 37/05*).

3.2.2. Kompetencja do kierowania pytań prejudycjalnych do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej

Skoro z chwilą akcesji Rzeczpospolita Polska zobowiązała się przestrzegać prawa unijnego oraz przyjęła podział funkcji w ramach Unii Europejskiej, którego elementem jest powierzenie TSUE kompetencji do orzekania o wykładni i ważności aktów tego prawa, to jako konsekwencję tychże zobowiązań należy upatrywać powinność sądów do kierowania pytań prejudycjalnych do TSUE zawsze, gdy mają one wątpliwość co do wykładni lub ważności aktu unijnego, który mają obowiązek zastosować. Zakres kompetencji do kierowania pytania prejudycjalnego wyznaczony jest zakresem właściwości Unii Europejskiej, a zatem zakresem przekazania dokonanego na podstawie art. 90 ust. 1 Konstytucji (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*).

Podział kompetencji między sądy krajowe a Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, w zakresie wykładni i stosowania prawa unijnego, zakłada wyłączną kompetencję TSUE do dokonywania wiążącej sąd krajowy wykładni aktów UE oraz kompetencję sądu krajowego do zastosowania normy unijnej do ustalonego przez ten sąd stanu faktycznego (*p. z 19 grudnia 2006 r., P 37/05*).

Stworzenie sądom krajowym możliwości kierowania pytań prejudycjalnych do TSUE rozszerza, a nie ogranicza, zakres kompetencji, jakimi dysponują one przy rozstrzyganiu spraw. W razie braku takiej kompetencji byłyby one zdane na dokonywanie we własnym zakresie wykładni lub oceny ważności aktów prawa unijnego (*w. z 18 lutego 2009 r., Kp 3/08*).

Mechanizm polegający na kierowaniu pytań prejudycjalnych stanowi instrument wzmacniający ochronę praw jednostek. Skierowanie przez sąd pytania nie może być kwalifikowane automatycznie jako rodzące nieuzasadnioną zwłokę w rozumieniu konstytucyjnych przepisów dotyczących gwarancji prawa do sądu. Uruchomienie procedury przed TSUE służy usunięciu wątpliwości co do wykładni lub ważności aktu prawa unijnego, który ma być podstawą rozstrzygnięcia sprawy, jeszcze zanim orzeczenie zostanie wydane przez sąd krajowy. Pożądane jest, aby z kompetencji tej mogły korzystać sądy niższej instancji a nie wyłącznie sądy, których orzeczenia mają ostateczny charakter. Takie rozwiązanie pozwala bowiem na usunięcie wątpliwości już na wczesnym etapie postępowania, przez co nie naraża stron na dodatkowe koszty procesowe i wydłużenie czasu rozpatrzenia sprawy (*w. z 18 lutego 2009 r., Kp 3/08*).

3.2.3. Kompetencja do kierowania pytań prawnych do Trybunału Konstytucyjnego w sprawach europejskich

Kwestię zgodności aktu prawa krajowego z prawem UE sąd rozstrzyga samodzielnie albo – w razie wątpliwości co do wykładni lub ważności aktu prawa UE – z pomocą TSUE uzyskaną w trybie pytania prejudycjalnego. Skierowanie pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego, którego przedmiotem byłaby ocena zgodności aktu prawa krajowego z prawem UE, jest niedopuszczalne. W takim wypadku rozstrzygnięcie sprawy zawisłej przed sądem nie „zależałoby" bowiem od wyroku Trybunału Konstytucyjnego, w efekcie czego nie byłaby spełniona przesłanka funkcjonalna warunkująca możliwość rozpoznania pytania prawnego (*p. z 19 grudnia 2006 r., P 37/05*).

W razie dostrzeżenia przez sąd niezgodności ustawy z prawem unijnym, jego kompetencja do kierowania pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego ulega swoistemu ograniczeniu ze względu na regułę kolizyjną wynikającą z art. 91 ust. 2 Konstytucji oraz zasady stosowania prawa unijnego, które umożliwiają stosowanie aktu unijnego z pominięciem ustawy. Inna sytuacja występowałaby zaś w wypadku niezgodności ustawy z Konstytucją. Wówczas jedynym sposobem na usunięcie wadliwej ustawy jest wystąpienie z pytaniem prawnym do Trybunału Konstytucyjnego (*p. z 19 grudnia 2006 r., P 37/05*).

3.2.4. Obowiązek stosowania wykładni przychylnej prawu Unii Europejskiej

W zakresie objętym procesem integracji na polskich organach władzy publicznej spoczywa obowiązek dokonywania interpretacji prawa krajowego w sposób zgodny z prawem europejskim. Konieczność stosowania wykładni przyjaznej prawu UE znajduje podstawę w art. 9 a także w art. 91 ust. 1 Konstytucji. Nawet te akty prawa

unijnego, które nie są bezpośrednio stosowane, stanowią punkt odniesienia dla osiągnięcia zgodnej interpretacji (*w. z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03*).

Wykładnia przyjazna prawu europejskiemu nie może jednak prowadzić do rezultatów sprzecznych z wyraźnym brzmieniem norm konstytucyjnych i niemożliwych do uzgodnienia z minimalnym standardem gwarancyjnym wynikającym z Konstytucji (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*). Niedopuszczalne jest w szczególności takie zastosowanie prounijnej wykładni prawa krajowego, które prowadziłoby do obniżenia poziomu ochrony jednostek w stosunku do ochrony przyznanej przez Konstytucję (*w. z 27 kwietnia 2005 r., P 1/05*).

Obowiązek dokonywania wykładni proeuropejskiej nie stanowi również podstawy do dokonywania wykładni prawa krajowego *contra legem*. Sąd przestaje być związany tym obowiązkiem wówczas, gdy prawo krajowe nie może zostać zastosowane w taki sposób, który prowadziłby do rezultatu zgodnego z celem wytyczonym przez implementowany akt prawa unijnego (*w. z 5 października 2010 r., SK 26/08*).

3.3. Wykonywanie prawa Unii Europejskiej przez prawodawcę

3.3.1. Obowiązek dostosowania prawa krajowego do prawa pierwotnego Unii Europejskiej

Porządek prawny Unii Europejskiej ma charakter dynamiczny. Przyjęcie zmian dotyczących struktury instytucjonalnej UE, zakresu jej zadań i kompetencji oraz procedur decyzyjnych wiąże się nierzadko z koniecznością ustanowienia skorelowanych z tymi zmianami mechanizmów krajowych, które zapewnią ochronę pożądanej równowagi instytucjonalnej. Zadanie to należy w pierwszej kolejności do polskiego ustrojodawcy i ustawodawcy (*w. z 24 listopada 2010 r., K 32/09*).

Zmiany w zasadach funkcjonowania UE mogą w niektórych wypadkach oznaczać nawet konieczność dokonania zmian w Konstytucji. Potrzeba rewizji postanowień konstytucyjnych może być konieczna np. w momencie, gdy zapadnie decyzja władz polskich o wprowadzeniu w Polsce wspólnej waluty. Decyzja w tej kwestii musiałaby wiązać się z modyfikacją przepisów dotyczących zadań i kompetencji Narodowego Banku Polskiego i Rady Polityki Pieniężnej (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*).

3.3.2. Obowiązek implementacji prawa pochodnego Unii Europejskiej

Na prawodawcy krajowym spoczywa również obowiązek implementacji aktów prawa pochodnego UE. Obowiązek ten ma charakter konstytucyjny i wynika przede wszystkim z art. 9 ustawy zasadniczej (*w. z 27 kwietnia 2005 r., P 1/05*). Choć dostosowanie przepisów krajowych do prawa unijnego stało się obligatoryjne dopiero z chwilą przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, z punktu widzenia Konstytucji nie istniały przeszkody, aby rozwiązania realizujące standard unijny wprowadzone zostały do porządku krajowego jeszcze w okresie poprzedzającym akcesję (*w. z 17 lipca 2007 r., P 16/06*).

Realizacja obowiązku implementacji prawa UE nie oznacza, że akty krajowe, które zostały uchwalone w tym celu i przy zachowaniu wymagań co do poprawności implementacji wynikających z prawa UE, stają się automatycznie zgodne z normami konstytucyjnymi. W razie wystąpienia sprzeczności niedającej się usunąć przy zastosowaniu wykładni zgodnej z prawem UE, wprowadzenie instytucji lub mechanizmów

ustanowionych na szczeblu unijnym może wymagać interwencji prawodawcy konstytucyjnego (*w. z 27 kwietnia 2005 r., P 1/05*).

Naruszeniem zasady właściwej implementacji prawa unijnego jest takie „doprecyzowanie" dyrektywy w prawie krajowym, które modyfikacje cel zakładany przez prawodawcę unijnego. Jeżeli dyrektywa zakładała „promowanie" użycia biopaliw w transporcie to, nałożenie przez ustawodawcę polskiego na producentów i konsumentów przymusu sprzedaży i kupna paliwa z domieszką biokomponentów nie mogło być uznane za realizację dyrektywy. Nałożenie surowszych obowiązków przez ustawodawcę polskiego pozostawało w kolizji z założeniami dyrektywy, zgodnie z którymi krajowa polityka promująca użycie biopaliw nie mogła stanowić przeszkody dla swobodnego przepływu towarów (paliw) (*w. z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03*).

3.3.3. Konieczność zachowania konstytucyjnych zasad wydawania aktów normatywnych w procesie wdrażania prawa Unii Europejskiej

Zgodnie z zasadą autonomii instytucjonalnej, państwa członkowskie określają – z uwzględnieniem systemu instytucjonalnego właściwego dla danego państwa – procedury i formy, w jakich ma nastąpić realizacja mechanizmów ustanowionych na szczeblu unijnym. Polski prawodawca korzysta w tym zakresie z pewnej swobody decyzyjnej, ograniczonej jednakże obowiązkiem poszanowania zarówno zasad ogólnych prawa unijnego (w tym zasady skuteczności i jednolitości stosowania prawa UE), jak również zasad i reguł wynikających z polskiego porządku konstytucyjnego – w tym zasad odnoszących się do stanowienia prawa (*w. z 12 grudnia 2011 r., P 1/11*).

Potrzeba wdrożenia mechanizmów ustanowionych na szczeblu unijnym nie stanowi podstawy do odstąpienia od konstytucyjnego obowiązku uregulowania w ustawie wszystkich zasadniczych elementów regulacji krajowej, w szczególności w wypadkach, gdy regulacja miałaby wpływ na prawa i wolności jednostek. Niedopuszczalne było zatem pozostawienie do uregulowania przez zarządy województw, w formie uchwał, problematyki dotyczącej praw i obowiązków podmiotów ubiegających się o dofinansowanie projektów ze środków unijnych rozdzielanych w ramach regionalnych programów operacyjnych. Takie rozwiązanie oznacza, że w aktach niemieszczących się w konstytucyjnym katalogu źródeł prawa powszechnie obowiązującego unormowane zostały kryteria selekcji wniosków, wymagania formalne oraz ewentualne środki odwoławcze (*w. z 12 grudnia 2011 r., P 1/11*).

Obowiązek implementacji prawa unijnego nie zwalnia prawodawcy krajowego od konieczności dochowania konstytucyjnych wymagań dotyczących wydawania aktów podustawowych. O ile możliwe jest implementowanie dyrektywy za pośrednictwem zarówno ustawy jak i rozporządzenia, o tyle niezbędne pozostaje poszanowanie reguł konstytucyjnych dotyczących podziału materii między akt ustawowy i podustawowy. Z punktu widzenia art. 92 ust. 1 Konstytucji, zasadniczy trzon regulacji implementującej dyrektywę musi znaleźć się w ustawie. Nie jest dopuszczalne przesądzenie w sposób samodzielny w rozporządzeniu o warunkach wykonywania przez fizyków medycznych działalności zawodowej związanej z kontrolą urządzeń radiologicznych, w tym o konieczności oraz trybie uzyskania określonego certyfikatu, nawet jeśli pewne wskazówki w tym zakresie zawarte zostały w treści dyrektywy (*w. z 30 lipca 2013 r., U 5/12*).

Ustawodawca, przywidując możliwość zastosowania formy rozporządzenia przy implementacji prawa UE, musi dochować standardów wiążących się z poprawnym konstruowaniem upoważnienia do wydania takiego aktu, zarówno co do precyzyjnego wskazania zakresu przedmiotowego przyszłej regulacji podustawowej, jak i określenia wytycznych. Nie można jednak zupełnie wykluczyć dopuszczalności wykorzystania dostatecznie precyzyjnych przepisów prawa pochodnego UE dla rekonstrukcji elementów upoważnienia, w szczególności dla identyfikacji wytycznych do wydania rozporządzenia wykonującego ustawę implementującą dyrektywę (*w. z 30 lipca 2013 r., U 5/12*).

4. Wpływ procesu integracji z Unią Europejską na ochronę praw i wolności człowieka

Normy konstytucyjne dotyczące praw i wolności człowieka wyznaczają minimalny i nieprzekraczalny próg ochrony, który nie może ulec obniżeniu na skutek wprowadzenia regulacji unijnych. Konieczność zapewnienia realizacji prawa UE nie może prowadzić do uchylenia gwarancji konstytucyjnych o bezwzględnym charakterze (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*).

Kompetencje organizacji międzynarodowej, do której należy Rzeczpospolita Polska, powinny zostać wyznaczone w taki sposób, aby zagwarantowana została ochrona praw człowieka na poziomie porównywalnym z poziomem wyznaczonym przez polską Konstytucję. Porównywalność odnosić się musi zarówno do katalogu praw i wolności, jak również do zakresu dopuszczalnej ingerencji (*w. z 16 listopada 2011 r., SK 45/09*).

Wymaganie zachowania odpowiedniego poziomu ochrony nie oznacza konieczności zapewnienia ochrony identycznej dla każdego z praw rozpatrywanych z osoba. Relewantny pozostaje standard ogólny. Z uwagi na odmienny charakter oby porządków prawnych, treść gwarancji wynikających z prawa unijnego nie musi się w pełni pokrywać z normami prawa polskiego (*w. z 16 listopada 2011 r., SK 45/09*).

Zastrzeżenie w przepisach Konstytucji, że dane prawo albo dana wolność przysługują obywatelom polskim, nie wyklucza automatycznie dopuszczalności rozszerzenia w drodze ustawy zakresu tych praw lub wolności na osoby niebędące obywatelami polskimi. Nie każde rozszerzenie prawa obywatelskiego będzie bowiem prowadziło do naruszenia gwarancji konstytucyjnych wiążących się z tym prawem (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*). Wskazanie w art. 62 Konstytucji, że czynne prawo wyborcze w wyborach ogólnokrajowych przysługuje obywatelom polskim, nie stanowi przeszkody dla przyznania – w ustawie – obywatelom Unii Europejskiej niebędącym obywatelami polskimi praw wyborczych w wyborach do Parlamentu Europejskiego (*w. z 31 maja 2004 r., K 15/04*) oraz w wyborach do organów samorządu lokalnego (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*).

W dziedzinach objętych właściwością prawa unijnego interpretacja standardów konstytucyjnych dotyczących praw i wolności jednostek powinna być dokonywana z zastosowaniem wykładni przychylnej prawu UE. Dla przykładu, wynikające z art. 76 Konstytucji obowiązki organów władzy publicznej związane z ochroną konsumenta muszą być zatem realizowane zgodnie z zasadami i wymaganiami stawianymi tej ochronie przez prawo unijne (*w. z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03*).

Konieczność realizacji zobowiązań wynikających z członkostwa w Unii Europejskiej ma wpływ na ocenę dopuszczalności ograniczeń niektórych konstytucyjnych praw i wolności. Integracja w ramach wspólnej polityki rybołówstwa pozwala uznać ochronę żywych zasobów morza, będącą jednym z celów polityki UE w tym obszarze, za ważny interes publiczny mogący uzasadniać ograniczenie konstytucyjnej swobody działalności gospodarczej przez wprowadzenie mechanizmu pierwszej sprzedaży ryb z gatunków wymagających ochrony w określonych przez prawo krajowe punktach pierwszej sprzedaży (*w. z 13 października 2010 r., Kp 1/09*).

Ustawodawca krajowy, określając – w ramach przysługujących mu kompetencji prawodawczych – treść konkretnych praw podmiotowych oraz przesłanki ich nabycia bądź utraty, powinien zawsze uwzględniać to, jaki wpływ będą miały przyjęte rozwiązania nie tylko na zakres korzystania z konstytucyjnych praw i wolności, ale także na realizację praw i wolności gwarantowanych przez prawo Unii Europejskiej. Uzależnienie nabycia renty socjalnej od wymagania faktycznego przebywania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stanowi w pierwszej kolejności ograniczenie konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego. Jednocześnie jednak takie rozwiązanie ma wpływ na realizację prawa do swobodnego przemieszczania się i przebywania na terytorium państw członkowskich Unii, wynikającego z art. 21 ust. 1 TFUE oraz art. 45 ust. 1 Karty Praw Podstawowych. Obawa przed utratą wsparcia z tytułu renty socjalnej może skłaniać zainteresowanych do rezygnacji z korzystania ze swobody przemieszczania się np. w celach edukacyjnych (*w. z 25 czerwca 2013 r., P 11/12*).

5. Wpływ procesu integracji na strukturę organów państwa

Integracja europejska oddziałuje refleksowo na relacje między organami wchodzącymi w skład struktury instytucjonalnej państwa członkowskiego (*w. z 11 maja 2005 r., K 18/04*). Z jednej strony, powoduje ona uszczuplenie zakresu kompetencji organów krajowych o kompetencje przekazane do wspólnego wykonywania na szczeblu Unii Europejskiej, z drugiej strony zaś, wywołuje swoisty efekt kompensacyjny, w wyniku którego organy krajowe mogą korzystać z nowych kompetencji wiążących się ze współudziałem w unijnych procedurach decyzyjnych (*w. z 24 listopada 2010 r., K 32/09*).

Proces integracji prowadzi w szczególności do ograniczenia udziału organów ustawodawczych w procesie stanowienia prawa. Zakres kompetencji do uchwalania ustaw uległ zawężeniu w związku z przyjęciem zasady bezpośredniego stosowania aktów prawa UE. Powierzenie instytucjom UE kompetencji prawotwórczych nie może być jednak rozumiane jako wyzbycie się przez konstytucyjne organy państwa przysługujących im prerogatyw w tej dziedzinie. Prerogatywy te ulegają modyfikacji i realizowane są w innej formie (*w. z 12 stycznia 2005 r., K 24/04*).

Za formę wykonywania funkcji ustawodawczej należy uznać każdy instrument prawny, który pozwala organom parlamentarnym wywierać choćby pośredni wpływ na treść prawa obowiązującego na terytorium polskim. Elementem funkcji ustawodawczej jest zatem kompetencja do wyrażania opinii o projektach aktów UE oraz projektach stanowisk rządu. Taka kwalifikacja wyklucza pozbawienie tej kompetencji Senatu, który – w świetle konstytucyjnych zasad ustrojowych – sprawuje władzę ustawodawczą łącznie z Sejmem (*w. z 12 stycznia 2005 r., K 24/04*).

Wobec braku szczegółowych postanowień konstytucyjnych, które regulowałyby rozdział kompetencji w sprawach europejskich między organy władzy publicznej na poziomie krajowym, właściwość organów oceniać należy w drodze wykładni założeń konstrukcyjnych polskiego systemu ustrojowego. Rozstrzygnięcie kwestii udziału w posiedzeniach Rady Europejskiej w celu przedstawienia stanowiska państwa polskiego wymagało uwzględnienia zasady dualizmu władzy wykonawczej, zasady współdziałania władz, zasady domniemania kompetencji Rady Ministrów w dziedzinie polityki wewnętrznej i zagranicznej państwa oraz zasady współdziałania z Prezydentem w zakresie polityki międzynarodowej. Prezydent może podjąć decyzję o udziale w posiedzeniu w wypadku, gdy jest to celowe dla realizacji nałożonych na niego funkcji ustrojowych, niemniej treść stanowiska państwa polskiego ustalana jest ostatecznie przez Radę Ministrów i prezentowana co do zasady przez Prezesa Rady Ministrów. Zasada współdziałania nakazywałaby jednak poinformować Prezydenta o stanowisku jeszcze przed posiedzeniem właściwej instytucji UE oraz umożliwić głowie państwa odniesienie się do jego treści (*p. z 20 maja 2009 r., Kpt 2/08*).

Z A Ł Ą C Z N I K I

Załącznik nr 1.
Analiza danych statystycznych dotyczących wpływu spraw

(1) W 2013 r. do Trybunału Konstytucyjnego wpłynęło łącznie 480 wniosków, pytań prawnych i skarg konstytucyjnych. W porównaniu z rokiem poprzednim, liczba spraw, które nie podlegają wstępnemu rozpoznaniu, wzrosła o 15%, nieznacznie zaś spadła liczba spraw podlegających tej kontroli (o 6%). Trzy czwarte spraw wniesiono w trybie skargi konstytucyjnej.

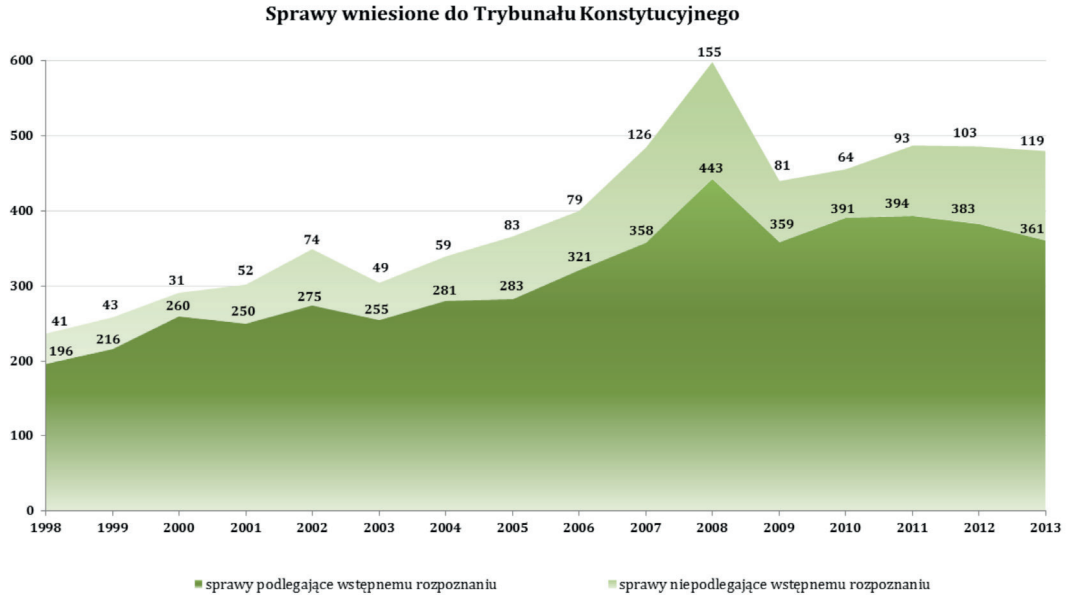

(2) Rozpoznaniu wstępnemu podlegało 331 skarg konstytucyjnych oraz 30 wniosków pochodzących od podmiotów o ograniczonej legitymacji wnioskowej. Wpływ skarg okazał się o 3% większy w stosunku do roku poprzedniego przy spadku o ponad połowę wniosków (o 52%).

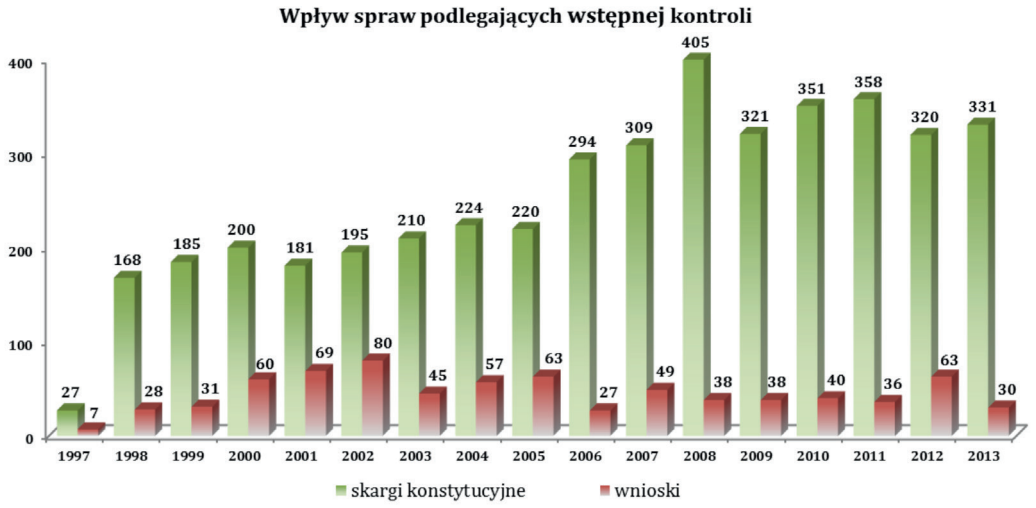

(3) Wstępnemu rozpoznaniu nie podlegają pytania prawne sądów (58) oraz wnioski podmiotów o nieograniczonej legitymacji (59). Prezydent złożył do Trybunału 3 wnioski, z czego dwa inicjowały kontrolę prewencyjną, jeden zaś kontrolę następczą. Wśród pozostałych podmiotów mających nieograniczoną legitymację wnioskową byli: Rzecznik Praw Obywatelskich (27), grupy posłów na Sejm (16), Prokurator Generalny (10), Senatorowie (4) oraz Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego (1).

Sądy powszechne złożyły do Trybunału 50 pytań prawnych, zaś sądy administracyjne – 8.

Wpływ spraw niepodlegających rozpoznaniu wstępnemu

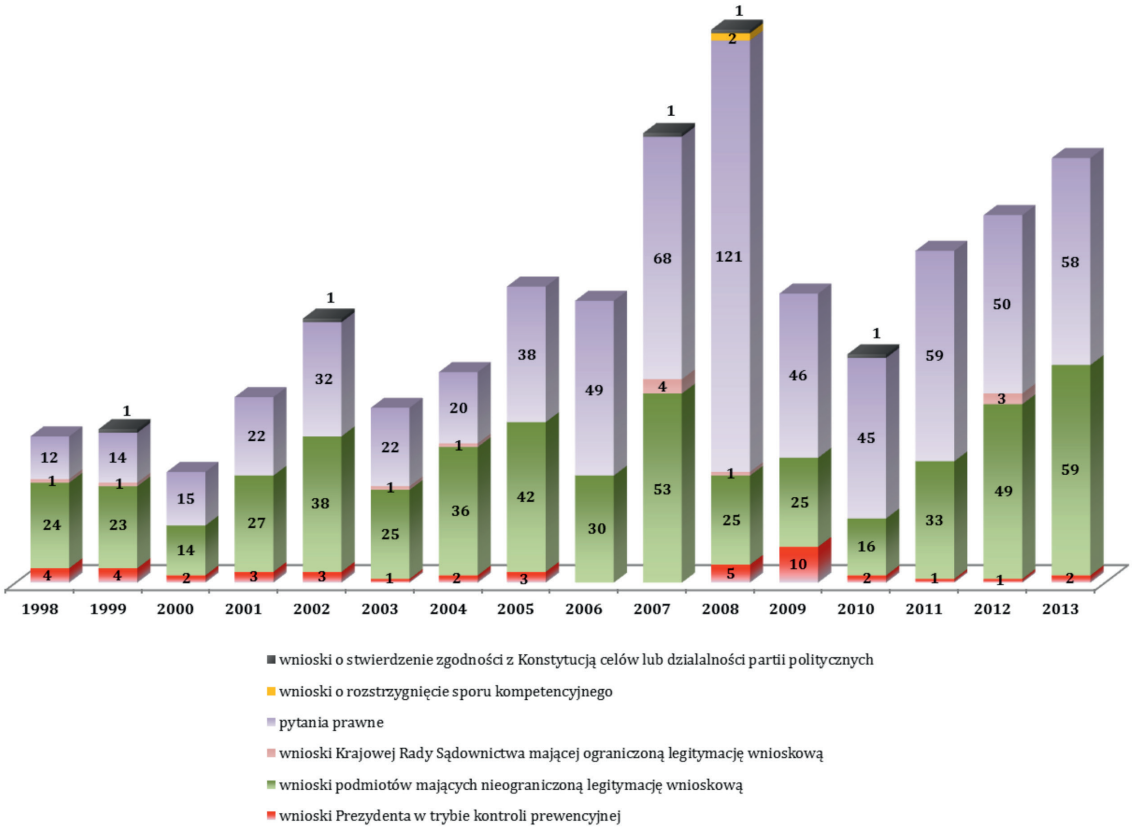

(4) Do **rozpoznania merytorycznego** łącznie wpłynęło 205 spraw, w tym: 119 spraw niepodlegających wstępnemu rozpoznaniu oraz 86 spraw, które pozytywnie przeszły wstępne rozpoznanie. W odniesieniu do roku poprzedniego w 2013 r. wzrosła liczba spraw wniesionych do rozpoznania merytorycznego o 14%.

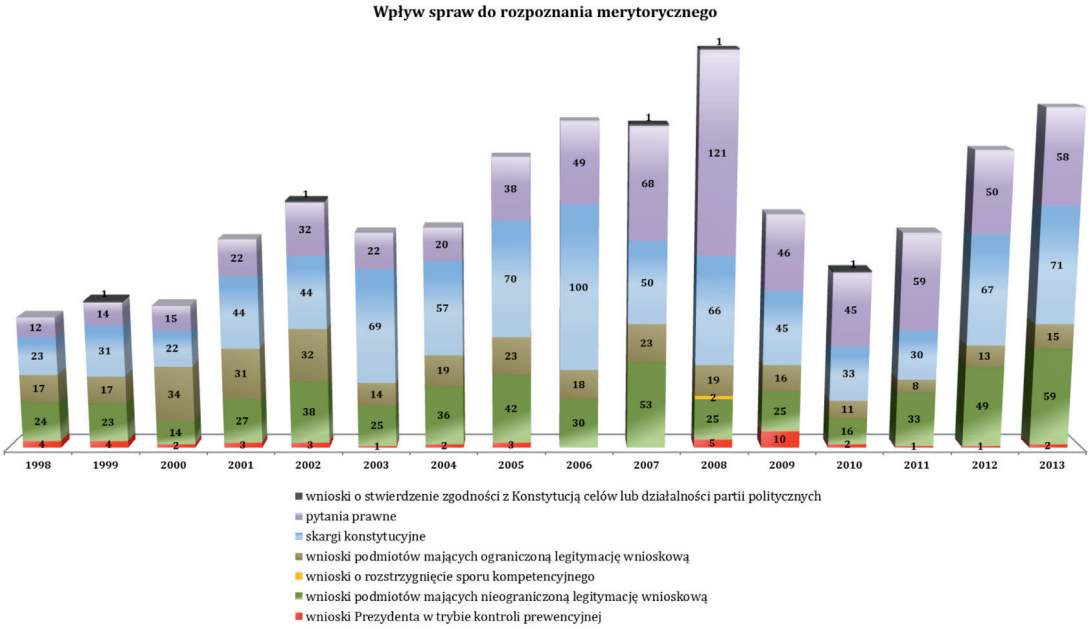

Załącznik nr 2.
Analiza danych statystycznych dotyczących spraw zakończonych

Wyroki i postanowienia wydane przez Trybunał Konstytucyjny na etapie rozpoznania merytorycznego

(1) W 2013 r. Trybunał Konstytucyjny wydał 71 wyroków oraz 54 postanowienia o umorzeniu postępowania. W stosunku do roku poprzedniego nastąpił nieznaczny wzrost ogólnej liczby wydanych orzeczeń (o 2,5%). Na podobnym poziomie ukształtowała się średnia liczba rozpoznanych spraw w skali miesiąca – 10 spraw.

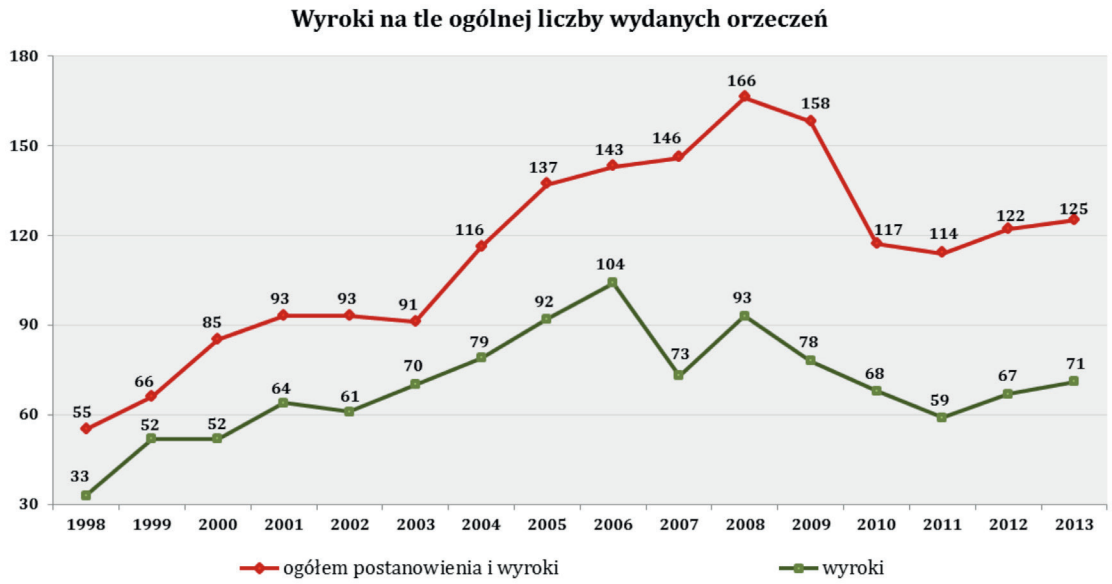

(2) Ponad połowę wydanych orzeczeń stanowią wyroki (57%), pozostałą część (43%) – postanowienia o umorzeniu postępowania w całości. W 51 sprawach Trybunał wydając wyrok, jednocześnie częściowo umorzył postępowanie poprzez stosowne postanowienie. W dwóch sprawach postępowanie uległo częściowemu umorzeniu jeszcze przed wydaniem wyroku.

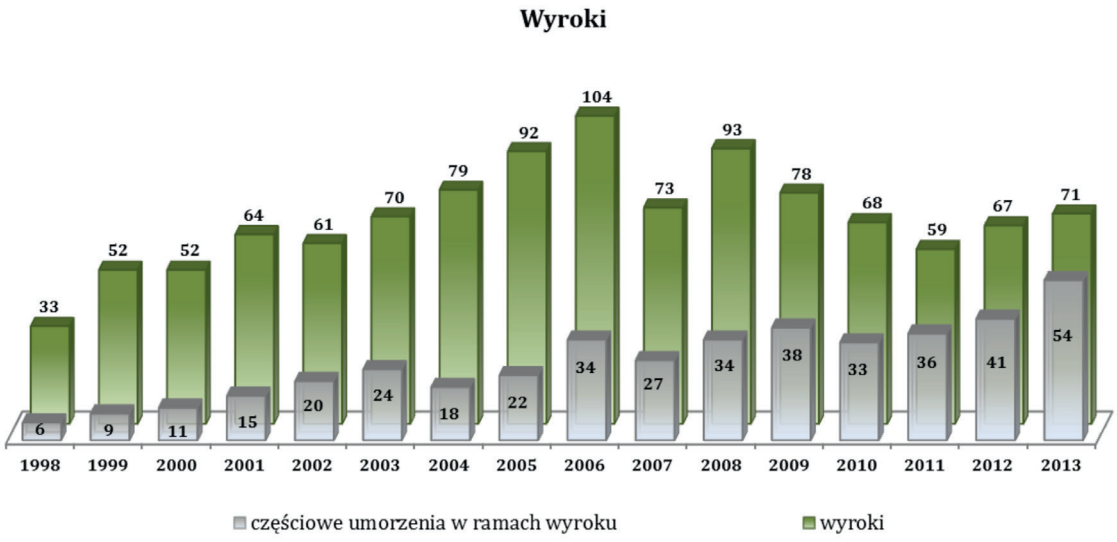

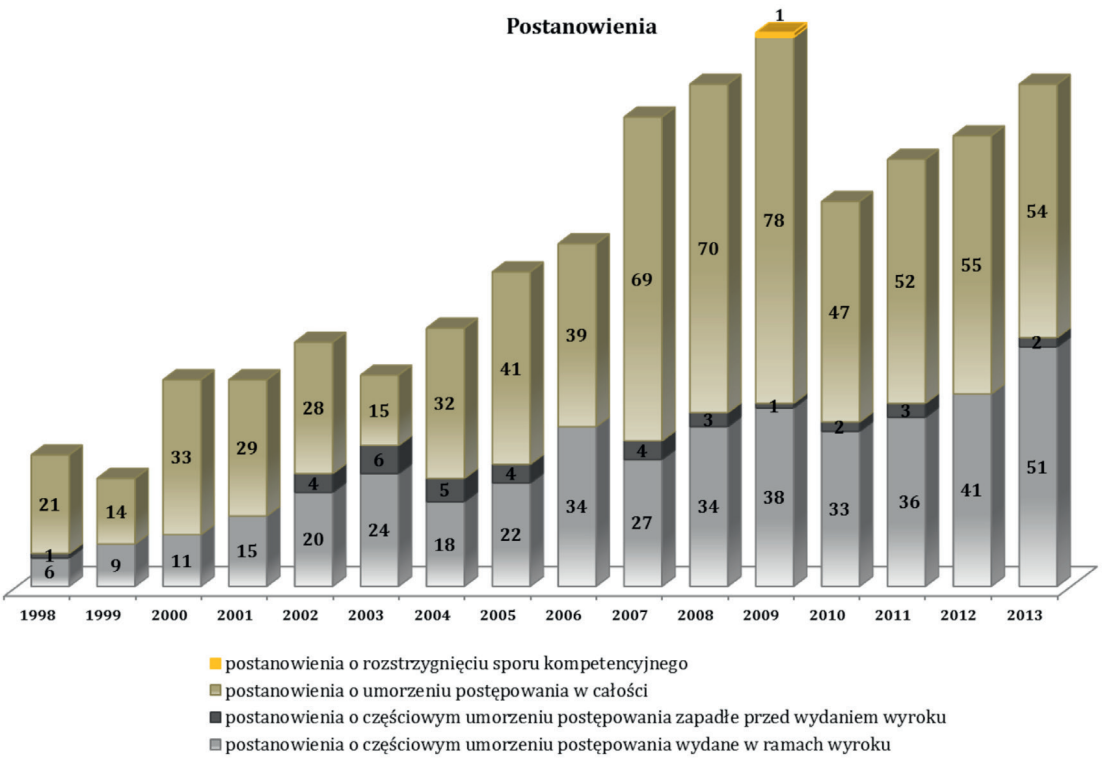

(3) W 2013 r. Trybunał wydał dwa postanowienia sygnalizacyjne, w tym jedno na etapie wstępnego rozpoznania skargi konstytucyjnej. Trybunał sygnalizował organom prawodawczym potrzebę podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu usunięcia dostrzeżonych uchybień dotyczących mechanizmu wyrównywania poziomego dochodów jednostek samorządu terytorialnego (*postanowienie z 26 lutego 2013 r., S 1/13 w zw. z wyrokiem z 31 stycznia 2013 r., K 14/11*), a także uzupełnienia luki prawnej powstałej w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych (*postanowienie z 29 marca 2013 r., S 2/13 w zw. z postanowieniem z 29 marca 2013 r., Ts 309/11*).

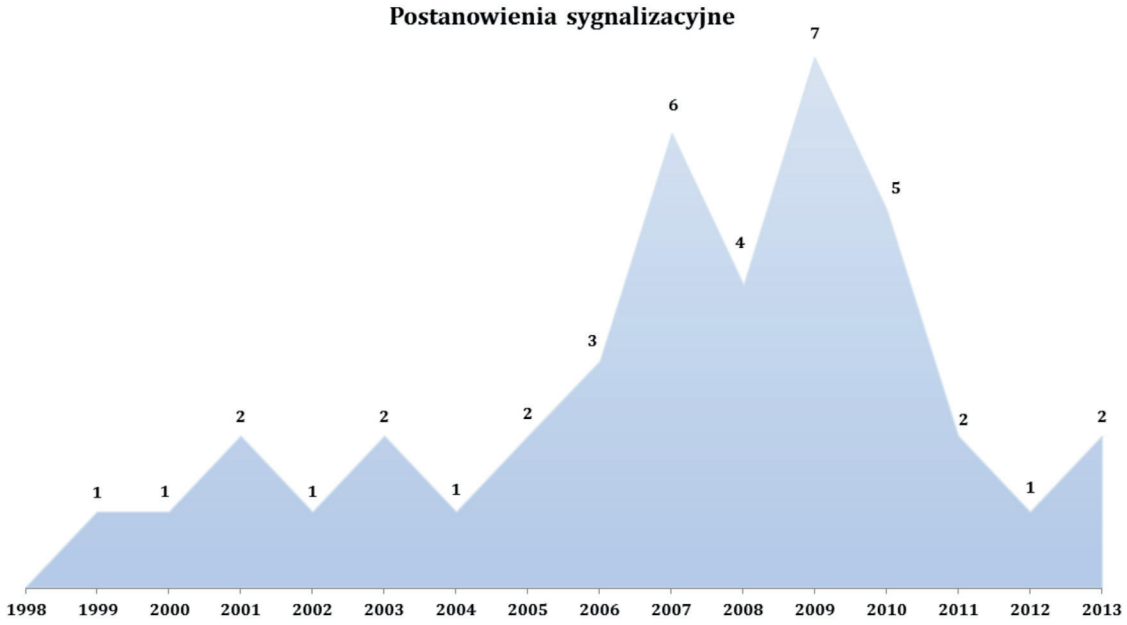

Lp.	Sygnatura i data	Skład	Adresat	Treść sygnalizacji wydanych w 2013 r.
1.	**S 1/13** **26 II 2013** (K 14/11)	5 sędziów	Sejm	Uwagi dotyczące stwierdzonych uchybień w przepisach ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, dotyczących wyrównywania poziomego dochodów jednostek samorządu terytorialnego.
2.	**S 2/13** **29 III 2013** (Ts 309/11)	3 sędziów	Sejm Rada Ministrów	Potrzeba podjęcia inicjatywy ustawodawczej w kwestii uzupełnienia art. 21 ust. 1 pkt 3 *in principio* ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych o inne – obok wymienionych w tym przepisie ustaw oraz przepisów wykonawczych wydanych na podstawie tych ustaw – normatywne źródła prawa pracy, na podstawie których możliwe jest zasądzenie odszkodowania.

(4) Trybunał wydał 39 wyroków (55%) o niezgodności z Konstytucją co najmniej jednego z zakwestionowanych przepisów. W pozostałych 32 wyrokach (45%) orzekł o hierarchicznej zgodności zakwestionowanych przepisów lub wskazał na nieadekwatność wzorców kontroli.

Prawie co trzeci wydany wyrok dotyczył „prostej" zgodności lub niezgodności z wzorcem kontroli. W dwóch wyrokach Trybunał orzekł wyłącznie o nieadekwatności wzorca kontroli.

W sentencji większości wyroków (ok. 63%) Trybunał posługiwał się kwalifikowanymi formułami, przede wszystkim zakresowymi (zob. załącznik nr 3). W dwóch wyrokach Trybunał orzekł o zgodności z Konstytucją przepisu przy określonym jego rozumieniu, w jednym zaś stwierdził nieadekwatny wzorzec kontroli w odniesieniu do przyjętego rozumienia badanego przepisu.

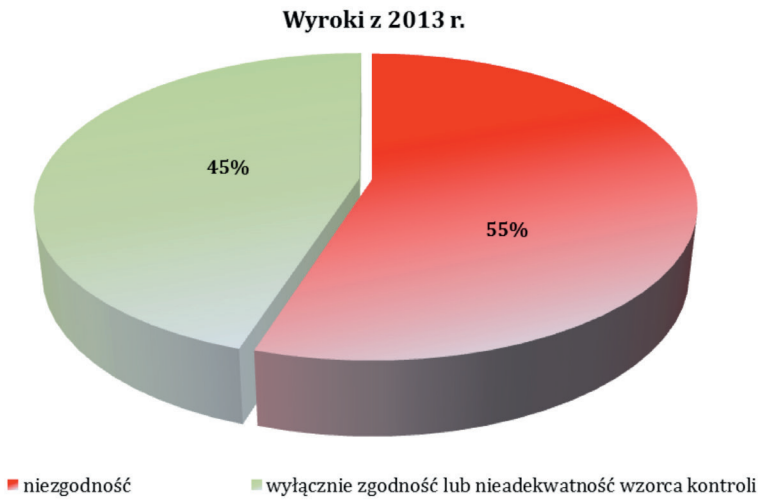

(5) W 2013 r. znacznie wzrosła liczba wydanych wyroków, w których Trybunał odroczył termin utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnych przepisów (2013 – 16, 2012 – 9, 2011 – 6, 2010 – 11). Prawie połowa (7 wyroków) wskazywała na najdłuższy konstytucyjnie dopuszczalny dla ustawy termin, tj. 18 miesięcy, drugie tyle – na 12-miesięczny okres odroczenia. Tylko w jednym wypadku Trybunał ustalił 9-miesięczny okres odroczenia, w innym zaś wskazał w sentencji konkretny dzień utraty mocy obowiązującej.

(6) Zdania odrębne zgłoszone zostały przez sędziów do 16 wyroków oraz 2 postanowień o umorzeniu postępowania[31]. Jednakże sprzeciw sędziego nie zawsze dotyczył samego rozstrzygnięcia Trybunału, a odnosił się także wyłącznie do jego uzasadnienia, czy też sposobu ujęcia problemu konstytucyjnego (zob. załącznik nr 8).

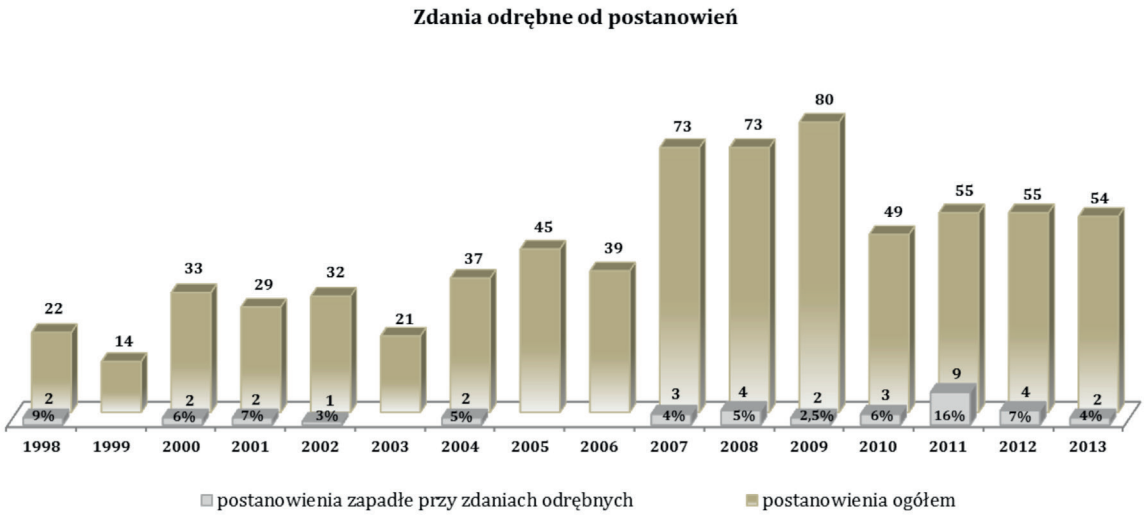

[31] Dodatkowo sędziowie złożyli zdania odrębne do jednego postanowienia o częściowym umorzeniu postępowania przed wydaniem wyroku (K 11/13).

(7) Niezmiennie od wielu lat, przeważa liczba wydanych wyroków w ramach kontroli konkretnej, a więc zainicjowanej pytaniem prawnym oraz skargą, w porównaniu z liczbą wyroków zapadłych w trybie kontroli abstrakcyjnej.

Trzy wyroki w sprawie skargi konstytucyjnej, podobnie jak w ubiegłym roku, zapadły na posiedzeniu niejawnym. Trybunał wydaje orzeczenie w tym trybie, gdy z pisemnych stanowisk uczestników postępowania bezspornie wynika, że skarżony akt jest niekonstytucyjny.

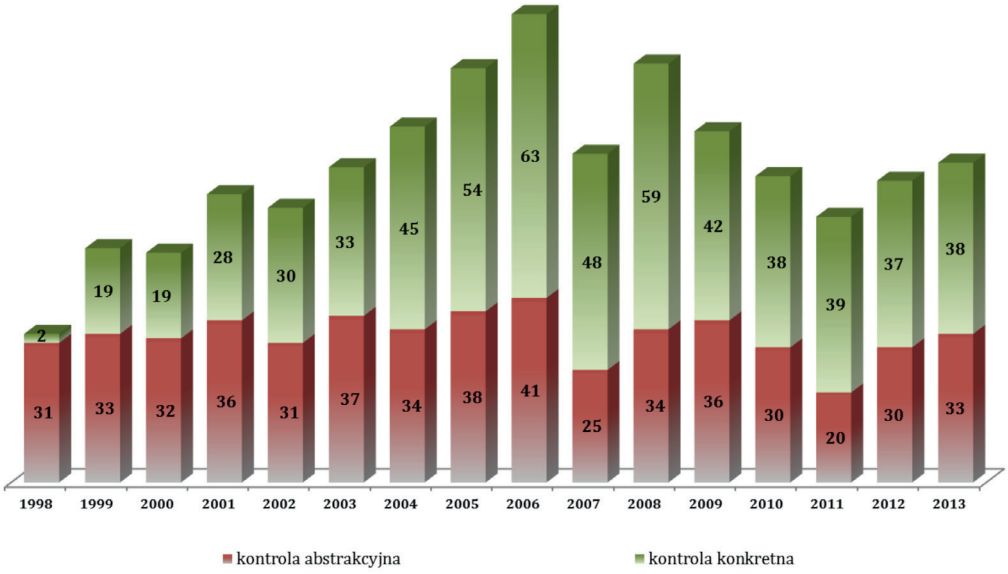

Z wniosku Prezydenta przed podpisaniem ustawy zapadły 2 wyroki. W jednym wypadku uznane za niekonstytucyjne przepisy związane były z całą ustawą, co obligowało Prezydenta do odmowy jej podpisania. W postępowaniu przed Trybunałem dominowały natomiast sprawy, w których Trybunał dokonywał hierarchicznej kontroli norm mającej charakter następczy (69 wyroków).

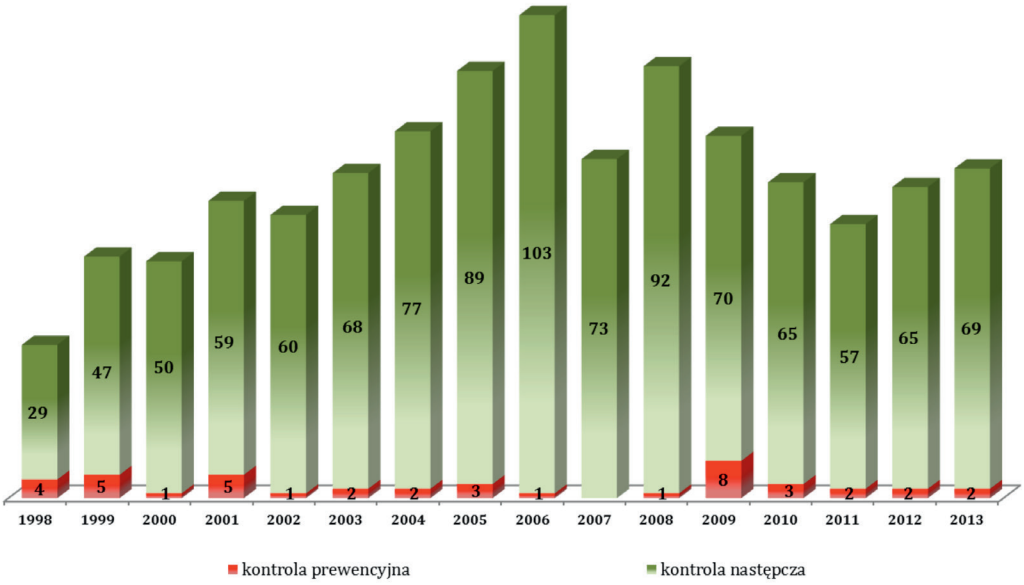

(8) Najwięcej wyroków zapadło w wyniku rozpoznania spraw, które zostały wniesione w trybie pytań prawnych sądów (25) i skarg konstytucyjnych (22) oraz z wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich (14) i podmiotów posiadających ograniczoną legitymację do inicjowania postępowania przed Trybunałem (12).

Wyroki wydane w 2013 r. w zależności od podmiotów inicjujących postępowanie

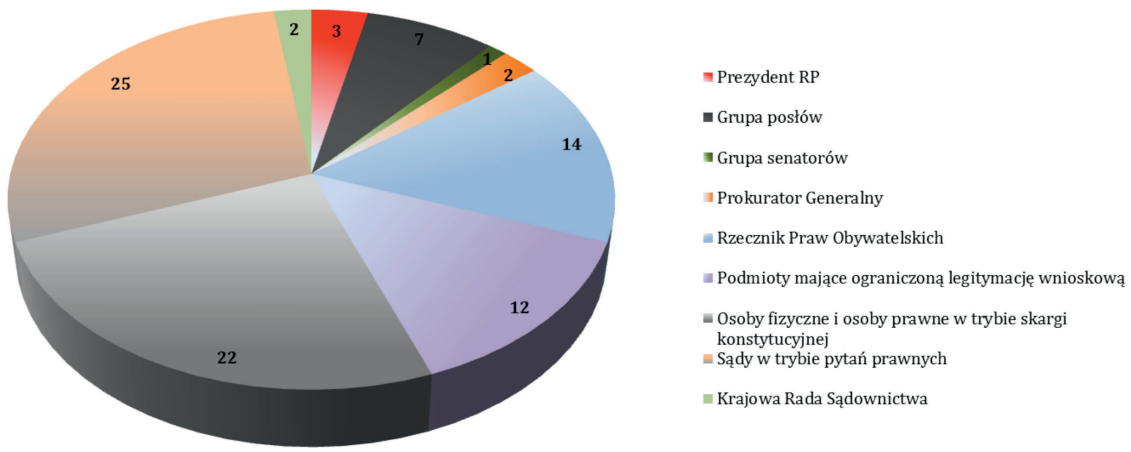

Ogólna liczba spraw jest większa od liczby wydanych wyroków, gdyż niektóre sprawy zostały połączone do wspólnego rozpoznania.

Wyroki zapadły w wyniku rozpoznania przez Trybunał spraw wniesionych w latach 2009-2013, w tym: 3 w 2009 r., 9 w 2010 r., 18 w 2011 r., 34 w 2012 r. oraz 7 w 2013 r. Średni czas rozpoznawania sprawy zakończonej wyrokiem wyniósł – podobnie jak w roku 2012 – 19 miesięcy.

Na koniec 2013 r. w toku rozpoznania merytorycznego pozostawało 201 spraw.

(9) W większości spraw zakończonych wyrokiem Trybunał orzekał w składzie 5 sędziów (56 wyroków). W pełnym składzie zapadło 10 wyroków, w tym 2 w sprawach rozpoznawanych w trybie prewencyjnej kontroli ustaw. W składzie 3 sędziów zapadło 5 wyroków.

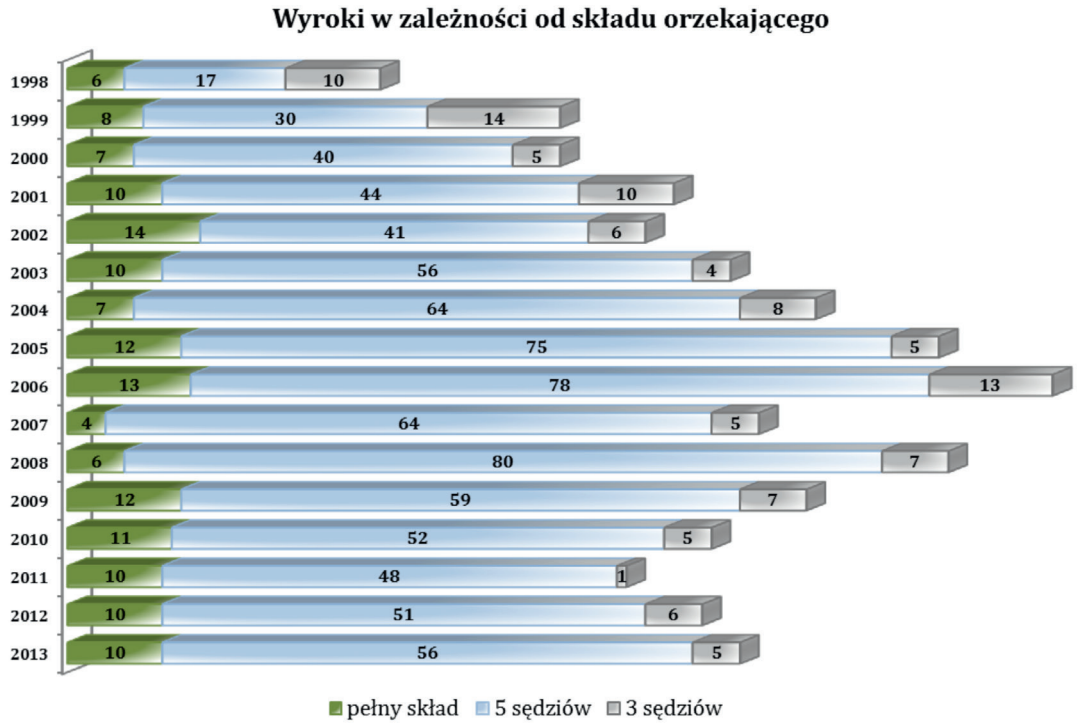

Postanowienia i zarządzenia wydane na etapie rozpoznania wstępnego

(10) Na etapie wstępnej kontroli Trybunał wydał ogółem 693 postanowienia, w tym 395 o odmowie nadania dalszego biegu wnioskom (33) oraz skargom konstytucyjnym (362). Do merytorycznego rozpoznania przekazano 86 spraw, w tym 71 skarg konstytucyjnych oraz 15 wniosków po wstępnej kontroli. Na tym etapie postępowania Trybunał, wzywając do usunięcia braków formalnych, wydał 146 zarządzeń.

Załącznik nr 3.
Rodzaje rozstrzygnięć zawartych w wyrokach

Orzeczenie, że badany przepis:		**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**
jest zgodny z wzorcem kontroli		17	23	22	36	30	33	39	57	61	22	46	32	26	22	21	23
jest niezgodny z wzorcem kontroli		-	3	6	12	18	13	27	18	25	17	21	16	9	8	14	16
nie jest niezgodny z wzorcem (nieadekwatność wzorca kontroli powołanego przez inicjatora postępowania)		10	12	18	25	25	30	22	32	35	10	19	17	8	8	8	11
nie narusza (...), a przez to jest zgodny z (...)		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
jako dotyczący (...) jest zgodny z (...)		-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
jest zgodny z zasadą/prawem (...) wyrażonym w art./wynikającym z art. (...)		1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	3	2	7	5	3
jest niezgodny z zasadą/prawem (...) wyrażonym w art./wynikającym z art. (...)		-	2	3	-	1	1	-	-	-	-	-	2	3	1	5	2
nie jest niezgodny z zasadą/prawem (...) wyrażonym w art./wynikającym z art. (...)		2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
jest niezgodny z art. (...) ustanawiającym		-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
jest niezgodny z (...), a tym samym/a przez to jest niezgodny z art.		1	2	1	1	-	-	1	1	1	-	-	2	3	-	-	-
nie jest niezgodny z (...), a tym samym/ jest zgodny z art. (...)		1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
jako nie mający (...) zastosowania (...) nie jest niezgodny z (...)		-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
jest niezgodny z (...) i nie jest zgodny z		-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
jest niezgodny z (...) przez to, że/ponieważ/ jako/gdyż ze względu/z powodu		12	22	11	4	6	2	6	4	3	3	1	3	5	3	5	2
w pewnym zakresie	jest zgodny z wzorcem kontroli	4	6	3	7	5	9	7	8	11	9	10	17	14	22	18	16
	jest niezgodny z wzorcem kontroli	6	10	14	10	12	10	15	21	23	32	30	22	21	15	18	25
	nie jest niezgodny z wzorcem kontroli	2	7	5	-	5	7	7	7	10	3	6	9	6	8	8	6
rozumiany jako/w ten sposób,że/wtaki sposób, że (...)	jest zgodny z wzorcem kontroli	1	5	6	6	2	4	-	1	1	2	-	1	-	1	1	2
	jest niezgodny z wzorcem kontroli	-	-	1	-	1	1	-	1	1	1	1	-	1	-	-	-
	nie jest niezgodny z wzorcem kontroli	2	1	2	2	2	-	-	1	1	2	-	1	1	-	-	1
w części (...)	jest zgodny z wzorcem kontroli	-	-	2	-	2	-	2	3	3	1	3	2	-	4	-	-
	jest niezgodny z wzorcem kontroli	2	2	-	2	5	4	7	8	5	2	8	3	2	5	2	2
	nie jest niezgodny z wzorcem kontroli	-	1	1		2	-	2	3	2	-	2	2	1	3	-	-
niewyłączający obowiązku (...) jest zgodny z wzorcem kontroli		-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
jako przepis odsyłający (...) do przepisów (...) jest zgodny z wzorcem kontroli		-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
w odniesieniu do (...) jest zgodny		-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Liczba wyroków[32] wydanych w danym roku, w tym:		**33**	**52**	**52**	**64**	**61**	**70**	**79**	**92**	**104**	**73**	**93**	**78**	**68**	**59**	**67**	**71**
wyroki, w których zastosowano odroczenie utraty mocy obowiązującej		2	5	7	4	8	6	13	14	14	9	8	7	11	6	9	16
wyroki, w których sentencji zawarte jest wskazanie co do praktycznych skutków orzeczenia o niekonstytucyjności przepisu		-	-	-	-	2	2	4	1	2	1	-	-	-	-	-	-

[32] Ogólna liczba wyroków może być mniejsza od sumy wszystkich rozstrzygnięć, ponieważ sentencje wyroków mogą zawierać wiele rozmaitych formuł rozstrzygnięcia.

Załącznik nr 4.
Wzorce kontroli w sprawach zakończonych wyrokiem

Konstytucja

Wzorce Konstytucyjne		Sygnatury wyroków, w których TK orzekł, że badane przepisy są:		
		Zgodne z:	Niezgodne z:	Nie są niezgodne z:
Art. 2		K 15/10; K 18/10; K 1/11; K 14/11; K 6/12; K 7/12; K 17/12; K 31/12; K 37/12; K 40/12; K 5/13; P 46/09; P 4/11; P 26/11; P 46/11; P 27/12; P 43/12; SK 18/09; SK 40/12; SK 49/12	K 17/11; K 36/12; K 37/12; K 27/13; Kp 1/12; Kp 1/13; P 44/10; P 14/11; P 26/11; P 43/11; P 11/12; P 36/12; SK 18/09; SK 30/09	P 40/12
Art. 7		K 31/12; P 35/12		
Art. 10 ust. 1		K 27/12; K 31/12	K 31/12	K 31/12; P 35/12
	ust. 2			P 35/12
Art. 15 ust. 1 i 2				K 22/12
Art. 16 ust. 2		K 22/12		
Art. 16 ust. 2 zd. 2		K 17/12		
Art. 17 ust. 1		K 6/12		
Art. 18			P 33/12; P 40/12	
Art. 20				K 12/10
Art. 21 ust. 1		K 1/11		P 35/12
Art. 22				K 12/10
Art. 24		SK 11/11		
Art. 24 zd. 1		P 46/11		
Art. 30		P 46/09	U 5/13	SK 11/11
Art. 31 ust. 2 zd. 2		K 12/10		
Art. 31 ust. 3		K 12/10; K 25/10; K 1/11; K 27/12; P 56/11; P 43/12; SK 14/11; SK 12/12; SK 40/12	Kp 1/13; P 33/12; SK 30/09; SK 14/13; U 2/11; U 7/12; U 5/13	SK 18/09
Art. 32				K 14/11
	ust. 1	K 12/12; K 37/12; K 40/12; P 7/10; P 35/12; P 43/12; SK 28/11; SK 16/12; SK 29/12; SK 49/12	K 37/12; P 49/11; P 11/12; P 40/12; SK 10/13	SK 23/10
	ust. 2	P 35/12		
Art. 38		P 46/09		
Art. 41 ust. 1			K 11/12; Kp 1/13; U 2/11; U 7/12	
Art. 42 ust. 1				SK 18/09
	ust. 2	P 26/11; SK 28/11	K 30/11	
	ust. 3	P 26/11		
Art. 45 ust. 1		K 1/11; K 27/12; SK 14/11; SK 28/11; SK 17/12; SK 40/12	K 30/11; SK 30/09; SK 9/10; SK 18/11; SK 33/12; SK 10/13; SK 14/13	
Art. 46				SK 18/09
Art. 47		P 56/11	P 33/12; U 2/11; U 7/12	SK 11/11
Art. 60			U 5/13	
Art. 64 ust. 1		P 46/11; P 56/11; SK 18/09; SK 12/12	K 36/12; SK 18/09; SK 12/11	SK 29/12

	ust. 2	K 37/12; P 46/09; P 43/12; SK 12/12	K 37/12; P 49/11; SK 40/12	SK 29/12
	ust. 3	P 43/12; SK 12/12; SK 40/12		P 35/12, SK 18/09
Art. 65 ust. 1		K 12/10		
Art. 66		SK 11/11		
Art. 67 ust. 1		SK 16/12; SK 29/12; SK 49/12	P 11/12	
Art. 67 ust. 2				SK 16/12
Art. 69			K 17/11	
Art. 70 ust. 3 zd. 3			K 16/13	
Art. 70 ust. 4		K 40/12		
Art. 71 ust. 1				SK 11/11
Art. 77 ust. 1				P 46/09; SK 30/09
	ust. 2	K 25/10	SK 18/11; SK 10/13	SK 14/13
Art. 78		K 25/10; P 27/12; SK 17/12	K 30/11; SK 33/12; SK 61/12; SK 14/13	K 1/11; SK 23/10
Art. 84			K 17/12	
Art. 90				K 33/12
Art. 92 ust. 1		K 12/10; K 27/12; P 53/11	K 11/12; K 27/12; K 30/12; K 35/12; K 38/12; P 53/11; U 2/11	
Art. 92 ust. 1 zd. 1			U 5/12; U 7/12	
Art. 110 ust. 3				P 35/12
Art. 112				P 35/12
Art. 119 ust. 1		K 31/12		
Art. 120 zd. 1				K 33/12
Art. 122 ust. 1				P 25/12
Art. 123 ust. 1		K 7/12		P 35/12
	ust. 2			P 35/12
Art. 144 ust. 3 pkt 6				P 25/12
Art. 165 ust. 2		K 25/10		
Art. 166 ust. 1		K 17/12		
Art. 167 ust. 1		K 13/10; K 14/11; K 22/12		
	ust. 2	K 14/11		
	ust. 3		K 14/11	
	ust. 4	K 13/10; K 14/11; K 22/12		
Art. 168		K 14/11; K 17/12	K 17/12	
Art. 173		K 31/12	K 31/12	K 31/12; P 35/12
Art. 176				SK 30/09
	ust. 1		SK 14/13	
	ust. 2	K 27/12		
Art. 178 ust. 1		K 31/12		
Art. 180 ust. 5		K 27/12		
Art. 183 ust. 2				P 35/12
Art. 184		P 26/11		
Art. 186 ust. 1		K 31/12; P 35/12		
Art. 187 ust. 4				P 35/12
Art. 217		K 17/12	K 17/12; K 30/12	

Postanowienia umów międzynarodowych

Wzorzec kontroli	Sygnatura		
	Zgodne	Niezgodne	Nie są niezgodne
Art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2.		P 33/12	
Art. 9 ust. 1, 2, 3 i 5 Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego, sporządzonej w Strasburgu dnia 15 października 1985 r.	K 14/11		
Art. 9 ust. 1, 2 i 3 w związku z art. 12 ust. 1 tiret 7 Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego, sporządzonej w Strasburgu dnia 15 października 1985 r.	K 22/12		
Art. 48 ust. 6 Traktatu o Unii Europejskiej.			K 33/12

Przepisy ustaw

Wzorzec kontroli	Sygnatura		
	Zgodne	Niezgodne	Nie są niezgodne
Art. 75 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie.	K 12/10		
Art. 74 § 4 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego.		U 2/11	
Art. 22 ust. 2 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta.			U 2/11

Załącznik nr 5.
Przedmiot kontroli w sprawach zakończonych wyrokiem

Ustawy

Kodeks rodzinny i opiekuńczy	
Art. 71 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy.	P 33/12
Kodeks cywilny	
Art. 991 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny.	P 56/11
Kodeks postępowania cywilnego	
Art. 357 § 2 zdanie drugie w związku z art. 13 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim nie przewiduje obowiązku sporządzenia przez sąd uzasadnienia postanowienia rozstrzygającego skargę na czynności komornika, na które nie przysługuje zażalenie.	SK 14/11
Art. 394^2 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości zaskarżenia postanowienia sądu drugiej instancji w sprawie przyznania kosztów nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej z urzędu, polegającej na sporządzeniu opinii o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej.	SK 14/13
Art. 456 § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim odnosi się do sprawy zaprzeczenia ojcostwa.	P 33/12
Art. 950 zdanie pierwsze ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw.	SK 18/11
Kodeks pracy	
Art. 57 § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy.	P 46/11
Kodeks karny	
Art. 75 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości odstąpienia przez sąd od zarządzenia wykonania kary w sytuacji, gdy wobec skazanego ponownie orzeczono karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, jeżeli przemawiają za tym szczególne względy.	SK 9/10
Kodeks postępowania karnego	
Art. 55 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego w zakresie, w jakim nie określa wymienionego w nim terminu do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia jako terminu zawitego.	K 18/10
1. Art. 81 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zarządzenia prezesa sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu dla oskarżonego, który złożył wniosek w trybie art. 78 § 1 ustawy – Kodeks postępowania karnego. 2. Art. 78 § 2 ww. ustawy w zakresie, w jakim nie przewiduje zaskarżenia postanowienia sądu o cofnięciu wyznaczenia obrońcy z urzędu.	K 30/11
Art. 426 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 20 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości zaskarżenia postanowienia w przedmiocie kosztów nieopłaconej przez strony pomocy prawnej udzielonej z urzędu, zasądzonych po raz pierwszy przez sąd odwoławczy.	SK 33/12
Art. 547 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego.	SK 23/10
Ustawa – Karta Nauczyciela	
Art. 30a ust. 3 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela.	P 13/10

Ustawa – Prawo o adwokaturze	
1. Art. 66 ust. 1 pkt 4 lit. b ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze. 2. Art. 66 ust. 1 pkt 4 lit. b ww. ustawy w zakresie, w jakim dotyczy osób, które zdały egzamin sędziowski lub prokuratorski po 1 stycznia 1991 r. oraz w okresie 5 lat przed złożeniem wniosku o wpis na listę adwokatów, łącznie przez okres co najmniej 3 lat wykonywały wymagające wiedzy prawniczej czynności bezpośrednio związane ze świadczeniem pomocy prawnej przez adwokata lub radcę prawnego na podstawie umowy cywilnoprawnej w kancelarii adwokackiej, zespole adwokackim, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 4a ust. 1 ustawy z 26 maja 1982 r., lub kancelarii radcy prawnego, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych. 3. Art. 66 ust. 1 pkt 5 lit. b ww. ustawy. 4. Art. 66 ust. 2 pkt 3 ww. ustawy. 5. Art. 66 ust. 2 pkt 3 ww. ustawy w zakresie, w jakim dotyczy osób, które po ukończeniu wyższych studiów prawniczych przez okres co najmniej 5 lat w okresie nie dłuższym niż 10 lat przed złożeniem wniosku o dopuszczenie do egzaminu wykonywały wymagające wiedzy prawniczej czynności bezpośrednio związane ze świadczeniem pomocy prawnej przez adwokata lub radcę prawnego w kancelarii adwokackiej, zespole adwokackim, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 4a ust. 1 ustawy z 26 maja 1982 r. powołanej w punkcie 1, lub kancelarii radcy prawnego, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z 6 lipca 1982 r. powołanej w punkcie 1 lit. b, na podstawie umowy cywilnoprawnej. 6. Art. 68 ust. 3 pkt 5 ww. ustawy. 7. Art. 78a ust. 4 pkt 6 ww. ustawy. 8. Art. 77a ust. 1-3, 6-10 i 12, art. 78 ust. 1, 3, 4, 8, 9 i 15, art. 78e, art. 78h ust. 1-3, 6, 10 i 14 oraz ust. 5 w zakresie, w jakim odsyła do art. 75f ust. 2 pkt 1, 2, 4, 5 oraz ust. 3 ww. ustawy. 9. Art. 78d ust. 1-8 ww. ustawy.	K 6/12
Ustawa – Prawo o adwokaturze	
1. Art. 66 ust. 1 pkt 4 lit. b ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze. 2. Art. 66 ust. 1 pkt 4 lit. b ww. ustawy w zakresie, w jakim dotyczy osób, które zdały egzamin sędziowski lub prokuratorski po 1 stycznia 1991 r. oraz w okresie 5 lat przed złożeniem wniosku o wpis na listę adwokatów, łącznie przez okres co najmniej 3 lat wykonywały wymagające wiedzy prawniczej czynności bezpośrednio związane ze świadczeniem pomocy prawnej przez adwokata lub radcę prawnego na podstawie umowy cywilnoprawnej w kancelarii adwokackiej, zespole adwokackim, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 4a ust. 1 ustawy z 26 maja 1982 r., lub kancelarii radcy prawnego, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych. 3. Art. 66 ust. 1 pkt 5 lit. b ww. ustawy. 4. Art. 66 ust. 2 pkt 3 ww. ustawy. 5. Art. 66 ust. 2 pkt 3 ww. ustawy w zakresie, w jakim dotyczy osób, które po ukończeniu wyższych studiów prawniczych przez okres co najmniej 5 lat w okresie nie dłuższym niż 10 lat przed złożeniem wniosku o dopuszczenie do egzaminu wykonywały wymagające wiedzy prawniczej czynności bezpośrednio związane ze świadczeniem pomocy prawnej przez adwokata lub radcę prawnego w kancelarii adwokackiej, zespole adwokackim, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 4a ust. 1 ustawy z 26 maja 1982 r. powołanej w punkcie 1, lub kancelarii radcy prawnego, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z 6 lipca 1982 r. powołanej w punkcie 1 lit. b, na podstawie umowy cywilnoprawnej. 6. Art. 68 ust. 3 pkt 5 ww. ustawy. 7. Art. 78a ust. 4 pkt 6 ww. ustawy. 8. Art. 77a ust. 1-3, 6-10 i 12, art. 78 ust. 1, 3, 4, 8, 9 i 15, art. 78e, art. 78h ust. 1-3, 6, 10 i 14 oraz ust. 5 w zakresie, w jakim odsyła do art. 75f ust. 2 pkt 1, 2, 4, 5 oraz ust. 3 ww. ustawy. 9. Art. 78d ust. 1-8 ww. ustawy.	K 6/12
Ustawa o podatku od spadków i darowizn	
Art. 4a ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn, w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 2007 r. do 31 grudnia 2008 r., w zakresie, w jakim przewiduje miesięczny termin złożenia zgłoszenia właściwemu naczelnikowi urzędu skarbowego nabycia w drodze dziedziczenia własności rzeczy lub praw majątkowych przez małżonka, zstępnych, wstępnych, pasierba, rodzeństwo, ojczyma i macochę.	P 43/11

Ustawa – Prawo geodezyjne i kartograficzne	
Art. 40 ust. 5 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne.	K 30/12
Ustawa o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko-weterynaryjnych	
Art. 46 ust. 2 ustawy z dnia 21 grudnia 1990 r. o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko-weterynaryjnych w zakresie, w jakim pozbawia lekarza weterynarii, wobec którego orzeczono w drugiej instancji karę upomnienia, możliwości odwołania się do sądu od wymierzonej mu kary dyscyplinarnej.	SK 10/13
Ustawa o podatkach i opłatach lokalnych	
Art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. d ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych.	K 22/12
Ustawa – Prawo o notariacie	
Art. 75 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie.	K 12/10
Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych	
1. Art. 30 ust. 1 pkt 7 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 1998 r. do 31 grudnia 2001 r. 2. Art. 20 ust. 3 ww. ustawy, w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 1998 r. do 31 grudnia 2006 r.	SK 18/09
Ustawa o systemie oświaty	
Art. 22 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.	K 38/12
Art. 22 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.	K 35/12
Ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin	
Art. 6 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin, w brzmieniu nadanym przez art. 160 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, w zakresie w jakim ma zastosowanie do emerytur przyznanych przed dniem 1 stycznia 1999 r.	SK 29/12
Art. 46 ust. 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin w zakresie, w jakim wypłata emerytury jest wznawiana od miesiąca, w którym ustała przyczyna powodująca wstrzymanie jej wypłaty, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek o wznowienie wypłaty lub wydano decyzję z urzędu, w warunkach, gdy emerytura nie mogła być doręczona z przyczyn niezależnych od organu emerytalnego.	P 14/11
Ustawa o własności lokali	
Art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali w zakresie, w jakim przewiduje możliwość wystąpienia wspólnoty mieszkaniowej z żądaniem licytacyjnej sprzedaży lokalu należącego do członka tej wspólnoty długotrwale zalegającego z wnoszeniem należnych od niego opłat.	SK 12/12
Ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach	
1. Art. 6d ust. 1 i art. 6e ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach. 2. Art. 6h i art. 6m ust. 1 w związku z art. 6c ww. ustawy. 3. Art. 6h i art. 6m ust. 1 w związku z art. 2 ust. 1 pkt 4 ww. ustawy. 4. Art. 6h i art. 6m ust. 1 w związku z art. 2 ust. 3 ww. ustawy. 5. Art. 6k ust. 1 i 2 ww. ustawy w zakresie, w jakim nie przewiduje maksymalnej wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi. 6. Art. 6k ust. 3 i art. 6j ust. 2a ww. ustawy. 7. Art. 6k ust. 4 ww. ustawy w zakresie, w jakim upoważnia radę gminy do wprowadzenia zwolnienia przedmiotowego. 8. Art. 6k ust. 4 ww. ustawy w zakresie, w jakim upoważnia radę gminy do ustanowienia dopłat dla właścicieli nieruchomości. 9. Art. 6l ust. 1 ww. ustawy.	K 17/12

Ustawa o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej	
Art. 33 ust. 5 w związku z art. 33 ust. 2 zdanie trzecie ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej, rozumiany w ten sposób, że nie wyłącza innych niż odwołanie środków prawnych od orzeczenia Komisji Regulacyjnej.	K 25/10
Ustawa – Prawo o ustroju sądów wojskowych	
Art. 3 § 3 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych.	K 27/12
Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych	
Art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 4 lit. a ustawy z dnia 29 października 2010 r. o zmianie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz niektórych innych ustaw, w zakresie, w jakim uzależnia zastosowanie skróconego czasu pracy do osoby niepełnosprawnej zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności od uzyskania zaświadczenia lekarskiego o celowości stosowania skróconej normy czasu pracy.	K 17/11
Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji	
Art. 49 ust. 2 zdanie pierwsze ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji, w stanie prawnym obowiązującym od 28 grudnia 2007 r. do 16 czerwca 2010 r., w zakresie, w jakim w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela nie dopuszcza możliwości obniżenia wysokości opłaty stosunkowej, w zależności od nakładu pracy komornika.	SK 12/11
1. Art. 49 ust. 9 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji w związku z art. 767^4 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego. 2. Art. 49 ust. 10 ww. ustawy.	K 1/11
Ustawa – Ordynacja podatkowa	
1. Art. 33 § 2 pkt 2 w związku z art. 33 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 2003 r. do 31 sierpnia 2005 r., w zakresie, w jakim uzależnia zabezpieczenie należności podatkowej w toku kontroli podatkowej od przesłanki „uzasadnionej obawy" niewykonania zobowiązania podatkowego. 2. Art. 70 § 6 ww. ustawy, w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 1998 r. do 31 grudnia 2002 r.	SK 40/12
Art. 68 § 4 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa.	SK 18/09
Art. 81b § 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, w brzmieniu obowiązującym od 1 września 2005 r. do 30 listopada 2008 r., w zakresie, w jakim pozbawia podatników podatku od towarów i usług uprawnienia do dokonania korekty deklaracji.	P 7/10
Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych	
Art. 21 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zakresie, w jakim nie ma zastosowania do osób, które pobierały wcześniejszą emeryturę, przyznaną na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 stycznia 1990 r. w sprawie wcześniejszych emerytur dla pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładów pracy.	SK 16/12
Ustawa o broni i amunicji	
Art. 19 ust. 1a ustawy z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji w zakresie, w jakim wskazuje przesłanki umożliwiające dokonanie czynności materialno-technicznej odebrania broni i amunicji oraz dokumentów potwierdzających legalność posiadania broni osobie, przeciwko której toczy się postępowanie karne o przestępstwa określone w art. 15 ust. 1 pkt 6 ustawy o broni i amunicji.	P 43/12
Ustawa o samorządach zawodowych architektów, inżynierów budownictwa oraz urbanistów	
1. Art. 54 ust. 4 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o samorządach zawodowych architektów, inżynierów budownictwa oraz urbanistów w zakresie, w jakim przewiduje, że od orzeczenia Krajowego Sądu Dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej odwołanie przysługuje do sądu apelacyjnego – sądu pracy i ubezpieczeń społecznych. 2. Art. 54 ust. 5 zdanie pierwsze ww. ustawy.	SK 28/11
Ustawa o spółdzielniach mieszkaniowych	
Art. 8 pkt 3 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych w zakresie, w jakim upoważnia spółdzielnię mieszkaniową do uregulowania w statucie zasad rozliczenia z tytułu zwrotu wkładu mieszkaniowego, będącego ekwiwalentem spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu, w sytuacjach, gdy sam lokal mieszkalny nie podlega zbyciu w drodze przetargu.	K 36/12

Ustawa o Biurze Ochrony Rządu	
Art. 14 ust. 3 ustawy z dnia 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu.	K 11/12
Ustawa o odpadach	
1. Art. 79c ust. 3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach, w brzmieniu obowiązującym od 12 marca 2010 r. do 19 lipca 2011 r., przez to, że przewiduje niepodlegającą miarkowaniu karę pieniężną w wysokości 10 000 zł za nieterminowe przekazanie zbiorczego zestawienia danych o odpadach. 2. Art. 79c ust. 3 w związku z art. 79d ust. 3 ww. ustawy.	P 26/11
Ustawa – Prawo o ustroju sądów powszechnych	
1. Art. 9 oraz art. 9a ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych. 2. Art. 21 § 3 ww. ustawy w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości wydawania przez prezesa sądu poleceń dyrektorowi sądu dotyczących kompetencji określonych w art. 31a § 1 pkt 1 i 3 tej ustawy. 3. Art. 22 § 1 ww. ustawy w zakresie, w jakim wyłącza z kompetencji prezesa sądu do kierowania sądem i reprezentowania sądu na zewnątrz sprawy należące do zakresu działania dyrektora sądu. 4. Art. 31a § 1 pkt 1 ww. ustawy. 5. Art. 31a § 1 pkt 3 ww. ustawy. 6. Art. 32b § 1 ww. ustawy w zakresie, w jakim nie określa skutków, jakie wywołuje dla Ministra Sprawiedliwości uchwała zgromadzenia ogólnego sędziów apelacji negatywnie opiniująca sprawozdanie dyrektora sądu. 7. Art. 32b § 3 ww. ustawy w zakresie, w jakim nie określa skutków wniosku prezesa sądu do Ministra Sprawiedliwości o odwołanie dyrektora sądu. 8. Art. 32c § 1 i 2 ww. ustawy w zakresie, w jakim nie przewidują wpływu prezesa sądu na ustalanie wynagrodzenia dyrektora sądu. 9. Art. 37g § 5 ww. ustawy przez to, że nie przewiduje możliwości wniesienia zastrzeżeń przez prezesa lub wiceprezesa sądu do uwagi na piśmie sporządzonej przez Ministra Sprawiedliwości. 10. Art. 37h § 2 ww. ustawy przez to, że nie przewiduje możliwości wniesienia zastrzeżeń przez prezesa sądu apelacyjnego do odmowy przyjęcia przez Ministra Sprawiedliwości informacji rocznej o działalności sądów, działających na obszarze apelacji, w zakresie powierzonych prezesowi sądu zadań. 11. Art. 106c ww. ustawy.	K 31/12
Art. 20 pkt 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych.	K 27/12
Art. 83 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych.	SK 11/11
Ustawa o dostępie do informacji publicznej	
Art. 1 ust. 1 i art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. a i b oraz pkt 3 lit. c ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, rozumiane w ten sposób, że kwalifikują dane, które stanowią element procesu wykonywania kompetencji Prezydenta Rzeczypospolitej określonej w art. 144 ust. 3 pkt 6 Konstytucji, jako informacje publiczne podlegające udostępnieniu w trybie ustawy o dostępie do informacji publicznej.	P 25/12
Ustawa – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi	
Art. 87 § 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, rozumiany w ten sposób, że – w sytuacji niedochowania terminu do wniesienia skargi kasacyjnej, o którym mowa w art. 177 § 1 tej ustawy, na skutek wystąpienia o przyznanie prawa pomocy w postaci ustanowienia adwokata, radcy prawnego, doradcy podatkowego lub rzecznika patentowego – przyczyna uchybienia terminu do wniesienia skargi kasacyjnej ustaje z dniem, w którym powiadomiony o ustanowieniu pełnomocnik ma możliwość sporządzenia i wniesienia skargi kasacyjnej.	SK 17/12
Ustawa – Prawo upadłościowe i naprawcze	
Art. 157 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze w zakresie, w jakim od innych osób wpisanych na listy kandydatów na syndyków wymagają uzyskania licencji syndyka.	K 15/10
Ustawa o rencie socjalnej	
Art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej w zakresie, w jakim uzależnia przyznanie i realizację prawa do renty socjalnej od wymogu przebywania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.	P 11/12

Ustawa o dochodach jednostek samorządu terytorialnego	
1. Art. 29 ust. 1 w związku z art. 20 ust. 3-5, art. 21, art. 21a i art. 29 ust. 2 ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego. 2. Art. 30 ust. 1 w związku z art. 22 ust. 3-5, art. 23, art. 23a i art. 30 ust. 2 ww. ustawy. 3. Art. 32 ust. 3 w związku z art. 29 ust. 1 i art. 20 ust. 3-5 ww. ustawy. 4. Art. 36 ust. 4 pkt 1 w związku z art. 21a ust. 2 pkt 6, ust. 3 pkt 6 i ust. 4 pkt 6 ww. ustawy w zakresie, w jakim nie określa kryteriów, którymi powinien kierować się minister właściwy do spraw finansów publicznych, dysponując budżetową rezerwą przeznaczoną dla jednostek samorządu terytorialnego.	K 14/11
Ustawa o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności	
Art. 12 ust. 4 ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności w zakresie, w jakim nie przewiduje dopuszczalności nadania osobnych numerów identyfikacyjnych każdemu z małżonków, w sytuacji gdy istnieje między nimi rozdzielność majątkowa i posiadają odrębne gospodarstwa rolne.	P 40/12
Ustawa o ochronie przyrody	
Art. 126 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody w zakresie, w jakim ogranicza odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez bobry wyłącznie do szkód powstałych w gospodarstwie rolnym, leśnym lub rybackim.	P 49/11
Ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym	
Art. 52 ust. 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym.	SK 61/12
Art. 94 ust. 5 w związku z art. 95 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym w zakresie, w jakim uzależniają prawo niepublicznych szkół wyższych do dotacji ze środków publicznych od warunków ustalonych w rozporządzeniu.	K 16/13
Art. 153 ust. 2 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym.	P 53/11
1. Art. 184 ust. 4 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym w zakresie, w jakim wyłącza prawo studentów studiujących równocześnie na kilku kierunkach studiów do otrzymywania stypendiów, o których mowa w art. 173 ust. 1 pkt 3 i 4 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym. 2. Art. 184 ust. 5 ww. ustawy w zakresie, w jakim wyłącza prawo studentów kontynuujących naukę na drugim kierunku po ukończeniu jednego kierunku studiów do otrzymywania stypendiów, o których mowa w art. 173 ust. 1 pkt 3 i 4 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym.	K 40/12
Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych	
Art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. f ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych w zakresie, w jakim w postępowaniu nieprocesowym wszczętym z urzędu nie przewiduje zwrotu opłaty od skargi na postanowienie referendarza sądowego uwzględnionej z innego powodu niż oczywiste naruszenie prawa.	SK 30/09
Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks cywilny	
Art. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny.	P 46/09
Ustawa o licencji syndyka	
Art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 15 czerwca 2007 r. o licencji syndyka w zakresie, w jakim od innych osób wpisanych na listy kandydatów na syndyków wymagają uzyskania licencji syndyka.	K 15/10
Ustawa o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych	
Art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych w zakresie, w jakim nie uwzględnia wśród uprawnionych do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego instruktorów praktycznej nauki zawodu, zatrudnionych w innych jednostkach niż wskazane w tym przepisie.	SK 49/12
Ustawa o Służbie Celnej	
1. Art. 188 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej w zakresie, w jakim dotyczy zawieszenia funkcjonariusza w pełnieniu obowiązków służbowych. 2. Art. 188 ust. 1 i 4 w związku z art. 188 ust. 5 ww. ustawy.	P 27/12
Ustawa o grach hazardowych	
Art. 135 ust. 2 ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych.	P 4/11

Ustawa o Służbie Więziennej	
Art. 22 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej.	K 11/12
Ustawa o kierujących pojazdami	
Art. 124 ust. 6 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami w zakresie, w jakim dotyczy wymiany praw jazdy wydanych bezterminowo.	K 5/13
Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej	
Art. 80 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.	K 12/12
Ustawa o zmianie ustawy o transporcie drogowym oraz niektórych innych ustaw	
Art. 10 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o transporcie drogowym oraz niektórych innych ustaw w zakresie, w jakim – w sprawach o nałożenie kary pieniężnej za naruszenie obowiązków lub warunków przewozu drogowego wszczętych a niezakończonych decyzją ostateczną przed dniem wejścia tej ustawy w życie – nakazuje stosowanie przepisów ustawy z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym w brzmieniu nadanym wyżej powołaną ustawą z 16 września 2011 r., przewidujących wyższe kary pieniężne niż kary przewidziane w przepisach obowiązujących w chwili wystąpienia zdarzenia powodującego odpowiedzialność administracyjną.	P 36/12
Ustawa o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych	
1. Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw.	K 31/12
Ustawa o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych	
1. Ustawa z dnia 21 grudnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. 2. Art. 2 ww. ustawy.	K 7/12
Ustawa o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej	
Art. 22 ustawy z dnia 22 grudnia 2011 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej.	P 35/12
Ustawa o spłacie niektórych niezaspokojonych należności przedsiębiorców, wynikających z realizacji udzielonych zamówień publicznych	
1. Art. 1 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 28 czerwca 2012 r. o spłacie niektórych niezaspokojonych należności przedsiębiorców, wynikających z realizacji udzielonych zamówień publicznych. 2. Art. 4 pkt 1 ww. ustawy w zakresie, w jakim za przedsiębiorcę uznaje przedsiębiorcę spełniającego wymagania tylko dla mikroprzedsiębiorcy, małego lub średniego przedsiębiorcy. 3. Art. 5 ust. 3 ww. ustawy. 4. Art. 12 ww. ustawy w zakresie, w jakim dotyczy wykonawcy, wobec którego ogłoszono upadłość przed wejściem w życie tej ustawy.	K 37/12
Ustawa o zmianie ustawy o przygotowaniu finałowego turnieju Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012	
Art. 2 w związku z art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 31 sierpnia 2012 r. o zmianie ustawy o przygotowaniu finałowego turnieju Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012.	Kp 1/12
Ustawa o ratyfikacji decyzji Rady Europejskiej 2011/199/UE z dnia 25 marca 2011 r. w sprawie zmiany art. 136 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej w odniesieniu do mechanizmu stabilności dla państw członkowskich, których walutą jest euro	
Ustawa z dnia 11 maja 2012 r. o ratyfikacji decyzji Rady Europejskiej 2011/199/UE z dnia 25 marca 2011 r. w sprawie zmiany art. 136 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej w odniesieniu do mechanizmu stabilności dla państw członkowskich, których walutą jest euro.	K 33/12
Ustawa o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw	
Art. 11 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 7 grudnia 2012 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw.	K 27/13
Ustawa o zmianie ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi	
1. Art. 1 pkt 6 ustawy z dnia 4 stycznia 2013 r. o zmianie ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, w części dotyczącej art. 42 ust. 8 pkt 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, w zakresie, w jakim umożliwia stosowanie przymusu bezpośredniego w formie unieruchomienia z użyciem „innych urządzeń technicznych". 2. Art. 5 ww. ustawy.	Kp 1/13

Rozporządzenia

Przedmiot kontroli	Sygnatura
1. § 44 pkt 6 oraz § 57 pkt 5 załącznika nr 2 do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 9 lipca 1991 r. w sprawie właściwości i trybu postępowania komisji lekarskich podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych w zakresie, w jakim powodują uznanie policjanta za całkowicie niezdolnego do pełnienia służby z powodu zachorowania na przewlekłe zapalenie wątroby albo zespół nabytego upośledzenia odporności (AIDS) bez względu na stan zdrowia. 2. § 44 pkt 6 oraz § 57 pkt 4 i 5 załącznika nr 3 do ww. rozporządzenia w zakresie, w jakim powodują uznanie strażaka za całkowicie niezdolnego do pełnienia służby z powodu nosicielstwa wirusa HIV, zachorowania na przewlekłe zapalenie wątroby albo zespół nabytego upośledzenia odporności (AIDS) bez względu na stan zdrowia.	U 5/13
§ 11 ust. 1 i 2 Regulaminu organizacyjno-porządkowego pobytu cudzoziemców w strzeżonym ośrodku i areszcie w celu wydalenia, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 sierpnia 2004 r. w sprawie warunków, jakim powinny odpowiadać strzeżone ośrodki i areszty w celu wydalenia oraz regulaminu organizacyjno-porządkowego pobytu cudzoziemców w strzeżonym ośrodku i areszcie w celu wydalenia.	U 7/12
1. § 5 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2005 r. w sprawie poddawania badaniom lub wykonywania czynności z udziałem oskarżonego oraz osoby podejrzanej. 2. § 10 ust. 1 ww. rozporządzenia, w części zawierającej słowa „mimo zastosowania przymusu bezpośredniego”.	U 2/11
1. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2005 r. w sprawie organizacji aplikacji notarialnej. 2. § 1 ust. 1 i 2 ww. rozporządzenia.	K 12/10
§ 7 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie sposobu ustalania wynagrodzenia za urlop wypoczynkowy oraz ekwiwalentu pieniężnego za okres niewykorzystanego urlopu wypoczynkowego nauczycieli akademickich w zakresie, w jakim przy ustalaniu ekwiwalentu za okres niewykorzystanego urlopu wypoczynkowego obliczonego w stosunku do składników wynagrodzenia określonych w stawkach miesięcznych w stałej wysokości, nakazuje obliczanie tego ekwiwalentu przyjmując za podstawę dni kalendarzowe.	P 53/11
§ 10 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2010 r. w sprawie świadczeń socjalnych funkcjonariuszy celnych i członków ich rodzin w zakresie, w jakim odnosi się do dopłaty do wypoczynku.	P 44/10
§ 9 ust. 12 pkt 2, ust. 16 pkt 2, ust. 18 i 20 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie warunków bezpiecznego stosowania promieniowania jonizującego dla wszystkich rodzajów ekspozycji medycznej.	U 5/12

Załącznik nr 6.
Przegląd treści sentencji wyroków zapadłych w 2013 r.

1.	**Wyrok z 8 stycznia 2013 r., K 18/10** *[przywrócenie terminu do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia]*
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: L. Kieres
Art. 55 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego **w zakresie, w jakim** nie określa wymienionego w nim terminu do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia jako terminu zawitego, **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdania odrębne (zał. nr 8)	

2.	**Wyrok z 8 stycznia 2013 r., K 38/12** *[brak ustawowych regulacji przeprowadzania rekrutacji do przedszkoli i szkół publicznych]*
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: W. Hermeliński
I Art. 22 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty **jest niezgodny** z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. II Przepis wymieniony w części I **traci moc obowiązującą z upływem 12 (dwunastu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.	

3.	**Wyrok z 22 stycznia 2013 r., P 46/09** *[zmiana przepisów dot. przedawnienia roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym]*
Sąd pytający Sąd Okręgowy w Gdańsku	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: Z. Cieślak
Art. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny **jest zgodny** z art. 2, art. 30 w związku z art. 38, a także art. 64 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz **nie jest niezgodny** z art. 77 ust. 1 Konstytucji.	

4.	**Wyrok z 22 stycznia 2013 r., SK 18/11** *[brak faktycznej możliwości zaskarżenia czynności opisu i oszacowania nieruchomości w przewidzianym terminie]*
Skarżący Magdalena Z.	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: M. Granat
Art. 950 zdanie pierwsze ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

5.	**Wyrok z 29 stycznia 2013 r., K 1/11** *[dopuszczalność miarkowania przez sąd wysokości opłat egzekucyjnych]*
Wnioskodawca Krajowa Rada Komornicza	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: M. Kotlinowski
1. Art. 49 ust. 9 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji w związku z art. 767^4 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego **jest zgodny** z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz **nie jest niezgodny** z art. 78 Konstytucji. 2. Art. 49 ust. 10 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. powołanej w punkcie 1 **jest zgodny** z art. 2, art. 45 ust. 1 oraz art. 21 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.	

6.	**Wyrok z 29 stycznia 2013 r., SK 28/11** *[sądowa kontrola orzeczeń organów dyscyplinarnych dla architektów, inżynierów budownictwa oraz urbanistów]*
Skarżący Janusz B.	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: M. Gintowt-Jankowicz
1. Art. 54 ust. 4 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o samorządach zawodowych architektów, inżynierów budownictwa oraz urbanistów **w zakresie, w jakim** przewiduje, że od orzeczenia Krajowego Sądu Dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej odwołanie przysługuje do sądu apelacyjnego – sądu pracy i ubezpieczeń społecznych, **jest zgodny** z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. 2. Art. 54 ust. 5 zdanie pierwsze ustawy powołanej w punkcie 1 **jest zgodny** z art. 32 ust. 1, art. 42 ust. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

7.	**Wyrok z 31 stycznia 2013 r., K 14/11** *[obowiązek wpłaty do budżetu państwa przez miasta na prawach powiatu tzw. wpłat wyrównawczych]*
Wnioskodawca Rada Miasta Stołecznego Warszawy Rada Miasta Krakowa	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: P. Tuleja

1. Art. 29 ust. 1 w związku z art. 20 ust. 3-5, art. 21, art. 21a i art. 29 ust. 2 ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego **są zgodne** z art. 2 w związku z art. 167 ust. 1, 2 i 4 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w związku z art. 9 ust. 1, 2 i 5 Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego, sporządzonej w Strasburgu dnia 15 października 1985 r. oraz **nie są niezgodne** z art. 32 Konstytucji.

2. Art. 30 ust. 1 w związku z art. 22 ust. 3-5, art. 23, art. 23a i art. 30 ust. 2 ustawy powołanej w punkcie 1 **są zgodne** z art. 2 w związku z art. 167 ust. 1, 2 i 4 Konstytucji w związku z art. 9 ust. 1, 2 i 5 Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego oraz **nie są niezgodne** z art. 32 Konstytucji.

3. Art. 32 ust. 3 w związku z art. 29 ust. 1 i art. 20 ust. 3-5 ustawy powołanej w punkcie 1 **jest zgodny** z zasadą zaufania jednostek samorządu terytorialnego do państwa i stanowionego przez nie prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji oraz art. 168 Konstytucji w związku z art. 9 ust. 3 Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego.

4. Art. 36 ust. 4 pkt 1 w związku z art. 21a ust. 2 pkt 6, ust. 3 pkt 6 i ust. 4 pkt 6 ustawy powołanej w punkcie 1 **w zakresie, w jakim** nie określa kryteriów, którymi powinien kierować się minister właściwy do spraw finansów publicznych, dysponując budżetową rezerwą przeznaczoną dla jednostek samorządu terytorialnego, **jest niezgodny** z art. 167 ust. 3 Konstytucji.

- Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.
- Zdanie odrębne (zał. nr 8).

8.	**Wyrok z 12 lutego 2013 r., K 6/12** *[nowe zasady dostępu do zawodu adwokata (zwolnienie z wymogu odbycia aplikacji lub zdania egzaminu adwokackiego)]*
Wnioskodawca Naczelna Rada Adwokacka	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: S. Wronkowska-Jaśkiewicz

1. Art. 66 ust. 1 pkt 4 lit. b ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze:
a) **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,
b) **w zakresie, w jakim** dotyczy osób, które zdały egzamin sędziowski lub prokuratorski po 1 stycznia 1991 r. oraz w okresie 5 lat przed złożeniem wniosku o wpis na listę adwokatów, łącznie przez okres co najmniej 3 lat wykonywały wymagające wiedzy prawniczej czynności bezpośrednio związane ze świadczeniem pomocy prawnej przez adwokata lub radcę prawnego na podstawie umowy cywilnoprawnej w kancelarii adwokackiej, zespole adwokackim, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 4a ust. 1 ustawy z 26 maja 1982 r., lub kancelarii radcy prawnego, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, **jest zgodny** z art. 17 ust. 1 Konstytucji.
2. Art. 66 ust. 1 pkt 5 lit. b ustawy z 26 maja 1982 r. powołanej w punkcie 1 **jest zgodny** z art. 2 i art. 17 ust. 1 Konstytucji.
3. Art. 66 ust. 2 pkt 3 ustawy z 26 maja 1982 r. powołanej w punkcie 1:
a) **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji,
b) **w zakresie, w jakim** dotyczy osób, które po ukończeniu wyższych studiów prawniczych przez okres co najmniej 5 lat w okresie nie dłuższym niż 10 lat przed złożeniem wniosku o dopuszczenie do egzaminu wykonywały wymagające wiedzy prawniczej czynności bezpośrednio związane ze świadczeniem pomocy prawnej przez adwokata lub radcę prawnego w kancelarii adwokackiej, zespole adwokackim, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 4a ust. 1 ustawy z 26 maja 1982 r. powołanej w punkcie 1, lub kancelarii radcy prawnego, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z 6 lipca 1982 r. powołanej w punkcie 1 lit. b, na podstawie umowy cywilnoprawnej, **jest zgodny** z art. 17 ust. 1 Konstytucji.
4. Art. 68 ust. 3 pkt 5 ustawy z 26 maja 1982 r. powołanej w punkcie 1 **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji.
5. Art. 78a ust. 4 pkt 6 ustawy z 26 maja 1982 r. powołanej w punkcie 1 **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji.
6. Art. 77a ust. 1-3, 6-10 i 12, art. 78 ust. 1, 3, 4, 8, 9 i 15, art. 78e, art. 78h ust. 1-3, 6, 10 i 14 oraz ust. 5 **w zakresie, w jakim** odsyła do art. 75f ust. 2 pkt 1, 2, 4, 5 oraz ust. 3 ustawy z 26 maja 1982 r. powołanej w punkcie 1, **są zgodne** z art. 17 ust. 1 Konstytucji.
7. Art. 78d ust. 1-8 ustawy z 26 maja 1982 r. powołanej w punkcie 1 **jest zgodny** z art. 17 ust. 1 Konstytucji.
• Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.

9.	**Wyrok z 19 lutego 2013 r., P 14/11** *[zasady wznowienia wypłaty świadczenia emerytalnego funkcjonariuszom służb mundurowych]*
Sąd pytający Sąd Apelacyjny w Warszawie	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: L. Kieres

I

Art. 46 ust. 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin **w zakresie, w jakim** wypłata emerytury jest wznawiana od miesiąca, w którym ustała przyczyna powodująca wstrzymanie jej wypłaty, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek o wznowienie wypłaty lub wydano decyzję z urzędu, w warunkach, gdy emerytura nie mogła być doręczona z przyczyn niezależnych od organu emerytalnego, **jest niezgodny** z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

II

- Przepis wymieniony w części I, w zakresie tam wskazanym, **traci moc obowiązującą z upływem 12 (dwunastu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.
- Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

10.	**Wyrok z 26 lutego 2013 r., K 15/10** *[obowiązek posiadania licencji syndyka oraz wymagania związane z jej uzyskaniem]*
Wnioskodawca Stowarzyszenie Syndyków, Likwidatorów i Sanatorów	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: M. Gintowt-Jankowicz

1) art. 157 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze,
2) art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 15 czerwca 2007 r. o licencji syndyka

w zakresie, w jakim od osób wpisanych na listy kandydatów na syndyków wymagają uzyskania licencji syndyka, **są zgodne** z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

- Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.

11.	**Wyrok z 26 lutego 2013 r., SK 12/11** *[wyłączenie możliwości miarkowania opłaty egzekucyjnej za czynności komornika]*
Skarżący Andrzej G.	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: Z. Cieślak

Art. 49 ust. 2 zdanie pierwsze ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji, w stanie prawnym obowiązującym od 28 grudnia 2007 r. do 16 czerwca 2010 r., **w zakresie, w jakim** w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela nie dopuszcza możliwości obniżenia wysokości opłaty stosunkowej, w zależności od nakładu pracy komornika, **jest niezgodny** z art. 64 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

12.	**Wyrok z 5 marca 2013 r., U 2/11** *[regulacja umożliwiająca stosowanie środków przymusu bezpośredniego oraz wykonywania badań w «asyście» w ramach obowiązku poddania się przez oskarżonego lub podejrzanego badaniom lub innym czynnościom przewidzianych w k.p.k.]*
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	**Skład orzekający** 3 sędziów Sprawozdawca: A. Rzepliński
1. § 5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2005 r. w sprawie poddawania badaniom lub wykonywania czynności z udziałem oskarżonego oraz osoby podejrzanej: a) **jest niezgodny** z art. 74 § 4 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego oraz art. 92 ust. 1, art. 41 ust. 1 i art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, b) **nie jest niezgodny** z art. 22 ust. 2 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. 2. § 5 ust. 2 rozporządzenia powołanego w punkcie 1 **jest niezgodny** z art. 74 § 4 ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego oraz art. 92 ust. 1 i art. 41 ust. 1 Konstytucji. 3. § 10 ust. 1 rozporządzenia powołanego w punkcie 1, **w części** zawierającej słowa „mimo zastosowania przymusu bezpośredniego,", **jest niezgodny** z art. 74 § 4 ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego oraz art. 92 ust. 1 i art. 41 ust. 1 Konstytucji.	

13.	**Wyrok z 6 marca 2013 r., Kp 1/12** *[nowelizacja ustawy o przygotowaniu turnieju Euro 2012]*
Wnioskodawca Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej	**Skład orzekający** pełny skład Sprawozdawca: S. Rymar
I Art. 2 w związku z art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 31 sierpnia 2012 r. o zmianie ustawy o przygotowaniu finałowego turnieju Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012 **są niezgodne** z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. II Przepisy wskazane w części I są nierozerwalnie związane z całą ustawą. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.	

14.	**Wyrok z 7 marca 2013 r., SK 30/09** *[zasady zwrotu uiszczonej opłaty od skargi na orzeczenie referendarza sądowego]*
Skarżący Przedsiębiorstwo Komunikacyjno-Spedycyjne Tychy sp. z o.o.	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: Z. Cieślak
Art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. f ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych **w zakresie, w jakim** w postępowaniu nieprocesowym wszczętym z urzędu nie przewiduje zwrotu opłaty od skargi na postanowienie referendarza sądowego uwzględnionej z innego powodu niż oczywiste naruszenie prawa, **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i **nie jest niezgodny** z art. 77 ust. 1 oraz art. 176 Konstytucji.	

15.	**Wyrok z 13 marca 2013 r., K 25/10** *[wyłączenie możliwości zaskarżenia orzeczenia Komisji Regulacyjnej w tzw. postępowaniu regulacyjnym]*
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	**Skład orzekający** pełny skład Sprawozdawca: M. Granat

Art. 33 ust. 5 w związku z art. 33 ust. 2 zdanie trzecie ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej, **rozumiany w ten sposób, że** nie wyłącza innych niż odwołanie środków prawnych od orzeczenia Komisji Regulacyjnej, **jest zgodny** z:

a) art. 165 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

b) art. 31 ust. 3, art. 77 ust. 2 i art. 78 Konstytucji.

- Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.
- Zdania odrębne (zał. nr 8).

16.	**Wyrok z 26 marca 2013 r., K 11/12** *[upoważnienie ustawowe do wydania aktu wykonawczego w przedmiocie stosowania środków przymusu bezpośredniego]*
Wnioskodawca Prokurator Generalny (połączone wnioski)	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: A. Rzepliński

I

1) art. 14 ust. 3 ustawy z dnia 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu,

2) art. 22 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej

– **są niezgodne** z art. 41 ust. 1 oraz art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

II

- Przepisy wymienione w części I **tracą moc obowiązującą z dniem 5 czerwca 2013 r.**
- Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie ze względu na zbędność wydania wyroku.

17.	**Wyrok z 27 marca 2013 r., K 27/12** *[kompetencja Ministra Sprawiedliwości do tworzenia i znoszenia sądów]*
Wnioskodawca Grupa posłów Krajowa Rada Sądownictwa	**Skład orzekający** pełny skład Sprawozdawca: M. Kotlinowski

I

1. Art. 20 pkt 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych **jest zgodny** z art. 176 ust. 2 w związku z art. 10 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 180 ust. 5 oraz z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Art. 3 § 3 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych:

a) **jest niezgodny** z art. 92 ust. 1 Konstytucji,

b) **jest zgodny** z art. 176 ust. 2 w związku z art. 10 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 180 ust. 5 Konstytucji.

II

Art. 3 § 3 ustawy wymienionej w części I **traci moc obowiązującą z upływem 12 (dwunastu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

- Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.
- Zdania odrębne (zał. nr 8).

18.	**Wyrok z 23 kwietnia 2013 r., K 12/12** *[wysokość świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania dziecka przyznawanego rodzinom zastępczym spokrewnionym]*
Wnioskodawca Grupa posłów	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: Z. Cieślak
Art. 80 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej **jest zgodny** z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdanie odrębne (zał. nr 8).	

19.	**Wyrok z 23 kwietnia 2013 r., P 44/10** *[przepis intertemporalny dotyczący składania przez funkcjonariuszy Służby Celnej wniosków o przyznanie świadczeń socjalnych]*
Sąd pytający Sąd Rejonowy w Słubicach Sąd Rejonowy w Olsztynie	**Skład orzekający** 3 sędziów Sprawozdawca: Z. Cieślak
§ 10 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2010 r. w sprawie świadczeń socjalnych funkcjonariuszy celnych i członków ich rodzin **w zakresie, w jakim** odnosi się do dopłaty do wypoczynku, **jest niezgodny** z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

20.	**Wyrok z 7 maja 2013 r., SK 11/11** *[czas pracy sędziego sądu powszechnego]*
Skarżący Tomasz Grzegorz C.	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: M. Gintowt-Jankowicz
Art. 83 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych **jest zgodny** z art. 66 w związku z art. 24 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz **nie jest niezgodny** z art. 30 i art. 47 w związku z art. 71 ust. 1 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.	

21.	**Wyrok z 14 maja 2013 r., P 27/12** *[ograniczenie zaskarżalności decyzji dot. zawieszenia funkcjonariusza celnego w obowiązkach służbowych]*
Sąd pytający Naczelny Sąd Administracyjny	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: M. Pyziak-Szafnicka
1. Art. 188 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej **w zakresie, w jakim** dotyczy zawieszenia funkcjonariusza w pełnieniu obowiązków służbowych, **jest zgodny** z art. 78 w związku z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. 2. Art. 188 ust. 1 i 4 w związku z art. 188 ust. 5 ustawy powołanej w punkcie 1 **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdanie odrębne (zał. nr 8).	

22.	**Wyrok z 22 maja 2013 r., P 46/11** *[roszczenie pracownika o wypłatę wynagrodzenia z tytułu bezprawnego rozwiązania umowy o pracę]*
Sąd pytający Sąd Rejonowy w Gliwicach	**Skład orzekający** pełny skład Sprawozdawca: M. Pyziak-Szafnicka
Art. 57 § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy **jest zgodny** z art. 64 ust. 1 w związku z art. 2 i w związku z art. 24 zdanie pierwsze Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Zdania odrębne (zał. nr 8).	

23.	**Wyrok z 4 czerwca 2013 r., P 43/11** *[termin złożenia zgłoszenia do Urzędu Skarbowego w celu zwolnienia od podatku w wypadku nabycia własności rzeczy i praw majątkowych w drodze dziedziczenia]*
Sąd pytający Wojewódzki Sąd Administracyjny w Krakowie	**Skład orzekający** 5 sędziów I sprawozdawca: L. Kieres II sprawozdawca: S. Rymar
Art. 4a ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn, w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 2007 r. do 31 grudnia 2008 r., **w zakresie, w jakim** przewiduje miesięczny termin złożenia zgłoszenia właściwemu naczelnikowi urzędu skarbowego nabycia w drodze dziedziczenia własności rzeczy lub praw majątkowych przez małżonka, zstępnych, wstępnych, pasierba, rodzeństwo, ojczyma i macochę, **jest niezgodny** z wywiedzioną z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zasadą zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie ze względu na zbędność wydania wyroku. • Zdania odrębne (zał. nr 8).	

24.	**Wyrok z 4 czerwca 2013 r., SK 49/12** *[pominięcie wśród uprawnionych do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego instruktorów praktycznej nauki zawodu, zatrudnionych w innych jednostkach niż wskazane w przepisie]*
Skarżący Tadeusz Ż.	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: L. Kieres
Art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych **w zakresie, w jakim** nie uwzględnia wśród uprawnionych do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego instruktorów praktycznej nauki zawodu, zatrudnionych w innych jednostkach niż wskazane w tym przepisie, **jest zgodny** z art. 67 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 oraz z art. 67 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

25.	**Wyrok z 11 czerwca 2013 r., SK 23/10** *[brak możliwości złożenia zażalenia na postanowienie sądu apelacyjnego oddalające wniosek o wznowienie postępowania]*
Skarżąca Krystyna H.	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: A. Rzepliński
Art. 547 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego **nie jest niezgodny** z art. 78 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.	

26.	**Wyrok z 13 czerwca 2013 r., K 17/11** *[normy czasu pracy osób niepełnosprawnych]*
Wnioskodawca Komisja Krajowa NSZZ „Solidarność”	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: T. Liszcz
I Art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 4 lit. a ustawy z dnia 29 października 2010 r. o zmianie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz niektórych innych ustaw, **w zakresie, w jakim** uzależnia zastosowanie skróconego czasu pracy do osoby niepełnosprawnej zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności od uzyskania zaświadczenia lekarskiego o celowości stosowania skróconej normy czasu pracy, **jest niezgodny** z art. 2 w związku z art. 69 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. II • Przepis powołany w części I, w zakresie tam wskazanym **traci moc obowiązującą z upływem 12 (dwunastu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

27.	**Wyrok z 13 czerwca 2013 r., P 35/12** *[incydentalne zamrożenie wzrostu wynagrodzeń sędziowskich]*
Sąd pytający Sąd Rejonowy Poznań-Grunwald i Jeżyce w Poznaniu (połączone pytania) Sąd Rejonowy w Gliwicach	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: T. Liszcz
Art. 22 ustawy z dnia 22 grudnia 2011 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej **jest zgodny** z art. 7, art. 32 ust. 1 i 2 i art. 186 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz **nie jest niezgodny** z art. 10 ust. 1 i 2, art. 21 ust. 1, art. 64 ust. 3, art. 110 ust. 3, art. 112, art. 123 ust. 1 i 2, art. 173, art. 183 ust. 2 i art. 187 ust. 4 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie ze względu na zbędność wydania wyroku.	

28.	**Wyrok z 18 czerwca 2013 r., K 37/12** *[przedawnienie zobowiązania podatkowego powstałego z tytułu zawarcia umowy pożyczki – ponowne powstanie zobowiązania podatkowego od tej samej czynności cywilnoprawnej]*
Wnioskodawca Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: L. Kieres
1. Art. 1 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 28 czerwca 2012 r. o spłacie niektórych niezaspokojonych należności przedsiębiorców, wynikających z realizacji udzielonych zamówień publicznych **są zgodne** z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 oraz z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. 2. Art. 4 pkt 1 ustawy powołanej w punkcie 1 **w zakresie, w jakim** za przedsiębiorcę uznaje przedsiębiorcę spełniającego wymagania tylko dla mikroprzedsiębiorcy, małego lub średniego przedsiębiorcy, **jest niezgodny** z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 oraz z art. 2 Konstytucji. 3. Art. 5 ust. 3 ustawy powołanej w punkcie 1 **jest zgodny** z art. 2 i art. 32 ust. 1 w związku z art. 64 ust. 2 Konstytucji. 4. Art. 12 ustawy powołanej w punkcie 1 **w zakresie, w jakim** dotyczy wykonawcy, wobec którego ogłoszono upadłość przed wejściem w życie tej ustawy, **jest niezgodny** z art. 2 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

29.	**Wyrok z 25 czerwca 2013 r., K 30/12** *[opłaty za czynności związane z prowadzeniem państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego]*
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: S. Rymar
I Art. 40 ust. 5 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne **jest niezgodny** z art. 92 ust. 1 i art. 217 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. II • Przepis wymieniony w części I **traci moc obowiązującą z upływem 12 (dwunastu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.	

30.	**Wyrok z 25 czerwca 2013 r., P 11/12** *[warunek przebywania na terytorium RP jako konieczna przesłanka nabycia prawa do renty socjalnej]*
Sąd pytający Sąd Apelacyjny w Białymstoku	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: A. Wróbel
Art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej **w zakresie, w jakim** uzależnia przyznanie i realizację prawa do renty socjalnej od wymogu przebywania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, **jest niezgodny** z art. 2, art. 32 ust. 1 i art. 67 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.	

31.	**Wyrok z 26 czerwca 2013 r., K 33/12** *[tryb uchwalenia decyzji Rady Europejskiej w sprawie zmiany art. 136 Traktatu o funkcjonowaniu UE w odniesieniu do mechanizmu stabilności dla państw członkowskich, których walutą jest euro]*
Wnioskodawca Grupa posłów	**Skład orzekający** pełny skład Sprawozdawca: P. Tuleja
Ustawa z dnia 11 maja 2012 r. o ratyfikacji decyzji Rady Europejskiej 2011/199/UE z dnia 25 marca 2011 r. w sprawie zmiany art. 136 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej w odniesieniu do mechanizmu stabilności dla państw członkowskich, których walutą jest euro **nie jest niezgodna** z art. 90 w związku z art. 120 zdanie pierwsze *in fine* Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz z art. 48 ust. 6 Traktatu o Unii Europejskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdania odrębne (zał. nr 8).	

32.	**Wyrok z 27 czerwca 2013 r., K 12/10** *[zasady organizacji aplikacji notarialnej]*
Wnioskodawca Krajowa Rada Notarialna	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: L. Kieres
1. Art. 75 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie **jest zgodny** z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. 2. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2005 r. w sprawie organizacji aplikacji notarialnej **jest zgodne** z art. 75 ustawy powołanej w punkcie 1. 3. § 1 ust. 1 i 2 rozporządzenia powołanego w punkcie 2 **jest zgodny** z art. 65 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3, art. 31 ust. 2 zdanie drugie Konstytucji oraz z art. 75 ustawy powołanej w punkcie 1. 4. § 1 ust. 1 i 2 rozporządzenia powołanego w punkcie 2 **nie jest niezgodny** z art. 20 i art. 22 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

33.	**Wyrok z 27 czerwca 2013 r., K 36/12** *[problematyka zwrotu należności z tytułu wkładu mieszkaniowego]*
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: M. Kotlinowski
Art. 8 pkt 3 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych **w zakresie, w jakim** upoważnia spółdzielnię mieszkaniową do uregulowania w statucie zasad rozliczenia z tytułu zwrotu wkładu mieszkaniowego, będącego ekwiwalentem spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu, w sytuacjach, gdy sam lokal mieszkalny nie podlega zbyciu w drodze przetargu, **jest niezgodny** z art. 2 w związku z art. 64 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.	

34.	**Wyrok z 3 lipca 2013 r., P 49/11** *[ograniczenie odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez bobry]*
Sąd pytający Sąd Rejonowy w Pile	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: Z. Cieślak
Art. 126 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody **w zakresie, w jakim** ogranicza odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez bobry wyłącznie do szkód powstałych w gospodarstwie rolnym, leśnym lub rybackim, **jest niezgodny** z art. 32 ust. 1 oraz art. 64 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

35.	**Wyrok z 4 lipca 2013 r., P 7/10** *[wyłączenie prawa do złożenia korekty deklaracji podatkowej po zakończeniu kontroli podatkowej w stosunku do podatników podatku od towarów i usług]*
Sąd pytający Naczelny Sąd Administracyjny	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: Z. Cieślak
Art. 81b § 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, w brzmieniu obowiązującym od 1 września 2005 r. do 30 listopada 2008 r., **w zakresie, w jakim** pozbawia podatników podatku od towarów i usług uprawnienia do dokonania korekty deklaracji, **jest zgodny** z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

36.	**Wyrok z 11 lipca 2013 r., SK 16/12** *[zasady ustalania emerytury w wypadku pobierania wcześniejszej emerytury]*
Skarżąca Alina P.	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: A. Wróbel
Art. 21 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych **w zakresie, w jakim** nie ma zastosowania do osób, które pobierały wcześniejszą emeryturę, przyznaną na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 stycznia 1990 r. w sprawie wcześniejszych emerytur dla pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładów pracy, **jest zgodny** z art. 67 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz **nie jest niezgodny** z art. 67 ust. 2 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku. • Zdanie odrębne (zał. nr 8).	

37.	**Wyrok z 15 lipca 2013 r., K 7/12** *[uchwalenie ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (dot. podwyższenia składki na ubezpieczenie rentowe) w trybie pilnym]*
Wnioskodawca Grupa posłów	**Skład orzekający** pełny skład Sprawozdawca: A. Wróbel
1. Ustawa z dnia 21 grudnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych **jest zgodna** z art. 123 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. 2. Art. 2 ustawy powołanej w punkcie 1 **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji. • Zdania odrębne (zał. nr 8).	

38.	**Wyrok z 16 lipca 2013 r., K 13/10** *[obowiązek wypłaty dodatku uzupełniającego przez jednostki samorządu terytorialnego]*
Wnioskodawca Rada Miejska w Chrzanowie Rada Miejska Inowrocławia Rada Miejska w Zatorze	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: T. Liszcz
Art. 30a ust. 3 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela **jest zgodny** z art. 167 ust. 1 i 4 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

39.	**Wyrok z 16 lipca 2013 r., P 53/11** *[upoważnienie do wydania rozporządzenia w sprawie sposobu ustalania wynagrodzenia za urlop wypoczynkowy oraz ekwiwalentu pieniężnego za okres niewykorzystanego urlopu wypoczynkowego]*
Sąd pytający Sąd Rejonowy w Gliwicach	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: L. Kieres
I 1. Art. 153 ust. 2 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym **jest zgodny** z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. 2. § 7 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie sposobu ustalania wynagrodzenia za urlop wypoczynkowy oraz ekwiwalentu pieniężnego za okres niewykorzystanego urlopu wypoczynkowego nauczycieli akademickich **w zakresie, w jakim** przy ustalaniu ekwiwalentu za okres niewykorzystanego urlopu wypoczynkowego obliczonego w stosunku do składników wynagrodzenia określonych w stawkach miesięcznych w stałej wysokości, nakazuje obliczanie tego ekwiwalentu przyjmując za podstawę dni kalendarzowe, **jest niezgodny** z art. 92 ust. 1 Konstytucji. II • Przepis wymieniony w części I w punkcie 2, w zakresie tam wskazanym, **traci moc obowiązującą z upływem 12 (dwunastu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

40.	**Wyrok z 17 lipca 2013 r., SK 9/10** *[obligatoryjne wykonanie warunkowo zawieszonej kary pozbawienia wolności za przestępstwo podobne]*
Skarżący Tadeusz B.	**Skład orzekający** pełny skład Sprawozdawca: A. Rzepliński

I

Art. 75 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny **w zakresie, w jakim** nie przewiduje możliwości odstąpienia przez sąd od zarządzenia wykonania kary w sytuacji, gdy wobec skazanego ponownie orzeczono karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, jeżeli przemawiają za tym szczególne względy, **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

II

- Przepis wymieniony w części I **traci moc obowiązującą z upływem 18 (osiemnastu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.
- Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.
- Zdania odrębne (zał. nr 8).

41.	**Wyrok z 18 lipca 2013 r., SK 18/09** *[zasady opodatkowania dochodu niezgłoszonego przez podatnika]*
Skarżąca Róża K.	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: S. Wronkowska-Jaśkiewicz

I

1. Art. 30 ust. 1 pkt 7 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 1998 r. do 31 grudnia 2001 r.:

a) **nie jest niezgodny** z art. 31 ust. 3, art. 42 ust. 1, art. 46 i art. 64 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

b) **jest zgodny** z art. 2 w związku z art. 64 ust. 1 Konstytucji.

2. Art. 20 ust. 3 ustawy powołanej w punkcie 1, w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 1998 r. do 31 grudnia 2006 r., **jest niezgodny** z art. 2 w związku z art. 64 ust. 1 Konstytucji.

3. Art. 68 § 4 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa **jest niezgodny** z art. 2 w związku z art. 64 ust. 1 Konstytucji.

II

- Przepis wymieniony w części I punkcie 3 **traci moc obowiązującą z upływem 18 (osiemnastu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.
- Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.

42.	**Wyrok z 23 lipca 2013 r., P 4/11** *[ochrona interesów w toku przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą, polegającą na urządzaniu gier na automatach o niskich wygranych]*
Sąd pytający Wojewódzki Sąd Administracyjny w Poznaniu	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: T. Liszcz

Art. 135 ust. 2 ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

43.	**Wyrok z 23 lipca 2013 r., P 36/12** *[retroaktywne stosowanie przepisów ustawy o transporcie drogowym podwyższających kary pieniężne]*
Sąd pytający Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gorzowie Wielkopolskim	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: M. Pyziak-Szafnicka

Art. 10 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o transporcie drogowym oraz niektórych innych ustaw **w zakresie, w jakim** – w sprawach o nałożenie kary pieniężnej za naruszenie obowiązków lub warunków przewozu drogowego wszczętych a niezakończonych decyzją ostateczną przed dniem wejścia tej ustawy w życie – nakazuje stosowanie przepisów ustawy z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym w brzmieniu nadanym wyżej powołaną ustawą z 16 września 2011 r., przewidujących wyższe kary pieniężne niż kary przewidziane w przepisach obowiązujących w chwili wystąpienia zdarzenia powodującego odpowiedzialność administracyjną, **jest niezgodny** z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

• Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.

44.	**Wyrok z 24 lipca 2013 r., Kp 1/13** *[stosowanie przymusu bezpośredniego w ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi]*
Wnioskodawca Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej	**Skład orzekający** pełny skład Sprawozdawca: W. Hermeliński

I

1. Art. 1 pkt 6 ustawy z dnia 4 stycznia 2013 r. o zmianie ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, **w części** dotyczącej art. 42 ust. 8 pkt 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, **w zakresie, w jakim** umożliwia stosowanie przymusu bezpośredniego w formie unieruchomienia z użyciem „innych urządzeń technicznych", **jest niezgodny** z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 i z zasadą poprawnej legislacji wywodzoną z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Art. 5 ustawy z 4 stycznia 2013 r. powołanej w punkcie 1 **jest niezgodny** z art. 2 Konstytucji.

II

• Przepisy wskazane w części I **nie są nierozerwalnie związane z całą ustawą.**

• Zdanie odrębne (zał. 8)

45.	**Wyrok z 25 lipca 2013 r., P 56/11** *[zachowek – dopuszczalne ograniczenie prawa dziedziczenia]*
Sąd pytający Sąd Okręgowy w Warszawie Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: S. Rymar

Art. 991 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny **jest zgodny** z art. 64 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 oraz z art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

• Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.

46.	**Wyrok z 25 lipca 2013 r., SK 17/12** *[bieg terminu na wniesienie skargi kasacyjnej do NSA w wypadku ubiegania się o przyznanie prawa pomocy]*
Skarżący Marek P. Monika N.	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: S. Wronkowska-Jaśkiewicz
Art. 87 § 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, **rozumiany w ten sposób, że** – w sytuacji niedochowania terminu do wniesienia skargi kasacyjnej, o którym mowa w art. 177 § 1 tej ustawy, na skutek wystąpienia o przyznanie prawa pomocy w postaci ustanowienia adwokata, radcy prawnego, doradcy podatkowego lub rzecznika patentowego – przyczyna uchybienia terminu do wniesienia skargi kasacyjnej ustaje z dniem, w którym powiadomiony o ustanowieniu pełnomocnik ma możliwość sporządzenia i wniesienia skargi kasacyjnej, **jest zgodny** z art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

47.	**Wyrok z 25 lipca 2013 r., SK 61/12** *[postępowanie odwoławcze przed Państwową Komisją Akredytacyjną]*
Skarżący Wyższa Szkoła Handlu i Finansów Międzynarodowych im. F. Skarbka w Warszawie	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: P Tuleja
I Art. 52 ust. 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym **jest niezgodny** z art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. II • Przepis wymieniony w części I **traci moc obowiązującą z upływem 18 (osiemnastu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.	

48.	**Wyrok z 29 lipca 2013 r., SK 12/12** *[przymusowa sprzedaż lokalu w związku z długotrwałym zaleganiem z zapłatą należnych opłat]*
Skarżący Edward G.	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: M. Granat
Art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali **w zakresie, w jakim** przewiduje możliwość wystąpienia wspólnoty mieszkaniowej z żądaniem licytacyjnej sprzedaży lokalu należącego do członka tej wspólnoty długotrwale zalegającego z wnoszeniem należnych od niego opłat, **jest zgodny**: a) z art. 64 ust. 1 w związku z art. 64 ust. 3 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, b) z art. 64 ust. 2 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.	

49.	**Wyrok z 30 lipca 2013 r., U 5/12** *[niedopuszczalne regulacje ograniczające wykonywanie zawodu fizyka medycznego w akcie podustawowym]*
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	**Skład orzekający** 3 sędziów Sprawozdawca: M. Zubik
I § 9 ust. 12 pkt 2, ust. 16 pkt 2, ust. 18 i 20 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie warunków bezpiecznego stosowania promieniowania jonizującego dla wszystkich rodzajów ekspozycji medycznej **są niezgodne** z art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. II § 9 ust. 12 pkt 2 i ust. 16 pkt 2 rozporządzenia powołanego w części I **tracą moc obowiązującą z upływem 12 (dwunastu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

50.	**Wyrok z 24 września 2013 r., K 35/12** *[upoważnienie do wydania rozporządzenia w sprawie warunków i sposób oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz warunki przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów]*
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: M. Granat
I Art. 22 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty **jest niezgodny** z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. II Przepis wymieniony w części I **traci moc obowiązującą z upływem 18 (osiemnastu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.	

51.	**Wyrok z 26 września 2013 r., K 22/12** *[modyfikacja dochodów własnych gmin uzdrowiskowych poprzez rozszerzenie preferencyjnej stawki podatku od nieruchomości zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej, w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych]*
Wnioskodawca Rada Miasta Kołobrzeg	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: M. Granat
Art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. d ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych: a) **jest zgodny** z art. 167 ust. 1 i 4 w związku z art. 16 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w związku z art. 9 ust. 1, 2 i 3 w związku z art. 12 ust. 1 tiret 7 Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego, sporządzonej w Strasburgu dnia 15 października 1985 r. b) **nie jest niezgodny** z art. 15 ust. 1 i 2 Konstytucji.	

52.	**Wyrok z 2 października 2013 r., SK 10/13** *[pozbawienie lekarza weterynarii możliwości odwołania się do sądu apelacyjnego od wymierzonej mu kary dyscyplinarnej upomnienia]*
Skarżący Jakub G.	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: M. Pyziak-Szafnicka
Art. 46 ust. 2 ustawy z dnia 21 grudnia 1990 r. o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko-weterynaryjnych **w zakresie, w jakim** pozbawia lekarza weterynarii, wobec którego orzeczono w drugiej instancji karę upomnienia, możliwości odwołania się do sądu od wymierzonej mu kary dyscyplinarnej, **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 oraz z art. 32 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

53.	**Wyrok z 8 października 2013 r., K 30/11** *[możliwość odwołania się od zarządzenia prezesa sądu w przedmiocie odmowy wyznaczenia obrońcy z urzędu]*
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: M. Zubik
1. Art. 81 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego **w zakresie, w jakim** nie przewiduje sądowej kontroli zarządzenia prezesa sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu dla oskarżonego, który złożył wniosek w trybie art. 78 § 1 ustawy – Kodeks postępowania karnego, **jest niezgodny** z art. 42 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1 i z art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. 2. Art. 78 § 2 ustawy powołanej w punkcie 1 **w zakresie, w jakim** nie przewiduje zaskarżenia postanowienia sądu o cofnięciu wyznaczenia obrońcy z urzędu, **jest niezgodny** z art. 78 w związku z art. 42 ust. 2 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie ze względu na zbędność wydania wyroku.	

54.	**Wyrok z 8 października 2013 r., SK 40/12** *[zabezpieczenie należności podatkowych poprzez ustanowienie hipoteki przymusowej]*
Skarżący SANPOL sp. z o.o. (połączone skargi)	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: W. Hermeliński
1. Art. 33 § 2 pkt 2 w związku z art. 33 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 2003 r. do 31 sierpnia 2005 r., **w zakresie, w jakim** uzależnia zabezpieczenie należności podatkowej w toku kontroli podatkowej od przesłanki „uzasadnionej obawy" niewykonania zobowiązania podatkowego, **jest zgodny** z art. 45 ust. 1 oraz art. 64 ust. 3 w związku z art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. 2. Art. 70 § 6 ustawy powołanej w punkcie 1, w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 1998 r. do 31 grudnia 2002 r., **jest niezgodny** z art. 64 ust. 2 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

55.	**Wyrok z 15 października 2013 r., P 26/11** *[administracyjna kara pieniężna za nieterminowe przekazanie sprawozdania o odpadach]*
Sąd pytający Wojewódzki Sąd Administracyjny w Łodzi	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: M. Granat
1. Art. 79c ust. 3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach, w brzmieniu obowiązującym od 12 marca 2010 r. do 19 lipca 2011 r., **przez to, że** przewiduje niepodlegającą miarkowaniu karę pieniężną w wysokości 10 000 zł za nieterminowe przekazanie zbiorczego zestawienia danych o odpadach, **jest niezgodny** z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. 2. Art. 79c ust. 3 w związku z art. 79d ust. 3 ustawy powołanej w punkcie 1 **jest zgodny** z: a) art. 2 w związku z art. 184 Konstytucji, b) art. 2 w związku z art. 42 ust. 2 i 3 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

56.	**Wyrok z 22 października 2013 r., SK 14/11** *[wyłączenie obowiązku sporządzenia uzasadnienia postanowienia, na które nie przysługuje zażalenie, po rozpoznaniu skargi na czynności komornika]*
Skarżąca Anna N. Wiesława M.	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: S. Biernat
Art. 357 § 2 zdanie drugie w związku z art. 13 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego **w zakresie, w jakim** nie przewiduje obowiązku sporządzenia przez sąd uzasadnienia postanowienia rozstrzygającego skargę na czynności komornika, na które nie przysługuje zażalenie, **jest zgodny** z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

57.	**Wyrok z 22 października 2013 r., SK 14/13** *[możliwość zaskarżenia postanowienia sądu drugiej instancji w sprawie przyznania kosztów nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej z urzędu, polegającej na sporządzeniu opinii o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej]*
Skarżąca Monika T.	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: W. Hermeliński
Art. 394^2 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego **w zakresie, w jakim** nie przewiduje możliwości zaskarżenia postanowienia sądu drugiej instancji w sprawie przyznania kosztów nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej z urzędu, polegającej na sporządzeniu opinii o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej: a) **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, b) **nie jest niezgodny** z art. 77 ust. 2 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

58.	**Wyrok z 29 października 2013 r., U 7/12** *[przepisy regulujące przeprowadzanie kontroli osobistej cudzoziemców przebywających w strzeżonych ośrodkach lub aresztach w celu wydalenia]*
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	**Skład orzekający** 3 sędziów Sprawozdawca: A. Rzepliński

I

§ 11 ust. 1 i 2 Regulaminu organizacyjno-porządkowego pobytu cudzoziemców w strzeżonym ośrodku i areszcie w celu wydalenia, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 sierpnia 2004 r. w sprawie warunków, jakim powinny odpowiadać strzeżone ośrodki i areszty w celu wydalenia oraz regulaminu organizacyjno-porządkowego pobytu cudzoziemców w strzeżonym ośrodku i areszcie w celu wydalenia **jest niezgodny** z art. 41 ust. 1, z art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 oraz z art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

II

- Przepis wymieniony w części I **traci moc obowiązującą z upływem 9 (dziewięciu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.
- Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie ze względu na zbędność wydania wyroku.

59.	**Wyrok z 5 listopada 2013 r., K 40/12** *[zasady przyznawania stypendiów rektorskich i stypendiów ministra]*
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: P. Tuleja

1. Art. 184 ust. 4 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym **w zakresie, w jakim** wyłącza prawo studentów studiujących równocześnie na kilku kierunkach studiów do otrzymywania stypendiów, o których mowa w art. 173 ust. 1 pkt 3 i 4 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, **jest zgodny** z art. 32 ust. 1 w związku z art. 2 i art. 70 ust. 4 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Art. 184 ust. 5 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym **w zakresie, w jakim** wyłącza prawo studentów kontynuujących naukę na drugim kierunku po ukończeniu jednego kierunku studiów do otrzymywania stypendiów, o których mowa w art. 173 ust. 1 pkt 3 i 4 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, **jest zgodny** z art. 32 ust. 1 w związku z art. 2 i art. 70 ust. 4 Konstytucji.

- Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.

60.	**Wyrok z 7 listopada 2013 r., K 31/12** *[zmiana ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych]*
Wnioskodawca Krajowa Rada Sądownictwa	**Skład orzekający** pełny skład Sprawozdawca: S. Biernat

I

1. Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw **jest zgodna** z:

a) art. 2 w związku z art. 7 i art. 119 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

b) art. 2 w związku z art. 7 i art. 186 ust. 1 Konstytucji.

2. Art. 9 oraz art. 9a ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych **są zgodne** z art. 10 ust. 1 i art. 173 Konstytucji.

3. Art. 21 § 3 ustawy powołanej w punkcie 2 **w zakresie, w jakim** nie przewiduje możliwości wydawania przez prezesa sądu poleceń dyrektorowi sądu dotyczących kompetencji określonych w art. 31a § 1 pkt 1 i 3 tej ustawy, **jest zgodny** z art. 173 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 10 ust. 1 Konstytucji.

4. Art. 22 § 1 ustawy powołanej w punkcie 2 **w zakresie, w jakim** wyłącza z kompetencji prezesa sądu do kierowania sądem i reprezentowania sądu na zewnątrz sprawy należące do zakresu działania dyrektora sądu, **jest zgodny** z art. 173 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 10 ust. 1 Konstytucji.

5. Art. 31a § 1 pkt 1 ustawy powołanej w punkcie 2 **jest zgodny** z art. 173 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 10 ust. 1 Konstytucji.

6. Art. 31a § 1 pkt 3 ustawy powołanej w punkcie 2 **jest zgodny** z art. 173 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 10 ust. 1 Konstytucji.

7. Art. 32b § 1 ustawy powołanej w punkcie 2 **w zakresie, w jakim** nie określa skutków, jakie wywołuje dla Ministra Sprawiedliwości uchwała zgromadzenia ogólnego sędziów apelacji negatywnie opiniująca sprawozdanie dyrektora sądu, **jest niezgodny** z art. 10 ust. 1 i art. 173 Konstytucji.

8. Art. 32b § 3 ustawy powołanej w punkcie 2 **w zakresie, w jakim** nie określa skutków wniosku prezesa sądu do Ministra Sprawiedliwości o odwołanie dyrektora sądu, **jest niezgodny** z art. 10 ust. 1 i art. 173 Konstytucji.

9. Art. 32c § 1 i 2 ustawy powołanej w punkcie 2 **w zakresie, w jakim** nie przewidują wpływu prezesa sądu na ustalanie wynagrodzenia dyrektora sądu, **są zgodne** z art. 10 ust. 1 Konstytucji oraz **nie są niezgodne** z art. 173 Konstytucji.

10. Art. 37g § 5 ustawy powołanej w punkcie 2 **przez to, że** nie przewiduje możliwości wniesienia zastrzeżeń przez prezesa lub wiceprezesa sądu do uwagi na piśmie sporządzonej przez Ministra Sprawiedliwości, **jest niezgodny** z art. 10 ust. 1 i art. 173 Konstytucji.

11. Art. 37h § 2 ustawy powołanej w punkcie 2 **przez to, że** nie przewiduje możliwości wniesienia zastrzeżeń przez prezesa sądu apelacyjnego do odmowy przyjęcia przez Ministra Sprawiedliwości informacji rocznej o działalności sądów, działających na obszarze apelacji, w zakresie powierzonych prezesowi sądu zadań, **jest niezgodny** z art. 10 ust. 1 i art. 173 Konstytucji.

12. Art. 106c ustawy powołanej w punkcie 2 **jest zgodny** z art. 2, art. 10 ust. 1 i art. 178 ust. 1 Konstytucji.

II

- Przepisy wymienione w części I w punktach 7 i 8 oraz 10 i 11, w zakresach tam wskazanych, **tracą moc obowiązującą z upływem 18 (osiemnastu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.
- Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.
- Zdania odrębne (zał. nr 8).

61.	**Wyrok z 13 listopada 2013 r., P 25/12** *[prerogatywy prezydenckie jako ograniczenie dostępu do informacji publicznej]*
Sad pytający Naczelny Sąd Administracyjny	**Skład orzekający** pełny skład Sprawozdawca: Z. Cieślak
Art. 1 ust. 1 i art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. a i b oraz pkt 3 lit. c ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, **rozumiane w ten sposób**, że kwalifikują dane, które stanowią element procesu wykonywania kompetencji Prezydenta Rzeczypospolitej określonej w art. 144 ust. 3 pkt 6 Konstytucji, jako informacje publiczne podlegające udostępnieniu w trybie ustawy o dostępie do informacji publicznej, **nie są niezgodne** z art. 144 ust. 3 pkt 6 w związku z art. 122 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdania odrębne (zał. nr 8).	

62.	**Wyrok z 26 listopada 2013 r., P 33/12** *[zaprzeczenie ojcostwa po śmierci dziecka]*
Sąd pytający Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze Sad Rejonowy w Bydgoszczy	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: Z. Cieślak
1) art. 71 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, 2) art. 456 § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego **w zakresie, w jakim** odnosi się do sprawy zaprzeczenia ojcostwa, – **są niezgodne** z art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 oraz w związku z art. 18 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz z art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2. • Zdanie odrębne (zał. nr 8).	

63.	**Wyrok z 26 listopada 2013 r., SK 33/12** *[wyłączenie możliwości zaskarżenia postanowienia w przedmiocie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu]*
Skarżąca Małgorzata S.	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: M. Zubik
Art. 426 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 20 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, **w zakresie, w jakim** nie przewiduje możliwości zaskarżenia postanowienia w przedmiocie kosztów nieopłaconej przez strony pomocy prawnej udzielonej z urzędu, zasądzonych po raz pierwszy przez sąd odwoławczy, **jest niezgodny** z art. 78 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

64.	**Wyrok z 28 listopada 2013 r., K 17/12** *[zasady ustalania przez gminy opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi oraz organizacji przetargu na odbieranie odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości]*
Wnioskodawca Rada Miasta Świdnik Grupa posłów (połączone wnioski)	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: S. Rymar

I

1. Art. 6d ust. 1 i art. 6e ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach **są zgodne** z art. 2 oraz z art. 16 ust. 2 zdanie drugie w związku z art. 166 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Art. 6h i art. 6m ust. 1 w związku z art. 6c ustawy powołanej w punkcie 1 **są zgodne** z art. 2 Konstytucji.

3. Art. 6h i art. 6m ust. 1 w związku z art. 2 ust. 1 pkt 4 ustawy powołanej w punkcie 1 **są zgodne** z art. 2 Konstytucji.

4. Art. 6h i art. 6m ust. 1 w związku z art. 2 ust. 3 ustawy powołanej w punkcie 1 **są zgodne** z art. 2 Konstytucji.

5. Art. 6k ust. 1 i 2 ustawy powołanej w punkcie 1 **w zakresie, w jakim** nie przewiduje maksymalnej wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi, **jest niezgodny** z art. 84 i art. 217 Konstytucji.

6. Art. 6k ust. 3 i art. 6j ust. 2a ustawy powołanej w punkcie 1, **są zgodne** z art. 168 w związku z art. 217 Konstytucji.

7. Art. 6k ust. 4 ustawy powołanej w punkcie 1 **w zakresie, w jakim** upoważnia radę gminy do wprowadzenia zwolnienia przedmiotowego, **jest niezgodny** z art. 168 w związku z art. 217 Konstytucji.

8. Art. 6k ust. 4 ustawy powołanej w punkcie 1 **w zakresie, w jakim** upoważnia radę gminy do ustanowienia dopłat dla właścicieli nieruchomości, **jest niezgodny** z art. 168 w związku z art. 217 Konstytucji.

9. Art. 6l ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 1 **jest zgodny** z art. 168 w związku z art. 217 Konstytucji.

II

- Przepisy wymienione w części I w punktach 7 i 8, w zakresach tam wskazanych, **tracą moc obowiązującą z upływem 18 (osiemnastu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.
- Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.

65.	**Wyrok z 3 grudnia 2013 r., P 40/12** *[uniemożliwienie wpisu do ewidencji producentów i nadawania numeru identyfikacyjnego obojgu małżonkom w sytuacji istnienia między nimi rozdzielności majątkowej]*
Sąd pytający Naczelny Sąd Administracyjny	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: S. Biernat
I Art. 12 ust. 4 ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności **w zakresie, w jakim** nie przewiduje dopuszczalności nadania osobnych numerów identyfikacyjnych każdemu z małżonków, w sytuacji gdy istnieje między nimi rozdzielność majątkowa i posiadają odrębne gospodarstwa rolne: 1) **nie jest niezgodny** z wynikającymi z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zasadami zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz poprawnej legislacji, 2) **jest niezgodny** z art. 32 ust. 1 w związku z art. 18 Konstytucji. II Przepis wymieniony w części I, w zakresie tam wskazanym, **traci moc obowiązującą z upływem 18 (osiemnastu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

66.	**Wyrok z 5 grudnia 2013 r., K 27/13** *[świadczenie pielęgnacyjne]*
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: L. Kieres
Art. 11 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 7 grudnia 2012 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw **jest niezgodny** z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.	

67.	**Wyrok z 10 grudnia 2013 r., K 16/13** *[finansowanie niepublicznych szkół wyższych]*
Wnioskodawca **Rz**ecznik Praw Obywatelskich	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: W. Hermeliński
Art. 94 ust. 5 w związku z art. 95 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym **w zakresie, w jakim** uzależniają prawo niepublicznych szkół wyższych do dotacji ze środków publicznych od warunków ustalonych w rozporządzeniu, **są niezgodne** z art. 70 ust. 3 zdanie trzecie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

68.	**Wyrok z 10 grudnia 2013 r., U 5/13** *[zwolnienie ze służby funkcjonariusza Policji, strażaka z powodu zachorowania na przewlekłe zapalenie wątroby lub zespół nabytego upośledzenia odporności (AIDS)]*
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	**Skład orzekający** 3 sędziów Sprawozdawca: W. Hermeliński
1. § 44 pkt 6 oraz § 57 pkt 5 załącznika nr 2 do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 9 lipca 1991 r. w sprawie właściwości i trybu postępowania komisji lekarskich podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych **w zakresie, w jakim** powodują uznanie policjanta za całkowicie niezdolnego do pełnienia służby z powodu zachorowania na przewlekłe zapalenie wątroby albo zespół nabytego upośledzenia odporności (AIDS) bez względu na stan zdrowia, **są niezgodne** z art. 60 w związku z art. 30 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. 2. § 44 pkt 6 oraz § 57 pkt 4 i 5 załącznika nr 3 do rozporządzenia powołanego w punkcie 1 **w zakresie, w jakim** powodują uznanie strażaka za całkowicie niezdolnego do pełnienia służby z powodu nosicielstwa wirusa HIV, zachorowania na przewlekłe zapalenie wątroby albo zespół nabytego upośledzenia odporności (AIDS) bez względu na stan zdrowia, **są niezgodne** z art. 60 w związku z art. 30 i art. 31 ust. 3 Konstytucji.	

69.	**Wyrok z 12 grudnia 2013 r., K 5/13** *[wymiana praw jazdy]*
Wnioskodawca Grupa senatorów Grupa posłów	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: M. Kotlinowski
Art. 124 ust. 6 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami **w zakresie, w jakim** dotyczy wymiany praw jazdy wydanych bezterminowo, **jest zgodny** z zasadami określoności przepisów prawa, ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz ochrony praw słusznie nabytych wynikającymi z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

70.	**Wyrok z 17 grudnia 2013 r., SK 29/12** *[waloryzacja świadczeń emerytalnych służb mundurowych]*
Skarżący Zofia B.	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: M. Gintowt-Jankowicz
Art. 6 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin, w brzmieniu nadanym przez art. 160 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, **w zakresie, w jakim** ma zastosowanie do emerytur przyznanych przed dniem 1 stycznia 1999 r., **jest zgodny** z art. 67 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz **nie jest niezgodny** z art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.	

71.	**Wyrok z 18 grudnia 2013 r., P 43/12** *[przesłanki, w oparciu o które możliwe jest odebranie broni i amunicji oraz dokumentów potwierdzających legalność posiadania broni]*
Sąd pytający Wojewódzki Sąd Administracyjny w Poznaniu	**Skład orzekający** 5 sędziów Sprawozdawca: A. Rzepliński
Art. 19 ust. 1a ustawy z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji **w zakresie**, **w jakim** wskazuje przesłanki umożliwiające dokonanie czynności materialno-technicznej odebrania broni i amunicji oraz dokumentów potwierdzających legalność posiadania broni osobie, przeciwko której toczy się postępowanie karne o przestępstwa określone w art. 15 ust. 1 pkt 6 ustawy o broni i amunicji, **jest zgodny** z zasadą prawidłowej legislacji wynikającą z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 32 ust. 1 oraz art. 64 ust. 2 i 3 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

Załącznik nr 7.
Charakterystyka postanowień o umorzeniu postępowania

a) Postanowienia o umorzeniu postępowania

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (u.TK)
1	8 I 2013	**P 48/11**	Sąd Rejonowy w Gliwicach	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
2	8 I 2013	**SK 15/10**	Marcin S.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
3	8 I 2013	**SK 17/11**	Jerzy K.	utrata mocy obowiązującej aktu normatywnego w zakwestionowanym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 3)
4	10 I 2013	**K 36/11**	Grupa posłów	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 2)
5	15 I 2013	**SK 21/12**	Mirosław Sz.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 i 2)
6	29 I 2013	**SK 10/11**	Jacek Piotr L.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
7	29 I 2013	**SK 36/12**	Ryszard P.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1) Zdanie odrębne
8	13 II 2013	**P 25/10**	Sąd Apelacyjny w Łodzi	niedopuszczalność wydania orzeczenia (art. 39 ust. 1 pkt 1)
9	27 II 2013	**SK 47/12**	Tomasz W.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
10	5 III 2013	**K 4/12**	Grupa posłów	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
11	5 III 2013	**P 38/10**	Sąd Apelacyjny w Warszawie	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (u.TK)
12	13 III 2013	**SK 38/12**	Maria Teresa W. Zofia Albina W. Jan Marian W. Tomasz Andrzej R. Bessie Mary B. Maria Teresa R. Teresa K.-R. Andrzej K. Stanisław K. Elżbieta Maria O. Michał Roman K. Zuzanna K. Olga K. Jan K. Piotr K. Marek R. Krzysztof R. Andrzej R. Maria B.-C.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 3)
13	20 III 2013	**P 35/11**	Sąd Rejonowy w Kościanie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
14	20 III 2013	**SK 66/12**	Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe Kanwa sp. z o.o.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
15	20 III 2013	**U 3/12**	Grupa posłów	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 i 3)
16	21 III 2013	**SK 32/12**	Mariusz C.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
17	9 IV 2013	**K 20/12**	Rzecznik Praw Obywatelskich	cofnięcie wniosku (art. 39 ust. 1 pkt 2)
18	7 V 2013	**SK 31/12**	Przedsiębiorstwo Rolne „Jarol" sp. z o.o.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
19	7 V 2013	**U 8/12**	Grupa posłów	utrata mocy obowiązującej aktu normatywnego w zakwestionowanym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 3)
20	14 V 2013	**SK 19/11**	Jacek D.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
21	15 V 2013	**P 42/12**	Sąd Rejonowy w Gorzowie Wielkopolskim	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 2)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (u.TK)
22	22 V 2013	**P 37/12**	Sąd Rejonowy w Lesznie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
23	22 V 2013	**U 4/11**	Prokurator Generalny	utrata mocy obowiązującej zakwestionowanych przepisów (art. 39 ust. 1 pkt 3)
24	4 VI 2013	**SK 46/12**	Archidiecezja Poznańska Tadeusz L. Alfred L. Stefa S.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
25	5 VI 2013	**SK 8/11**	Andrzej W. Wiesław T.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
26	5 VI 2013	**SK 25/12**	Telekomunikacja Polska Spółka Akcyjna	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
27	11 VI 2013	**K 50/12**	Rzecznik Praw Obywatelskich	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
28	18 VI 2013	**SK 1/12**	BRE Bank Spółka Akcyjna	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 i 3)
29	26 VI 2013	**P 13/12**	Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
30	8 VII 2013	**P 11/11**	Sąd Okręgowy w Kielcach	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
31	9 IX 2013	**P 21/13**	Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie (połączone pytania)	zbędność wydania wyroku niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
32	24 IX 2013	**P 3/13**	Sąd Rejonowy w Gorzowie Wielkopolskim	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
33	24 IX 2013	**P 5/13**	Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
34	24 IX 2013	**P 8/13**	Sąd Rejonowy w Białogardzie (połączone pytania) Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie Sąd Rejonowy Poznań-Grunwald i Jeżyce w Poznaniu	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (u.TK)
35	24 IX 2013	**SK 39/12**	Jacek D.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
36	25 IX 2013	**SK 44/12**	Dariusz B.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
37	8 X 2013	**SK 15/13**	Mondi Świecie SA (połączone skargi)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 2)
38	8 X 2013	**U 1/13**	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 3)
39	23 X 2013	**SK 23/13**	„SANPOL" sp. z o.o. (połączone skargi)	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
40	29 X 2013	**P 55/11**	Sąd Rejonowy w Toruniu	utrata mocy obowiązujące przepisu w zakwestionowanym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 3)
41	29 X 2013	**P 34/12**	Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
42	29 X 2013	**P 48/12**	Sąd Rejonowy Poznań-Grunwald i Jeżyce w Poznaniu (połączone pytania)	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
43	29 X 2013	**SK 64/12**	Krzysztof S.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1) zdanie odrębne
44	30 X 2013	**P 30/12**	Sąd Okręgowy w Gliwicach	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
45	5 XI 2013	**SK 15/12**	„GROSAR" sp. z o.o.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
46	6 XI 2013	**P 24/13**	Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
47	7 XI 2013	**K 3/12**	Prokurator Generalny	utrata mocy obowiązującej przepisu kwestionowanego we wniosku (art. 39 ust. 1 pkt 3)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (u.TK)
48	12 XI 2013	**P 23/13**	Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
49	13 XI 2013	**U 6/12**	Rzecznik Praw Obywatelskich	cofnięcie wniosku (art. 39 ust. 1 pkt 2)
50	4 XII 2013	**P 38/13**	Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum w Szczecinie	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
51	11 XII 2013	**P 16/10**	Sąd Rejonowy w Łobzie	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
52	11 XII 2013	**P 23/11**	Sąd Rejonowy w Grójcu	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
53	17 XII 2013	**SK 43/12**	Stowarzyszenie Filmowców Polskich (połączone skargi)	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
54	17 XII 2013	**SK 59/12**	T&J Tyrakowski Jachnik spółka jawna (połączone skargi)	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)

b) Postanowienia o częściowym umorzeniu postępowania

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (u.TK)
1	11 IV 2013	**K 13/10**	Rada Miejska w Chrzanowie Rada Miejska Inowrocławia Rada Gminy Stoszowice Rada Miejska w Zatorze Rada Gminy Bochnia	umorzenie postępowania ze względu na nieusprawiedliwioną nieobecność wnioskodawców na rozprawie (art. 60 ust. 2)
2	21 V 2013	**K 11/13**	Grupa posłów Grupa senatorów	(art. 39 ust. 1 pkt 1) zdania odrębne

c) Wyroki zawierające w sentencji postanowienia o umorzeniu postępowania

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (u.TK)
1	8 I 2013	**K 18/10**	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
2	22 I 2013	**SK 18/11**	Magdalena Z.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
3	29 I 2013	**SK 28/11**	Janusz B.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
4	31 I 2013	**K 14/11**	Rada Miasta Stołecznego Warszawy Rada Miasta Krakowa	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
5	12 II 2013	**K 6/12**	Naczelna Rada Adwokacka	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
6	19 II 2013	**P 14/11**	Sąd Apelacyjny w Warszawie	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
7	26 II 2013	**K 15/10**	Stowarzyszenie Syndyków, Likwidatorów i Sanatorów	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
8	6 III 2013	**Kp 1/12**	Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
9	13 III 2013	**K 25/10**	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 i 3) zdania odrębne
10	26 III 2013	**K 11/12**	Prokurator Generalny (połączone wnioski)	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
11	27 III 2013	**K 27/12**	Grupa posłów Krajowa Rada Sądownictwa	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1) zdania odrębne
12	23 IV 2013	**K 12/12**	Grupa posłów	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
13	23 IV 2013	**P 44/10**	Sąd Rejonowy w Słubicach Sąd Rejonowy w Olsztynie	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1)

14	7 V 2013	**SK 11/11**	Tomasz Grzegorz C.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
15	14 V 2013	**P 27/12**	Naczelny Sąd Administracyjny	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1) zdanie odrębne
16	4 VI 2013	**P 43/11**	Wojewódzki Sąd Administracyjny w Krakowie	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
17	4 VI 2013	**SK 49/12**	Tadeusz Ż.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
18	13 VI 2013	**K 17/11**	Komisja Krajowa NSZZ „Solidarność”	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
19	13 VI 2013	**P 35/12**	Sąd Rejonowy Poznań-Grunwald i Jeżyce w Poznaniu (połączone pytania) Sąd Rejonowy w Gliwicach	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
20	18 VI 2013	**K 37/12**	Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
21	26 VI 2013	**K 33/12**	Grupa posłów	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
22	27 VI 2013	**K 12/10**	Krajowa Rada Notarialna	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
23	3 VII 2013	**P 49/11**	Sąd Rejonowy w Pile	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
24	4 VII 2013	**P 7/10**	Naczelny Sąd Administracyjny	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
25	11 VII 2013	**SK 16/12**	Alina P.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
26	16 VII 2013	**K 13/10**	Rada Miejska w Chrzanowie Rada Miejska Inowrocławia Rada Miejska w Zatorze	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)

27	16 VII 2013	**P 53/11**	Sąd Rejonowy w Gliwicach	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
28	17 VII 2013	**SK 9/10**	Tadeusz B.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
29	18 VII 2013	**SK 18/09**	Róża K.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 i 2)
29	23 VII 2013	**P 36/12**	Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gorzowie Wielkopolskim	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
30	25 VII 2013	**P 56/11**	Sąd Okręgowy w Warszawie Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
31	25 VII 2013	**SK 17/12**	Marek P. Monika N.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
32	29 VII 2013	**SK 12/12**	Edward G.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
33	30 VII 2013	**U 5/12**	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
34	2 X 2013	**SK 10/13**	Jakub G.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
35	8 X 2013	**K 30/11**	Rzecznik Praw Obywatelskich	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
36	8 X 2013	**SK 40/12**	„Sanpol" sp. z o.o. (połączone skargi)	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
37	15 X 2013	**P 26/11**	Wojewódzki Sąd Administracyjny w Łodzi	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
38	22 X 2013	**SK 14/11**	Anna N. Wiesława M.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
39	22 X 2013	**SK 14/13**	Monika T.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)

40	29 X 2013	**U 7/12**	Rzecznik Praw Obywatelskich	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
41	5 XI 2013	**K 40/12**	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
42	7 XI 2013	**K 31/12**	Krajowa Rada Sądownictwa	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
43	13 XI 2013	**P 25/12**	Naczelny Sąd Administracyjny	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
44	26 XI 2013	**SK 33/12**	Małgorzata S.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
45	28 XI 2013	**K 17/12**	Rada Miasta Świdnik Grupa posłów (połączone wnioski)	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
46	3 XII 2013	**P 40/12**	Naczelny Sąd Administracyjny	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
47	10 XII 2013	**K 16/13**	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
48	12 XII 2013	**K 5/13**	Grupa senatorów Grupa posłów	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
49	17 XII 2013	**SK 29/12**	Zofia B.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
50	18 XII 2013	**P 43/12**	Wojewódzki Sąd Administracyjny w Poznaniu	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)

Załącznik nr 8.
Przegląd zdań odrębnych od wyroków i postanowień Trybunału Konstytucyjnego wydanych w 2013 r.

Zdanie odrębne sędziego Stanisława Biernata zgłoszone:

do wyroku z 13 marca 2013 r., K 25/10, w części dot. postanowienia o umorzeniu postępowania oraz do uzasadnienia wyroku

- konieczność rozpoznania sprawy merytorycznie z uwagi na spełnienie warunków wynikających z art. 39 ust. 1 pkt 3 jak i art. 39 ust. 3 u.TK;
- gmina jako wspólnota samorządowa jest podmiotem praw i nosicielem interesu lokalnego, które podlegają ochronie w okolicznościach unormowanych w art. 39 ust. 3 u.TK;
- uzasadnienie wyroku oparte zostało na wadliwej kwalifikacji charakteru prawnego Komisji Regulacyjnej i orzeczeń Komisji, a także postępowania regulacyjnego i dopuszczalności kontroli sądowej.

Zdania odrębne sędziego Zbigniewa Cieślaka zgłoszone:

do wyroku z 31 stycznia 2013 r., K 14/11

- systemowa interpretacja wzorców kontroli mogłaby doprowadzić Trybunał do innego rozstrzygnięcia w zakresie pkt 1-3 sentencji;
- regulacja w sposób kwalifikowany narusza konstytucyjne wartości;

do uzasadnienia wyroku z 13 marca 2013 r., K 25/10

- powinność wydania przez Trybunał postanowienia sygnalizacyjnego;

do wyroku z 26 czerwca 2013 r., K 33/12

- niezgodność przyjętego trybu ratyfikacji ustawy z art. 90 Konstytucji;
- sędzia przyłączył się do argumentacji ze zdania odrębnego sędziego Mirosława Granata;

do wyroku z 7 listopada 2013 r., K 31/12

- ustawa została uchwalona z naruszeniem art. 119 Konstytucji, poprzez nieprzeprowadzenie trzech czytań projektu ustawy; uchybienie normom regulaminu Sejmu stanowi naruszenie Konstytucji;
- regulacje uznane przez Trybunał za niekonstytucyjne odnoszą się do działalności organów sądu, która nie jest wymiarem sprawiedliwości, a tym samym nie stanowi sfery objętej niezależnością i niezawisłością sędziów.

Zdania odrębne sędzi Marii Gintowt-Jankowicz zgłoszone:

do wyroku z 15 lipca 2013 r., K 7/12

- ustawa jest niezgodna z art. 123 Konstytucji; Konstytucja zakazuje nakładania w trybie pilnym podatków i innych danin publicznych;

- pojęcia „ustawy podatkowe" nie należy zawężać, wynika to z konstytucyjnej regulacji trybu pilnego – jako rozwiązania wyjątkowego, a także wykładni historycznej oraz językowej;

do wyroku z 7 listopada 2013 r., K 31/12

- regulacje dotyczące odwołania dyrektora sądu są zgodne ze wskazanymi wzorcami; dyrektor sądu nie sprawuje wymiaru sprawiedliwości, a zatem zakres swobody ustawodawczej w określeniu zasad powoływania i odwoływania tego organu jest szeroki.

Zdania odrębne sędziego Mirosława Granata zgłoszone:

do postanowienia z 21 maja 2013 r., K 11/13

- brak jest podstaw do przeniesienia przesłanki umorzenia postępowania z powodu utraty mocy obowiązującej automatycznie do oceny umorzenia postępowania, w wypadku gdy umowa międzynarodowa nie weszła w życie;
- należało rozważyć kwestię braku legitymacji procesowej wnioskodawcy;
- wadliwie jest uregulowana w Konstytucji kontrola konstytucyjności umów międzynarodowych;

do wyroku z 26 czerwca 2013 r., K 33/12

- art. 90 Konstytucji jest adekwatnym wzorcem kontroli art. 136 ust. 3 TFUE; przepis zmienia w istotny sposób zasady funkcjonowania unii walutowej, czyli kompetencji przekazanych przez Polskę w zakresie polityki pieniężnej;
- Trybunał zbyt wąsko zinterpretował pojęcie „przekazania kompetencji" na gruncie art. 90 Konstytucji;

do wyroku z 17 lipca 2013 r., SK 9/10

- regulacja jest zgodna z Konstytucją;
- klauzula zawarta w sentencji wyroku: „szczególne względy", nie rozwiązuje problemu konstytucyjnego, a osłabia ogólność prawa karnego i jednocześnie powoduje, że Trybunał wykracza poza rolę Trybunału jako tzw. prawodawcę negatywnego;
- kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania i bezwzględna kara pozbawiani wolności to kary jednego rodzaju, różny jest jedynie sposób postępowania ze skazanym w czasie wykonania kary;

do wyroku z 13 listopada 2013 r., P 25/12

- konieczność umorzenia postępowania z powodu braku przesłanki funkcjonalnej pytania prawnego; sąd zmierza do uzyskania wykładni kwestionowanych przepisów;
- niewłaściwe jest użycie w wyroku formuły „nie są niezgodne";
- sędzia przyłączył się, w pozostałym zakresie, do zdania odrębnego sędziego Marka Zubika;

do postanowienia z 18 grudnia 2013 r., Ts 13/12

- skarżącej spółce, jako publicznemu podmiotowi gospodarczemu nie przysługuje skarga konstytucyjna, dlatego Trybunał powinien odmówić nadania dalszego biegu skardze;

- kryterium naruszenia konkretnego prawa lub wolności, na jakim Trybunał oparł postanowienie, jest kryterium sytuacyjnym i niewystarczającym do przesądzenia o legitymacji czynnej skarżącej spółki.

Zdania odrębne sędziego Wojciecha Hermelińskiego zgłoszone:

do wyroku z 8 stycznia 2013 r., K 18/10

- regulacja dotyczy węższego zakresu niż wskazany w sentencji wyroku TK – nie określenia wymienionego w nim terminu do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia przez pokrzywdzonego, dla którego sąd ustanowił pełnomocnika z urzędu, jako terminu zawitego – i jest niezgodna z art. 2 Konstytucji;

do wyroku z 27 marca 2013 r., K 27/12

- przepis w zakresie, w jakim stanowi podstawę dokonywania w drodze rozporządzenia systemowych reform ustroju i właściwości sądów, jest niekonstytucyjny;
- liczba sądów wpływa na „ustrój" sądownictwa, a siedziby i obszar właściwości są elementem „właściwości" sądów w sensie terytorialnym (właściwości miejscowej);
- tworzenie i znoszenie sądów, ustalenie ich siedzib i granic właściwości ma wpływ na realizację prawa do sądu, a zatem wymaga regulacji na poziomie ustawowym;
- dokonywanie radykalnych zmian w strukturze sądownictwa, bez ograniczeń liczebnych i czasowych, znacząco osłabia gwarancje konstytucyjne dotyczące nieprzenoszalności sędziego;
- wytyczne dla treści rozporządzenia zawarte w art. 20 pkt 1 u.s.p. są zbyt ogólne;

do wyroku z 22 maja 2013 r., P 46/11

- regulacja w zakresie, w jakim wyłącza dochodzenie przez pracownika przywróconego do pracy odszkodowania, jest niezgodna z Konstytucją;
- odpowiednie zastosowanie powinny mieć argumenty przytoczone przez Trybunał w wyroku o sygn. SK 18/05;

do wyroku z 17 lipca 2013 r., SK 9/10

- regulacja nie narusza prawa oskarżonego do sądu; art. 75 § 1 k.k. dotyczy postępowania wykonawczego, a nie etapu postępowania rozstrzygającego o odpowiedzialności karnej;
- k.k.w. stwarza możliwość łagodzenia przez sąd zarządzenia wykonania kary;
- niewłaściwy jest sposób ujęcia sentencji z perspektywy gwarancji wynikających z art. 45 ust. 1 Konstytucji; bardziej adekwatnym wzorcem kontroli byłby art. 41 Konstytucji;
- wyrok wprowadzi zaburzenia w systemie środków probacyjnych;

do wyroku z 7 listopada 2013 r., K 31/12

- tryb uchwalenia zakwestionowanej ustawy zmieniającej narusza zasadę pierwszego czytania projektów ustaw wyrażoną w art. 37 ust. 2 Regulaminu Sejmu a zatem jest niezgodny z zasadą legalizmu i poprawnej legislacji; narusza obowiązek konsultacji z KRS na etapie parlamentarnym;

- regulacje dotyczące relacji między prezesem i dyrektorem sądu w sprawach pracowniczych, w zakresie w jakim pozbawiają prezesa sądu bezpośredniego wpływu na sytuację pracowników „pozaorzeczniczych", są niekonstytucyjne;
- przepis nieprzewidujący wpływu prezesa sądu na wynagrodzenie dyrektora sądu jest niezgodny z Konstytucją;

do uzasadnienia wyroku z 13 listopada 2013 r., P 25/12

- zbyt kategorycznie Trybunał wykluczył, co do zasady, związek prerogatyw prezydenckich z dostępem do informacji publicznej;

do uzasadnienia postanowienia z 29 stycznia 2013 r., SK 36/12

- bezzasadne wskazanie kwestii merytorycznych w postanowieniu o umorzeniu postępowania; błędna analiza sytuacji skarżącej w postępowaniu przed TK po wyroku w sprawie SK 38/09;

do postanowienia z 18 grudnia 2013 r., Ts 13/12

- należało odmówić nadania dalszego biegu skardze, z uwagi na brak zdolności skargowej spółki prawa handlowego (w której jedynymi wspólnikami są państwowe i komunalne osoby prawne);
- tylko łączne rozpatrzenie kryterium podmiotowego i przedmiotowego pozwala na precyzyjną ocenę skargi konstytucyjnej jako instrumentu ochrony praw i wolności przed ingerencją władzy publicznej.

Zdania odrębne sędziego Leona Kieresa zgłoszone:

do wyroku z 13 marca 2013 r., K 25/10, w części dot. postanowienia o umorzeniu postępowania

- brak podstaw do umorzenia postępowania; konieczność rozpoznania sprawy merytorycznie;
- sędzia przyłączył się do argumentacji zawartej w zdaniu odrębnym sędziego Stanisława Biernata;

do wyroku z 4 czerwca 2013 r., P 43/11

- przepis, w zakresie wskazanym w sentencji, jest zgodny z zasadą zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa;
- argumentacja Trybunału oparta jest o wypadki wadliwego stosowania prawa i nieznajomości prawa przez adresatów, których analiza wychodzi poza kognicję Trybunału.

Zdania odrębne sędziego Marka Kotlinowskiego zgłoszone:

do wyroku z 26 czerwca 2013 r., K 33/12

- sędzia przyłączył się do argumentacji zdania odrębnego sędziego Mirosława Granata i sędziego Marka Zubika;

do wyroku z 26 listopada 2013 r., P 33/12

- regulacja nie narusza Konstytucji; odpowiadała konstrukcji prawnej niedopuszczalności wzruszenia stanu cywilnego osoby zmarłej oraz zapobiegała wykorzystywaniu jej w zamiarze uzyskania korzyści majątkowych;

do postanowienia z 21 maja 2013 r. K 11/13

- sędzia przyłączył się do argumentacji zdania odrębnego sędziego Mirosława Granata.

Zdania odrębne sędzi Teresy Liszcz zgłoszone:

do wyroku z 27 marca 2013 r., K 27/12

- art. 20 pkt 1 u.s.p. w części dotyczącej upoważnienia Ministra Sprawiedliwości do tworzenia i znoszenia sądów jest niezgodny z art. 176 ust. 2 w zw. z art. 180 ust. 5 Konstytucji;
- zniesienie lub utworzenie okręgu sądowego przez Ministra prowadzi do niedopuszczalnego ograniczenia konstytucyjnego prawa do sądu przez akt podustawowy;
- kompetencja Ministra Sprawiedliwości do samodzielnego tworzenia i znoszenia sądów powszechnych narusza równowagę władz;

do wyroku z 23 kwietnia 2013 r., K 12/12

- zakwestionowana regulacja jest niezgodna z zasadą równości, zasadą sprawiedliwości społecznej oraz nakazem otoczenia rodziny ochroną i opieką Rzeczypospolitej;
- potrzeby dziecka są jednakowe, niezależnie od tego w jakiej rodzinie jest ono wychowywane;

do wyroku z 14 maja 2013 r., P 27/12

- regulacja w zakresie, w jakim dotyczy zawieszenia funkcjonariusza Służby Celnej w pełnieniu obowiązków służbowych, jest niezgodna ze wskazanymi wzorcami;
- wyłączenie możliwości odwołania się funkcjonariusza od dotyczących go decyzji personalnych wydanych w I instancji nadmiernie ogranicza prawo do zaskarżenia tych decyzji;

do wyroku z 22 maja 2013 r., P 46/11

- przepis, rozumiany w taki sposób, że uniemożliwia dochodzenie przez pracownika przywróconego do pracy odszkodowania na podstawie przepisów kodeksu cywilnego jest niezgodny ze wszystkimi wskazanymi wzorcami konstytucyjnymi;

do wyroku z 26 czerwca 2013 r., K 33/12

- niezgodność regulacji z art. 90 w związku z art. 120 zdanie pierwsze Konstytucji z uwagi na niewłaściwy tryb jej uchwalenia;
- zarówno TEMS jak i pakt fiskalny ograniczają kompetencje państw członkowskich w sprawach polityki finansowej – stanowi to „przekazanie kompetencji" w myśl art. 90 Konstytucji;

do wyroku z 11 lipca 2013 r., SK 16/12

- regulacja jest niekonstytucyjna przez to, że uniemożliwia dokonanie korzystniejszego wyboru podstawy wymiary emerytury osobie, która przed złożeniem wniosku

o emeryturę pobierała tzw. wcześniejszą emeryturę, a taką możliwość przewiduje dla osób pobierających tzw. świadczenie przedemerytalne;
- cechą wspólną jest przede wszystkim cel obydwu świadczeń, tj. dotrwanie do osiągnięcia wieku emerytalnego;

do wyroku z 15 lipca 2013 r., K 7/12

- ustawa jako „ustawa podatkowa" została uchwalona w trybie pilnym, niezgodnie z art. 123 Konstytucji;
- składka rentowa spełnia kryteria podatku: ma charakter nieodpłatny, realizuje cel fiskalny;
- pojęcie „ustawy podatkowe" należy interpretować szeroko;

do wyroku z 7 listopada 2013 r., K 31/12

- ustawa jest niezgodna ze wskazanymi wzorcami kontroli; została uchwalona z naruszeniem trybu ustawodawczego, poprzez przeprowadzenie pierwszego czytania na posiedzeniu Komisji zamiast na posiedzeniu Sejmu;
- przepis dotyczący zwierzchnictwa służbowego dyrektora sądu nad pracownikami jest niezgodny z art. 173 Konstytucji; pozbawia prezesa sądu, sprawującego wewnętrzny nadzór administracyjny nad działalnością sądów, środków oddziaływania na pracowników;

do postanowienia z 29 października 2013 r., SK 64/12

- sprawa dotyczy pominięcia legislacyjnego; powinna zostać rozpoznana merytorycznie.

Zdanie odrębne sędziego Andrzeja Rzeplińskiego zgłoszone:

do wyroku z 13 marca 2013 r., K 25/10, w części dot. postanowienia o umorzeniu postępowania

- istniały przesłanki merytorycznego rozpoznania sprawy przez Trybunał zarówno na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 3 u.TK, jak i art. 39 ust. 3 u.TK;
- treść wyroku powinna być tożsama z rozstrzygnięciem merytorycznym Trybunału.

Zdania odrębne sędziego Piotra Tulei zgłoszone:

do wyroku z 13 marca 2013 r., K 25/10, w części dot. postanowienia o umorzeniu postępowania

- Trybunał powinien rozpoznać sprawę merytorycznie na podstawie art. 39 ust. 3 u.TK i orzec niezgodność zaskarżonego przepisu z prawem do sądu;

do wyroku z 7 listopada 2013 r., K 31/12

- art. 37 ust. 2 Regulaminu Sejmu stanowi konkretyzację zasady przedstawicielstwa, demokracji i art. 119 ust. 1 Konstytucji; jego naruszenie powoduje niezgodność zakwestionowanej ustawy z Konstytucją;
- przepis pozbawiający prezesa sądu kompetencji, w zakresie wpływu na działalność pracowników sekretariatów wydziałów sądowych i powierzający w tym zakresie kompetencje dyrektorowi, narusza art. 173 Konstytucji;
- przepis regulujący indywidualny plan rozwoju sędziego jest niekonstytucyjny.

Zdanie odrębne sędzi Sławomiry Wronkowskiej-Jaśkiewicz zgłoszone:

do wyroku z 7 listopada 2013 r., K 31/12

- w procesie tworzenia zakwestionowanej ustawy doszło do naruszenia Konstytucji;
- Regulamin Sejmu jest wzorcem kontroli czynności prawodawczej;
- naruszenie Regulaminu Sejmu wpłynęło negatywnie na dalszy bieg prac legislacyjnych, a zatem przesądziło o jego niekonstytucyjności.

Zdania odrębne sędziego Andrzeja Wróbla zgłoszone:

do wyroku z 13 marca 2013 r., K 25/10, w części dot. postanowienia o umorzeniu postępowania

- bezzasadność umorzenia postępowania; konieczność wydania merytorycznego rozstrzygnięcia z uwagi na ochronę konstytucyjnego prawa gmin do własności;

do wyroku z 27 marca 2013 r., K 27/12

- przepisy są niezgodne z Konstytucją; odmienne rozstrzygnięcie Trybunału wynika ze zbyt wąskiego rozumienia pojęcia „ustroju sądów" określonego w art. 176 ust. 2 Konstytucji;
- tworzenie i znoszenie sądów nie obejmuje pojęcia tzw. nadzoru administracyjnego nad działalnością sądów sprawowanego przez Ministra Sprawiedliwości;
- Trybunał błędnie zinterpretował formułę podziału władz, nie biorąc pod uwagę odrębności władzy sądowniczej i wykonawczej;
- w zakresie naruszenia przez zakwestionowane przepisy zasady wyłączności ustawy sędzia przyłączył się do zdania odrębnego sędziego Marka Zubika;

do wyroku z 4 czerwca 2013 r., P 43/11

- sędzia przyłączył się do argumentacji przedstawionej w zdaniu odrębnym sędziego Leona Kieresa;

do wyroku z 7 listopada 2013 r., K 31/12

- przepisy dotyczące zasad oddziaływania Ministra Sprawiedliwości i prezesów sądów na działalność administracyjną sądów są niekonstytucyjne; Trybunał niezgodnie z art. 175 i art. 177 Konstytucji wyłączył z pojęcia wymiaru sprawiedliwości czynności administracyjne sądów i poddał większość tych czynności nadzorowi organu administracyjnemu, jakim jest Minister Sprawiedliwości;
- niezgodne z Konstytucją są przepisy dotyczące wzajemnych relacji pomiędzy prezesem sądu a dyrektorem sądu, gdyż uznają dyrektora sądu za organ sądu, a także wyposażają dyrektora sądu w wiele kompetencji (m.in. kierowanie działalnością administracyjną sądu) wbrew Konstytucji.

Zdania odrębne sędziego Marka Zubika zgłoszone:

do wyroku z 8 stycznia 2013 r., K 18/10

- Trybunał niewłaściwie zrekonstruował problem konstytucyjny w sprawie;
- przepis w zakresie, w jakim nie przewiduje zawieszenia biegu określonego w nim terminu na czas postępowania w sprawie o ustanowienia dla pokrzywdzonego

pełnomocnika z urzędu, z powodu nadmiernego rygoryzmu jest niezgodny z art. 2 Konstytucji;

do wyroku z 27 marca 2013 r., K 27/12

- kwestionowane przepisy są niezgodne ze wskazanymi przez wnioskodawców wzorcami;
- przyjęty w u.s.p. model tworzenia sądów powszechnych nie realizuje konstytucyjnego nakazu ustawowego określenia wszystkich istotnych elementów ustroju i właściwości sądów oraz postępowania przed sądem (art. 176 ust. 2 Konstytucji);
- otoczenie normatywne art. 20 u.s.p. przesądza o jego blankietowym charakterze; brak określenia schematu organizacji sądownictwa w ustawie spowodował, że Minister Sprawiedliwości dysponuje nadmierną swobodą w tym zakresie;
- wytyczne dla Ministra Sprawiedliwości z art. 20 pkt 1 u.s.p. opierają się na bardzo ogólnych, mających pozorne znaczenie kryteriach;
- brak przesłanek uzasadniających konieczność odsunięcia w czasie utraty mocy obowiązującej art. 3 § 3 u.s.w.;

do wyroku z 26 czerwca 2013 r., K 33/12

- ustawa ratyfikacyjna została uchwalona w niewłaściwym trybie;
- umowy międzynarodowe zmieniające uprzednio zawarte umowy powinny być ratyfikowane w takim samym trybie, w jakim dokonano wyrażanie zgody na ratyfikację umowy pierwotnej;

do wyroku z 17 lipca 2013 r., SK 9/10

- ustawodawca nie przekroczył swobody regulacyjnej, bo uregulował w ustawie w sposób konstytucyjnie wystarczający wykonanie kary w warunkach recydywy;
- art. 75 § 1 k.k. nie odnosi się do odrębnej, od skazania oskarżonego na karę pozbawienia wolności, „sprawy" – w myśl art. 45 Konstytucji;
- w pozostałej części sędzia przyłączył się do argumentacji przedstawionej w zdaniu odrębnym sędziego Wojciecha Hermelińskiego;

do uzasadnienia wyroku z 24 lipca 2013 r., Kp 1/13

- Trybunał postawił zbyt ogólne tezy dotyczące naruszenia odpowiedniej *vacatio legis* i zarzutu retroakcji w punkcie 6 i 7 uzasadnienia;

do wyroku z 7 listopada 2013 r., K 31/12

- ustawa zmieniająca została uchwalona niezgodnie z konstytucyjnym trybem stanowienia ustaw; art. 119 ust. 1 Konstytucji wprowadza zasadę, że wszystkie 3 czytania mają się odbyć na posiedzeniu Sejmu, tylko wyjątkowo dopuszczalne są odstępstwa w kwestiach mniej istotnych materii, z pewnością do nich nie należą sprawy ustroju sądownictwa;

do wyroku z 13 listopada 2013 r., P 25/12

- brak przesłanki funkcjonalnej obligował do umorzenia postępowania w sprawie; Trybunał nie jest „sądem faktów";
- faktycznie pytanie NSA zmierzało do przyjęcia wąskiej wykładni prawa do informacji publicznej;

do sentencji i uzasadnienia postanowienia z 18 grudnia 2013 r., Ts 13/12:

- w postępowaniu zażaleniowym wystąpiły przesłanki wyłączenia sędziego;
- sentencja postanowienia nie uwzględnia odmowy nadania dalszego biegu skardze i zbadania zgodności zaskarżonych przepisów z art. 2 Konstytucji;
- skardze należało odmówić nadania dalszego biegu w zakresie naruszenia prawa do sądu, ze względu na jej oczywistą bezzasadność;
- status wspólników skarżącej spółki, w tym większościowego udziałowca działającego na podstawie ustawy o przedsiębiorstwie państwowym „Porty Lotnicze", stoi na przeszkodzie traktowania ich na równi z innymi prywatnymi podmiotami gospodarczymi działającymi w formie spółek prawa handlowego.

Załącznik nr 9.
Zestawienie wyroków z 2013 r. odraczających termin utraty mocy niekonstytucyjnych przepisów

	Termin utraty mocy na skutek upływu odroczenia w wypadku braku działań prawodawcy	Okres odroczenia i niekonstytucyjne unormowania objęte odroczeniem	Sygnatura wyroku oraz data i adres ogłoszenia sentencji w Dz. U.
1.	**2013-06-05**	**5.06.2013 r.: upoważnienie ustawowe do wydania aktu wykonawczego w przedmiocie stosowania środków przymusu bezpośredniego:** • art. 14 ust. 3 ustawy z dnia 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu; • art. 22 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej.	**K 11/12** Dz. U. z 11.04.2013 r. poz. 444.
2.	**2014-01-19**	**12 m-cy: brak ustawowych regulacji przeprowadzania rekrutacji do przedszkoli i szkół publicznych:** • art. 22 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.	**K 38/12** Dz. U. z 18.01.2013 r. poz. 87.
3.	**2014-03-01**	**12 m-cy: zasady wznowienia wypłaty świadczenia emerytalnego funkcjonariuszom służb mundurowych:** • art. 46 ust. 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin w zakresie, w jakim wypłata emerytury jest wznawiana od miesiąca, w którym ustała przyczyna powodująca wstrzymanie jej wypłaty, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek o wznowienie wypłaty lub wydano decyzję z urzędu, w warunkach gdy emerytura nie mogła być doręczona z przyczyn niezależnych od organu emerytalnego.	**P 14/11** Dz. U. z 28.02.2013 r. poz. 271.
4.	**2014-04-12**	**12 m-cy: kompetencja Ministra Sprawiedliwości do tworzenia i znoszenia sądów:** • art. 3 § 3 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych.	**K 27/12** Dz. U. z 11.04.2013 r. poz. 448.
5.	**2014-07-10**	**12 m-cy: normy czasu pracy osób niepełnosprawnych:** • art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 4 lit. a ustawy z dnia 29 października 2010 r. o zmianie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz niektórych innych ustaw, w zakresie, w jakim uzależnia zastosowanie skróconego czasu pracy do osoby niepełnosprawnej zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności od uzyskania zaświadczenia lekarskiego o celowości stosowania skróconej normy czasu pracy.	**K 17/11** Dz. U. z 9.07.2013 r. poz. 791.
6.	**2014-07-12**	**12 m-cy: opłata za czynności związane z prowadzeniem państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego:** • art. 40 ust. 5 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne.	**K 30/12** Dz. U. z 11.07.2013 r. poz. 805.

	Termin utraty mocy na skutek upływu odroczenia w wypadku braku działań prawodawcy	Okres odroczenia i niekonstytucyjne unormowania objęte odroczeniem	Sygnatura wyroku oraz data i adres ogłoszenia sentencji w Dz. U.
7.	**2014-08-09**	**12 m-cy: upoważnienie do wydania rozporządzenia w sprawie sposobu ustalania wynagrodzenia za urlop wypoczynkowy oraz ekwiwalentu pieniężnego za okres niewykorzystanego urlopu wypoczynkowego:** • § 7 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie sposobu ustalania wynagrodzenia za urlop wypoczynkowy oraz ekwiwalentu pieniężnego za okres niewykorzystanego urlopu wypoczynkowego nauczycieli akademickich w zakresie, w jakim przy ustalaniu ekwiwalentu za okres niewykorzystanego urlopu wypoczynkowego obliczonego w stosunku do składników wynagrodzenia określonych w stawkach miesięcznych w stałej wysokości, nakazuje obliczanie tego ekwiwalentu przyjmując za podstawę dni kalendarzowe.	**P 53/11** Dz. U. z 8.08.2013 r. poz. 904.
8.	**2014-09-04**	**9 m-cy: przepisy regulujące przeprowadzanie kontroli osobistej cudzoziemców przebywających w strzeżonych ośrodkach lub aresztach w celu wydalenia:** • § 11 ust. 1 i 2 Regulaminu organizacyjno-porządkowego pobytu cudzoziemców w strzeżonym ośrodku i areszcie w celu wydalenia, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 sierpnia 2004 r. w sprawie warunków, jakim powinny odpowiadać strzeżone ośrodki i areszty w celu wydalenia oraz regulaminu organizacyjno-porządkowego pobytu cudzoziemców w strzeżonym ośrodku i areszcie w celu wydalenia.	**U 7/12** Dz. U. z 3.12.2013 r. poz. 1429.
9.	**2014-09-06**	**12 m-cy: niedopuszczalne regulacje ograniczające wykonywanie zawodu fizyka medycznego w akcie podustawowym:** • § 9 ust. 12 pkt 2 i ust. 16 pkt 2 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie warunków bezpiecznego stosowania promieniowania jonizującego dla wszystkich rodzajów ekspozycji medycznej.	**U 5/12** Dz. U. z 5.09.2013 r. poz. 1023.
10.	**2015-02-09**	**18 m-cy: obligatoryjne wykonanie warunkowo zawieszonej kary pozbawienia wolności za przestępstwo podobne:** • art. 75 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości odstąpienia przez sąd od zarządzenia wykonania kary w sytuacji, gdy wobec skazanego ponownie orzeczono karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, jeżeli przemawiają za tym szczególne względy.	**SK 9/10** Dz. U. z 8.08.2013 r. poz. 905.
11.	**2015-02-28**	**18 m-cy: zasady opodatkowania dochodu niezgłoszonego przez podatnika:** • art. 68 § 4 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa.	**SK 18/09** Dz. U. z 27.08.2013 r. poz. 985.
12.	**2015-03-01**	**18 m-cy: postępowanie odwoławcze przed Państwową Komisją Akredytacyjną:** • art. 52 ust. 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym.	**SK 61/12** Dz. U. z 30.08.2013 r. poz. 1005.

	Termin utraty mocy na skutek upływu odroczenia w wypadku braku działań prawodawcy	Okres odroczenia i niekonstytucyjne unormowania objęte odroczeniem	Sygnatura wyroku oraz data i adres ogłoszenia sentencji w Dz. U.
13.	**2015-04-09**	**18 m-cy: upoważnienie do wydania rozporządzenia w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz warunki przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów:** • art. 22 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.	**K 35/12** Dz. U. z 8.10.2013 r. poz. 1191.
14.	**2015-06-05**	**18 m-cy: zmiana ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych:** • art. 32b § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych w zakresie, w jakim nie określa skutków, jakie wywołuje dla Ministra Sprawiedliwości uchwała zgromadzenia ogólnego sędziów apelacji negatywnie opiniująca sprawozdanie dyrektora sądu; • art. 32b § 3 ww. ustawy w zakresie, w jakim nie określa skutków wniosku prezesa sądu do Ministra Sprawiedliwości o odwołanie dyrektora sądu; • art. 37g § 5 ww. ustawy przez to, że nie przewiduje możliwości wniesienia zastrzeżeń przez prezesa lub wiceprezesa sądu do uwagi na piśmie sporządzonej przez Ministra Sprawiedliwości; • art. 37h § 2 ww. ustawy przez to, że nie przewiduje możliwości wniesienia zastrzeżeń przez prezesa sądu apelacyjnego do odmowy przyjęcia przez Ministra Sprawiedliwości informacji rocznej o działalności sądów, działających na obszarze apelacji, w zakresie powierzonych prezesowi sądu zadań.	**K 31/12** Dz. U. z 4.12.2013 r. poz. 1433.
15.	**2015-06-14**	**18 m-cy: uniemożliwienie wpisu do ewidencji producentów i nadawania numeru identyfikacyjnego obojgu małżonkom w sytuacji istnienia między nimi rozdzielności majątkowej:** • art. 12 ust. 4 ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności w zakresie, w jakim nie przewiduje dopuszczalności nadania osobnych numerów identyfikacyjnych każdemu z małżonków, w sytuacji gdy istnieje między nimi rozdzielność majątkowa i posiadają odrębne gospodarstwa rolne.	**P 40/12** Dz. U. z 13.12.2013 r. poz. 1537.
16.	**2015-06-20**	**18 m-cy: utrzymanie czystości i porządku na terenie gminy oraz ustalenie opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi:** • art. 6k ust. 4 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach w zakresie, w jakim upoważnia radę gminy do wprowadzenia zwolnienia przedmiotowego; • art. 6k ust. 4 ww. ustawy w zakresie, w jakim upoważnia radę gminy do ustanowienia dopłat dla właścicieli nieruchomości.	**K 17/12** Dz. U. z 19.12.2013 r. poz. 1593.

Załącznik nr 10.
Zestawienie wyroków i postanowień sygnalizacyjnych wydanych w 2013 r. oczekujących na reakcję prawodawcy

Wyroki – reakcja konieczna

1	K 38/12	Nastąpiła reakcja prawodawcza
2	K 14/11	Nastąpiła reakcja prawodawcza
3	P 14/11	Wymaga wykonania
4	SK 30/09	Wymaga wykonania
5	K 11/12	Nastąpiła reakcja prawodawcza
6	K 27/12	Wymaga wykonania
7	K 17/11	Wymaga wykonania
8	K 37/12	Wymaga wykonania
9	K 30/12	Wymaga wykonania
10	K 36/12	Wymaga wykonania
11	P 49/11	Wymaga wykonania
12	P 53/11	Wymaga wykonania
13	SK 9/10	Wymaga wykonania
14	SK 18/09	Wymaga wykonania
15	SK 61/12	Wymaga wykonania
16	U 5/12	Wymaga wykonania
17	K 35/12	Wymaga wykonania
18	K 30/11	Wymaga wykonania
19	SK 40/12	Wymaga wykonania
20	SK 14/13	Wymaga wykonania
21	U 7/12	Wymaga wykonania
22	K 31/12	Wymaga wykonania
23	K 17/12	Wymaga wykonania
24	P 40/12	Wymaga wykonania
25	K 27/13	Wymaga wykonania
26	K 16/13	Wymaga wykonania

Wyroki – reakcja zalecana

1	K 25/10	Oczekuje zmian w prawie
2	P 11/12	Oczekuje zmian w prawie
3	P 36/12	Oczekuje zmian w prawie
4	SK 17/12	Oczekuje zmian w prawie
5	P 33/12	Oczekuje zmian w prawie
6	U 5/13	Oczekuje zmian w prawie

Wyroki – reakcja wskazana

1	K 18/10	Nastąpiła reakcja prawodawcza
2	P 14/11	Oczekuje zmian w prawie
3	SK 11/11	Oczekuje zmian w prawie
4	Kp 1/13	Oczekuje zmian w prawie
5	P 33/12	Oczekuje zmian w prawie

Postanowienia sygnalizacyjne

1	S 1/13	Oczekuje zmian w prawie
2	S 2/13	Oczekuje zmian w prawie

Załącznik nr 11.
Zestawienie zaległych orzeczeń pozostawionych bez odpowiedniej reakcji prawodawcy

Zaległe wyroki wymagające wykonania

K 34/97	Niewykonany
P 11/98	Częściowo wykonany
K 43/01	Częściowo wykonany
K 7/01	Niewykonany
K 9/04	Wykonanie wzbudzające wątpliwości
K 4/05	Częściowo wykonany
K 42/02	Częściowo wykonany
K 16/04	Częściowo wykonany
K 6/06	Częściowo wykonany
K 33/05	Częściowo wykonany
K 30/06	Częściowo wykonany
U 5/06	Częściowo wykonany
K 2/07	Częściowo wykonany
SK 50/06	Częściowo wykonany
K 39/97	Wykonanie wzbudzające wątpliwości
K 4/07	Częściowo wykonany
K 51/07	Niewykonany
P 41/07	Częściowo wykonany
P 16/08	Częściowo wykonany
K 45/07	Częściowo wykonany
K 54/07	Wykonanie wzbudzające wątpliwości
K 64/07	Niewykonany
Kp 6/09	Niewykonany
K 9/08	Częściowo wykonany
K 1/09	Częściowo wykonany
K 58/07	Częściowo wykonany; wykonanie wzbudzające wątpliwości
SK 41/09	Niewykonany
P 19/10	Niewykonany
P 17/10	Niewykonany

P 35/10	Niewykonany
SK 11/12	Niewykonany
SK 20/11	Niewykonany
K 21/11	Niewykonany
SK 3/12	Niewykonany

Zaległe wyroki, wobec których działania prawodawcze są zalecane lub wskazane

P 8/99	Częściowo uwzględniony
P 6/01	Nie odnotowano zmian w prawie
K 48/01	Częściowo uwzględniony
K 39/01	Nie odnotowano zmian w prawie
SK 22/02	Nie odnotowano zmian w prawie
K 22/03	Częściowo uwzględniony
K 32/03	Częściowo uwzględniony
K 38/03	Nie odnotowano zmian w prawie
P 10/04	Nie odnotowano zmian w prawie
K 32/04	Częściowo uwzględniony
P 4/05	Nie odnotowano zmian w prawie
K 51/05	Częściowo uwzględniony
P 10/07	Częściowo uwzględniony
SK 11/07	Nie odnotowano zmian w prawie
P 15/08	Nie odnotowano zmian w prawie
K 5/08	Nie odnotowano zmian w prawie
P 53/08	Częściowo uwzględniony
K 13/08	Nie odnotowano zmian w prawie
K 31/08	Częściowo uwzględniony
P 61/08	Nie odnotowano zmian w prawie
U 10/07	Nie odnotowano zmian w prawie
K 55/07	Nie odnotowano zmian w prawie
K 6/09	Nie odnotowano zmian w prawie
K 24/08	Nie odnotowano zmian w prawie
K 10/08	Nie odnotowano zmian w prawie
P 28/08	Nie odnotowano zmian w prawie

P 11/09	Nie odnotowano zmian w prawie
P 21/09	Nie odnotowano zmian w prawie
SK 62/08	Nie odnotowano zmian w prawie
P 41/09	Nie odnotowano zmian w prawie
SK 10/10	Nie odnotowano zmian w prawie
K 9/11	Częściowo uwzględniony
K 23/08	Nie odnotowano zmian w prawie
P 33/09	Nie odnotowano zmian w prawie
Kp 5/09	Nie odnotowano zmian w prawie
K 18/09	Nie odnotowano zmian w prawie
P 41/10	Nie odnotowano zmian w prawie
P 24/10	Nie odnotowano zmian w prawie
K 14/12	Nie odnotowano zmian w prawie
P 8/12	Nie odnotowano zmian w prawie
SK 4/11	Nie odnotowano zmian w prawie
U 1/10	Nie odnotowano zmian w prawie
K 2/12	Nie odnotowano zmian w prawie
P 12/11	Nie odnotowano zmian w prawie

Zaległe postanowienia sygnalizacyjne

S 1/05	Częściowo uwzględnione
S 2/06	Częściowo uwzględnione
S 1/07	Nie odnotowano zmian w prawie
S 1/09	Częściowo uwzględnione
S 3/09	Nie odnotowano zmian w prawie
S 5/09	Nie odnotowano zmian w prawie
S 6/09	Nie odnotowano zmian w prawie
S 1/10	Częściowo uwzględnione
S 4/10	Nie odnotowano zmian w prawie
S 1/12	Nie odnotowano zmian w prawie

Załącznik nr 12.
Zestawienie orzeczeń uznanych przez Senat, RCL lub właściwego ministra za niemożliwe do wykonania lub niewymagające podjęcia działań prawodawczych

K 33/98	zasady udzielania zezwoleń na prowadzenie w celach zarobkowych przewozu osób w Polsce
K 22/99	warunki, jakie musi spełniać osoba wykonująca czynności instruktora nauki jazdy
K 18/99	prawo do wcześniejszej emerytury z tytułu opieki nad dzieckiem wymagającym stałej opieki
K 1/99	wygaśnięcie z mocy prawa stosunków pracy pracowników niektórych urzędów
SK 22/99	sposób ustalania emerytur wojskowych
SK 12/99	zakres pojęcia „sprawa cywilna" w k.p.c.
SK 7/00	przejmowanie nieruchomości przez rolnicze spółdzielnie produkcyjne
K 45/01	opodatkowanie zakładów pracy chronionej
SK 40/01	dane ujawniane w aktach stanu cywilnego
SK 37/01	odmowa przyjęcia kasacji przez Sąd Najwyższy w postępowaniu antymonopolowym
K 25/01	zwrot kosztów postępowania wszczętego wniesieniem odwołania od decyzji prezesów niektórych urzędów
SK 12/03	przepisy przejściowe dotyczące rozpoznania kasacji w sprawach cywilnych
P 6/03	określenie podmiotów represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego
SK 8/03	termin przedawnienia w zakresie odpowiedzialności państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy
K 16/03	uwzględnienie dodatku i zasiłku pielęgnacyjnego przy ustalaniu prawa do dodatku mieszkaniowego
K 7/04	równoważnik pieniężny dla policjantów
Kp 1/04	odpowiedzialność organizatorów demonstracji za wyrządzone szkody
SK 7/03	współodpowiedzialność Skarbu Państwa za zobowiązania z.o.z.
Kp 3/05	ustawa warszawska – kontrola prewencyjna
P 8/05	zmiana warunków wyboru ubezpieczenia społecznego przez rolników prowadzących działalność gospodarczą

K 13/05	dofinansowanie zakładów pracy chronionej
K 11/04	kolejność egzekucji należności za pracę
SK 30/04	przesłanki nabycia w użytkowanie wieczyste gruntów Skarbu Państwa
K 53/05	prawo organów podatkowych i organów kontroli skarbowej do wystąpienia do sądu z żądaniem ustalenia istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa
K 1/06	obowiązek przejęcia przez gminę mienia WAM
SK 49/05	obligacje skarbowe
SK 16/05	postępowanie sądowo-administracyjne
SK 18/05	ograniczenie zakresu roszczeń majątkowych w wypadku bezpodstawnego rozwiązania umowy o pracę
P 43/07	zastosowanie sankcji do stanów faktycznych zaszłych w czasie, kiedy obowiązywała poprzednia ustawa
SK 16/07	zasady etyki lekarskiej
K 46/07	zasady tworzenia i działania wielkopowierzchniowych obiektów handlowych
U 4/08	podmioty uprawnione do otrzymywania równoważnika pieniężnego za brak lokalu mieszkalnego
K 37/07	odpowiedzialność kontraktowa przewoźnika
SK 19/08	uniemożliwienie zaskarżenia postanowienia w sprawie kosztów sądowych
S 4/09	sygnalizacja związana z postanowieniem SK 12/07
P 33/07	możliwość dochodzenia przez byłych właścicieli odszkodowania za nieruchomości wywłaszczone pod drogi publiczne
K 26/08	zasady nadawania dokumentom klauzuli tajności
K 19/08	sankcja za złożenie niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego
P 36/10	wymogi formalne przy zawieraniu umowy o opiekę
P 14/10	zasady przyznawania odszkodowania pracownikom stoczni
K 11/10	symbole totalitaryzmu

Załącznik nr 13.
Informacja Prezesa Trybunału Konstytucyjnego oraz wystąpienia zaproszonych gości Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Trybunału Konstytucyjnego 9 kwietnia 2013 r.

Prezes Trybunału Konstytucyjnego
Andrzej Rzepliński

Szanowni Państwo!

Mam kolejny raz przyjemność powitać Wszystkich Gości na dorocznym uroczystym Zgromadzeniu Ogólnym Sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Spotkanie dzisiejsze ma szczególny charakter dla władzy sądowniczej naszego państwa. Jest jednym z trzech takich wydarzeń w ciągu roku, obok Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Sądu Najwyższego oraz Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego. Przy takich okazjach urzeczywistnia się idea współdziałania władz. Osoby piastujące różne funkcje i urzędy państwowe, na co dzień realizujące zadania powierzone im zgodnie z wynikającą z art. 10 Konstytucji zasadą podziału władzy, mają dziś możliwość podjęcia wspólnej refleksji nad stanem państwa i prawa. Pozwala to na podejmowanie międzyinstytucjonalnego dialogu, który wydaje się szczególnie cenny na linii łączącej piony władzy sądowniczej, reprezentowane przez Trybunał Konstytucyjny, Sąd Najwyższy oraz Naczelny Sąd Administracyjny. Te trzy organy dzielą wspólną misję – orzekając w warunkach niezależności i niezawisłości, każdy w zakresie przypisanych kompetencji, stoją na straży reguł i wartości konstytucyjnych – demokracji, państwa prawa, sprawiedliwości, praw i wolności Polaków oraz dobra Rzeczypospolitej. Tę misję realizują w duchu współdziałania, co przejawia się choćby w praktyce wzajemnego uwzględnienia dorobku orzeczniczego. Nasze trzy Sądy wzajemnie się również korygują. Trybunał uwzględnia wypracowaną przez sądy praktykę wykładni badanego przepisu i przedmiotem orzekania czyni taką jego treść normatywną, jaką wypracowały sądy. Z drugiej strony, tytułem przykładu, Naczelny Sąd Administracyjny rozstrzyga, czy określona informacja, będąca w dyspozycji Trybunału, stanowi informację publiczną.

W kontroli konstytucyjności prawa w Trybunale czynny udział – jako uczestnicy – biorą przedstawiciele tych organów, którzy prawo to współtworzą: Sejm, Senat, Prezydent, ale także Prezes Rady Ministrów oraz poszczególni ministrowie. Czynnym uczestnikiem każdej sprawy jest Prokurator Generalny. Podstawowym partnerem w inicjowaniu kontroli konstytucyjności prawa jest Rzecznik Praw Obywatelskich, obok sądów, zadających Trybunałowi pytania prawne oraz obywateli skarżących przepisy, które legły u podstaw ostatecznego załatwienia ich spraw przez administrację albo sądy.

Szanowni Państwo!

Na dzisiejszym uroczystym Zgromadzeniu Ogólnym mam przyjemność przedstawić Państwu *Informację o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego w 2012 r*. Nie jest ani możliwe, ani konieczne, abym prezentował wszystkie problemy konstytucyjne, które były przedmiotem orzekania

w ubiegłym roku. Liczba orzeczeń oraz ich różnorodność tematyczna są znaczne. Trybunał wydał w 2012 r. 67 wyroków oraz 55 postanowień o umorzeniu postępowania, co oznacza ok. 10 spraw rozpoznanych miesięcznie. Musimy pamiętać o 364 sprawach zakończonych przez Trybunał na etapie tzw. wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych oraz o 53 zakończonych sprawach z wniosków podmiotów o ograniczonej legitymacji procesowej.

W 35 sprawach Trybunał orzekł o niekonstytucyjności co najmniej jednego z zakwestionowanych przepisów. Wydane w 2012 r. wyroki dotyczyły ustroju państwa, takich jak: kompetencje Prezydenta do powoływania sędziów[33] a także do nadawania obywatelstwa[34], dopuszczalność przekazania referendarzom sądowym pewnych zadań z zakresu ochrony prawnej[35], sprawowanie pieczy przez samorządy zawodowe nad należytym wykonywaniem zawodów zaufania publicznego[36] oraz nadzór nad tymi samorządami[37]. Część rozstrzygniętych spraw stanowiła kontrolę konstytucyjności przepisów regulujących status jednostki, przede wszystkim zaś ochrony jej praw podstawowych. Warto wspomnieć sprawy nabywania przez lokatorów własności lokali należących do spółdzielni[38], ustalanie dni wolnych od pracy[39], tryb weryfikacji decyzji przyznających świadczenia emerytalno-rentowe[40], czy wreszcie obowiązki alimentacyjne po rozwodzie[41]. Nasze wyroki precyzowały standardy konstytucyjne sprawiedliwego postępowania sądowego. Wciąż jeszcze zdarzają się sprawy, w których wystarczającą podstawą wyrokowania o niekonstytucyjności są wady procesu stanowienia prawa (np. w związku z przekroczeniem przez Senat dopuszczalnych granic poprawek do nowelizacji ustawy o dostępie do informacji publicznej[42]).

Szanowni Państwo!

W zeszłorocznym dorobku orzeczniczym Trybunału kilka wątków ma jednak, moim zdaniem, kluczowe znaczenie. Chciałbym podzielić się kilkoma refleksjami na ich temat.

Nie budzi wątpliwości pogląd, zgodnie z którym Trybunał Konstytucyjny jest sądem prawa. Jego podstawowe zadanie polega na kontroli hierarchicznej zgodności norm dekodowanych z zakwestionowanych przepisów z normami stanowiącymi wzorzec kontroli. Nie oddaje to jednak całej natury kontroli dokonywanej przez sąd konstytucyjny. Prawo stanowi instrument regulowania stosunków między jednostkami lub między jednostkami a państwem. Strzegąc konstytucyjności lub legalności aktu normatywnego, Trybunał musi baczyć na sposób w jaki kontrolowana norma wpływa na sytuację jej adresatów. Nie może przy tym abstrahować od aktualnych zjawisk społecznych i gospodarczych.

---

[33] Wyrok z 5 czerwca 2012 r., K 18/09.
[34] Wyrok z 18 stycznia 2012 r., Kp 5/09.
[35] Wyrok z 13 marca 2012 r., P 39/10.
[36] Wyrok z 6 marca 2012 r., K 15/08 oraz z 7 marca 2012 r., K 3/10.
[37] Wyrok z 25 czerwca 2012 r., K 9/10 oraz z 25 lipca 2012 r., K 14/10.
[38] Wyrok z 14 lutego 2012 r., P 17/10 oraz z 19 czerwca 2012 r., P 27/10.
[39] Wyrok z 2 października 2012 r., K 27/11.
[40] Wyrok z 28 lutego 2012 r., K 5/11.
[41] Wyrok z 25 października 2012 r., SK 27/12.
[42] Wyrok z 18 kwietnia 2012 r., K 33/11.

Zjawiskiem mającym szczególne znaczenie z punktu widzenia orzecznictwa konstytucyjnego w ostatnich latach jest dostrzegalne spowolnienie naszego rozwoju gospodarczego, potęgowane kryzysem gospodarczym i finansowym części naszych głównych partnerów. Obserwujemy systematyczne pomniejszanie dochodów budżetowych państwa. Stanowi to przyczynek do podejmowania przez ustawodawcę co raz to nowych środków zaradczych, które następnie kwestionowane są przed Trybunałem. Tym samym na sąd konstytucyjny przerzucany jest ciężar ostatecznej oceny dopuszczalności wprowadzenia rozwiązań przeciw- i antykryzysowych. Pociąga to za sobą konieczność ważenia przez Trybunał konkurencyjnych wartości konstytucyjnych. To zaś wymaga brania pod uwagę argumentów nie tylko jurydycznych, ale także aksjologicznych, socjologicznych oraz ekonomicznych. Konfrontowanie się Trybunału z zarzutami niekonstytucyjności regulacji mających zapobiegać skutkom kryzysu i sposób radzenia sobie z nim w ramach naszego państwa i w ramach Unii Europejskiej, nie jest sytuacją nową. Trybunał kilkukrotnie kontrolował konstytucyjność instrumentów antykryzysowych, takich jak choćby zmniejszenie wysokości subwencji wypłacanej partiom politycznym z budżetu (wyrok z 2010 r.[43]), czy ograniczenie (tzw. racjonalizacja) zatrudnienia w administracji rządowej (wyrok z 2011 r.[44]). Wśród wyroków zeszłorocznych na szczególną uwagę zasługują dwa: pierwszy – dotyczący możliwości czasowego odstąpienia od waloryzacji procentowej świadczeń emerytalno-rentowych i wprowadzenia tzw. waloryzacji kwotowej[45], drugi – odnoszący się do kwestii dopuszczalności incydentalnego „zamrożenia" wysokości wynagrodzeń sędziów[46]. W obu wypadkach Trybunał potwierdził konstytucyjność przyjętych regulacji antykryzysowych. Na ich tle kilka uwag ogólnych.

Trybunał nie jest powołany do kontrolowania kondycji finansowej państwa, nie może jednak ignorować tej kondycji, kontrolując konstytucyjność ustawowych rozwiązań sanacyjnych. Samodzielną wartością konstytucyjną, podlegającą ochronie sądu konstytucyjnego, jest zachowanie równowagi budżetowej oraz przeciwdziałanie wzrostowi deficytu i jego redukcji. Państwo nie jest w stanie realizować przypisywanych mu zadań bez racjonalnie koniecznych środków pieniężnych. Stan budżetu implikuje chociażby sposób urzeczywistniania gwarancji socjalnych obywateli i dostępu do opieki zdrowotnej opłacanych przez ten budżet. Ważenie przez Trybunał tych zasadniczych wartości może uzasadniać wprowadzenie czasowych rozwiązań antykryzysowych, pociągających za sobą ograniczenie za sobą praw obywateli. Ustawodawca może ingerować w prawa nabyte lub ekspektatywy praw socjalnych, i zmniejszać wysokość przyznanych świadczeń, rozkładając tym samym ciężar ponoszenia ekonomicznych skutków recesji między jednostki. Ustawodawca nie może jednak czynić tego dowolnie, arbitralnie, bez poszanowania bezwarunkowych wymagań konstytucyjnych, w tym przede wszystkim obowiązku zachowania istoty danego prawa socjalnego. Granicę ingerencji ustawodawcy stanowi gwarancja świadczeń w wysokości umożliwiającej zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych. Naruszenie istoty prawa do zabezpieczenia społecznego następuje wówczas, gdy realna wartość świadczeń spada poniżej

[43] Wyrok z 20 stycznia 2010 r., Kp 6/09.
[44] Wyrok z 14 czerwca 2011 r., Kp 1/11.
[45] Wyrok z 19 grudnia 2012 r., K 9/12.
[46] Wyrok z 12 grudnia 2012 r., K 1/12.

minimum egzystencji. Takiego skutku nie rodziło wprowadzenie w 2012 r. jednorocznej waloryzacji kwotowej mimo, że dla 1/3 świadczeniobiorców nie kompensowała ona wzrostu kosztów utrzymania. Konstytucyjnych standardów nie naruszało również podobnie jednorazowe „zamrożenie" wzrostu płac sędziów. Nie chodziło przy tym o nominalne obniżenie wynagrodzeń, zaś realny spadek ich wartości w żaden sposób nie zagrażał godności urzędu sędziego. W tych warunkach Trybunał orzekł, że konstytucyjnie dopuszczalne było zamrożenie tempa wzrostu wynagrodzeń. Wynagrodzeń wypłacanych z budżetu tak szczególnej grupie zawodowej, jaką stanowią sędziowie, w sytuacji kryzysowej, gdy ustawodawca już wcześniej obciążył inne grupy zawodowe i społeczne polityką konsolidacji finansów publicznych.

Należy dodać jeszcze, że ani ustawodawcy, ani sądu konstytucyjnego kontrolującego zakwestionowany przepis nie zwalnia to z obowiązku przeciwdziałania, w ramach skąpych możliwości budżetowych, rozwarstwieniu społecznemu i tworzeniu się warstwy ludzi skrajnie ubogich.

W opisanym stanie rzeczy, nowe znaczenie i wymiar w orzecznictwie konstytucyjnym zyskuje jedna z wartości podstawowych ustroju naszego państwa: sprawiedliwość. Jej poszanowanie powinno uwzględniać twarde wymogi gospodarki rynkowej.

Pożądane konstytucyjnie są takie rozwiązania, które prowadzą do sprawiedliwego rozkładania niekorzystnych konsekwencji spowolnienia gospodarczego, w duchu solidaryzmu społecznego. Takie było *ratio* wprowadzenia mechanizmu waloryzacji kwotowej. Tym samym, dążąc do ograniczenia wzrostu wydatków budżetowych, ustawodawca wykazał wolę „osłaniania" najsłabszych obywateli przed kosztami przedsięwzięć antykryzysowych.

Od „kuchni" trybunalskiej chciałbym poczynić jeszcze jedną uwagę. Stosowane przez ustawodawcę nie tylko ze względu na kryzys, ale i ze względu na potrzebę niezaprzepaszczenia historycznej sposobności modernizacji kraju, ustawodawcze mechanizmy przybierają sporadycznie w ostatnich kilkunastu latach formę tzw. ustaw epizodycznych. Wprowadzają one na określony okres odstępstwa od dotychczasowych reguł ogólnych, często niekorzystne dla obywateli – zwłaszcza w sferze praw majątkowych. Charakter epizodyczny miały regulacje dotyczące waloryzacji kwotowej oraz „zamrożenia" wzrostu wynagrodzenia sędziów, przewidziane na rok 2012. Taka praktyka legislacyjna mieści się co do zasady w granicach kompetencji ustawodawcy. Zrodziła ona jednak po stronie Trybunału konieczność wytyczenia granic konstytucyjnej dopuszczalności ustaw epizodycznych. Czasowe odstąpienie przez ustawodawcę od reguł ogólnych i wprowadzenie rozwiązań incydentalnych jest niekiedy konieczne, jeśli jest usprawiedliwione szczególnymi okolicznościami (takimi jak program zagwarantowania bezpieczeństwa energetycznego, budowy autostrad i dróg ekspresowych, antykryzysowymi cięciami wydatków publicznych) stanowi możliwie najmniej uciążliwy dla obywateli środek do osiągnięcia zakładanego przez ustawodawcę celu a jednocześnie znajduje uzasadnienie w zasadach i wartościach konstytucyjnych (takich jak zachowanie równowagi budżetowej oraz rozwój gospodarczy)[47].

[47] Tak w wyroku z 19 grudnia 2012 r., K 9/12, dotyczącym waloryzacji kwotowej emerytur.

Szanowni Państwo!

Ustawodawca, wprowadzając prawne instrumenty radzenia sobie z kryzysem nie może ignorować w swoim programie stanowienia prawa prorozwojowego. W orzecznictwie Trybunału ten aspekt daje się wyraźnie zauważyć w ostatnich kilku latach i wiąże się z pojęciem państwa sprawnego. Państwo sprawne to takie, w którym instytucje władzy publicznej zdolne są do realizacji zadań publicznych, podejmowanych w imię dobra wspólnego. Nierzadko jednak konieczność zaspokojenia potrzeb ogólnospołecznych przez organy władzy albo podmioty, na które scedowane zostały zadania państwa, zderza się z interesami indywidualnymi. Realizacja zadań publicznych nie może odbywać się przy zupełnym braku poszanowania uzasadnionych interesów jednostki. Niemniej, zapewnienie instrumentów gwarantujących efektywne urzeczywistnienie dobra wspólnego może uzasadniać potrzebę ograniczenia ochrony indywidualnych praw. Zawsze wówczas konieczne jest jednak staranne wyważenie konkurujących wartości, przy zastosowaniu testu proporcjonalności. Z taką sytuacją został Trybunał skonfrontowany np. w sprawie dotyczącej konstytucyjności przepisów regulujących postępowanie wywłaszczeniowe pod inwestycje drogowe[48]. Celem ogólnonarodowym, realizowanym w imię dobra wspólnego, jest budowa, tak naprawdę po raz pierwszy w Polsce, sieci dróg. Aby ten cel zrealizować, ustawodawca wyłączył możliwość orzekania przez sądy administracyjne nieważności decyzji wywłaszczeniowej oraz zwrotu nieruchomości byłemu właścicielowi w wypadku, gdy decyzji nadano rygor natychmiastowej wykonalności a inwestor faktycznie rozpoczął budowę. Ustawodawca przewidywał, że cofnięcie skutków postępowania wywłaszczeniowego w stosunku do choćby jednej nieruchomości może paraliżować sprawne przeprowadzenie poszczególnych inwestycji drogowych oraz marnotrawić środki już zaangażowane. Potrzeba zapewnienia odpowiednich warunków dla osiągnięcia zakładanego celu publicznego uzasadniała dopuszczalność ograniczenia – jednakże nie wykluczania – ochrony własności oraz prawa do sądu indywidualnych właścicieli. Ustawodawca pozostawił sądową kontrolę legalności decyzji wywłaszczeniowej, co otwierało zainteresowanemu drogę dochodzenia odszkodowania.

Sprawne państwo to także państwo posługujące się dobrym jakościowo prawem. Bez dobrych instrumentów regulacyjnych nie jest możliwe ani osiągnięcie założonych celów społecznych i gospodarczych, ani poprawne unormowanie określonych zjawisk lub stosunków. Stanowienie prawa odpowiadającego standardom prawidłowej legislacji jest gwarancją nie tylko bezpieczeństwa jednostki, ale także sprawnego działania aparatu państwowego.

W 2012 r., w związku z pytaniem prawnym Naczelnego Sądu Administracyjnego, Trybunał badał przepis ordynacji podatkowej, zawieszający bieg terminu przedawnienia zobowiązania podatkowego z dniem wszczęcia postępowania w sprawie o przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe[49]. Przepis ten nie nakładał obowiązku poinformowania podatnika o wszczęciu postępowania. Podatnik dowiadywał się o tym w dniu, w którym gotowe były konkretne zarzuty. W efekcie podatnik żył w niepewności, czy po upływie ustawowego terminu przedawnienia zobowiązanie podatkowe

[48] Wyrok z 16 października 2012 r., K 4/10.
[49] Wyrok z 17 lipca 2012 r., P 30/41.

rzeczywiście wygasło, czy też nie. Nie zawsze miał on świadomość, że postępowanie zostało wszczęte, i nie mógł w związku z tym podjąć działań w celu ochrony swoich interesów. Był to stan nie do pogodzenia z konstytucyjną zasadą zaufania obywatela do państwa i stanowionego przezeń prawa. Trybunał orzekł o niekonstytucyjności przepisu w zakresie, w jakim dopuszczał zawieszenie biegu terminu przedawnienia bez konieczności powiadamiania podatnika o fakcie wszczęcia postępowania najpóźniej z chwilą upływu ustawowego terminu przedawnienia. Na tle tej sprawy można dostrzec jeszcze jedną okoliczność. Oceniany przez Trybunał mechanizm ordynacji podatkowej dawał organom skarbowym możliwość przeciągania postępowania „w sprawie" oraz odwlekania momentu, kiedy sprawa zostanie na tyle wyjaśniona, aby przedstawić podatnikowi zarzuty. Poza tym, taki przepis zwyczajnie rozleniwiał przynajmniej niektórych urzędników skarbowych. Zawsze można było kontrole odłożyć jeszcze na miesiąc – bez konsekwencji dla siebie. A przecież w interesie państwa jest, aby sprawnie działający aparat skarbowy bez zbędnej zwłoki doprowadził do wyegzekwowania należności podatkowych. Takie oczekiwanie wydaje się uzasadnione wobec konieczności zachowania równowagi budżetowej oraz potrzeby zapewnienia państwu przychodów w założonym przez Sejm budżecie.

Z problematyką dobrego jakościowo prawa wiążą się również konstytucyjne warunki określoności przepisów, a zatem ich precyzyjności, jasności oraz legislacyjnej poprawności. Wymagania te są szczególnie rygorystyczne w odniesieniu do regulacji karnych oraz daninowych. Czasem jednak posłużenie się zwrotem niedookreślonym stanowi jedyne narzędzie legislacyjne, pozwalające organom państwa skutecznie reagować na zróżnicowane stany faktyczne. Nadmierna określoność i kazuistyka grozi dysfunkcjonalnością regulacji oraz częstymi nowelizacjami. Prawo dobre to przede wszystkim prawo skuteczne. Trybunał, tym się kierując, orzekł o dopuszczalności posłużenia się w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii pojęciem „znacznej ilości narkotyków"[50]. Wystarczającą gwarancję dla bezpieczeństwa prawnego obywateli stanowi spójna, a zatem przewidywalna praktyka rozumienia tego pojęcia, utrwalona w orzecznictwie sądów.

Szanowni Państwo!

Zeszłoroczne orzecznictwo konstytucyjne skłania do poczynienia jeszcze jednej refleksji. Zważywszy, że od 4 czerwca 1989 r. minęło w Polsce już prawie ćwierć wieku, zastanawia nie tylko, że państwo toleruje, ale wręcz prawnie sankcjonuje swoiste „wyspy" niedające się pogodzić z wartościami państwa demokratycznego i państwa prawnego. Sytuacja taka została przez Trybunał dostrzeżona na wniosek I Prezesa Sądu Najwyższego, w sprawie rodzinnych ogrodów działkowych[51]. W tej dziedzinie stosunków społecznych ukształtował się – zresztą na skutek przyjęcia określonych rozwiązań ustawowych, wbrew orzeczeniom Trybunału[52] – faktyczny monopol jednej organizacji zrzeszającej działkowców. Ustawodawca formalnie nie wykluczył możliwości utworzenia innych, konkurencyjnych organizacji. Nie uregulował jednak ich

[50] Wyrok z 14 lutego 2012 r., P 20/10.
[51] Wyrok z 11 lipca 2012 r., K 8/10.
[52] Wyroki z: 24 kwietnia 1997 r., K 27/95, 9 grudnia 2008 r., K 61/07 oraz 20 lutego 2002 r., K 39/00.

funkcjonowania. Jednocześnie ustawowo zagwarantował jednemu stowarzyszeniu przywileje, w tym wyłączność tworzenia i zagospodarowania rodzinnych ogrodów działkowych; prawo nieodpłatnego pozyskiwania pod rodzinne ogrody działkowe gruntów należących do Skarbu Państwa (przekazywanych w użytkowanie lub użytkowanie wieczyste); wyłączność własności urządzeń, budynków i budowli przeznaczonych do wspólnego korzystania. Możliwość korzystania z rodzinnego ogrodu działkowego uzależniona została od (przymusowego w rzeczywistości) członkostwa w stowarzyszeniu. Trybunał nie jest przychylny monopolom. Trybunał stwierdził też niedopuszczalne naruszenie w tej sprawie ochrony własności nieruchomości Skarbu Państwa oraz gmin[53].

Szanowni Państwo!

Przedstawiłem jedynie kilka refleksji na temat najistotniejszych, moim zdaniem, problemów wynikających z działalności orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego w 2012 r. Wydane przez Trybunał wyroki rozbudowują i tak bogaty już konstytucyjny dorobek orzeczniczy. O systematycznym wzroście znaczenia orzecznictwa polskiego sądu konstytucyjnego świadczy to, że w coraz szerszym zakresie jest ono uwzględniane nie tylko przez sądy polskie, ale także instancje międzynarodowe. Do rozstrzygnięć Trybunału coraz częściej nawiązuje Europejski Trybunał Praw Człowieka. Warto choćby wspomnieć o sprawach z dziedziny prawa karnego odnoszących się do zasad warunkowego przedterminowego zwolnienia (*Mamełka przeciw Polsce*[54]), odmowy widzenia z osobą tymczasowo aresztowaną (*Piechowicz przeciwko Polsce*[55]), sprawy dotyczące reguł dostępu do akt IPN (*Szulc przeciwko Polsce*[56]), karalności odmowy opublikowania sprostowania (*Kapeczyński przeciwko Polsce*[57]), a także sprawy z zakresu praw procesowych osób ubezwłasnowolnionych (*Kędzior przeciwko Polsce*[58]). Na tę ostatnią sprawę zwracam uwagę także z tego powodu, że wobec nieuwzględnienia przez sądy wskazówek Trybunału Konstytucyjnego co do sposobu zapewnienia ubezwłasnowolnionemu odpowiedniej ochrony procesowej, ETPC stwierdził naruszenie Konwencji przez to, że uniemożliwiono ubezwłasnowolnionemu złożenie wniosku o uchylenie ubezwłasnowolnienia.

Podsumowując, chciałbym podkreślić, że sprawne państwo, skutecznie reagujące na zmieniające się warunki społeczne i ekonomiczne, a jednocześnie respektujące standardy konstytucyjne, nie może funkcjonować bez sprawnego sądu konstytucyjnego. W ostatnim czasie podjęliśmy kilka decyzji dotyczących reorganizacji wewnętrznego

---

[53] Niekonstytucyjność art. 10 ust. 1 ustawy z 2005 r., który zawierał analogiczną treść normatywną co art. 8 ust. 1 ustawy z 1981 r. (uznany w 1997 r. za niekonstytucyjny), została stwierdzona w wyroku z 9 grudnia 2008 r., K 61/07.

[54] ETPC nawiązał do postanowienia sygnalizacyjnego Trybunału z 4 października 2011 r., S 1/11, w którym wskazano na potrzebę podjęcia stosownych kroków, w tym także legislacyjnych, zmierzających do wyeliminowania opóźnień w zwalnianiu osób osadzonych.

[55] ETPC przywołał wyrok Trybunału z 2 lipca 2009 r., K 1/07, w którym stwierdzona została niekonstytucyjność jednego z przepisów kodeksu karnego wykonawczego – w zakresie, w jakim nie określał on przesłanek odmowy wyrażenia zgody na widzenie tymczasowo aresztowanego z osobą najbliższą.

[56] ETPC nawiązał do ustaleń Trybunału przyjętych w wyrokach z: 26 października 2005 r., K 31/04, 11 maja 2007 r., K 2/07 oraz 20 października 2010 r., P 37/09.

[57] ETPC nawiązał do wyroków Trybunału z: 5 maja 2004 r., P 2/03 oraz 1 grudnia 2010 r., K 41/07.

[58] ETPC wskazał na wyrok Trybunału z 7 marca 2007 r., K 28/05.

toku postępowania ze sprawami, co przyczyniło się w 2012 r. do skrócenia średniego czasu ich rozpoznawania o blisko 5 miesięcy. Nadal jednak obserwujemy ograniczenia i niedostatki wynikające z obowiązującej ustawy o Trybunale, uchwalonej w 1997 r. Mam nadzieję, że mankamenty te uda się usunąć poprzez uchwalenie nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Bronisław Komorowski

Szanowny Panie Prezesie, Szanowni Sędziowie Trybunału Konstytucyjnego, Pani Marszałek, Panie Marszałku, Panie Premierze, Wszyscy Szacowni Goście!

Pan Prezes dziękował nam za przybycie, opowiadając bardzo sympatyczną anegdotę o pierwszym pobycie prezydenta Lecha Wałęsy w Trybunale. Chcę powiedzieć, że to oczywiście jest zawsze dobra okazja do nauki o państwie, ale dzisiaj jest to również szansa na wspólną refleksję nad sprawami najważniejszymi dla państwa polskiego, także dla sytemu prawnego naszego kraju.

Chcę podziękować za zaproszenie na doroczne Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego, bo to jest dobra okazja do wspólnej refleksji także nad funkcjonowaniem Konstytucji, która jest fundamentem naszego ustroju, naszego państwa już od 16 lat. Ta wspólna refleksja jest ważna nie tylko z punktu widzenia lepszego stosowania i budowania prawa, budowania państwa, ale także z punktu widzenia umacniania mechanizmów demokratycznych, umacniania naszego wewnętrznego przekonania, że państwo należy budować w zgodzie z fundamentem, jakim jest Konstytucja. To jest ważne o tyle, że przecież wiemy doskonale, że demokracja jest ustrojem żywym. Konstytucja jest niezmienna, ale jej rozumienie podlega wspólnej refleksji, dyskusji.

Demokracja jest ustrojem żywym i podlega dynamice politycznych zmian, także czemuś, co można by określić mianem wymiany pokoleniowej. Każde pokolenie trochę na nowo musi tłumaczyć nie tylko zawiłe mechanizmy systemu prawnego, ustroju, ale także mechanizmy funkcjonowania państwa i społeczeństwa, funkcjonowania mechanizmów demokratycznych.

W polskiej mentalności, w moim przekonaniu, nadal są obecne dwie przeciwstawne tradycje, istotne pod tym względem. Tradycje, które rozwijają się do pewnego stopnia równolegle i pojawiają się wciąż na nowo w dyskursie publicznym, w praktyce funkcjonowania całej sfery politycznej, także budowania prawa. Nadal, w moim przekonaniu, jesteśmy rozpięci pomiędzy dwoma bardzo różniącymi się od siebie praktycznymi zrozumieniami relacji: władza – państwo – jednostka. Pierwsze można by określić: „Nie król u nas rządzi, ale prawo". Ta zasada zapisana w staropolskiej maksymie jest właściwa nie tylko tradycji oświeceniowego liberalizmu, ale sięga wprost do źródeł starożytnych. To przecież w *Polityce* Arystotelesa, będącej wymowną wykładnią demokracji ateńskiej, na pytanie „Kto powinien rządzić?", pada w końcu odpowiedź, że „prawa właściwie ujęte". Historia europejskiej demokracji jest w pewnym sensie historią tego starania o właściwe ujęcie prawa.

I jest druga, przeciwstawna tendencja, stale dająca o sobie znać. To jest swoiste *liberum veto*. Obok szacunku dla prawa, wolności, demokracji mamy też tę drugą tradycję – poklasku dla pełnej, niczym nieskrępowanej wolności, uruchamiającej silny egoizm i mylne przeświadczenie, że indywidualizm to permisywizm, że indywidualizm i wolność jednostki polega na robieniu, co się komu podoba – bez szacunku dla rad, głosu i potrzeb drugiego człowieka, bez dialogu z drugą osobą, bez uwzględniania w stopniu wystarczającym racji służących wspólnocie, także wspólnocie państwowej.

Warto zauważyć, że być może jesteśmy na etapie szczególnym, kiedy tradycyjne *liberum veto*, polskie *liberum veto* z wieku XVII i XVIII, zyskuje nowe treści ze względu na nową sytuację, w której stoi Polska, całe społeczeństwo. Istotne jest zrozumienie i wyważenie, gdzie kończy się szkodliwe *liberum veto*, a zaczyna się prawo jednostki do zabezpieczenia swoich interesów. To jest ważne na gruncie dążenia do pełnej jedności, pełnego uwzględnienia zgody wszystkich na przykład na gruncie mechanizmów Unii Europejskiej, w której funkcjonujemy. Jest jednak zawsze ważna różnica między niefrasobliwym egoizmem a prawem do własnego odrębnego zdania.

W moim przekonaniu obie te tradycje wytyczają środek polskiej drogi demokratycznej i inspirują do refleksji. Niezbędne jest więc pogłębianie kultury prawnej, tak by wolność była zawsze pojmowana jako wolność w granicach prawa. Z Konstytucji czerpiemy, jak to prawo rozumieć, szanować i stosować – nawet wtedy, kiedy oznacza to konieczność daleko idących ograniczeń, daleko idących utrudnień w praktycznym funkcjonowaniu całego systemu państwa, także sfery politycznej. Warto byłoby upowszechniać rozumienie Konstytucji nie tylko jako zbioru najważniejszych norm prawnych, lecz także jako fundamentu naszej wspólnoty obywatelskiej, ważnej tak samo jak wspólnota narodowa. Ciągłość linii orzeczniczej Trybunału i spójność rozwijanej tutaj koncepcji składa się na polski dorobek konstytucyjny. Dzięki orzecznictwu Trybunału Konstytucja jest nie tylko wzorcem o charterze formalnym, ale również wzorcem tego, co słuszne i konieczne z punktu widzenia nadrzędnych wartości ustrojowych.

Zgodnie z tradycją tych spotkań chciałbym pokazać pewne procesy i zjawiska, omawiając orzeczenia Trybunału w minionym, 2012 roku. Wybrałem trzy, które wydały mi się szczególnie warte podkreślenia.

Dokonując oceny ustaw, Trybunał staje często przed bardzo trudnym zadaniem ważenia różnych wartości chronionych Konstytucją. Chcę w tym miejscu przywołać wyrok Trybunału z 19 grudnia 2012 r., dotyczący waloryzacji emerytur. Przypominając, że waloryzowanie świadczeń emerytalno-rentowych jest częścią konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego, zwrócili Państwo uwagę na to, że ustawodawca ma znaczną swobodę w kształtowaniu mechanizmu waloryzacji. Może zatem wybrać rozwiązania, które uzna za optymalne z punktu widzenia potrzeb obywateli, a jednocześnie wymogów ekonomicznego rozwoju kraju. Dziękuję za takie zaakcentowanie tej kwestii – wiem, że nie było to łatwe i nie jest to proste – że zasada sprawiedliwości społecznej powinna być uwzględniana na równi z aktualnymi możliwościami finansowymi państwa. To Trybunał wskazał, że stabilność finansowa państwa jest też istotną wartością. Stanowi warunek sprawnego działania i społecznego bezpieczeństwa a także właśnie tej fundamentalnie ważnej szansy na to, że będzie co dzielić, że będzie co wypłacać.

Znaczące są też, w moim przekonaniu, decyzje Trybunału dotyczące ochrony praw jednostki. Obserwowałem z ogromną uwagą, jak Trybunał oceni jeden z przepisów dotyczących tymczasowego aresztowania – nie tylko ze względu na własne skojarzenia w tym zakresie, ale po prostu jako istotny problem w każdym społeczeństwie demokratycznym. Uznali Państwo ten przepis za niezgodny z Konstytucją, ponieważ z powodu braku precyzji narażał osoby, którym nadal przysługuje domniemanie niewinności, na długie i nieprzewidywalne rygory. Duże znaczenie dla opinii publicznej

miał także wyrok w sprawie zasad określających użycie środków przymusu i broni palnej. Możliwość zastosowania takich środków wobec jednostki najdalej ingeruje w jej konstytucyjnie chronioną wolność, a nawet nietykalność osobistą. Zasługuje na uznanie wyraźne pouczenie przez Trybunał: przepisy tego rodzaju wymagają precyzyjnego uregulowania na poziomie ustawowym. Ustawodawca nie może przekazać takiej kompetencji władzy wykonawczej.

W minionym roku Trybunał kilkakrotnie badał również normy dotyczące kompetencji prezydenta. Dotyczyło to zagadnień związanych z powoływaniem sędziów oraz nadawaniem obywatelstwa polskiego. Wysoko cenię te orzeczenia. Prezydentura III RP to urząd, który wciąż podlega kształtowaniu. Bieżące doświadczenia ujawniają kolejne istotne potrzeby. Trybunał, orzekając w tych sprawach, rozstrzyga, jak nie naruszając systemu praw, umacniać autorytet tego ważnego urzędu w nowoczesnym, demokratycznym państwie polskim.

Cieszę się, że zdecydowana większość prezydenckich wniosków uzyskała akceptację Trybunału. Życzę Państwu, życzę także sobie i Polsce, byśmy jak najrzadziej mieli podstawy do tego, by uchylać jakiekolwiek efekty prawodawczych prac w Polsce. Generalnie liczne zdania odrębne do wyroków wskazują jednak, że także w samym Trybunale istnieje żywa dyskusja o Konstytucji i o jej stosowaniu w zmieniających się uwarunkowaniach, w zmieniającej się rzeczywistości. I to też jest istotna zdobycz, że dzisiaj można o tym mówić spokojnie, że są różne opinie. Z punktu widzenia edukacji społeczeństwa jest to wartością samą w sobie.

Chciałbym Państwa zapewnić, że przykładam dużą wagę do projektu ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, który, korzystając z uprawnień prezydenta, miałbym złożyć – niejako w Państwa imieniu – do laski marszałkowskiej. Wiem, że liczą Państwo na moje wsparcie w tej sprawie, ja również bardzo chciałbym wypełnić Państwa oczekiwania w tym zakresie. Chcę zapewnić, że zgodnie z przyjętą przeze mnie zasadą, trwają konsultacje w tej sprawie z klubami parlamentarnymi. Wszelkie decyzje mogą zostać podjęte po ich zakończeniu. Mówiąc wprost – nie ma powodu, żeby nie mówić o tym – chodzi o to, żeby w ramach konsultacji uzyskać pewność, że projekt ustawy może zyskać bezpieczną większość w parlamencie, gdyż ustawy, które dotykają kwestii fundamentalnych dla Państwa, muszą być jak najszerzej akceptowane i powinny być przyjmowane w jak najdalej posuniętym konsensusie politycznym.

Oczywiście mam świadomość, że istnieją rozbieżności ocen tego projektu ze strony Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego. Te kwestie również są elementem konsultacji z klubami parlamentarnymi. Są wątpliwości także w klubach parlamentarnych. Trzeba je rozwiać poprzez nie tylko konsekwentne konsultacje, także bezpośrednie omawianie kwestia po kwestii. Chciałem zapewnić, że tu w dużym tempie postaramy się, aby te konsultacje się zakończyły i w trybie już bezpośrednich relacji z Panem Prezesem zastanowimy się, w jaki sposób można jak najszybciej rozwiązać sprawy, na które Trybunał Konstytucyjny oczekuje.

Proszę Państwa, to tyle kwestii różnej natury. Proszę przyjąć serdeczne podziękowania i serdeczne życzenia skutecznej, dobrej pracy na rzecz utrzymania znaczenia tego fundamentu polskiego państwa, jakim jest Konstytucja.

Marszałek Sejmu RP
Ewa Kopacz

Panie Prezydencie, Panie Marszałku Senatu, Panie Premierze, Panie Prezesie Trybunału, Panie i Panowie Sędziowie, Szanowni Państwo!

Spoczywa na nas, siedzących tutaj przedstawicielach władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej, ważny obowiązek. Zarówno od nas, którzy tworzymy prawo, a więc Parlamentu, jak i od was, którzy to prawo kontrolujecie, Wysoki Trybunale, wymaga się czegoś szczególnego. Wymaga się, by prawo było zrozumiałe, by uwzględniało zmiany, sens konstytucyjnych zasad, które rodziły się niekiedy wiele wieków temu, ale dotykają obywatela żyjącego tu i teraz. Warto zwrócić uwagę na to, że te same święte słowa demokracji, jak choćby niesione na sztandarze Francuskiej Rewolucji słowa takie jak: wolność, równość, braterstwo, mają dziś szerszy zakres i głębszy sens. To te same słowa, ale przecież znaczą zdecydowanie więcej. W demokracji greckiej prawa dotyczyły tylko ludzi wolnych, a już w liberalnych demokracjach XIX stulecia przywileje demokracji były uzależnione od majątku. Nie tak odległe są czasy, gdy kobiety nie miały prawa głosu, bo prawa wyborcze zdobyły w większości dopiero w ubiegłym wieku, a ostatnie państwo europejskie dało prawo głosu kobietom w 1984 roku. To mały przyczynek do rozmowy o ewolucji pojęcia równości. Ten marsz ku rzeczywistej, bezwzględnej równości trwa i będzie trwał.

Szanowni Państwo!

Odczytywanie fundamentalnych dla demokracji pojęć w kontekście zmieniającej się rzeczywistości, nowych doświadczeń, ich redefiniowanie, jest naszym wspólnym zadaniem i wyzwaniem. Zarówno bowiem prawo, które przychodzi po zmianie stanu świadomości społecznej, jak i prawo, które ją wyprzedza tworząc rozwiązania niezrozumiałe i nieakceptowane, a więc nie tylko marne, ale i złe, to trucizna dla demokracji. Dlatego tak ważnym zadaniem jest pilne baczenie, aby stanowione prawo spełniało nie tylko wszelkie standardy jakości legislacyjnej, ale by było zrozumiałe, przejrzyste i spójne. Pamiętajmy wszyscy, że prawo nie musi ludzi uszczęśliwiać, ale nie może ich unieszczęśliwiać.

Panie Prezesie, Panie i Panowie Sędziowie!

Na zakończenie chciałabym w imieniu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej serdecznie wam podziękować za ciężką i odpowiedzialną pracę, która udoskonala polskie prawodawstwo. W sposób szczególny chciałabym podziękować Panu Sędziemu Adamowi Jamrozowi, który w ubiegłym roku zakończył swoją misję w Trybunale Konstytucyjnym. Wszystkim Państwu życzę satysfakcji z tej ważnej służby jaką pełnicie.

Marszałek Senatu RP
Bogdan Borusewicz

Panie Prezesie, Panie Prezydencie, Pani Marszałek, Panie Premierze, Szanowni Zgromadzeni!

Doroczne Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego stwarza doskonałą okazję do krótkiej refleksji oraz podsumowania naszych starań w zakresie dostosowania systemu prawa do orzeczeń Trybunału. Cieszę się, że mogę w nim uczestniczyć i traktuję to jako zobowiązanie, które kilka lat temu podjął Senat Rzeczypospolitej.

Rok 2012 przyniósł kolejne wyroki sądu konstytucyjnego w kwestii zgodności aktów normatywnych z Konstytucją oraz ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi. Z punktu widzenia obu izb Parlamentu, szczególnie interesujące były te, które dotyczyły ustaw zarówno tych uchwalonych w ostatnim czasie, jak i ustaw obowiązujących już kilka lat lub nawet kilkanaście. Nie brakowało orzeczeń w sprawach postrzeganych jako ważne społecznie, jak na przykład możliwości wzruszenia decyzji organów rentowych bez jakichkolwiek ograniczeń czasowych. Szerokie oddziaływanie miał także wyrok w sprawie dotyczącej podstawy wymiaru zasiłków chorobowego i macierzyńskiego dla osób prowadzących nierolniczą działalność gospodarczą, podobne znaczenie ma też wyrok w sprawie uwzględnienia urlopu macierzyńskiego przy naliczaniu trzynastek. Pragnę przy tym podkreślić, że trzy z wymienionych tu rozstrzygnięć Trybunału spotkało się już z reakcją w postaci senackich projektów ustaw. Senat zajmował się również wyrokami wzbudzającymi duże emocje społeczne, jak choćby kwestie pozycji Polskiego Związku Działkowców. Problematyka rodzinnych ogrodów działkowych nadal nie znalazła swego ostatecznego rozstrzygnięcia. Wśród propozycji zgłoszonych w Sejmie w tym zakresie przez inne podmioty dysponujące inicjatywą ustawodawczą znajdują się projekty, które w różnym stopniu realizują wskazania Trybunału. Wymagają więc wnikliwej analizy pod kątem zgodności ze standardami konstytucyjnymi.

Wykonanie niektórych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego stanowi wyzwanie natury legislacyjnej, nie tylko wówczas, gdy w grę wchodzą pewne zaszłości historyczne, ale również wtedy, gdy mamy do czynienia ze znacznym skomplikowaniem regulowanej materii. Przykładami mogą być wyroki dotyczące z jednej strony praw najemców byłych mieszkań zakładowych, które zostały nieodpłatnie przejęte przez spółdzielnie mieszkaniowe, a z drugiej strony zaś dalszych losów hipoteki ustanowionej na udziale we współwłasności nieruchomości w sytuacji, gdy dochodzi do zniesienia współwłasności. Chcę poinformować Państwa, że i te orzeczenia Trybunału znalazły swoją odpowiedź w postaci przyjętych przez Senat projektów ustaw.

Ogółem od momentu podjęcia przez Senat zadania dostosowania naszego ustawodawstwa do rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego wnieśliśmy przeszło 120 projektów ustaw, natomiast w obecnej kadencji wystąpiliśmy już z 28 projektami wykonującymi wyroki Trybunału.

Panie Prezesie, Szanowni Państwo Sędziowie!

Proszę przyjąć wyrazy uznania i podziękowania za waszą pracę. Orzecznictwo Trybunału jest tak szerokie i tak ważne, że sposób interpretowania prawa związany z nazwiskiem pewnego ministra prezydenckiego odszedł do historii, obecnie miałby on bardzo duże problemy, przy tych orzeczeniach Trybunału, aby taką interpretację, jaką pamiętam, stosować. Dlatego dziękuję Trybunałowi za tę aktywność i także za racjonalne podejście, w którym oczywiście Konstytucja jest najważniejsza, ale także ważne są aktualne możliwości państwa, bo przecież budżet nie jest z gumy.

Prezes Rady Ministrów
Donald Tusk

Panie Prezydencie, Pani Marszałek, Panie Marszałku, Panie Prezesie Trybunału, Panie i Panowie Sędziowie, Wszyscy Zgromadzeni, Szanowni Goście!

Kiedy spotykam się z moimi partnerami, odpowiednikami z różnych części Europy i świata od czasu do czasu mam okazję przetestować w mojej ocenie najbardziej rzetelnie stan demokracji w tych krajach. W czasie tych rozmów zdarza się, że nasi odpowiednicy z różnych części świata twierdzą, że jakiś problem związany z konstytucją jest łatwy do rozwiązania, bo wydadzą polecenie swojemu trybunałowi. To nie jest anegdota, nie chcę opatrywać tej przypowieści przesadnie precyzyjnie geograficznie, ale proszę wierzyć, że tego typu wyobrażenie o demokracji, o relacjach poszczególnych władz, w tym o relacjach pomiędzy Trybunałem Konstytucyjnym a władzą wykonawczą, że tego typu punkty widzenia obecne są blisko naszych granic, to nie jest przypowieść o egzotycznych przypadkach. Ostatnio miałem okazję gościć jednego z przywódców kraju europejskiego, członka Unii Europejskiej, który z przekonaniem mówił, że zmiany w Trybunale Konstytucyjnym tego kraju są niezbędne, gdyż werdykty Trybunału Konstytucyjnego nie odpowiadają wyobrażeniom większości parlamentarnej, która wygrała wybory. Można założyć, że od strony formalnej to myślenie ma swoją nieodpartą logikę, wydaje się jednak, że prawdziwa demokracja to nie tylko żelazna logika zwycięzcy, ale przede wszystkim zapisy prawa, obyczaj i kultura jego stosowania i kluczowe dla demokracji poszanowanie autonomii i kompetencji niezależnych od siebie ośrodków władzy, w tym przede wszystkim uszanowanie klasycznego trójpodziału władzy. Chcę powiedzieć, że to, co mogłoby się wydawać rozstrzygnięciem klasycznym i definitywnym, a więc trójpodział władzy, w tym władza konstytucyjna Trybunału nad władzą, czy nad wyobrażeniami, marzeniami, oczekiwaniami władzy wykonawczej, wcale rozstrzygnięciem definitywnym nie jest, świadczą o tym nie tylko nasze doświadczenia z naszymi partnerami z różnych stron świata.

Przypadek zrządził, że wczoraj otrzymałem informację o tym, że jedno z państw, które aspiruje do wspólnoty europejskiej i do wspólnoty Zachodu, postanowiło zmienić cały Trybunał Konstytucyjny w związku z własnymi wyobrażeniami jak on powinien działać. To definitywne rozstrzygnięcie na pewno nie nastąpiło. I te wątpliwości, spór czy z naszego punktu widzenia fałszywe interpretacje tradycji demokratycznej, one mają miejsce, jak już wspomniałem, blisko nas, ale tym bardziej oznacza, że tak jak wolność wymaga nieustannej czynności, nieustannej staranności wszystkich aktorów życia publicznego to także inne zasady demokracji, z tym poszanowanie trójpodziału władzy, także wymaga nieustannego wysiłku. Mówię o tym dlatego, że jako przedstawiciel władzy wykonawczej sam właściwie codziennie ulegam pokusie, ulegam tej niezdrowej żądzy chyba każdej władzy wykonawczej, która nie jest włożona w gorset ograniczeń obyczajów i prawa, pokusie, aby móc działać szybciej, bez ograniczeń, bez zbędnej zwłoki. Wydaje się dzisiaj także w naszych wspólnych doświadczeniach tego i poprzednich rządów, Prezydenta, Parlamentu, Trybunału Konstytucyjnego, ale także Rady Polityki Pieniężnej, Rzecznika Praw Obywatelskich, oczywiście sądów, mógłbym tu wymieniać także wiele innych instytucji życia publicznego takich, choćby jak wolne

media, a więc wymieniając te instytucje zawsze będę pamiętał o tym, że to ich istnienie, nawet niewygodne z punktu widzenia władzy wykonawczej, nawet ograniczające sprawczość, limitujące tempo zmian, że w swojej istocie są czymś niezbędnym, aby demokracja była faktem, a nie tylko formalnym zapisem. Chcę to podkreślić, ponieważ często pojawiają się w dyskursie publicznym utyskiwania albo na utratę czasu, albo czasami nawet utratę poczucia sensu działania państwa wtedy, kiedy tempo zmian, zmian często pożądanych przez szeroką publiczność, jest blokowane i limitowane właśnie przez tę dynamiczną, ale jednak równowagę pomiędzy różnymi ośrodkami władzy i różnymi instytucjami publicznymi. Chcę powiedzieć, że tak jak każdego dnia władza wykonawcza chciałaby, aby tych ograniczeń było mniej, to jednak prawie każdy dzień kończy się refleksją, Bogu dzięki, że te uprawnienia władzy wykonawczej są limitowane. Zdecydowanie więcej nieszczęścia, i to pokazuje historia ludzkości, jest efektem braku ograniczeń dla władzy wykonawczej niż czasami jej spętania poprzez te regulacje i obyczaje, które tę zasadę czy ten balans czynią ciągle żywą i skuteczną w ograniczaniu władzy wykonawczej.

I za tę trudną z punktu widzenia każdego premiera obecność i aktywność Trybunału Konstytucyjnego w życiu publicznym chciałem bardzo podziękować. Chcę też powiedzieć, że często pojawiające się wątpliwości czy zastrzeżenia w debacie publicznej o tym, że niektóre orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, szczególnie te, które nie mają charakteru jednomyślnego, są wynikiem bardziej oceny niż osądu zobiektywizowanego w 100%. Nie ulega wątpliwości, że Konstytucja tak jak i całe pozostałe prawo właśnie podlega orzeczeniom i interpretacjom. A Trybunał Konstytucyjny to instytucja, ale także ludzie, którzy mają własny pogląd, jak interpretować prawo. Gdyby Konstytucja była receptą precyzyjną i jednoznaczną na wszystkie zdarzenia losu, to życie ludzi i społeczeństwa stałoby się nieznośne, jest po prostu nie do wyobrażenia. I dlatego uważam, że wszystkie instytucje życia publicznego, w tym władza wykonawcza, powinny raczej błogosławić ten fakt, że Trybunał Konstytucyjny bywa tak niejednoznaczny w odbiorze innych instytucji.

Po trzecie chciałbym zwrócić uwagę na nadzwyczajną dzisiaj – nie tylko w Polsce, ale w Polsce za chwilę spotkamy się z tym z całą mocą – wagę orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, a także pewnej atmosfery konstytucyjnej, jaką wytwarza praktyka Trybunału Konstytucyjnego w sprawach najbardziej żywotnych, najważniejszych dla całego narodu i dla całej ojczyzny. Pamiętam, na przykład, dyskusję, kiedy dyskutowano o konstytucyjności dwudniowego referendum w sprawie wstąpienia Polski do Unii Europejskiej, w przypadku dwudniowego terminu wyborów Trybunał był jednoznaczny, jak Państwo pamiętacie Konstytucja uniemożliwia przeprowadzenie wyborów w terminie dwóch dni. Szczęśliwie Trybunał Konstytucyjny nie uznał za niekonstytucyjne dwudniowe referendum w sprawie wejścia do Unii Europejskiej, dzisiaj można to przecież otwarcie mówić, wiemy, że przynajmniej tamto referendum, gdyby odbywało się przez jeden dzień, nie dałoby wymaganego Konstytucją progu frekwencyjnego, a więc Polska byłaby poza Unią Europejską ze wszystkimi tego konsekwencjami.

Dzisiejsze dyskusje, w tym skarga konstytucyjna na tryb przyjęcia paktu fiskalnego, też pokazuje, jak wielkie znaczenie ma orzecznictwo konstytucyjne w odniesieniu do kluczowych najważniejszych decyzji państwa polskiego w wymiarze wewnętrznym

i zewnętrznym. Nie będzie dzisiaj truizmem, jeśli powiemy, że orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego będą rozstrzygały wprost, nie metaforycznie, ale wprost o przyszłości Polski w Europie i w świecie i nie jest to tylko polski fenomen, tak się dzieje dzisiaj w całej Europie. Chcę także powiedzieć taką rzecz, być może to miejsce i ten dzień nie jest najlepszym momentem do tego typu oświadczenia, ale wydaje się ono dość oczywiste w świetle naszych ostatnich doświadczeń, trzeba zdecydowanie podjąć refleksję nad obecną Konstytucją, ponieważ choćby ze względów, o których przed chwilą mówiłem. Na przykład, wyzwanie, jakim jest odpowiedź definitywna o wejście lub niewejście do strefy euro, daję pierwszy, bardzo ważny przykład z brzegu, a więc on by już wystarczył do tego, żeby podjąć właściwie natychmiast poważną i sprawczą refleksję nad Konstytucją. Ponieważ konstytucje powinny być oczywiście możliwie trwałe, ale jednak są zmiennymi aktami prawnymi i zmiany, jakie zachodzą w Polsce i wokół Polski, bezwzględnie takiej właśnie refleksji, a w konsekwencji zmian w Konstytucji będą, jak sądzę, wymagały. Dotyczy to także tej wielkiej przestrzeni, z którą mamy coraz więcej jako władza wykonawcza, ale także jako Parlament, mówię tutaj o przepisach prawa, które będą musiały obejmować cały zakres klasycznych dylematów, wolność, własność, a dotyczą Internetu. Nasze doświadczenie z ACTA i z innymi zdarzeniami i inicjatywami prawnymi o wymiarze globalnym i europejskim pokazują, że nie jesteśmy dzisiaj wystarczająco dobrze dostosowani do tych zmian i nie wykluczam, że za chwilę staniemy przed bardzo poważnymi dylematami konstytucyjnymi, kiedy będziemy o wolnościach i uprawnieniach ludzi, obywateli w Internecie, w tej przestrzeni wirtualnej dyskutować, to na pewno sami dojdziemy do tego wniosku, że Konstytucja wymaga refleksji, a w konsekwencji zmian.

Jeśli zgodzimy się z tym, że konstytucja jest czymś do zmiany, to z całą pewnością dziś i zawsze będziemy powtarzać, że nie do zmiany powinna być ta zasada, że niezależnie od tego, jaka konstytucja, to orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego powinno być bezwzględnie respektowane przez innych aktorów życia publicznego i niezależnie od tego, ile doraźnej zgryzoty to przydaje urzędowaniu premierów, ministrów, marszałków, życzę Trybunałowi Konstytucyjnemu, aby wierny tej zasadzie tych kłopotów przydawał nam jak najwięcej.

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego
Stanisław Dąbrowski

Szanowny Panie Prezesie Trybunału Konstytucyjnego, Szanowni Państwo Sędziowie, Szanowni Państwo!

Dziękuję za zaproszenie do wzięcia udziału w Zgromadzeniu Ogólnym Sędziów Trybunału Konstytucyjnego, poświęconym prezentacji *Informacji o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego w 2012 roku.* Nie ulega wątpliwości, że rola Trybunału Konstytucyjnego jest nie do przecenienia, zarówno jeśli chodzi o jego ustrojową pozycję i zadania, jak również wpływ na życie społeczne, gospodarcze i polityczne. Zakres spraw rozpoznawanych przez Trybunał, ich waga oraz znaczenie są ogromne. Zdecydowana większość dotychczasowego dorobku orzeczniczego Trybunału w pełni uzasadnia wyrażenie uznania, zwłaszcza biorąc pod uwagę, że dorobek ten stanowi efekt ciężkiej pracy sędziów Trybunału Konstytucyjnego, jak i ich współpracowników.

W roku sprawozdawczym nie brakowało spraw trudnych i kontrowersyjnych, w których konieczne było podejmowanie rozstrzygnięć mających daleko idące skutki społeczne. Mam tutaj na myśli w szczególności rozstrzygnięcia dotyczące waloryzacji kwotowej świadczeń emerytalno-rentowych, obowiązku rozwiązania stosunku pracy dla osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 r. oraz rodzinnych ogrodów działkowych.

Warto również wskazać na te rozstrzygnięcia, które dotyczyły sędziów, wymiaru sprawiedliwości, jak i procedury cywilnej. Chodzi o sprawy dotyczące:

1) zasad awansowania sędziów sądów powszechnych,
2) terminu powoływania sędziów przez Prezydenta RP,
3) tzw. zamrożenia płac sędziów oraz
4) skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

Niebagatelne znaczenie miały również rozstrzygnięcia związane z prawem karnym materialnym, czy też kształtowaniem odpowiednich standardów rzetelnego procesu karnego.

Analiza orzecznictwa sądów powszechnych i Sądu Najwyższego w zakresie dotyczącym uwzględniania judykatury Trybunału Konstytucyjnego dowodzi, że jest ono respektowane. Sądy w uzasadnieniach odwołują się do rozstrzygnięć Trybunału, dokonują też we własnym zakresie prokonstytucyjnej wykładni obowiązujących przepisów. Uważam więc, że nie ma przeszkód aby twierdzić, że dotychczasowa współpraca pomiędzy Trybunałem Konstytucyjnym a Sądem Najwyższym i sądami powszechnymi układa się dobrze i przebiega bez większych zakłóceń. Niemniej pamiętać trzeba o wątpliwościach związanych z wydawaniem przez Trybunał Konstytucyjny tzw. wyroków złożonych. Z dużą ostrożnością należałoby podchodzić do wszelkich inicjatyw, które zmierzałyby do jurydyzacji – na poziomie ustawowym – praktyki wydawania takich orzeczeń, w szczególności biorąc pod uwagę zakres ustrojowych zadań Trybunału Konstytucyjnego oraz kompetencji prawodawcy zwykłego co do określania organizacji Trybunału i trybu postępowania przed tym organem.

Dzisiejsze Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego służy nie tylko podkreśleniu wagi i znaczenia orzecznictwa Trybunału, ale również skłania do głębszych przemyśleń. Nie chodzi w tym miejscu o szczegółową analizę konkretnych rozstrzygnięć, jakie zapadły w 2012 roku, ale o refleksję na temat stanu kultury prawnej, jaki daje się zauważyć na tle rozpoznawanych spraw w relacjach pomiędzy poszczególnymi władzami. Za niepokojące należy uznać inicjatywy prawodawcze, jak również niektóre wyroki Trybunału, w wyniku których dochodzi do stopniowego obniżania rangi wymiaru sprawiedliwości w Polsce oraz urzędu sędziego. Dzieje się to zazwyczaj z powołaniem się na incydentalność czy epizodyczność podejmowanych działań, konieczność procedowania w sposób wprawdzie formalnie prawidłowy, ale dotychczas niespotykany jeśli chodzi o ustawodawczy zwyczaj, zakres udzielonej kompetencji podmiotom dokonującym zmian.

Niejednokrotnie dochodzi niestety do odwoływania się do określonych wartości, które w konstytucyjnym systemie aksjologicznym znajdują się niżej, aniżeli wartości będące podstawą funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, w tym w szczególności sądów, czy powoływanie się na argumenty, których prawdziwość i rzetelność może być kwestionowana. Ten ostatni problem odnosi się w szczególności do informacji na temat stanu finansów publicznych, finansów ubezpieczeń społecznych, czy innych funduszów spożycia, metodologii oceny tych informacji oraz faktycznych skutków ekonomicznych i społecznych. Trudno bowiem akceptować twierdzenia niepoparte analizami czy badaniami, a oparte wyłącznie na subiektywnym przekonaniu podmiotu formułującego określone stanowisko bądź na medialnym przekazie.

Działania tego typu nie poprawiają ani skuteczności i wizerunku władzy ustawodawczej, ani nie przyczyniają się do wzrostu poczucia stabilności i bezpieczeństwa prawnego w Polsce. Co więcej wywołują efekt odmienny od zamierzonego, gdyż niepotrzebnie sprawiają wrażenie zantagonizowania określonych środowisk, powodując w praktyce trudności w wypracowaniu racjonalnego konsensusu. Z kolei w kontekście działalności Trybunału Konstytucyjnego można sformułować zasadne pytanie o faktyczny zakres swobody prawodawcy niepodlegającej ocenie Trybunału przy badaniu zgodności z Konstytucją kwestionowanego przepisu. Wydaje się bowiem, że w sprawach mających swoje uzasadnienie ekonomiczno-finansowe, determinujące zarazem uchwalenie określonego aktu prawnego, ważenie określonych wartości – w tym w szczególności uwzględnienie dbałości równowagi finansowej czy stanu finansów publicznych wymaga wiedzy specjalistycznej – dokonywane w ramach oceny określonego aktu prawnego nie jest możliwe bez odwoływania się do wiedzy pozaprawnej. Niewątpliwie rozstrzyganie kolizji wartości nie jest zadaniem łatwym, gdyż często ustalenie pierwszeństwa może być odczytywane jako wyraz realizacji interesu określonej grupy społecznej. Nie o to jednak w tym chodzi. Fundamentalne znacznie ma, w moim przekonaniu, dbałość o poszanowanie zasady podziału władzy i takie jej rozumienie, które nie prowadzi do nieuzasadnionej ekspansji określonej władzy kosztem innej bądź też zawłaszczania zakresu tej władzy.

W tym miejscu chciałbym również zwrócić uwagę, że ze sprawowaniem władzy, a mam tu na myśli każdy rodzaj władzy, związany jest ogromny zakres odpowiedzialności. Dotyczy to nie tylko formalnego aspektu legalności podejmowanych działań, ale przede wszystkim realnego wpływu na kształtowanie wzorców społecznych zacho-

wań oraz na kształtowanie określonej kultury prawnej. Przekłada się to na poczucie społecznej sprawiedliwości oraz bezpieczeństwa. We współczesnej Europie znajduje to wyraz nie tylko w kontekście indywidualnym – poszanowania praw człowieka, czego najlepszym wyrazem jest oparcie Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej na takich wartościach, jak równość, sprawiedliwość, godność i solidarność, ale również w aspekcie instytucjonalnym, przez co należy rozumieć określoną kulturę prawną urzędowania instytucji państwowych czy organów państwa. Dbałość o te wartości, których bezpośrednim wyrazem jest między innymi wzajemny szacunek, zrozumienie i poszanowanie własnych stanowisk, nawet jeśli są one odmienne, składa się na współczesne rozumienie idei państwa prawnego, która – jako zasada prawa – została wyrażona w Konstytucji Rzeczpospolitej Polskiej i powinna być respektowana w dialogu pomiędzy poszczególnymi władzami oraz relacjach pomiędzy poszczególnymi instytucjami państwowymi. Dotyczy to również relacji pomiędzy sądami, również najwyższymi, w tym zwłaszcza Trybunałem Konstytucyjnym i Sądem Najwyższym.

Kończąc swoje wystąpienie, chciałbym Państwu raz jeszcze pogratulować dotychczasowego dorobku orzeczniczego i jednocześnie życzyć, aby swoją ciężką pracą, wiedzą oraz własną postawą umacniali Państwo autorytet Trybunału Konstytucyjnego.

Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego Roman Hauser

Szanowni Państwo!

Doroczne Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego poświęcone zagadnieniom wynikającym z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego jest znakomitą okazją do wyrażenia kilku refleksji dotyczących obszarów oddziaływania orzecznictwa Trybunału na orzecznictwo sądów administracyjnych, a także w pewnym sensie, wzajemnego przenikania dorobku orzeczniczego sądów administracyjnych i Trybunału Konstytucyjnego. Dotyczy to otwarcia sądów administracyjnych na Konstytucję i orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego oraz korzystanie z możliwości wystąpienia przez skład orzekający z pytaniem prawnym do Trybunału Konstytucyjnego w sytuacji powzięcia uzasadnionych wątpliwości co do zgodności z Konstytucją przepisu stanowiącego podstawę rozstrzygnięcia w danej konkretnej sprawie.

Wpływ orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego na orzecznictwo sądów administracyjnych jest znaczący. Jednocześnie Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniach orzeczeń także powołuje się na poglądy orzecznicze sądów administracyjnych. Trybunał, ustalając treści normatywne przepisów prawnych, wskazuje na potrzebę uwzględnienia, przyjmowaną przez sądy administracyjne wykładnię tych przepisów, nadającą im określony sens znaczeniowy, a w konsekwencji rzutującą także na treści normatywne tych przepisów[59]. Działanie takie dobrze służy umacnianiu zaufania jednostki do wymiaru sprawiedliwości.

Prawo „każdego" do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy, to prawo do żądania od sądu rozstrzygnięcia jego sprawy z poszanowaniem konstytucyjnych zasad wyprowadzonych z klauzuli demokratycznego państwa prawnego. Ma to szczególne znaczenie w rozstrzyganiu spraw objętych kognicją sądów administracyjnych, bowiem to sąd administracyjny jest zobowiązany do zapewnienia sprawiedliwego rozpatrzenia sporu pomiędzy jednostką a organem, który w procesie stosowania prawa zajmuje zawsze pozycję dominującą. A więc jedynie prokonstytucyjna wykładnia przepisu prawa w procesie jego stosowania pozwala na ochronę praw jednostki spełniającą standardy konstytucyjne.

W Naczelnym Sądzie Administracyjnym od szeregu lat analizujemy stosowanie przez sądy administracyjne prokonstytucyjnej wykładni przepisów prawa oraz oparcia orzeczenia sądu bezpośrednio na przepisie konstytucyjnym lub na wyroku Trybunału Konstytucyjnego. Wyniki tych badań wskazują, że sądy administracyjne, w oparciu

[59] Zob. np. w wyroku z 19 maja 2011 r., SK 9/08: „Trybunał przypomina, że przyjęta przez sądy wykładnia przepisów prawnych, będąca odzwierciedleniem linii orzeczniczej sądów, stanowi immanentny element treści normatywnych tych przepisów. Trybunał nie posiada kognicji do ustalania powszechnej wykładni przepisów prawnych. Dlatego, ustalając treści normatywne przepisów prawnych, uwzględnia przyjmowaną przez sądy wykładnię tych przepisów, nadającą im określony sens znaczeniowy, a w konsekwencji rzutującą także na treści normatywne tych przepisów. Inną kwestią jest dokonywanie przez Trybunał, w sposób niesprzeczny z powyższą dyrektywą, niezbędnej interpretacji, mającej charakter operacyjny, przepisu prawnego poddanego kontroli Trybunału".

o postanowienia Konstytucji i orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, wskazują organom właściwą drogę do rozstrzygnięcia sprawy.

Przykładem takich działań są liczne rozstrzygnięcia wojewódzkich sądów administracyjnych aprobowane przez Naczelny Sąd Administracyjny w sprawach dotyczących zwrotu opłaty za wydanie karty pojazdu. Sprawy te zostały wniesione po wyroku Trybunału Konstytucyjnego o sygn. akt U 6/04[60], w którym Trybunał uznał przepis rozporządzenia Ministra Infrastruktury za niezgodny z Konstytucją. W tej sprawie Naczelny Sąd Administracyjny najpierw, w uchwale z 4 lutego 2008 r., sygn. akt I OPS 3/07, przesądził, że skierowane do organu żądanie zwrotu opłaty za wydanie karty pojazdu jest sprawą administracyjną, co oznacza objęcie jej kognicją sądów administracyjnych. W dalszej kolejności sądy rozstrzygały skargi na decyzje organów odmawiające zwrotu części opłaty za wydanie karty pojazdu, w wyroku o sygn. akt I OSK 1093/11, NSA uznał, że jeżeli została stwierdzona niekonstytucyjność przepisu, a nie jest to decyzja administracyjna tylko czynność administracyjna w postaci pobrania opłaty za wydanie karty pojazdu, to w takiej sytuacji należy wystąpić o zwrot nadpłaconej kwoty za kartę pojazdu. Odmienna interpretacja prowadziłaby do sytuacji, w której nastąpiłaby utrata ochrony jednostki zagwarantowanej w ust. 4 art. 190 Konstytucji.

Przykładem oparcia orzeczenia na przepisie konstytucyjnym w oparciu o wyrok Trybunału Konstytucyjnego jest wyrok z 1 lutego 2012 r., sygn. akt II OSK 2160/10, w którym NSA uchylił wyrok sądu pierwszej instancji i decyzje organów obu instancji w sprawie zawieszenia postępowania o ustalenie warunków zabudowy dla domu mieszkalnego w gminie mającej status uzdrowiska. W sprawie tej NSA wskazał, że gmina nie wywiązała się z obowiązku uchwalenia planu miejscowego w terminie dwóch lat od dnia uzyskania statusu uzdrowiska. Przepis będący podstawą rozstrzygnięcia (art. 62 ust. 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym[61]) był przedmiotem oceny Trybunału Konstytucyjnego w wyroku z 22 marca 2005 r., sygn. K 22/04. Wprawdzie Trybunał uznał, że art. 62 ust. 2 ww. ustawy[62] jest zgodny z art. 2 i art. 64 ust. 1 i 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji, to jednak w uzasadnieniu tego wyroku zauważył nieprawidłowości związane z brakiem terminowego uchwalenia planów miejscowych przez gminy, konieczność zmiany tego stanu oraz możliwość odpowiedzialności organów władzy publicznej za niewydanie aktu normatywnego, do czego organ ten był zobowiązany. Można zatem stwierdzić, że rozstrzygnięcie NSA zostało oparte bezpośrednio na art. 2 Konstytucji w związku z wyrokiem TK o sygn. K 22/04. NSA, w ślad za tezami uzasadnienia wyroku TK wskazał, że obowiązujące w Polsce zasady konstytucyjne nie pozwalają na takie rozumienie przepisu art. 62 ust. 2 u.p.z.p., że możliwe jest zawieszenie postępowania bezterminowo, na całe lata, bez możliwości jego podjęcia z przyczyn w żadnym razie niezależnych od obywatela. Taka, niekonstytucyjna wykładnia tego przepisu nie może mieć miejsca w praworządnym państwie.

---

[60] Wyrok z 17 stycznia 2006 r., U 6/04.

[61] Dz. U. z 2012 r. poz. 647, ze zm.

[62] Jeżeli wniosek o ustalenie warunków zabudowy dotyczy obszaru, w odniesieniu do którego istnieje obowiązek sporządzenia planu miejscowego, postępowanie administracyjne w sprawie ustalenia warunków zabudowy zawiesza się do czasu uchwalenia planu.

Na marginesie tej sprawy chciałbym zaznaczyć, że sądy administracyjne często spotykają się z problemem nieuchwalenia przez gminę miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, mimo ustawowego obowiązku, co skutkuje brakiem możliwości wydania decyzji przez organ, np. koncesji na wydobywanie kopalin[63], lub warunków zabudowy dla nieruchomości rolnej czy leśnej. W takim przypadku mamy do czynienia z sytuacją patową, bowiem brak jest instrumentu prawnego wymuszającego na gminie uchwalenie planu.

Spośród wielu wyroków sądów administracyjnych opartych na wyroku TK można wskazać wyrok z 19 kwietnia 2012 r., sygn. akt II OSK 1916/11, w którym rozstrzygano kwestię odmowy przyznania uprawnienia do świadczenia pieniężnego przysługującego osobom deportowanym do pracy przymusowej oraz osadzonym w obozach pracy. Organ uzasadnił odmowę przyznania świadczenia pieniężnego faktem wykonywania pracy przez skarżącą na terytorium państwa polskiego, w jego granicach przed 1 września 1939 r. Uchylając decyzję organu NSA oparł rozstrzygnięcie na wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 16 grudnia 2009 r., sygn. K 49/07, w którym Trybunał orzekł, że art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 31 maja 1996 r. o świadczeniu pieniężnym przysługującym osobom deportowanym do pracy przymusowej oraz osadzonym w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich[64] w zakresie, w jakim pomija przesłankę deportacji (wywiezienia) do pracy przymusowej w granicach przedwojennego państwa polskiego, jest niezgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji. NSA uznał, że dla dokonania właściwej interpretacji przepisu będącego podstawą rozstrzygnięcia niezbędne było uwzględnienie ww. wyroku Trybunału, który wskazał, że ogólnie słuszny cel zaskarżonej ustawy (symboliczne zadośćuczynienie dla osób wywiezionych do pracy przymusowej) został wypaczony przez niepełne określenie kategorii osób uprawnionych do świadczenia deportacyjnego przewidzianego w art. 2 pkt 2 powyższej ustawy. Tak więc kryterium przekroczenia granic państwowych nie jest adekwatne do celu ustawy, którym było symboliczne zadośćuczynienie za pracę przymusową świadczoną na rzecz okupantów w szczególnie trudnych warunkach, spowodowanych oderwaniem od dotychczasowego otoczenia. Powoduje ono arbitralne zróżnicowanie prawa do świadczenia deportacyjnego.

Podane tu przykłady wyroków sądów administracyjnych wydanych w 2012 r. wskazują na kontynuację ukształtowanych wcześniej form stosowania prokonstytucyjnej wykładni przepisów prawa i sięgania do orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego w sprawach inicjowanych przez sądy pytaniami prawnymi, czy zawartych w wyrokach wydawanych w trybie abstrakcyjnej kontroli norm. Podkreślenia wymaga powszechność posługiwania się przez sądy orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego znajdującym zastosowanie także w wyrokach zaliczonych do formy bezpośredniego wpływu prze-

[63] Art. 24 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. Nr 163, poz. 981, ze zm.), a także art. 7, art. 95, czy art. 104.

[64] Dz. U. Nr 87, poz. 395, ze zm.: „Represją w rozumieniu ustawy jest (...) deportacja (wywiezienie) do pracy przymusowej na okres co najmniej 6 miesięcy z terytorium państwa polskiego, w jego granicach sprzed dnia 1 września 1939 r., na terytorium: a) III Rzeszy i terenów przez nią okupowanych w okresie wojny w latach 1939-1945, b) Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich i terenów przez niego okupowanych w okresie od dnia 17 września 1939 r. do dnia 5 lutego 1946 r. oraz po tym okresie do końca 1948 r. z terytorium państwa polskiego w jego obecnych granicach".

pisu konstytucyjnego na treść rozstrzygnięcia sądu czy do prokonstytucyjnej wykładni stosowanych przez sądy przepisów prawnych.

W kilku zdaniach odniosę się do pytań prawnych kierowanych do Trybunału Konstytucyjnego. Od kilku lat obserwujemy systematyczne zmniejszanie się liczby pytań prawnych kierowanych przez składy orzekające sądów administracyjnych. Można domniemać, że na powściągliwość składów orzekających niewątpliwy wpływ ma zwiększenie aktywności sędziów w korzystaniu z dorobku orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, o czym mówiłem wcześniej, opracowania analityczne Naczelnego Sądu Administracyjnego dotyczące zagadnień wykładni prawa w zgodzie z Konstytucją oraz konferencje poświecone tym problemom.

W opracowaniach i na naradach wskazywano na wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego zawarte w uzasadnieniach postanowień odmawiających merytorycznego rozstrzygnięcia wniosku, a dotyczące przesłanek warunkujących wystąpienie z pytaniem prawnym, np.: niedopuszczalność zwracania się przez sąd pytający pod pozorem wątpliwości konstytucyjnych o wykładnię przepisu prawa, czy o potwierdzenie trafności własnej wykładni, niewykorzystanie możliwych reguł interpretacyjnych umożliwiających rozstrzygnięcie sprawy w zgodzie z Konstytucją, lub też zainicjowanie, w trybie pytania prawnego, kontroli generalno-abstrakcyjnej.

O ile w latach minionych zdarzały się dość często przypadki odmowy merytorycznego rozstrzygnięcia pytania prawnego na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym (w latach 2004-2011 co piąty wniosek został umorzony z powodu niedopuszczalności orzekania), to w roku minionym takiego przypadku nie stwierdzono. Postanowienia o umorzeniu postępowania zapadły w sprawach, które stanowiły już przedmiot rozstrzygnięć Trybunału[65].

Podsumowując tę część wystąpienia można stwierdzić, że korzystanie przez sędziów sądów administracyjnych z reguł interpretacyjnych, które umożliwiają rozstrzygnięcie sprawy w zgodzie z Konstytucją oraz korzystanie z bogatego dorobku orzeczniczego Trybunału Konstytucyjnego, daje pozytywne rezultaty w postaci nie obciążania bez potrzeby Trybunału Konstytucyjnego i sprawne rozstrzygnięcie sprawy.

Na zakończenie, gratulując Trybunałowi sukcesów orzeczniczych w minionym roku, wyrażam głęboką nadzieję na dalszą znakomitą współpracę Naczelnego Sądu Administracyjnego z Trybunałem Konstytucyjnym.

[65] W postanowieniach z: 18 stycznia 2012 r., P 9/10 i 13 września 2012 r., P 32/10 Trybunał wskazał, że kwestionowane przepisy art. 24 ustawy z 8 lipca 2005 r. o rodzinnych ogrodach działkowych zostały uznane za niezgodne z Konstytucją w wyroku z 11 lipca 2012 r., K 8/10.

Przewodniczący Krajowej Rady Sądownictwa
Antoni Górski

Szanowny Panie Prezesie Trybunału, Wysoki Trybunale, Szanowni Panowie Prezesi Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego, Szanowni Państwo!

Bardzo serdecznie chciałbym pogratulować Trybunałowi dorobku orzeczniczego za ubiegły rok. Proszę pozwolić, że spośród tego bogatego orzecznictwa Trybunału nawiążę do jednej ze spraw o sygnaturze K 5/11, o której wspomniał Pan Marszałek Borusewicz, rozpoznawanej na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich. W sprawie tej Trybunał wyrokiem z 28 lutego uznał, że art. 114 ust. 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych jest niezgodny z zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa. Orzeczenie to przeszło raczej bez większego echa, a w moim przekonaniu zasługuje na uwagę i większe zainteresowanie. Zakwestionowany przez Rzecznika art. 114 ust. 1a ustawy FUS pozwalał na ponowne ustalanie prawa do świadczeń lub ich wysokości, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji okaże się, że przedłożone dowody nie dawały podstaw do ustalenia prawa do emerytury lub renty, albo nie w takiej wysokości. W założeniu projektodawców przepis ten miał być środkiem eliminowania przypadków bezpodstawnego nabywania praw do świadczeń emerytalno-rentowych i ten argument ochrony interesu publicznego był eksponowany przed Trybunałem przez oponentów wniosku Rzecznika. Podnosili oni, że przepis ten daje szansę wykrycia ewentualnych nadużyć i stwarza możliwość przywrócenia stanu zgodnego z prawem oraz równości z tymi, którym w podobnych uwarunkowaniach odmówiono prawa do świadczeń. Realizuje też zasadę sprawiedliwości uzgadniając ochronę interesów finansowych wszystkich uczestników systemu ubezpieczeń społecznych, którego środki są przecież ograniczone.

Trybunał Konstytucyjny nie uległ tym górnolotnym perswazjom, ustalił, że – zwłaszcza w praktyce organu ZUS-u – zakwestionowany przepis był wykorzystywany jako podstawa do uchylenia bądź zmiany pierwotnych decyzji ustalających prawo do renty lub emerytury w wyniku dokonania ponownej, odmiennej oceny tych samych dowodów. Zdaniem Trybunału, wprawdzie specyfika decyzji w sprawach rynkowych pozwala na ich wzruszenie, jednakże obowiązkiem ustawodawcy jest sprecyzowanie przesłanek takiego ponownego rozpoznania, obywatel ma bowiem prawo oczekiwać, że jego status prawny nie zostanie zmieniony w sposób arbitralny. Zasada zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa ma szczególne znaczenie w odniesieniu do rencistów i emerytów, a więc osób o ograniczonej zdolności adaptacyjnej. Osoby te, opierając się na tym zaufaniu, podjęły w swoim czasie doniosłe decyzje życiowe, jakimi była rezygnacja z zatrudnienia. Prawomocne decyzje przyznające im prawo do odpowiednich świadczeń powinny być więc co do zasady obowiązujące i trwałe, a ich wzruszalność sytuacją wyjątkową, dopuszczalną na podstawie precyzyjnie określonych przesłanek. Tymczasem ustawodawca w art. 114 ust. 1a tej ustawy przerzucił na obywatela skutki wadliwego działania organów rentowych, stwarzając im jednocześnie wręcz nieograniczoną możliwość korygowania własnych błędnych decyzji, pochodzących nierzadko sprzed kilku lub kilkunastu lat. Jest to rozwiązanie niedo-

puszczalne w państwie prawnym, dlatego Trybunał Konstytucyjny orzekł niekonstytucyjność tego przepisu, tym samym po raz kolejny okazał się strażnikiem wartości konstytucyjnych. W omawianej sprawie było to tym ważniejsze, że stanął w obronie najsłabszych, realizując tym samym jeden z fundamentalnych postulatów rozumienia sprawiedliwości jako wspomagania tych, co mogą najmniej w sformułowany w Polsce po raz pierwszy przez błogosławionego biskupa Wincentego Kadłubka.

Szanowni Państwo!

Uznanie należy się Trybunałowi nie tylko za treść tego wyroku, ale także za zwięzłą formułę jego uzasadnienia. Wspominam o tym, gdyż uzasadnienia polskich sądów bywają po prostu za długie, czasami stanowczo za długie. Pewien udział w tej swoistej manierze ma, przepraszam bardzo, ale także Trybunał Konstytucyjny. Sądy czerpią bowiem od niego wzorce nie tylko w zakresie prokonstytucyjnej wykładni prawa, ale i w sposobie, a zwłaszcza w rozmiarach motywacji rozstrzygnięć. Zwartość wypowiedzi jest sztuką, dlatego też dobre uzasadnienia nie muszą być długie; w nadmiernie rozbudowanych często gubi się jasność wywodu i siła argumentacji, co czytelnikowi przynosi zazwyczaj znużenie ich lekturą.

Rzecznik Praw Obywatelskich
Irena Lipowicz

Szanowny Panie Prezesie, Szanowne Panie i Panowie Sędziowie Trybunału Konstytucyjnego, Dostojne Zgromadzenie, Szanowni Panowie Prezesi Sądów!

Jest dla mnie wielkim zaszczytem i wyróżnieniem, że tak często zarówno Pan Prezes Trybunału, jak i przed chwilą Przewodniczący Krajowej Rady Sądownictwa, odnosili się do spraw, w których inspiracja, wniosek pochodziły z mojego urzędu. Chcę też, jako swoisty przypis zaledwie do dwóch przytoczonych przypadków przypomnieć, że chodzi tu o losy konkretnych ludzi. I dlatego, kiedy Pan Prezes Trybunału Konstytucyjnego mówił o kwestii drogowych ustaw epizodycznych, pamiętałam cały czas np. o osobie, która w majestacie prawa utraciła dom, w którym zamieszkiwała w sposób samodzielny, a której interes musiał ustąpić w ramach kolizji wartości, chęci posiadania przez nasz naród autostrad i dróg szybkiego ruchu. Biegli również – zgodnie z prawem i zgodnie z prawdą – ocenili wartość tej biednej nieruchomości na ok. 12 tysięcy złotych, która to kwota nie wystarcza do nabycia żadnego lokalu w naszym kraju. Oznaczało to, że w majestacie prawa osoba, która przedtem posiadała skromne, powiedzmy nawet nędzne, ale własne schronienie, pozwalające osobie starszej na samodzielne życie, mogła otrzymać właściwie już tylko miejsce w schronisku dla bezdomnych lub domu pomocy społecznej, a wszystko w majestacie prawa.

I drugi przepis, który mówi o sytuacji, o której zechciał powiedzieć Pan Przewodniczący Krajowej Rady Sądownictwa, w której osoba odnosząca trwałe uszkodzenie ciała, widoczne kalectwo, nabyte zresztą w tragicznych, historycznych dla Polski okolicznościach i mająca swoiste poczucie bezpieczeństwa, choć na bardzo niskim poziomie socjalnym, ze świadomością posiadania swojej renty, z niezwykłym zaskoczeniem i niedowierzaniem, że jej własne wolne państwo coś takiego jej mogło zrobić, dowiaduje się, że już tego rentowego zabezpieczenia nie będzie miała. Ma tak się stać nie z tego powodu, że (np. jak mówi bez tchu i w niezrozumieniu krzywdy) sfałszowała jakiekolwiek dowody, brała udział w jakiejś zmowie związanej z badaniem lekarskim. Mieliśmy tu do czynienia z sytuacją, w której organ w żadnym przypadku nie przypisywał tej osobie winy czy odpowiedzialności, przeciwnie, sądził, że to zbyt „miłosiernie" czy zbyt negatywnie organ rentowy ocenił stan zdrowia tej osoby. I dlatego w tym drugim przepisie chcę tylko zwrócić uwagę na to, że Trybunał Konstytucyjny swoim orzeczeniem naprawił nie tylko stan poczucia niezwykłej krzywdy i porzucenia przez państwo tej jednej osoby, ale dotyczyło to setek tysięcy osób, które nie dość, że były bardzo poszkodowane zdrowotnie, zaczęły żyć w stanie lęku, zniknęła jakakolwiek pewność prawa, poczucie bezpieczeństwa, co jeszcze było wzmocnione przez słaby stan zdrowia i wiek.

Dziękując więc za te dwa wystąpienia, chciałabym powiedzieć o dwóch krótkich kwestiach. O ile w poprzednich wystąpieniach przed Wysokim Trybunałem starałam się zwracać uwagę przede wszystkim na sytuację osób najsłabszych w społeczeństwie, w jakiś sposób wykluczonych, to chcę dzisiaj powiedzieć o bardzo szerokiej kategorii osób. Zasada przyzwoitej legislacji wywiedziona z zasady demokratycznego państwa prawnego stanowi przecież wartość konstytucyjną, stąd też stanowienie przepisów

niejasnych, wieloznacznych, takich, które nie pozwalają obywatelowi na przewidzenie konsekwencji prawnej swoich zachowań, stanowi, nie tylko w moim przekonaniu, ale w przekonaniu zgromadzonego tu Szacownego Gremium, naruszenie Konstytucji.

Z perspektywy tak pojmowanej zasady przyzwoitej legislacji oceniać trzeba także polskie prawo podatkowe. System polskiego prawa podatkowego opiera się przede wszystkim na mechanizmie, jak wiemy, samoobliczenia podatku, dotyczy to zarówno ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, jak i podatku od towarów i usług. Oznacza to, że to na podatniku spoczywa ciężar ustalenia na podstawie obowiązujących przepisów prawa podatkowego wysokości należnego podatku. Stosowanie mechanizmu samoobliczenia podatku rodzi w sposób oczywisty określone postulaty pod adresem prawa podatkowego. Prawo to przede wszystkim powinno więc być na tyle jasne i oczywiste, aby podatnik mógł samodzielnie dokonać jego wykładni przynajmniej na potrzeby uiszczenia podatku.

Niestety, obowiązujące przepisy prawa podatkowego nie spełniają tego warunku, nie tylko chodzi bowiem o nadmierne skomplikowanie systemu i o naganne sytuacje nieustannych zmian w tym systemie. Chciałabym wskazać art. 21 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, określający przedmiotowe zwolnienie od podatku dochodowego (to tylko jeden z przykładów, ile jest przypadków zwolnień?), to 137 punktów, które przeciętny podatnik w Polsce powinien zanalizować, zrozumieć i zastosować w praktyce. Nieuzasadniona kazuistyka, zawiłość, zmienność, nadmierna obszerność, to niestety cechy polskiego prawa podatkowego, które powinny wreszcie się zmienić. Z tych cech zdaje sobie doskonale sprawę sam prawodawca (ubolewam więc nad nieobecnością Pani Marszałek), który zamiast dążyć do uproszczenia systemu podatkowego, mając świadomość jego skomplikowania, wprowadził urzędowe interpretacje podatkowe. Interpretacje te niewątpliwie mają charakter gwarancyjny z punktu widzenia poszczególnych podatników, jednak w istocie są dla mnie symbolem porażki legislacyjnej i wyrazem normatywnego przekonania, że obowiązujące w Polsce prawo podatkowe jest niejasne i wymaga skomplikowanych zabiegów interpretacyjnych.

W przypadku indywidualnych interpretacji podatkowych prowadzi to do powstania także dodatkowego sporu o prawo podatkowe, rozstrzyganego oczywiście w dwuinstancyjnym postępowaniu podatkowym, a następnie w dwuinstancyjnym postępowaniu sądów administracyjnych, przyczyniając się do dodatkowego obciążenia sądów administracyjnych. Spór ten z reguły poprzedza rozstrzygnięcie w sprawie podatkowej, jest w związku z tym oczywiste, że ustalenie właściwego znaczenia przepisów prawa podatkowego następuje w tym przypadku poprzez zupełnie zbędne, marnotrawne, dodatkowe zaangażowanie publicznych sił i środków. Powyższe mechanizmy byłyby zbędne, gdyby obowiązujące prawo podatkowe odpowiadało konstytucyjnej zasadzie określoności i pewności prawa. Konieczna jest więc reforma prawa podatkowego i jego radykalne uproszczenie tak, aby przepisy podatkowe nie były kolejną pułapką zastawioną przez władzę na obywateli. Tymczasem, jak się wydaje, wprowadzenie interpretacji podatkowych stało się swoistym usprawiedliwieniem zaniechania wysiłku uproszczenia przepisów podatkowych.

Ja rozumiem, proszę Państwa, że może być sytuacja, w której prawo wymaga interpretacji, jednej, drugiej, dziesiątej, ale mamy tu do czynienia z sytuacją, kiedy takich interpretacji indywidualnych wydano ponad 35 tysięcy, a absurdalność tego stanu uchodzi powszechnej uwadze. Ponieważ od niedawna mój urząd ma uprawnienia

antydyskryminacyjne, nie mogłam wcześniej, uczynię to obecnie, zająć się również dyskryminacyjnym aspektem tej sytuacji, bo to przecież tylko 35 tysięcy podatników uzyskało indywidualne interpretacje. Podatników (proszę zwrócić uwagę, że udało mi się dobrać temat do obecnej pory regulowania zobowiązań podatkowych), jest jak wiadomo w naszym kraju dużo więcej. Czy to nie oznacza, że te osoby, które są biedniejsze, bardziej zadłużone, przedsiębiorcy w trudniejszej sytuacji, tacy, których nie stać na najlepszego adwokata, właśnie to oni nie uzyskują tych interpretacji? Czyli prawo podatkowe, najbardziej powszechne, staje się w coraz większym stopniu, wraz z każdą z tych interpretacji, „prawem dla bogatych". Pamiętamy, jak trudna była decyzja o zamknięciu systemu źródeł prawa w Konstytucji, jak boleśnie w poprzednim ustroju cierpieliśmy z powodu prawa powielaczowego, jakie znane nam skutki uboczne, miało to zamknięcie. Przywróciło ono jednak godność i odpowiednie znaczenie ustawy. Wiele orzeczeń wysokiego Trybunału to orzeczenia, które przywracają wartość ustawie w naszym systemie prawa, natomiast tysiące indywidualnych interpretacji podatkowych zaprzeczają tej sytuacji.

I drugi (już krótki) punkt, bo czuję się w tym przypadku zwolniona od wstępnej charakterystyki ze względu na to, że o ustawach incydentalnych zechciał powiedzieć sam Prezes Trybunału Konstytucyjnego. Chcę tylko zwrócić uwagę, iż wydawało się, że wyjątkowość tych ustaw jest rzeczywiście „wielką rzadkością", chodzi tu zarówno o ustawę z 10 kwietnia 2003 roku o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych, jak i, na przykład, ustawy z 7 września 2007 roku o przygotowaniu finałowego turnieju Mistrzostw Europy w piłce nożnej UEFA Euro 2012. Wymienione akty prawne były wyrazem przekonania ustawodawcy (i na ten niebezpieczny aspekt chcę zwrócić uwagę), że obowiązujący ogólny system prawny regulujący objętą nimi materię jest niewydolny i nie pozwala na osiągnięcie zamierzonych, słusznych, usprawiedliwionych społecznie celów. Konieczne jest więc swoiste wprowadzenie – aż się boję użyć tych słów – swoistego prawnego stanu wyjątkowego, aby osiągnąć zamierzone przez władzę publiczną rezultaty. „Stan wyjątkowy" dotyczący budowy autostrad nie wydaje nam się przecież niebezpieczny i groźny dla praw człowieka, ale stanowi krok w bardzo niewłaściwym kierunku. W istocie więc tego typu akty prawne – a słyszę już o pokusach następnych tego typu epizodycznych ustaw – są przyznaniem przez samego ustawodawcę, że stworzone przez niego i wciąż obowiązujące prawo nie jest efektywne i nie realizuje zakładanych celów. Ustawy incydentalne mogą więc degradować, i z reguły tak się dzieje, pozycję prawną jednostki w aspekcie ich uprawnień procesowych, uprawnień tak bliskich osobom zgromadzonym tutaj w tej sali, są więc przyczyną kierowania licznych skarg do Rzecznika Praw Obywatelskich.

Panie Prezesie, Dostojne Zgromadzenie!

Na zakończenie chcę powiedzieć, że mam swój prywatny „barometr" bolesnego odczuwania przez obywateli naszego kraju szczególnej krzywdy i bezradności. To jest równocześnie „barometr", który w roku XXV-lecia istnienia mojego urzędu, dzięki wszystkim poprzednikom, którzy tak godnie sprawowali ten urząd, ma szczególną wagę. Kiedy nagle obywatele zaczynają się domagać, aby powołać Rzecznika Praw Podatnika, Rzecznika Praw Przedsiębiorcy, Rzecznika Praw Żołnierza, Rzecznika Praw Funkcjonariusza i Rzecznika Rodziców, to dla mnie nieomylny sygnał, że znowu w ko-

lejnym obszarze czują się opuszczeni przez pozostałe organy państwa i chcieliby mieć szczególną opiekę, szczególnego, tylko dla nich przeznaczonego rzecznika. Dziękując za wszystkie orzeczenia poprzedniego roku, również takie, które nie zawsze były szczęśliwe dla Rzecznika Praw Obywatelskich, ale zawsze były przyjęte z wielkim szacunkiem, chciałabym życzyć wielu sukcesów zawodowych całemu Trybunałowi oraz szczęścia osobistego Sędziom Trybunału.

Prokurator Generalny
Andrzej Seremet

Panie Prezesie, Szanowni Państwo Sędziowie, Szanowni Zgromadzeni!

Chciałbym przede wszystkim podziękować Panu Prezesowi za zaproszenie mnie i zajmujących się problematyką konstytucyjną prokuratorów Prokuratury Generalnej do wzięcia udziału w tegorocznym Zgromadzeniu Ogólnym Sędziów Trybunału Konstytucyjnego. To jest dla mnie i dla tych prokuratorów wielki zaszczyt, ale też sposobność przeżycia intelektualnej refleksji w gronie znakomitości świata prawniczego i innych znamienitych gości tego Zgromadzenia. Jak zawsze jest to również okazja do zapoznania się z ocenami i poglądami samego Trybunału Konstytucyjnego na stan prawa w Polsce i z problemami wynikającymi z doświadczeń Trybunału w zakresie badania konstytucyjności tegoż prawa. Zgromadzenie to także możliwość wysłuchania wypowiedzi innych osób reprezentujących instytucje współpracujące z Trybunałem oraz reprezentujących najważniejsze organy władzy w państwie. Uczestniczenie w tej debacie jest dla mnie istotną wartością samą w sobie, ma też znaczenie dla pracy Prokuratury w przyszłości. Dorobek polskiego konstytucjonalizmu, do podsumowania którego znakomitą okazję stanowiło niedawne 25-lecie działalności orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego, powinien przekładać się nie tylko na literę prawa, ale powinien także być uwzględniany w procesie stosowania prawa.

Szanowni Państwo!

Tegoroczne Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego obraduje w czasie obfitującym w rocznice niezwykle ważnych wydarzeń w życiu naszego państwa i społeczeństwa. Przed 15 laty Zgromadzenie Narodowe uchwaliło Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej, dwa lata temu Katastrofa Smoleńska, która, niezależnie od swojego wymiaru tragedii ludzkiej, miała też określone konsekwencje prawno-konstytucyjne i zaważyła na wielu aspektach działalności publicznej w naszym kraju w stopniu odczuwalnym do dzisiaj. Te rocznice skłaniają do różnych refleksji, w tym nad praktyką funkcjonowania instytucji demokratycznego państwa prawnego w różnych sytuacjach – zwyczajnych i ekstra ordynaryjnych, a także nad funkcjonowaniem systemu ukształtowanego przez polską ustawę zasadniczą. W tym kontekście nie mogę nie wspomnieć o tym, że ubiegły rok, który jest przedmiotem dzisiejszego podsumowania, był zarazem pierwszym rokiem, który dla Prokuratury w całości upłynął w nowym ustrojowym ukształtowaniu. Był to rok trudny, ale zarazem ważny, Prokurator Generalny już w tych nowych realiach ustrojowych realizował swoje zadania, także i te, które związane są z jego rolą uczestnika w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym we wszystkich sprawach, którym Trybunał nadał bieg. Ta nowa pozycja Prokuratury, a zwłaszcza samego Prokuratora Generalnego, bez wątpienia ułatwia wypełnianie funkcji niezależnego rzecznika praworządności w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym, bo właśnie tak tę funkcję Prokuratora Generalnego postrzegam. Ale owa pozycja ustrojowa niezależnie od nader wysokich wymogów merytorycznego poziomu poglądów prawnych przedstawianych Trybunałowi Konstytucyjnemu wymaga też szczególnej rozwagi i ściśle jurydycznego, apolitycznego spojrzenia na problemy rozstrzygane przed sądem konstytucyjnym jako sądem prawa. To bardzo poważne zadanie. Prokurator Generalny wraz z podległymi prokuratorami zajmującymi się pro-

blematyką konstytucyjną czyni starania, by sprostać poziomowi dyskursu prawniczego prowadzonego na forum Trybunału Konstytucyjnego. Stara się też nie ograniczać się do roli uczestnika postępowania w sprawach zainicjowanych przez inne uprawnione podmioty. W ubiegłym roku skorzystałem kilkakrotnie, jak Pan Prezes Trybunału był łaskaw podkreślić, ze swojej jedynej konstytucyjnej prerogatywy, to jest uprawnienia do zainicjowania abstrakcyjnej kontroli prawa przez Trybunał Konstytucyjny. W poprzednich latach przypadki kierowania przez Prokuratora Generalnego własnego wniosku do Trybunału były sporadyczne. Obecnie staramy się w Prokuraturze Generalnej analizować różne problemy prawne i dociekać przyczyn ich powstawania, tam, gdzie przyczyn tych upatrujemy w stosowaniu prawa. Prokurator Generalny wykorzystuje inne instrumenty prawne, jakie ma do dyspozycji, w tym nadzwyczajne środki prawne oraz pytania prawne, kierowane do Sądu Najwyższego bądź Naczelnego Sądu Administracyjnego. Tam natomiast, gdzie dostrzec można niekonstytucyjność regulacji prawnej, analizujemy w Prokuraturze potrzebę wystąpienia ze stosownym wnioskiem do Trybunału. Sytuacje, w których stwierdzamy taką potrzebę zdarzają się coraz częściej. Różny jest jednak ciężar gatunkowy dostrzeganej przez prokuratorów wadliwości prawa, a ponadto możliwości zajęcia się tymi sprawami są ograniczone z uwagi na zadania Prokuratora Generalnego jako uczestnika postępowania przez Trybunałem Konstytucyjnym. Nie należy zatem, jak sądzę, spodziewać się zalewu Trybunału Konstytucyjnego wnioskami Prokuratora Generalnego, zamierzam jednak utrzymać pewien poziom aktywności także w tej sferze działalności.

Szanowni Państwo!

W ubiegłym roku Trybunał Konstytucyjny wydał wiele orzeczeń, które miały nie tylko doniosłe znaczenie prawne, bo ten przymiot, w moim przekonaniu, posiada ogół orzeczeń Trybunału, ale też były szczególnie doniosłe ze społecznego punktu widzenia, o niektórych z nich była mowa poprzednio. Zostały one również wskazane w dorocznej informacji przedstawionej przez Pana Prezesa Trybunału, nie mniej ważkie kwestie oczekują na rozstrzygnięcia w sprawach zawisłych przed Trybunałem Konstytucyjnym. Wagi rozstrzygnięć Trybunału nie można przecenić, to bowiem dzięki tym orzeczeniom, a zwłaszcza dzięki dorobkowi Trybunału w zakresie ustalania prawnej treści zasad konstytucyjnych i znaczenia istotnych pojęć używanych w ustawie zasadniczej, Konstytucja z 2 kwietnia 1997 r. jest nadal solidną podstawą ustrojową państwa prawnego, niezależnie od pojawiających się głosów o potrzebie opracowania nowej ustawy zasadniczej.

Kończąc swoje wystąpienie, życzę Państwu Sędziom Trybunału Konstytucyjnego satysfakcji z działalności orzeczniczej oraz wszelkiej pomyślności osobistej.